MUSTAFA SUPHİ'NİN PARTİSİ'NDE SOSYALİZM VE ENTERNASYONALİZM

Mehmet İnanç Turan

Mehmet İnanç Turan

İsveç Yazarlar Birliği üyesidir. Yayımlanmış kitapları şunlardır:

Nâzım'ı Anlamak (Pêrî, 1998),
Hayat Aşk ve Kadın (Etki, 2000),
Yıkıntının Tarihi ve Teorisi (Etki, 2001 – ikinci basım Özgür Üniversite Kitaplığı, 2011),
İnsan Olması Engellenmiş İnsan (Etki, 2001),
Edebiyatla Örülmüş Aşk Mektupları (Etki, 2003),
Nâzım'ı Nâzımca Anlamak (Etki, 2004),
Shakspeare ile Tanışmak İster misiniz? (Etki, 2006),
Shakspeare ile Tarihe Yolculuk (Etki, 2006),
Küreselleşme (Etki, 2006),
Aykırıhayat (Etki, 2007),
Düşünmenin Felsefi Yolu (Etki, 2007),
Siz de Filozofsunuz (Etki, 2007),
Bin Bir Aforizma (Etki, 2008),
Yaşanmamış Sosyalizm (Yordam, 2009),
Özgür Bir Dünya İçin Direnen Kasabalılar (Etki, 2009),
Felsefenin Ateşi (Kalkedon, 2009),
Marksizmin Doğuşu (Kalkedon, 2010),
Tarihin Silinmez Mürekkepli Aşkları (Kalkedon, 2010),
On İki Eylül Karanlığında Ölüme Ateş Yakanlar (Kalkedon, 2010),
Felsefi Aşk (Etki, 2011),
Felsefeyi Aşmış Marksizm (Kalkedon, 2011),
Aşkın ve Sevginin Felsefesi (Etki, 2012),
Ütopik Sosyalizmi Aşmış Marksizm (Ütopya, 2012),
Mustafa Suphi'nin Partisi (Etki, 2013),
Büyümüş Marksizm (Ütopya, 2013),
Lenin'e Dönüş (Ütopya, 2014),
Türkiye Komünist Partisi ve Marksizm (Etki, 2014),
Marx'ın Grundrisse'si (Ütopya, 2015),
Asi Ruhlu Kasabalı (Etki, 2015),
Marx'ın Şifresi (Ütopya, 2016),
Lenin'den Sonra (Ütopya, 2016),
Marx'ın Sosyalizm Teorisi ve Karikatürü (Ütopya, 2017),
Marksizm'in El Kitabı (Ütopya, 2017),
Sosyalizm ve Anti-Sosyalizm (Ütopya, 2018),
Mustafa Suphi'nin Partisi'nde Sosyalizm ve Enternasyonalizm (Etki, 2018),
Dimitrov'un Günlükleri (Ütopya, 2019),
Eleştirel Gözle Troçki (Ütopya, 2019).
Aleviliğin Bilimsel Kimliği (Ütopya, 2020).

inancmehmet@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ

ÖNSÖZ

LENİN DÖNEMİ

Geçiş Toplumu ve Sosyalizm

Sosyalizmde Devlet

Komintern'in Ulusal Kurtuluş Savaşlarına Bakışı

LENİN DÖNEMİNDE TKP

TKP Birinci Kongresi

TKP Birinci Programı

Komintern'in ve TKP'nin Yanlışı

TKP ve Troçki

Komintern'de Demokratik Tartışma Geleneği

STALİN DÖNEMİ

Stalin'in Egemen Olma Süreci

Stalin'in Sosyalizmi

Stalin ve Dünya Devrimi

Stalinci Terörün Vardığı Yer

Stalin ve Devletli Komünizm

Stalin'in Yarattığı Rejimler

Stalin'in Geriye Bıraktığı Miras

STALİN DÖNEMİNDE TKP

TKP'de 1929 Muhalefeti

Kendi Kendini Suçlama Geleneği

Muhalefetin Sonu ve İhbarcılık

Nâzım'ın Sosyalizm Savunusu

TKP Merkezinin Stalinci Sosyalizm Anlayışı

TKP'nin Stalin Övgüsü ve TKP'ye Darbesi

Stalinizmin TKP Üzerine Terörü

Şefik Hüsnü Üzerinden Enternasyonalizm

Reşat Fuat Baraner'in Cezası ve Acısı

KRUŞÇEV DÖNEMİ

SBKP 20. Kongresi

Kruşçevci Barış İçinde Birarada Yaşama İlkesi

Halkın Devleti

Kruşçev'in Komünizmi

Sovyet ile Çin Çatışması

KRUŞÇEV DÖNEMİNDE TKP

SBKP 22. Kongresi'ne Bakış

Stalinizme Eleştiri

Barış İçinde Birlikte Yaşam

1961 SBKP Programı'na ve Enternasyonalizme Bakış

Arnavutluk Meselesi

ÇKP Sorunu

Parti Üyelerine Öğretilen Enternasyonalizm

TKP 1964-1965 Muhalefeti

BREJNEV DÖNEMİ

Barış ve Barış İçinde Birarada Yaşama

Tek Ülkede Komünizmin Kuruluşu

Halkın Devleti ve Halkın Partisi

Çin

Brejnev'in Son Kongresi

BREJNEV DÖNEMİNDE TKP

Zeki Baştımar'ın Dönemi

Bir Enternasyonalizm Örneği

Zeki Baştımar'ın Devrilmesi

İsmail Bilen'in (Marat'ın) Dönemi

Proletarya Enternasyonalizmi

TKP Yönetiminin ve İ.Bilen'in Putlaştırılması

TKP İşçinin Sesi Muhalefeti'nin Sosyalizm Görüşleri

GORBAÇOV DÖNEMİ

SBKP 27. Kongresi ve SBKP'nin Yeni Programı

SBKP 27. Kongresi ile 28. Kongre Arasındaki Evre

28. SBKP Kongresi

Gorbaçov'un ve SBKP'nin Sonu

GORBAÇOV DÖNEMİNDE TKP

Marksizm Giysili Evre

Marksizm Giysisinden Soyunuş

SONUÇ

ÖNSÖZ

Bu çalışma, Mustafa Suphi'nin kurduğu TKP'nin (Türkiye Komünist Partisi'nin) baştan sonuna kadar sosyalizm ve enternasyonalizm konusundaki görüşlerini araştıran bir incelemelidir. TKP'nin tarihsel gelişim süreci sadece bu iki noktaya odaklanarak ele alınmıştır.

TKP, Türkiye devrimci hareketinin köküdür. Bu kök, Türkiye solunun değişik dallarını olumlu veya olumsuz etkilemiştir. Hatta bugün bile TKP geleneği ve görüşleri bir biçimde devrimci harekette varlığını sürdürmektedir. Bundan dolayı, TKP'nin sosyalizme ve enternasyonalizme bakış tarihi tüm devrimcileri ilgilendirmektedir.

TKP'nin "sosyalizm ve enternasyonalizm görüşlerini" araştırmak niçin gereklidir? Bu sorunun en kısa yanıtı Marx'ın şu önemli saptamasında açığa kavuşur:

"*Bütün ölmüş kuşakların geleneği, büyük bir ağırlıkla, yaşayanların beyinleri üzerine çöker.*"

Bugün tarihi devrimci biçimde örmeye çalışanların beyninde, eski kuşakların geleneği bir biçimde yaşar. Eğer ölmüş kuşakların geleneği, bilim süzgecinden geçirilerek hatalardan ayıklanmamışsa, yanlışlar aynı biçimde kendini tekrar eder. Bir partinin veya geleneğin kendi hakkındaki yargısıyla, gerçekte ne olduğunu ayırt etmek bunun için önemlidir.

* * *

Bizim kuşak için sosyalizm ideali bir ülkede gerçekleşebilecek bir hedefti. Bakış açımız bir ulusun sınırları içinde kurulabilecek sosyalizme yönelikti. Proletarya enternasyonalizmi anlayışımız ise çoğumuz için devrimini yapmış bir ülkenin (Sovyetler Birliği'nin veya Çin'in, ya da Arnavutluk'un) savunulmasıyla özdeşti. Bu ülkelerden birini kayıtsız şartsız savunduğunda, enternasyonalist görevini yerine getirmiş oluyordun.

Proletarya enternasyonalizmini savunmak aynı zamanda bu devrim yapmış ülkelerin sosyalizm algısını savunmak demekti. Bu ülkeler kendilerine "sosyalist" diyordu. Biz de böyle bir "sosyalizmi" kendi ulusal sınırlarımızda kurmak istiyorduk. Özcesi bizim kuşağın geneli, "dünya devrimi" anlayışından yoksundu; proletarya enternasyonalizmini doğru biçimde algılamıyordu.

Her şeyden önce kendi adıma konuşmam gerekir. Uzun yıllar, proletarya enternasyonalizmi ile Sovyetler Birliği'ni savunmayı eşitledim. Sovyetler Birliği ideologlarının beynime çaktığı sosyalizmi, Marx'ın sosyalizm teorisiyle aynı sandım. Ayrıca enternasyonalizmle, ulusal çıkarın-yurtseverliğin çelişmediğini düşündüm; sayfalarca yazı yazdım. SBKP ve TKP Genel Sekreterlerinin kişiliğinin yüceltilmesine sessiz kaldım; veya beynim bu tutumu eleştirmeye o zaman yetmedi.

Bu yanlış düşünceleri nereden öğrendim?

Sovyetler Birliği'nin ideolojik sözcüsü TKP'den, Stalin'den, Georgi Dimitrov'dan, vb.

* * *

Tarih, öğrenmek isteyenler için bilgi dolu bir hazinedir. Düşünmeyen, tarihten öğrenemez. Kendini yenilemek, beyni temize çekmek, tarihin tozlu arşivlerine dalmayı gerektirir. Emek isteyen bir iş! Türkiye komünist hareketi kendi rönesansını gerçekleştirmek istiyorsa, emek harcamayı göze almalıdır. Dünya devrimine bağlı bir sosyalizm ve enternasyonalizm kavrayışına erişemeyen bir sol, "ulusalcılık kuyusuna" düşmekten kurtulamayacaktır.

İnanıyorum ki, Türkiye devrimci hareketi bu sunduğum kitaptan daha iyisini yazacak parlak beyinlere sahiptir. Onlara bir başlangıç olması umuduyla...

GİRİŞ

TKP'nin resmi kuruluş toplantısı 10 Eylül 1920 Bakü Kongresi'dir. TKP'nin Birinci Programı bu kongrede kabul edildi. Mustafa Suphi, TKP'nin en önemli kurucusu ve yöneticisiydi.

Mustafa Suphi ve yoldaşları 28-29 Ocak 1921'de Kemalistler tarafından öldürüldü.

Mustafa Suphi'nin Partisi TKP farklı komünist grupları birleştirmişti. Birincisi, M. Suphi'nin grubuydu. İkincisi, özellikle Ankara'da örgütlenmiş THİF (Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası) idi. Üçüncüsü İstanbul Komünist Grubu'ydu. Bu grubun TİÇSF (Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası) isimli legal bir örgütü vardı. Sovyetler Birliği (Komintern) başlangıçta Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası'nı (THİF'i), İstanbul Komünist Grubu'ndan (İKG'den) daha fazla önemsiyordu. Bu nedenle olsa gerek, Ağustos 1922'de toplanan THİF kongresini TKP'nin kongresi saymıştır (TKP resmi tarihine İkinci Kongre olarak geçen bu kongreyi Komintern TKP'nin birinci kongresi olarak kabul etmişti.)

Komintern 1923'ten sonra İstanbul Komünist Grubunu (İKG'yi) TKP'nin çekirdeği olarak görmeye başladı. İKG'nin yöneticisi olan Şefik Hüsnü'yü öne çıkarttı. THİF yöneticisi Salih Hacıoğlu geride kalmayı kabul etti. (Salih Hacıoğlu TKP ikinci kongresinde TKP MK birinci sekreteriydi.)

Komintern IV. Dünya Kongresi'nde TKP Teşkilat Bürosu kurulma kararı alındı; İKG ve THİF temsilcileri bu büroda yer aldı; ama Şefik Hüsnü bu büronun yöneticiliğine getirildi.

TKP Teşkilat Bürosu Şubat 1925'te Akaretler Kongresi olarak anılan TKP 3. kongresini topladı. (Komintern bu kongreyi TKP İkinci Kongresi olarak kabul etti.) Şefik Hüsnü, Sadrettin Celal Antel, Şevket Süreyya, Salih Hacıoğlu, Vedat Nedim Tör, Hasan Ali Ediz, Merkez Komitesi'ne girdi. Şefik Hüsnü, TKP MK Sekreteri oldu.

Mayıs 1926'da TKP Viyana Konferansı toplandı. Toplantıya katılanlar arasında Şefik Hüsnü, Nâzım Hikmet, Vedat Nedim Tör önemli isimlerdi. Vedat Nedim Tör, Şefik Hüsnü'nün onayıyla TKP sorumluluğuna getirildi. Ama 1927 TKP Tevkifatına da sorumlu olarak imza attı. Şefik Hüsnü dahil birçok TKP yöneticisi tutuklandı. Kemalist iktidar 1929 Tevkifatıyla TKP'yi yıkma tutumunu sürdürdü.

TKP'nin İkinci Programı, Şubat 1930'da Komintern tarafından onaylandı.

1932 yılı içinde TKP'nin Dördüncü Kongresi toplandı. TKP Merkez Komitesi'ne Reşat Fuat Baraner, İsmail Bilen, Şefik Hüsnü girdi. 1936 yılında Zeki Baştımar, Merkez Komitesi'ne asıl üye olarak katıldı.

Komintern (Komünist Enternasyonal) 1937 yılında TKP'ye desantralizasyon (merkezden kopma) kararını kabul ettirdi. Bu tarihten itibaren TKP, merkezi bir yapıdan yoksun kaldı. İ.Bilen 1938 yılında TKP Komintern temsilcisi oldu ve TKP'yi uzun yıllar temsil etti.

Reşat Fuat Baraner 1943-1944'te, TKP'yi toparlama girişiminde bulundu; fakat başarısız oldu. 1944 tutuklamaları, ardından 1951 tutuklamaları, TKP'yi tümüyle çökertti. 1951'de tutuklananlar arasında Zeki Baştımar da vardı. Zeki Baştımar 1959'da tahliye oldu. Ağustos

1961'de yurtdışına çıktı. 1962'de kurulan TKP MK Dış Büro Sekreterliği'ne getirildi. Nisan 1962'de Zeki Baştımar, Leipzig'de bir konferans topladı.

TKP Dış Büro bu tarihte Zeki Baştımar, İsmail Bilen, Nâzım Hikmet, Abidin Dino, A.Saydan (Aram Pehlivanyan) tarafından oluşturulmuştu; seçilmemiş, atanmıştı.

Haziran 1963'te TKP Dış Büro üyesi Nâzım Hikmet öldükten sonra, Bilal Şen ve Gün Benderli TKP Dış Bürosu içine alındı. Bu son iki üye 1964-1965'te bir muhalefet hareketi örgütledi. Merkez tarafından muhalefet bastırıldı, dağıtıldı.

Zeki Baştımar Mayıs 1973'te, TKP sorumluluğundan alındı ve yerine İsmail Bilen geçti. Parti yayın organı *Atılım*, Ocak 1974'te yayımlanmaya başladı.

1979'da TKP içinden *İşçinin Sesi* muhalefeti çıktı. Merkez tarafından TKP'den atılarak cezalandırıldı.

TKP'nin Beşinci Kongresi 1983 yılında yurtdışında toplandı. Yarım yüzyıl kongre toplayamamış TKP bu kongrede Nabi Yağcı'yı Genel Sekreter yaptı.

Ekim 1987'de Türkiye İşçi Partisi ve TKP birleşerek Türkiye Birleşik Komünist Partisi'ni (TBKP'yi) oluşturdular. 1988'de TBKP Birlik Kongresi toplandı.

TBKP derin bir dağılma sürecine girdi. Ocak 1991'de Ankara'da toplanan TBKP Büyük Kongresi likidasyonun son halkası oldu. TBKP ideolojik olarak kendinden vazgeçti. Böylece TKP'nin hikâyesi sonlanmış oldu.

* * *

Şimdi TKP tarihine, araştırmak istediğimiz sosyalizm ve enternasyonalizm açısından geri dönmemiz gerekir.

TKP'nin sosyalizm ve enternasyonalizm anlayışını inceleyebilmek için SBKP tarihinin veya Sovyetler Birliği tarihinin başlıca dönemlerine bakmamız gerekir. Çünkü TKP'nin sosyalizm ve enternasyonalizm anlayışı bu dönemlere bağlı olarak değişim geçirir. Bu dönemleri kabaca beş başlık altında sıralayarak TKP'nin bu konudaki görüş ve tutumlarını incelebiliriz.

1) Lenin dönemi,
2) Stalin dönemi,
3) Kruşçev dönemi,
4) Brejnev dönemi,
5) Gorbaçov dönemi.

LENİN DÖNEMİ

Sosyalizm ile enternasyonalizm arasında diyalektik bir bağ vardır. Sosyalizm, dünya çapında kurulacak bir üretim tarzıdır; kapitalist dünya pazarında egemenlik sağlayabilecek ülkelerin sosyalist devrimlerini gerektirir. Bu nedenle dünya devrimi, evrensel sosyalizmin kılıcıdır. Sosyalizmi savunan her ülkenin komünist partisi zorunlu olarak dünya devrimini savunmak zorundadır. Hiçbir ülkenin komünist partisi tek başına kendi ülkesinde sosyalizmi kuramaz. Bu açıdan bir ülkedeki sosyalist devrimin geleceği, diğer ülkelerin sosyalist devrimlerinin geleceğine bağlanmıştır.

Dünya devrimi = Dünya ülkeleri sosyalist devrimlerinin toplamından ortaya çıkacak evrensel sosyalizm anlamına gelir. Kapitalizm, dünya çapında egemen olmuş bir üretim tarzıdır. Sosyalizm de ancak evrensel düzeyde bu kapitalizmi yıkarak dünyada egemenliğini kurabilir. Kapitalizmin eşitsiz gelişme yasası gereği sosyalist devrimler bütün dünyada aynı anda ortaya çıkamazlar. Ne var ki, sosyalizmin bir üretim tarzı olarak ortaya çıkması, dünya sosyalist devrimlerinin birleşik eylemini gerektirir. Bu da dünya devrimi fikrinden başka bir şey değildir. Kapitalist dünya pazarının bir ülkesinde sosyalist devrim yapılabilir; ama sosyalizm bu dünya pazarındaki egemenliği bütünüyle yıkmayı gerektirir. Sosyalist devrim bir ülkede başlar, dünya devrimi yoluyla diğer ülkelere yayılır ve evrensel olarak sosyalizmi kurarak tamamlanır.

Lenin Mart 1922'de yazdığı "Bir Yazarın Notları" isimli makalesinde, sosyalizmin zaferi için birçok ileri ülkenin çabasının zorunlu olduğunu bu nedenle vurgular.

"*Biz daima Marksizmin gerçeğinin ABC'si olan, sosyalizmin zaferi için ancak **birçok ileri ülkenin işçilerinin ortak çabasının** zorunlu olduğunu söyledik ve yineledik.*"[1]

Yine Lenin, Ocak 1918'de, sosyalist devrimini gerçekleştirmiş ve kapitalizmden sosyalizme geçiş sürecine girmiş Rusya'da kendi başlarına sosyalizme geçemeyeceklerini, dünya proletaryasının desteğine ihtiyaç duyacaklarını (dünya devrimine bağlı olduklarını) ve Marx-Engels'in sosyalizm teorisinin dünya devrimi anlayışı üzerine oturduğunu şu sözlerle anlatır:

"*Kapitalizmden sosyalizme geçiş dönemini sonuçlandırmaktan bile çok uzağız. **Uluslararası proletaryanın desteği olmadan** bunu sonuçlandırabileceğimiz umudunu asla beslemedik.*"

"*Onyıllar boyunca işçi hareketinin gelişimini ve sosyalist dünya devriminin büyümesini gözlemleyen sosyalizmin büyük kurucuları Marx ve Engels, kapitalizmden sosyalizme geçişin, uzun doğum sancılarını, uzun bir proletarya diktatörlüğü dönemini, tüm eski düzenin paramparça edilmesini, kapitalizmin tüm biçimlerinin acımasızca yok edilmesini, nihai zaferi kazanmak için çabalarını birleştirmek zorunda olan **tüm ülkelerin işçilerinin ortak etkinliğini** gerektirdiğini gayet açık gördüler.*"[2]

Demek ki, Marx-Engels-Lenin'e göre, sosyalizm tek bir ülkenin proletaryasının işi değil, dünya proletaryasının ortak eylemidir.

* * *

[1] *Lenin Seçme Eserler, Cilt 10*, İnter Yayınları, 1997, s.338.
[2] *Lenin Seçme Eserler, Cilt 7*, İnter Yayınları, 1996, s.289, 295.

Sosyalizm dünya proletaryasının ortak eylemiyle gerçekleşeceğine göre, dünya proletaryasının dünya devrimi yoluyla birbirine bağlanması gerekir. Dünya proletaryasının dünya devrimi amacıyla birleşmesi gerekir. "Bütün ülkelerin işçileri birleşiniz!" aforizmasının anlamı budur. İşte bu anlayış bizi proletarya enternasyonalizmine götürür. Komünist Enternasyonal (dünya partisi) bu uluslararası birliği sağlamak ve dünya devrimini gerçekleştirmek için zorunludur.

Proletarya enternasyonalizmi iki diyalektik anlayışı içinde taşır. Birincisi, ülke düzeyinde sosyalist devrimi gerçekleştirmek; ikincisi, bu ülke devrimini dünya devrimine bağlamak. Birincisi, bir ülkedeki sınıf mücadelesinin proletarya lehine çözülmesidir; ikincisi, dünya çapında burjuvaziye karşı sınıf mücadelesini kazanmaktır. Sosyalist devrimi hem kendi ülkesi için, hem de diğer dünya ülkeleri için savunmak ve bunları birbirine bağlamak proletarya enternasyonalizminin özüdür. Bu nedenle Lenin, enternasyonalizmi şöyle tanımlar.

"*Sadece tek bir gerçek enternasyonalizm vardır: kendi ülkesinde devrimci hareketi ve devrimci mücadeleyi geliştirmede özverili çalışma,* ***istisnasız tüm ülkelerde*** *aynı böyle bir mücadeleyi, aynı böyle bir çizgiyi ve sadece böyle bir çizgiyi (propaganda yoluyla, manevi ve maddi yardım yoluyla) desteklemek.*"[3]

Bir ülkede sosyalist devrimini gerçekleştirmiş komünist partisinin enternasyonalist görevi, diğer ülkelerdeki sosyalist devrimleri, yani dünya devrimini desteklemektedir. Bir ülkedeki sosyalist devrimin amacı olan sosyalizmi kurmak, ancak diğer ülkelerin de sosyalist devrimi gerçekleştirmesiyle mümkündür.

* * *

Peki, burada belirleyici olan nedir? Bir ülkenin devrimi mi, yoksa dünya devrimi mi? Soruyu şöyle de sorabiliriz: Devrimini yapmış bir ülkenin çıkarı mı, yoksa uluslararası ölçekte dünya devriminin çıkarı mı?

Diyalektik felsefede Genel ile Özel arasındaki ilişkide, Genel'in içinde Özel yer alır. Özel'in içinde de Genel'den bir parça bulunur. Dünya devrimi bir Genel'dir. Bir ülkedeki devrim Özel'dir. Amaç (sosyalizm), Özel'den yola çıkarak Genel'e ulaşmaktır. Özel'in "kaderi", Genel'in "kaderine" bağlanmıştır. "Özel" bir Parça'dır. "Genel" ise bir Bütün'dür. Amaç, Bütün'e ulaşmaktır. Bütün'e ulaşmadan tek tek parçalar, sosyalizm amacını gerçekleştiremezler. Yani Özel çıkar (bir ülkedeki devrim), Genel çıkara (dünya devrimine) bağımlıdır. Geleceğe (sosyalizme) ulaşabilmek için; Özel çıkar, Genel çıkara boyun eğmelidir. Bir ülkedeki devrimin çıkarı, dünya devriminin çıkarından daha alttadır. Lenin'in sözleriyle söylersek:

"*Proleter enternasyonalizmi, her şeyden önce,* ***herhangi bir ülkedeki proleter savaşımın çıkarlarının, dünya ölçüsündeki savaşımının çıkarlarına bağımlı olmasını****, ikinci olarak da burjuvazi üzerinde zafer sağlayan bir ulusun, uluslararası sermayeyi devirmek için daha büyük ulusal özveriler yapabilmesini ve yapmaya istekli olmasını gerektir*."[4]

İşte, proletarya enternasyonalizminin doğru anlaşılmasının koşulu bu diyalektik ilişkiyi anlamaktan geçer. Bu nedenle Lenin, gerçek bir enternasyonalistin, kendi ulusunun eşitliğini ve özgürlüğünü, tüm ulusların eşitlik ve özgürlüğünün altına koyması gerektiğini belirtir.

[3] *Lenin Seçme Eserler, Cilt 10*, İnter Yayınları, 1997, s.16.
[4] Lenin, *Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları*, Sol Yayınları, 1979, s.390-391.

"*Enternasyonalist* (…) *olabilmek için, yalnizca kendi ulusunu düşünmemeli,* ***bütün ulusların çıkarlarını****, onların özgürlüğünü ve eşitliğini,* ***kendi ulusların üzerinde*** *tutabilmelidir.*"[5]

Devrimini yapmış bir ulusun çıkarı, diğer ülkelerin devrimlerinden (dünya devriminden) daha önemli değildir. Çünkü bir ülkedeki devrim, dünya devrimine bağlanamazsa, Genel çıkara göre davranmazsa, temel amacı olan sosyalizme ulaşamaz.

O halde gerçek proletarya enternasyonalizmi = Dünya devriminin çıkarını en baş köşeye yerleştirmek; kendi devrimini, dünya devriminin çıkarına bağlamaktır. Dünya sosyalizmi = Dünya devrimi = Proletarya enternasyonalizmi böylece bir düzlemde birleşir.

Geçiş Toplumu ve Sosyalizm

Marksizme göre: Sosyalizm, komünizmin ilk aşamasıdır. Kapitalizm ile sosyalizm (komünizmin ilk aşaması) arasında proletarya diktatörlüğü dönemi uzanır ve bu dönem devrimci geçiş dönemi adını alır. Bu geçiş dönemi, sınıfların ve sınıf mücadelesinin sürdüğü dönemdir; proletarya iktidardadır. Proletarya diktasının amacı; sınıfları, meta üretimini, parayı, vb. ortadan kaldırmaktır.

Sınıfların ortadan kaldırılmasına toprak sahiplerinin ve kapitalistlerin yok edilmesiyle başlanır. Daha sonra köylü ile işçi arasındaki farklar ortadan kaldırılır, ortak üreticiler haline gelirler. Yani işçilerin ve köylülerin varolduğu devrim sonrası toplumu, sosyalizm olarak adlandırmak Marksizme göre doğru değildir. Lenin'in Mart 1921'de yaptığı konuşmadan, sosyalizmin sınıfsız bir toplum olduğunu öğrenmek mümkündür.

"*Salonunuzdan geçerken üzerinde: 'İşçilerin ve Köylülerin Devleti Asla Sona Ermeyecektir" yazısı bulunan bir pankarta rastladım. Alışılmış yerde değil, bir köşede duran –belki herhangi biri bunun başarısız bir pankart olduğunu gördü ve bir kenara itti– bu garip pankartı okuduğumda, kafamdan şunlar geçti: demek ki bizde bu tür en basit ve temel konularda yanlış anlamalar ve yanlış anlayışlar var. Gerçekten, eğer işçilerin ve köylülerin devleti asla sona ermeyecekse, o zaman bu, hiçbir zaman bir sosyalizm olmayacağı anlamına gelir, çünkü* ***sosyalizm sınıfların ortadan kalkması demektir****; fakat işçiler ve köylüler var olduğu sürece, çeşitli sınıflar da var olur ve dolayısıyla tam sosyalizm olamaz.*"[6]

Sosyalizmde Devlet

Marx ve Engels, devletin varlık temelini sınıfların varoluşuna bağlar. Kapitalist devlet, burjuvazinin iktidarda olduğu bir devlettir. Kapitalizmden komünizme (birinci sosyalist aşamaya) geçmek için sosyalist devrimden sonra proletarya diktatörlüğü gereklidir. Proletarya diktası, proleter devlettir.

Komünizmin her aşaması sınıfsız toplumdur. Lenin'in sosyalizm olarak nitelediği komünizmin birinci aşamasında da, komünizmin ikinci aşamasında da devlet yoktur. Çünkü her iki aşamada sınıflar yoktur. Marx der ki:

[5] Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Sol Yayınları, 2007, s.188.
[6] *Lenin Seçme Eserler, Cilt 9*, İnter Yayınları, 1997, s.161-162.

*"**Sınıf hakimiyeti ortadan kalktığında**, kelimenin bugünkü siyasi anlamında artık herhangi bir **devlet olmayacaktır**."*[7]

Lenin, sosyalizmin bir sınıfsız toplum olduğunu açıkça ve defalarca yazmıştır. Eğer sosyalizm sınıfsız toplumsa, sosyalizmde devlet olamaz. Lenin bu fikri şöyle dile getirmiştir:

"*Sömürücülerin direnci kesin olarak kırılacağı zaman, emekçiler sosyalist üretimi örgütlemeyi öğrenecekleri zaman, sözcüğün dar, sınırlı, gerçek anlamındaki bu yönetim aygıtı, bu eski **devlet aygıtı ortadan kalkacaktır**.*"[8]

Ne var ki, Lenin *Devlet ve Devrim'*de ve bazı makalelerinde bu görüşle uyumlu olmayan formüller kullanmıştır. Lenin'de "sosyalizmde devletin varlığını çağrıştıracak" formüller, Lenin'in "sosyalizmde sınıfların olmadığı" anlayışına uymaz. Bu açıdan Lenin'in yukarıda aktardığımız doğru yaklaşımına bağlı kalmamız gerekir. Sosyalizmde devlet çözülmüştür; proletarya diktatörlüğü ömrünü doldurmuştur.

Komintern'in Ulusal Kurtuluş Savaşlarına Bakışı

Lenin'e göre burjuvazi, kapitalizmin iki tarihsel dönemi arasında iki ayrı tarihsel role sahiptir. Burjuvazi, feodalizme ve mutlakiyete karşı savaşırken tarihsel olarak ilerici ve devrimcidir. Burjuvazi bu savaşı kazandıktan, kendi sistemini kurduktan sonra devrimci niteliğini yitirir. Düzenini ve iktidarını korumaya çalışan gerici bir sınıf halini alır.

"İlkin, ulusal hareket bakımından birbirinden esasta farklar taşıyan kapitalizmin iki dönemi arasında kesin bir ayrım yapılmasını gerektirir. Bir yanda feodalizmin ve mutlakiyetin yıkılışı dönemi, ulusal hareketlerin ilk kez yığın hareketleri haline geldikleri ve basın aracılığıyla, temsili kurumlara katılma vb. yoluyla halkın bütün sınıflarının şu ya da bu biçimde siyasal yaşama çekildiği burjuva demokratik toplum ve devletlerin kuruluş dönemi. Öte yanda, uzun zamandan beri kurulmuş olan anayasa düzenleriyle, proletarya ile burjuvazi arasında gelişip güçlenmiş uzlaşmaz çelişkisiyle kesin olarak kristalleşmiş kapitalist devletler dönemi-kapitalizmin çöküşünün öngünü diye adlandırabileceğimiz dönem vardır."[9]

Lenin ulusal sorunu ve bu sorunda burjuvazinin tutumunu anlamak için, söz konusu ülkenin yukarıda tanımlanan tarihsel dönemlerden hangisinde olduğuna bakılması gerektiğini söyler. Marx'ın belirttiği gibi, batı Avrupa burjuvazisinin 1871 Paris Komünü ile devrimci enerjisini tükettiği ve gericileştiği görülmüştür.

Lenin'in bu gerçekten çıkardığı sonuç; batı Avrupa ve Birleşik Devletler gibi emperyalist ülkelerde burjuvazinin gericileştiği, ancak o ülkelerde ulusal sorunun burjuva devrimler sürecinde çözülmüş olduğudur. Ulus devlet kurmaları geciken Doğu Avrupa ve Asya ülkelerinde ise burjuva demokratik hareketler yirminci yüzyılın başlarında henüz başlamışlardır.

Lenin Çin, İran ve Türkiye gibi, o zamanın yarı sömürge ve sömürge örneklerini isimleri ile anar ve bu ülkelerde yeni başlayan ulusal-devrimci hareketlerin desteklenmesi gerektiğini söyler:

---

[7] K.Marx, *Bakunin'in Devlet ve Anarşi Kitabının Tahlili*, aktaran Jon Eliter, *Marx'ı Anlamak*, Liberte, 2004, s.457.
[8] Lenin, *Ekim Devrimi Dosyası*, Sol Yayınları, 1999, s.282.
[9] Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Sol Yayınları, 2007, s.58.

"Sosyalistler, yalnızca sömürgelerin ödünsüz olarak derhal ve kayıtsız şartsız kurtuluşunu istemekle kalmamalıdırlar (...), onlar bu ülkelerdeki ulusal kurtuluşu amaçlayan burjuva demokratik hareketlerdeki daha devrimci olan öğeleri en kararlı bir biçimde desteklemeli, bu öğelerin kendilerini ezen emperyalist devletlere karşı ayaklanışına (eğer böyle bir şey varsa, devrimci savaşına) yardımcı olmalıdırlar."[10]

Lenin ulusal kurtuluşu amaçlayan, emperyalist devletlere karşı ayaklanan ulusal-devrimci hareketlerin desteklenmesi gerektiğini söyler; ama desteği de koşullara bağlar. Lenin bu koşulları, 1920 yılı Temmuz ayında toplanan Komünist Enternasyonalin 2. Kongresine sunduğu bir bildiride açıklar. Lenin bu bildirisinde ulusal-devrimci hareket olarak adlandırılan ezilen ulusların kurtuluş hareketlerinin belirli önkoşullarla desteklenebileceğini belirtir.

"*Komünistler olarak bizim, sömürge ülkelerdeki burjuva özgürlük hareketlerini ancak, bu hareketler gerçekten devrimciyse, temsilcileri bizim köylüleri ve geniş sömürülen katmanları devrimci düşünceyle eğitip örgütlememizi engellemezlerse desteklememiz gerektiği ve destekleyeceğimizden ibarettir. Eğer bu koşullar bile mevcut değilse, bu ülkelerde komünistler, II. Enternasyonal kahramanlarının da dahil olduğu reformist burjuvaziyle mücadele etmek zorundadırlar.*"[11]

Lenin'in sömürge ülkelerdeki komünist hareketlere önerdiği bu ittifak anlayışı; ezilen ulusların emperyalizme karşı kendi kaderini tayin hakkından çıkardığı bir anlayıştır. Bu ittifak anlayışının üç ana koşulu vardır. Birincisi, işçi sınıfı hareketinin örgütsel ve ideolojik bağımsızlığını koruması; ikincisi, desteklenecek ulusal hareketin burjuva anlamda devrimci olması; üçüncüsü, komünist hareketin görüşlerini serbestçe savunmasına engel olunmaması.

Peki, bu şartları yerine getirebilecek bir "ulusal burjuvazi" var mıdır? TKP'nin deneyimini incelerken bu sorunun yanıtını bulacağız.

[10] Lenin, a.g.e. s.143.
[11] Lenin, *Seçme Eserler, Cilt 10*, İnter, s.264-265.

LENİN DÖNEMİNDE TKP

Mustafa Suphi, Komünist Enternasyonal'in (Komintern'in) dünya devrimi ve dünya sosyalizmi anlayışına bağlıydı. Komintern'in Mart 1919'da toplanan kuruluş kongresinde M. Suphi'nin yaptığı konuşmada bu anlayışı buluyoruz. M. Suphi bu konuşmasında üç önemli noktayı vurgular:

1. Doğu'daki devrimin, Batı'daki devrimle dolaysız bağları vardır.
2. Doğu'daki devrim, Sovyet devrimine destek olmak için zorunludur.
3. Dünya devriminde Türk proletaryası yapacağı devrimle yerini alacaktır.

M. Suphi bu fikirleri dile getirdikten sonra, Doğu'daki devrimin sadece Rusya devrimi için değil, Alman devrimi için de gerekli olduğunu belirtir:

"*Doğu halklarının Avrupa sermayesine başkaldırışı, Rus devrimi için olduğu kadar bugün **tüm ülkelerin proleterlerini** harekete geçiren –ki bu da onu İngiltere ve Amerika'nın sürekli tehdidi altına sokmakta ve bizim, yani Doğu'nun yardımınının beklenmesini zorunlu kılmaktadır–genç Alman devrimi için de yararlıdır.*"[12]

Görülüyor ki, Mustafa Suphi dünya devriminin önemini anlamış bir komünisttir.

* * *

Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi 1920'de, yaz aylarında toplandığında TKP henüz kurulmamıştı. Ama Türk komünistleri bu kongrede bulundular ve kongre tarafından kabul edilen tüzüğü onayladılar.

Komintern'in 1920 Tüzük Taslağı, Komintern'in dünya burjuvazisini her yolla yok ederek dünya devimini gerçekleştireceğini, devletin tümden sönmesine yol açacak bir uluslararası Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ni kuracağını açıklıyordu. Komintern, dünya devrimini gerçekleştirmek ve dünya sosyalizmini yaratmak için kurulmuştu:

"*Komünist Enternasyonal'in seçtiği hedef: her türlü aracı kullanarak, gerekirse silah elde uluslararası burjuvaziyi yıkmak için ve **devletin tümden yok oluşuna** geçiş aşaması olarak uluslararası bir Sovyet Cumhuriyeti'ni kurmak için mücadele etmektir.*"

"*Yeni uluslararası İşçiler Birliği, değişik ülkelerin proleterlerinin, kapitalizmi yıkma, proleterya diktatörlüğünü ve **sınıfların tümden ortadan kaldırılmasına** ve komünist toplumun ilk evresi olan **sosyalizmin** gerçekleştirilmesine yönelecek bir uluslararası Sovyetler Cumhuriyetini kurma hedefiyle girişecekleri ortak eylemleri örgütlemek için kurulmuştur.*"[13]

Burada dikkat edilirse sosyalizm "sınıfsız bir toplum" olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca devletin sosyalizmde söndüğü söylenmektedir. TKP'ni 1920'de kuracak olan Mustafa Suphi ve arkadaşları bu tüzüğe bağlı olacaklardır.

[12] *III. Enternasyonal 1919-1943*, Belge Yayınları, 1979, s.18.
[13] *III. Enternasyonal 1919-1943*, Belge Yayınları, 1979, s.24, 25.

TKP Birinci Kongresi

TKP'nin 10 Eylül 1920'de toplanacak olan kongresinden önce yapılacak olan Doğu Halklarının Birinci Kongresi için M. Suphi bir çağrı kaleme aldı. Bu davetiye, Türk komünistlerinin yayın organı olan *Yeni Dünya* gazetesinin 22 Temmuz 1920 tarihli sayısında "Türkiye Komünist Teşkilatı Merkez Heyeti" adına yayımlandı. Bu davetiyede Mustafa Suphi, bütün dünya işçilerinin birliğini istiyor, onları kapitalizme ve emperyalizme karşı ayaklanmaya (kıyama) çağırıyordu. "Türkiye Zahmetkeş Ahalisine Davetiye" isimli bildiride şöyle deniyordu:

"*Türkiye Zahmetkeş Ahalisine Davetiye,*

Yetmiş iki sene evvel cihana: ***'Bütün Dünya işçileri birleşiniz!'*** *şiârı atılmış idi. O zamandan beri Avrupa ve Amerika'da proletarlar, ecir* (ücretle çalışan) *sınıflar, mühîb teşkilat vücuda getirmişler, işçileri sefalet içinde tutan kapitalizm ve emperyalizm ile mücadeleye girişmişler.*"

"*Garp proletarlarını zulüm ve gadr altında inleten burjuvazya, Türkiye amele ve rençberlerinin boynuna da esaret zinciri takıyor.*"

"*Ya şimdi* ***umum cihan proletarlarıyla*** *beraber kıyam eder ve halâsımızı* (kurtuluşumuzu) *temine muvaffak oluruz. Yahut pek uzun bir zaman için esaret altında kalmak tehlikesine düşeriz.*"

"*Karl Marks'ın bütün dünya işçilerine tevcih ettiği* (yönelttiği) *şiâr, son zamanlara kadar memleketimizin kulağına kadar varamamıştı. Ancak şimdi Rusya Kızıl İnkılâbı'nın tarrakasıyla beraber bu nidâ-i hürriyeti* (özgürlük çığlığını) *işitebiliyorsunuz!*"[14]

Davetiye, "Yaşasın bütün dünya işçileri, yaşasın Üçüncü Enternasyonal," diyerek bitiyordu.

* * *

10 Eylül 1920'de TKP Kongresi toplandı. Kongrenin birinci oturumunda ilk resmi açış konuşması Mustafa Suphi tarafından yapıldı. Mustafa Suphi bu konuşmada; Rusya'daki komünist devrimin bütün dünyaya örnek teşkil ettiğini, Bolşevizmin dünya proletaryasına umut aşıladığını, dünya devrimine istinadgâh (destek) olduğunu, proleter devrimin artık Şark'a uzanacağını, Rusya Kızıl Ordusu'nun dünya proletaryasının ordusu olduğunu söyledi. Mustafa Suphi bu görüşlerini şu sözlerle ifade etti:

"*Arkadaşlar bir zamanlar bir hayal halinde telâkki olunan* (anlaşılan) *komünizm bugün Rusya'da meydana getirdiği hayat ile, kurduğu yeni şekl-i hükümetle* (devlet biçimiyle)*, Kızıl Ordusu ile, amele, rençber ahali içerisinde kuvvetlendirdiği teşkilâtıyla şarkın ve bütün dünyanın mazlum millet ve sınıflarına pek büyük ümit ediyor.*"

"*Üçüncü Enternasyonal Kongresi son meclisini kaparken Rusya'nın muzaffer Kızıl Ordusu'nu, Dünya proletaryasının ve Şark mazlum milletlerinin hâdim ve müdafii* (hizmet eden ve savunucusu) *bir ordu olarak ilân etmişti.*"

"*Bolşevizmin* ***yeryüzündeki içtimâî inkılâba*** *nasıl esaslı bir istinadgâh* (dayanak) *olduğu meydana çıkıyor.*"

[14] Mustafa Suphi, *Yeni Dünya,* 22 Temmuz 1920.

"*Rusya Proletaryası öyle bir inkılâp ordusu vücuda getirdi ki, Cihanı hayran bıraktı. İşte bu inkılâp şimdi demir ellerini şarka uzatıyor.*"

"*Türkiye Komünist Kongresi, Rusya'dan uzanan bu demir elleri tutabilecek kuvvetler yetiştirecek ve fırkamız* ***yalnız Türkiye'de değil****, bütün Şark'ta inkılâbın alemdarı* (önderi) *olacaktır.*"[15]

* * *

TKP kuruluş Kongresi'nin (Birinci Kongre'nin) aldığı ilk üç karar, dünya devrimi ve komünizm üzerineydi. Bu üç karar şunları vurguluyordu: Rusya'da başlayan komünist devrimin genişlemesi, dünya proletaryasını komünizm bayrağı altında toplayacaktı. Dünyanın sermaye düzeni yıkılacak, insanlığın mutluluğunu sağlayacak komünizm kurulacaktı. Bütün insanlığın komünizm aşamasına ulaşması için, dünya devriminin güçleri bir merkez etrafında toplanmalıydı. Bu merkez, Rusya komünist devriminin başını çektiği Üçüncü Enternasyonal olacaktı.

"*Bir taraftan Rusya'da başlayan komünist inkılâbının büyümesi, genişlemesi ve günden güne* ***dünya amelesinin*** *Rusya'da açılan komünist bayrağı altına müteazzi bir surette toplanması.*"

"*Eski sermaye sistemi yıkılıp, yerine* ***beşeriyetin*** *mihnetkeş* (eziyet çeken) *kısmının saadet ve refahını temin eden komünizmin kâim olacağına şüphe bırakmamaktadır.*"

"*Bütün beşeriyetin* (insanlığın) *komünizm devrine girmesi ve içtimâî* (toplumsal) *inkılâbın muzafferiyet-i kat'iyesinin* (kesin galibiyetinin) *temini* ***dünya inkılâp kuvvetlerinin*** *aynı gayeye doğru gidebilmesi için bütün inkılâbı kuvvetlerin umumî bir merkeze rabtı* (bağlanması) *lâzımdır.*"

"*Rusya Komünist İnkılâbı, tarihi, kuvvetli teşkilâtı ve Kızıl ordusuyla bu merkezî rolünü tabiatıyla ifaya kadir* (yerine getirecek güçte) *ve Moskova'da teşekkül eden Üçüncü Enternasyonal ise* ***dünya inkılâpçı kuvvetlerinin*** *nâzım* (düzenleyicisi) *ve rehberi hey'eti* (öncüsü) *vazifesini görmeye lâyıktır.*"[16]

* * *

TKP Birinci Kongresi'nde Hilmioğlu Hakkı çok önemli bir konuşma yaptı: Dünya sermayesine karşı, dünya proletaryasının iki zıt uç olduğunu belirtti. Sermaye beynelmilel (uluslararası) karakterdeydi: proletarya da beynelmilel (enternasyonal) olmak zorundaydı. Dünya burjuvazisi, uluslararası işçi sınıfının ortak cephesi tarafından yenilecekti. Türkiye'nin kurtuluşu (sosyalizmi), dünyanın kurtuluşuna (dünya sosyalizmine) bağlıydı. Kapitalizm ancak dünya çapında yenilebilirdi. Hilmioğlu Hakkı bu görüşleri şöyle ifade etti:

"*Rusya Şûrâlar* (Sovyetler) *Devleti de, Marks'ın öz vârisi sıfatıyla, Avrupa Emperyalistleri aleyhine Türk köylüsüyle birleşiyor. İşte burada da Komünizm ile temsil olunan beynelmilelin saf ve nurlu çehresini görebiliriz.* ***Sermayenin beynelmilel karakterine ve beynelmilel***

[15] Mustafa Suphi, aktaran Yavuz Aslan, *Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*, Türk Tarih Kurumu, 1997, s.217, 218.
[16] Kongrenin Aldığı İlk Üç Karar, aktaran Yavuz Aslan, *Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*, Türk Tarih Kurumu, 1997, s.226.

tahribatına karşı beynelmilel bir cephe vücuda getirmek!*... İşte komünizmin ilk şiarı ve temel taşı.*"

"***Türkiye'nin kurtuluşu, dünyanın kurtuluşuyla****, yani sermayenin mahvedilmesiyle kabil olabilir. Türkiye proletaryasının dünya proletaryası saflarında mevki alması, yalnız kapitalizme karşı açılan cidalde* (savaşta) *zafere doğru atılmış yeni bir adım sayılmakla kalmaz!... O, aynı zamanda tarihi bir uyanış, yeni bir idrakte* (anlayışı) *ifade eder.*"[17]

TKP Birinci Kongresi'nde 12 Eylül 1920 tarihinde M.Suphi bir konuşma yaptı. Türkiye'de sosyalist devrimin gerektiğini, Türkiye sosyalist federasyonun kurulacağını, dünya devrimine bağlanacağını belirtti:

"*Türkiye'deki fakir halkı (ameleyi) kurtaracak* ***Türkiye sosyalist federalist cumhuriyetidir****. (Şiddetli alkışlar). Zalim paşaların bizim memlekette açtığı çukurlarla dolan Ermeni, Kürt, Arap, Türk kanları hâlâ kurumamış duruyor. İşte bunlara nihayet vermek için kızıl bayrağı Anadolu'nun göğsüne dikmekle kabil olacağı kanaatindeyim. İşte bununla sözüme nihayet veriyorum. Yaşasın bütün dünya masum ve fakir halk azatlığı. Yaşasın şürâlar cumhuriyeti, yaşasın* ***bütün cihan proletaryasının diktatorası****. (Şiddetli alkışlar).*"[18]

* * *

TKP Birinci Kongresi'nin kapanış konuşmasını yapan Mustafa Suphi, Türkiye proletaryasının varlığına vurgu yaptı. Türkiye'nin o günkü geri ekonomik yapısına rağmen proletaryanın varlığına yapılan bu vurgu, TKP'nin sosyalizm amacını dile getiriyordu: sosyalist devrimi bu proletarya yapabilirdi.

Mustafa Suphi ayrıca işçi sınıfına sermayeyi devirmek görevini biçerken, TKP'nin ona yol göstereceğini söyledi. Amaçlarının sınıfları ortadan kaldırmak olduğunu belirtti. Ülkedeki sınıf kavgasını, dünya işçi sınıfının kavgasıyla birleştirmeyi ihmal etmedi. M. Suphi'nin kongre kapanış konuşmasından aktaralım:

"*Zaman oldu ki, karşımıza çıkan kara fikirli mürteciler* (gericiler) *Türkiye'de amele ve rençber sınıfının mevcut olmadığını ve olsa bile hammalların memurlardan iyi yaşadıklarını söylemekten utanmadılar.*"

"*Türkiye'de amele ve rençber* (işçi ve köylü) *namı altında inkılâpçı mühim bir sınıf yaşıyor.*"

"*Komünist Fırkası için, memlekete musallat olan harici düşmanları kovmak nasıl bir vazfe ise, dahilde halkın sırtından geçinen yağmacı, tufeyli* (asalak) *sınıflarını da hazır yiyicilik halinden çıkarıp yumruk altında işletmek de o derece esaslı bir vazifedir. Bu iki cihetin temini iledir ki, Komünist Fırkası mazlum amele ve rençber halka karşı hidmetini ifa etmiş ve* ***ortadan sınıflar farkı kalkarak*** *hey'et-i içtimâîye adalet-i hakikiyeye nail olmuş olacaktır. Onun için son söz olarak diyelim ki:*

[17] Hilmioğlu Hakkı, aktaran Yavuz Aslan, *Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*, Türk Tarih Kurumu, 1997, s.227.
[18] *Türkiye İştirakiyun Teşkilâtlarının Birinci Kongresi*, Sosyal Tarih Yayınları, 2008, s.108-109.

'Yaşasın Türkiye Komünist Fırkası! ***Yaşasın Dünya Proletaryasının Birliği!*** *Yaşasın Üçüncü Enternasyonal!'*"[19]

Dikkat edilirse Mustafa Suphi burada emperyalizme karşı kavga ile, ülke içindeki asalak sınıflara karşı kavgayı birleştirmektedir. Sınıf farkları, bu birleşik ikili görev yerine getirilirken kaldırılacaktır.

Ayrıca Mustafa Suphi bu sosyalist devriminin Türkiye ile sınırlı kalmasını istemez; dünyaya yayılmasını ister.

"*Türkiye'nin mazlum işçi ve köylülerine,*
Ancak sermaye, para tahakkümünün devrilmesi ve yalnız ***sosyalizm inkılâbının bütün cihana yayılması****, sana tam ve sağlam bir hürriyet verecektir.*"[20]

TKP Birinci Programı

TKP'nin Birinci Kongresi'nde onaylanan TKP Birinci Programı'nda dünya devrimine bağlı bir sosyalist devrim savunusu görüyoruz. Türkiye için öngörülen, Sovyet cumhuriyetinin kurulmasıdır. İşçi sınıfı bu görevini yerine getirirken dünya sermayesinin karşısına çıkacağını bilmelidir. Sınıf savaşı (sınıfi cidal) enternasyonal biçimde sürdürülmek zorundadır. Sorun mülkiyet sorunudur. Ayrıca komünizmin kuruluşu, evrensel (âlemşümül) bir karakterdedir.

"*Amele ve Rençber* ***Şûralar Cumhuriyeti*** *ise, emek sarfetmeksizin yaşayan tufeyli* (asalak) *sınıflar hariç olmak üzere halkın çokluğunu etrafında toplayarak işçilerin işleticiler tarafından soyulmasına nihayet verecek her türlü çareleri temin eder.*"

"*Sınıficidal* (sınıf mücadelesi) *ile hülâsa* (özet) *edilebilecek olan amele ve rençber inkılâpçı hareketinin vasf-ı essiyesi* (içeriği)*: Bu hareketin içtimâî* ***beynelmilel (Enternasyonal)*** *olmasıdır.*"

"*Mazlum işçiler, sermayedarlar aleyhine sınıfî cidalde* (sınıf mücadelesinde) *birleşince karşılarına,* ***bütün dünya burjuvaziyasının*** *varlığına istinatgâh* (dayanak) *olan 'mülkiyet' meselesi çıkıyor.*"

"*İçtimâî inkılâp gibi, inkılâbın burjuvazyaya galibiyet ve muzafferiyetten çıkan komünizm tatbikatı da* ***alemşümul*** **(dünya ölçüsünde)** *bir mahiyeti haizdir* (niteliğe sahiptir)."[21]

* * *

TKP'nin Birinci Kongresi'nin ve bu kongrede kabul edilen programın enternasyonalist karakteri, ülkede yaşayan ulusların (program bunu isimlendirmemiş olsa da Türk ve Kürt uluslarının) birleşik kavgasıyla sosyal devrimin yapılmasını öngörmesinde bir kez daha ortaya çıkar. Farklı ulusların proletaryasının kapitalizme karşı ortak savaşını ister TKP! Türkiye Sosyalist Federasyonu'nu savunur.

---

[19] Mustafa Suphi, aktaran Yavuz Aslan, *Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*, Türk Tarih Kurumu, 1997, s.239, 240.
[20] Mustafa Suphi, aktarma *Mustafa Suphi ve Yoldaşları*, TÜSTAV, 2004, s.65.
[21] TKP Birinci Programı, aktaran Yavuz Aslan, *Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*, Türk Tarih Kurumu, 1997, s.249, 247.

TKP Merkez Komitesi'nin Türkiye Komünist Teşkilatlarının Birinci Kongresi Hakkında Raporu'nda şunları okuruz:

"*Türkiye'de yaşayan milletlerin kan akıtılmasına bile yol açan sorunlarının çözümünü,* ***sosyal devrimin*** *zaferinden bekliyor. Bu ülküye ulaşmak için partinin, kapitalist yönetici ve hükümdarları, dini ve milli önyargıların temsilcilerini alaşağı etme,* ***Türkiye topraklarındaki tüm milletlerin proleter ve yarı proleter sınıflarını*** *birleştirme uğrunda elden geldiğince yoğun faaliyet göstermesini son derece zorunlu buluyor.*"[22]

Şimdiye kadar incelediğimiz bütün belgeler gösteriyor ki, TKP dünya devrimine ve sosyalizmine bağlı bir parti olarak kurulmuştur. Mustafa Suphi ölünceye kadar enternasyonalist anlayışı sürdürmüştür. Mustafa Suphi'nin geriye bıraktığı TKP, Birinci Programı'nda sosyalist devrimi öne koymuş, dünya sosyalizmi anlayışına bağlı bir partidir.

Komintern'in ve TKP'nin Yanlışı

Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi, "Milliyetler ve Sömürge Sorununa İlişkin İlkeleri" tartışıp onayladı. Komünist Enternasyonal, sömürgelerdeki ve geri kalmış ülkelerdeki devrimci hareketleri destekleyecekti. Komünist partileri, bu partilerle yakınlaşmaya çalışacaklar, eğer olanaklıysa ittifak yapacaklardı. Ama hiçbir şekilde komünist partisinin bağımsız varlığını tehlikeye atmayacaklar, bu hareketlerin içinde erimeyeceklerdi. Şöyle ki:

"*Komünist Enternasyonal, sömürgelerin ve geri kalmış ülkelerin devrimci hareketiyle zaman içinde yakınlaşmalı, hattâ bizzat ittifak yapmalıdır, fakat onlarla birleşmemelidir,* ***proletarya hareketinin bağımsız niteliğini*** *–henüz filiz halinde de olsa– korumalıdır.*"[23]

TKP (Mustafa Suphi) 1920 yılı Komünist Enternasyonali'nin İkinci Kongresi'nin kararlarını kabul edip savunur. TKP MK' nın Kongre Hakkındaki Raporu'nda, TKP'nin bağımsızlığını koruyarak emperyalizme karşı Anadolu hareketinin (Kemalistlerin) destekleneceği açıklanır.

"*Üçüncü Enternasyonal İkinci Kongresi'nin emperyalizme karşı milli hareketleri destekleme ve güçlendirme kararı uyarınca kongre, Anadolu hareketlerini destekliyor, ama* ***partinin bağımsızlığını korumayı*** *en önemli ve temel görevlerinden biri olarak görüyor.*"[24]

Ocak 1921'de Mustafa Suphi ve yoldaşları, Kemalizmin maşaları tarafından öldürülür. Çerkes Ethem'in Yeşil Ordu'su dağıtılır. Türkiyeli komünistler üzerine baskı arttırılır; komünistler casuslukla suçlanır, davalar açılır.

Ayrıca 1923'te Ankara Hükümeti'nin emperyalistlerle imzaladığı Lozan anlaşmasıyla birlikte Kemalizmin gösterdiği "anti-emperyalizm görüntüsü" sonlanır. TKP 1921-1924 arası dönemde zikzaklı tutumlarla, genel olarak Kemalizmin yanında durmaya devam eder.

En azından Mustafa Suphi'nin öldürülmesinden sonra; TKP'nin, Komintern'in İkinci Kongresi'nin kararlarını uygulaması gerekirdi. Kemalistler, komünistlerin örgütlenmesine izin vermiyor; baskı yöntemlerini seçiyordu. TKP'nin Kemalizmi destekleme politikasından vazgeçmesi zorunluydu. Ne var ki, TKP, Komintern'in kararları altında yanlış yapmayı sürdürdü. Hem Komintern, hem de TKP bu konuda suçludur.

---

[22] *TPK MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-1*, TÜSTAV, 2004, s.19.
[23] *Milliyetler ve Sömürge Sorununa İlişkin İlkeler*, *III. enternasyonal 1919-1943*, Belge Yayınları, 1979, s.48.
[24] *TPK MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-1*, TÜSTAV, 2004, s.19.

Sovyetler Birliği'nin Britanya Emperyalizmi ile çelişkisi, doğmuş Ekim Devrimi'ni öldürtmeme isteği, Türkiye gibi devletlerle barışçıl-dengeli bir politikayı zorunlu kılıyordu. Ama Sovyet devlet politikasının, Komintern'in ve TKP'nin politikasıyla aynılaştırılması; ilerde başlayacak kötü bir geleneğin tohumunu içeriyordu. TKP'nin, Sovyet devlet politikasını savunmayı temel amacı haline getirmesinin vahim sonuçları olacaktı. Daha önemlisi, yanlış bir enternasyonalizm anlayışının doğuşuna hizmet edecekti.

TKP ve Troçki

1922 yılında Lenin kendi hastalığı ile uğraşıyordu. Aralık 1922'de felç krizi ile karşılaştı. Hasta haliyle yürüttüğü politik çalışmalar Stalin tarafından engellenmeye başlandı; yazışmaları sansürlendi. Aralık 1922'de ölümünden sonra yayınlanmasını istediği "Kongre'ye Mektup"u Stalin'in haberi olmadan gizlice yazdırmaya başladı.

Bu arada Gürcü ulusal sorununda egemen ulus şovenisti bir tutum alan Stalin'le kavgaya girişti. Sovyet Dış Ticaret Tekeli konusunda da Stalin'le anlaşmazlığa düştü. Troçki'den bu konuda destek alarak dış ticaret tekelini gevşetmek isteyenleri (içlerinde Stalin'de vardı) yendi.

Stalin 1923 yılında Zinovyev ve Kamenev ile birleşerek Troçki'ye karşı savaş açtı. 15 Aralık 1923'de Stalin'in açıkça Troçki'yi eleştiren mektubu *Pravda'*da yayımlandı. Artık yavaş yavaş Troçki düşmanlığı büyüyecek ve diğer komünist partilerine yansıyacaktı. Troçki'yi hain ilan etmek, enternasyonalizmin bir görevi olarak görülecekti. Henüz bunun gerçekleşmesine zaman vardı.

Lenin Ocak 1924'de öldü. Lenin hasta yatağında yatarken Troçki'ye karşı savaş çoktan başlamıştı.

* * *

Troçki, Ekim Devrimi'nde Lenin'den sonra gelen ikinci önderdi. (Daha sonra yazılacak resmi Sovyet tarihinde bu gerçek silinecekti.)

TKP, Lenin döneminde gerçeğe bağlı kaldı ve Troçki'ye saygıyla yaklaştı. TKP Birinci Kongresi'nde Lenin, Troçki, Zinovyev ve Stalin fahri başkan seçildi. TKP MK Kongre Raporu'nda bu gerçeği buluruz.

"*Kongre Mustafa Suphi yoldaş tarafından açıldı ve Lenin, **Troçki**, Zinovyev ve Stalin yoldaşların fahri başkanlığında 16 Eylül tarihine kadar devam etti.*"[25]

Nâzım Hikmet 1924 yılında Moskova'dan ayrılırken *Veda* başlıklı bir şiir yazar. Bu şiirinde Marx, Engels, Lenin'den sonra Troçki'yi özellikle anar. Troçki ile ilgili bölüm şöyle:

"*Sesimizde bıyık burdu inkılâbın en delikanlı*
çağı!
Sibirya rüzgârlarıyla haykırdık:
kurşun çarmıhına sanki bir çakmışız gibi
Kolçağı!

[25] *TPK MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-1*, TÜSTAV, 2004, s.16.

Senin 1 Mayıslarını gördük!
Uğultularla duyduk
kocaman bir çan gibi haykıran Troçki'yi!"[26]

TKP üyesi Nâzım Hikmet, 1924'de *Son Telgraf* gazetesinde yayımlanan "Bolşevikler Arasında Troçki ve Bolşevizm" başlıklı yazısısında o tarihlerde Troçki'nin komünistler tarafından nasıl görüldüğünü şöyle anlatır:

"***Troçki, Lenin'den sonra inkılâbın ikinci büyük rehberidir.*** *Troçki eskiden Bolşevik değildi. İnkılâp başlayınca fırkaya girmiştir.*

Rus Sosyal Demokrat Fırkası'nın 20-25 senelik hayatının son on senelerinde Troçki Bolşeviklerle ve bilhassa Lenin'le birçok defa mücadele etmiştir. Kendisi bugün Leninist'tir."

"***Troçki'de ameli teşkilatçılık kabiliyeti fevkalâdedir. Kızıl Ordu'yu tanzim ve intizamlı bir ordu haline sokan****, hatta son senelerde şimendifer nakliyâtını ıslâh ve tanzim eden odur. İnkılâbın en nazik zamanlarında büyük yararlıklar göstermiş, çok defa* ***inkılâbı kurtarmıştır****.*"[27]

Ne kadar ilginçtir ki, Şefik Hüsnü bile Kasım 1923'te *Aydınlık*'ta yayımlanan yazısında Troçki'yi Lenin'le birlikte anar ve övgüyle sözeder.

"***Lenin, Trotsky ve arkadaşları*** *eşsiz bir azm ve irade ile, sarıldıkları kan ve ateş çemberi içinde, ülkülerinin büyüleyici etkisinden başka kaynakları olmaksızın, ihtilâlin meyvelerini iyi bir tarzda savunmayı başardılar. Yenildikleri sanıldığı sırada bütün düşmanlarını yendiler. Ve sonunda olumlu işlere girişme olanağını elde ettiler.*"[28]

Şüphesiz ki, Lenin'in ölümünden sonra başlayacak Stalin döneminde adım adım bunlar unutulacaktır. TKP, içinden çıkan her muhalefete "Troçkist" damgasını yapıştırmayı gelenek haline getirecek ve bunu bir enternasyonalizm örneği olarak sunacaktır.

Komintern'de Demokratik Tartışma Geleneği

Lenin döneminde Komintern farklı ülkelerin komünist partileri için demokratik bir tartışma platformu niteliği taşıyordu. Partiler arasında eşitlikçi bir ilişki vardı. Eşitlik, proletarya enternasyonalizminin bir gereğiydi. Dünya devrimini istemek ve bu eylem için çalışmak eşitliği sağlayan bir zemindi.

Komintern'e üye partiler, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin kuklası değildi. Örgütsel ve ideolojik konularda Komintern merkeziyle ters düşmeyi göze alabiliyorlardı. Sözgelimi Komintern'in ikinci kongresi sırasında 26 Temmuz 1920'de M.N.Roy ile Lenin arasında kıyasıya bir tartışma yaşanmıştı. Bu tartışmadan dolayı da Roy'un başına bir bela gelmemişti.

* * *

1923 yılında TKP Teşkilat Bürosu kurulmuştu. Salih Hacıoğlu, Vanlı Kazım, Gavurof ve Şefik Hüsnü'den oluşan büronun sekreterliğini Şefik Hüsnü yüklenmişti. Şefik Hüsnü'nün yöneticiliğini yaptığı İstanbul Komünist Grubu (İKG) Türkiye'de günlük bir gazete çıkarmak

[26] Nâzım Hikmet, aktaran Emin Karaca, *Sevdalınız Komünisttir*, Karakutu Yayınları, 2003, s.61.
[27] Komintern Belgelerinde Nâzım Hikmet, TÜSTAV, 2002, s.255, 256.
[28] Şefik Hüsnü, *Seçme Yazılar*, Aydınlık Yayınları, 1971, s.204.

istiyordu. Komintern bunu uygun görmüyordu. 2 yıllık bir tartışma süreci yaşanmıştı. Sonunda TKP Teşkilat Bürosu Genel Sekreteri olarak Şefik Hüsnü, Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'ne 15 Kasım 1923'te yazdığı raporda Komintern yöneticilerine açık tavır aldı; Komintern'in oyalayıcı tutumdan vazgeçmemesi halinde ilişkilerini kesebileceğini belirtti. Açık bir restti bu!

"*Komünist Enternasyonal'in Orta Doğu'daki başlıca görevi, İstanbul'da bir günlük gazete yayınlatmaktan ibarettir. Şunu belirtmeliyiz ki, Enternasyonal Yürütme Komitesi, bu gerekliliği değişik vesilelerle anımsattığımız iki yıldır bu görevi yerine getirmekten şimdiye kadar geri durmuştur.* ***Bize her zaman boş sözlerle cevap veregeldiniz.***"

"*Çünkü şu ikisinden biri: ya Enternasyonal'e dört yıllık üyelik deneyimimizden sonra sizin güveninize sahibiz ve bu durumda, hemen faaliyete geçebilmemiz için ihtiyaç duyduğumuz şeyi bize geciktirmeden vermeniz gerekiyor ya da güveninize lâyik değiliz ve bu durumda da* ***bizim çalışmamıza ilgi göstermenizi gerektiren hiçbir şey yok***."[29]

İleride Stalin döneminde Şefik Hüsnü'nün bu direngen tutumundan vazgeçerek kişiliksizleşeceğini, Komintern'in her emrini gözü kapalı yerine getiren bir memura dönüşeceğini göreceğiz.

* * *

17 Haziran – 8 Temmuz 1924 tarihleri arasında Komintern'in 5. kongresi toplandı. Komintern yöneticilerinden Ukrayna delegesi D.Z.Manuilski, TKP'yi (TKP yayın organı *Aydınlık*'ı) eleştirdi. Manuilski, TKP'yi (TKF'yi) burjuvaziyle işbirliği yapmakla eleştiriyordu. Bu eleştiri aslında doğru bir eleştiriydi. Ama şimdilik konumuzu ilgilendirmiyor. TKP'nin Türkiye delegesi Faruk (Faruk Asri-Vanlı Kazım) Manuilski'ye yanıt verdi:

"*Yoldaş Manuilski, sorunun yalnız ilk yanına değindi ve partinin merkez organında (Aydınlık'ta) siyasal ve iktisadî alanda milliyetçilerle işbirliği yapma eğilimini temsil ediyoruz diye bizi eleştirdi.*

Ancak, yoldaş Manuilski'nin TKF'yle ilgili ***düşünceleri doğru değildir****. Böyle bir işbirliği eğilimi olmamıştır.*"[30]

Bu tartışma Komintern'in demokratik geleneğinin henüz kaybolmadığı bir ortamda gerçekleşmişti. Stalinizm Komintern'e yerleştikten sonra komünist partileri kendilerine Sovyetler Birliği tarafından yönetilen her eleştiriyi sineye çekecekti. Komünist partilerin uluslararası toplantıları daha önce hazırlanmış metinlerin okunduğu ve onaylandığı göstermelik toplantılara dönüşecekti.

* * *

Şefik Hüsnü Komintern'in V. kongresinden sonra Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi ile TKP arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlenmesini istemektedir. Komintern'in TKP ile ilgilenen Yakındoğu Bürosu'ndan memnun değildir Şefik Hüsnü. Eleştirilerini ilkönce

[29] Şefik Hüsnü, aktarma *İstanbul Komünist Grubu'ndan Türkiye Komünist Partisi'ne, 1. Cilt 1919-1923*, Sosyal Tarih Yayınları, 2012, s.330, 331.
[30] Faruk (Faruk Asri-Vanlı Kazım), aktarma *İstanbul Komünist Grubu'ndan Türkiye Komünist Partisi'ne, 2. Cilt 1924- Mart 1926*, Sosyal Tarih Yayınları, 2013, s.68.

Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi (KEYK) üyesi Kolarov'a yazdı. Bu eleştiriler örgütsel nitelikteydi ve çok sertti. Şöyle diyordu Şefik Hüsnü:

"*TKP, kuruluşundan beri, Yürütme Kurulu ile ilişkilerinin eksikliğinin acısını çekiyor. Bunu gidermek için harcadığı tüm çabalar, şimdiye kadar herhangi bir sonuç vermedi.* ***Suç****, tamamen Yürütme Kurulu'nun Yakındoğu Bürosu'na ait. Bir dizi olgu, Komintern'in bu organının yöneticilerinin* ***görevlerini yerine getirecek düzeyin çok altında*** *olduklarını fazlasıyla gösteriyor. İhmallerinin sonucunda, Partimiz Enternasyonal tarafından ne maddîi ne de manevî olarak desteklendi.*"

"*Söz konusu olan, her şeyden önce KEYK Yakındoğu Bürosu'nu baştan aşağı yeniden teşkilâtlandırmaktır. Bu seksiyonda hatalı tutum alanların tümü* ***görevlerinden uzaklaştırmalıdır****. Yakındoğu işlerinin yönetimi, biri TKP tarafından tayin edilecek bir Türk yoldaştan oluşan üç kişilik bir kurula teslim edilmelidir.*"[31]

Ayrıca TKP'nin Komintern V. kongre delegesi Faruk (Vanlı Kazım) da Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'ne başvurdu; Komintern'in Doğu Seksiyonu'nu acımasızca eleştirdi:

"*Komünist Enternasyonal Doğu Seksiyonu'nun Türk Bölümü, gelişmelerden haberdar olmayan* ***yeteneksiz yoldaşlar*** *tarafından yönetiliyor. Bu seksiyon, her kritik uğrakta, müdahalesiyle bize yardımcı güce sahip olmadığından yetersizliğini göstermiştir.*"

"*Türkiye'ye gönderilmiş hiçbir Komintern takviyecisi, Türk ortamında yönünü bulabilecek* ***yeteneğe ve yeterli zekâya sahip değildi****. Bu takviyecilerin Türk partisini sürüklediği hatalardan bu anlaşılmaktadır.*"

"*Komintern ile ilişkimiz kötü durumda. Taleplerimize rağmen bağlantılar hâlâ oluşturulmadı. Komintern'e gönderdiğimiz raporlar orada burada aylarca sürükleniyor. Dolayısıyla sağlam bir bağlantı kurmamız gerek.*"[32]

TKP'nin Komintern'e yönelttiği bu ağır eleştirileri kaldırmak zordu. Şüphesiz ki, Komintern TKP'den gelen eleştirilere yanıt verdi. Bu tartışmada kimin haklı olduğu konumuzu ilgilendirmiyor. Önemli olan nokta şu: TKP ile Komintern arasında kıyasıya bir tartışma yapma olanağı vardı. Böyle bir eleştiriden sonra TKP yöneticileri dışlanmadı.

Henüz Stalinizmin Komintern'e egemenliğini kuramadığı dönemdi. Lenin'in demokratik tartışma geleneğinin rüzgarı hâlâ Komintern'de esiyordu; Komintern'i terk etmemişti. Komintern Stalinizmin esiri olduktan sonra TKP yönetimi böyle eleştirileri yapma yeteneğinden tamamen yoksun kalacaktır. Sovyetler Birliği'nin sessiz, onaylayıcı bir yan örgütü haline gelecektir.

[31] Şefik Hüsnü, aktarma *İstanbul Komünist Grubu'ndan Türkiye Komünist Partisi'ne, 2. Cilt 1924- Mart 1926*, Sosyal Tarih Yayınları, 2013, s.83, 85.
[32] Faruk (Faruk Asri-Vanlı Kazım), aktarma *İstanbul Komünist Grubu'ndan Türkiye Komünist Partisi'ne, 2. Cilt 1924- Mart 1926*, Sosyal Tarih Yayınları, 2013, s.86.

STALİN DÖNEMİ

Lenin'in ölümünden sonra Mayıs 1924'te, SBKP'nin Onüçüncü Kongresi toplandı. Stalin-Zinovyev-Kamenev ittifakı, parti içinde demokrasi isteyen muhalefeti yenilgiye uğrattı. Lenin'in "Stalin'in görevden alınmasını isteyen mektubu" kongrede açıklanmadı. Lenin'in eşi Krupskaya'nın bu mektubu kongrede okutma girişimi başarısız kaldı. Troçki de sessiz kaldı ve yanlışa ortak oldu.

1925 yılında Stalin "tek ülkede sosyalizmin tamamlanabileceği tezini" ortaya attı. Stalin'e göre Sovyetler Birliği tek başına sosyalizmi kurabilirdi; diğer ülkeler sosyalizm yoluna girmeden bu görev başarılabilirdi. Oysa Marksizm, devrimini yapmış birçok ülkenin (dünya pazarında egemenlik sağlanmasından sonra) sosyalizmi kurabileceğini söylüyordu. Bu nedenle dünya devrimi zorunluydu. Stalin'in "tek ülkede sosyalizm tezi" hem dünya devrimi anlayışına, hem de proletarya enternasyonalizmine tersti.

Stalin'in Egemen Olma Süreci

1925 yılının ortalarından itibaren Stalin ile Zinovyev-Kamanev arasındaki ittifak parçalandı. Stalin, Buharin'i destekçi olarak yanına aldı. Buharin de "sümüklüböcek adımları hızıyla" Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kurulabileceğini savunmaya başladı. Buharin'i, Rikov ve Tomsky destekledi. Stalin böylece Buharin-Rikov-Tomsky ile bir blok oluşturmuş oldu. Bu bloğun karşısında Zinovyev- Kamanev-Troçki vardı.

Kasım-Aralık 1926 yılında toplanan Komintern Yürütme Komitesi toplantısında, Zinovyev ve Troçki "tek ülkede sosyalizm teorisine" karşı çıktılar. Ama Komintern, Stalin-Buharin'in egemenliği altına girecekti ve "tek ülkede sosyalizm teorisini" bütün dünya komünist partilerinin savunacağı bir anlayış haline getirecekti.

* * *

1927 yılı Stalin'in kendi karşısındaki muhalefeti örgütsel olarak ezme yılıydı. Troçki-Zinovyev partiden çıkarıldılar. Aralık 1927'de toplanan SBKP Onbeşinci Parti Kongresi, muhalefetin 12 Merkez Komitesi üyesinin görevine son verdi. Bir kısım muhalefet üyeleri de partiden atıldı. Parti basınına sansür egemen oldu; farklı görüşlerin açık tartışması son nefesini tüketti.

1928 yılı Buharin ve ekibiyle, Stalin'in kopuşmaya başladıkları yıl oldu. Temmuz 1928'de toplanan MK Plenumu, Buharin taraftarlarının yenilgisini açık biçimde gösterdi. Artık Stalin hem Politbüro'da, hem de Merkez Komitesi'nde egemen tek güçtü.

Şubat 1929'da, Stalin Politbüro'nun kararıyla Troçki'yi yurtdışına sürgüne gönderdi. Nisan 1929'da Buharin-Tomsky görevlerinden alındı. Ağustos 1929'da Stalin, Buharin ve ekibine karşı parti basınında açık saldırı başlattı. Buharin-Tomsky-Rikov, Kasım 1929'da Stalin'in haklılığını onaylayarak özeleştiri yaptılar.Artık Stalin'in önünde bir muhalefet kalmamıştı. Aralık 1929'da milyonlarca köylünün zorla kolektif çiftliklere sokulması eylemi başlatıldı. 1932 yılına gelindiğinde köylülerin önemli kısmı zorla kolektifleştirilmişti.

Stalinci terör sadece köylülere yönelik değildi; topluma, partiye yayılmıştı. Parti üyeleri Merkez Yürütme Komitesi'nden korkuyordu; Stalin ve ekibine kölece boyun eğiyordu. Bu ortamda

1932'de Stalin'e karşı, Ryutin ve arkadaşları bir platform hazırlayarak muhalefet olarak ortaya çıktılar. Ryutin Platformu'nun önemli bir özelliği SBKP'de Stalin'in yarattığı otoriter havayı teşhir etmesiydi.

Ryutin Platformu'nun önemli diğer özelliği, dünya devriminin örgütleyicisi olarak kurulan Komintern'in getirildiği durumu açıkça ortaya koymasıydı. Şöyle deniyordu:

"*Parti yönetiminin anti leninist politikası, Komintern'in anti leninist politikasıyla tamamlanıyor.* ***Komünist dünya devriminin kurmay merkezi olan Komintern****, komünist partilerin sıradan işlerinin görüldüğü, Stalin'e ait basit bir büro haline geldi. Bu büroda masaların başında şeflerin emirlerini uysalca yerine getirmekten başka işe yaramayan korkak memurlar oturuyor. Bolşevik partinin içine düştüğü derin bunalım, Komintern'in de bunalımına neden oldu.*"[33]

Ryutin ve arkadaşları fiziksel terörle susturuldular; tutuklandılar, çalışma kamplarına sürüldüler, öldürüldüler. Bu belgeden anlıyoruz ki, Komintern dünya devrimini örgütleyecek bir yapıdan, Stalin'in emirlerini yerine getirecek bir yapıya dönüştürülmüştü.

* * *

Aralık 1934'de Kirov öldürüldü. Kirov'un öldürülmesini kullanan Stalin ve arkadaşları, SBKP MK üyelerine yönelik "fiziksel olarak yok etme" eylemini başlattılar. 1934'te, Onyedinci Kongre'de seçilmiş MK üyelerinin çoğunluğu bu fiziksel yok etme terörünün kurbanı oldu. Kamenev ve Zinovyev de bu süreçte tutuklandı. Uydurma mahkemelerde, insanlar, "olmayan suçlarını" kabul etmeye zorlandılar. Ağustos 1936'da "Troçkist-Zinovyevist Terörist Merkez" suçlamasıyla açılmış mahkeme sonuçlandı ve 16 kişi idam edildi. Stalin artık tek egemen güçtü.

Stalin'in Sosyalizmi

Stalin Kasım 1936'da 8.Sovyet Olağanüstü Kongresi'ne "SSCB Anayasa Tasarısı Üzerine" başlıklı bir rapor sundu. Stalin'in bu konuşmasına göre artık Sovyetler Birliği'nde sosyalizm (komünizmin birinci aşaması) kurulmuştu. Sovyetler Birliği sosyalist bir toplumdu. Stalin bunu şöyle ifade etti:

"*Bizim sovyet toplumumuz, daha şimdiden, özünde, sosyalizmi gerçekleştirdi; sosyalist düzeni yarattı, yani başka terimlerle,* ***Marksistlerin komünizmin birinci evresi ya da alt evresi dedikleri şeye ulaştı****. Bu demektir ki, komünizmin birinci evresi, yani sosyalizm, ülkemizde, daha şimdiden, temel olarak gerçekleşmiştir.*"[34]

Marksizmle bu görüşün uzlaşmadığı açıktı. Sosyalizm bir dünya projesiydi, şimdi Stalin'in elinde bu proje bir ülkenin projesi oluyordu. Ayrıca Stalin, Sovyetler Birliği'nde işçi sınıfının, köylülerin, aydınların var olduğunu; yani sınıflı bir toplum olduğunu kabul ediyordu. Sömürücüler temizlenmişti, geriye bu sınıflar kalmıştı. Stalin'in sözleriyle söylersek :

"*Ticarette artık tacirler ve spekülatörler yok. Öyle ki, tüm sömürücü sınıflar tasfiye edilmiş bulunuyor.*

Geriye işçi sınıfı kaldı.

[33] Ryutin Platformu, aktaran Tarık Demirkan, *Devrim Devrim Diye Diye*, Amaç Yayıncılık, 1989, s.114.
[34] Stalin, *Leninizmin Sorunları*, Sol Yayınları, 1997, s.627-628.

Köylüler sınıfı kaldı.
Ve aydınlar kaldı."[35]

Ne var ki, daha önce Lenin'den aktardığımız gibi, sosyalizm sınıfsız bir toplumdu. Stalin, sınıfların varlığını onaylamasına rağmen; Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin olduğunu iddia ediyordu. Böylece Stalin, Marksizmin sosyalizm anlayışını bozdu; sınıfsız sosyalizm anlayışını, sınıflı sosyalizm anlayışına dönüştürdü.

Stalin ve Dünya Devrimi

Stalin dünya devrimi fikrinden kopmuştu. Nitekim 1936'da, gazeteci Roy Howard'ın konuyla ilgili sorusuna şu yanıtı verdi:

"**R.Howard**- *Açıklamanız, SSCB'nin dünya devrimi tasarılarından bir ölçüde vazgeçtiğini işaret etmiyor mu*?

Stalin- *Böylesi tasarılarımız hiçbir zaman olmadı*.

R.Howard- *Bay Stalin, bana öyle geliyor ki bütün dünya uzun zaman boyunca tamamen farklı bir izlenime sahipti*.

Stalin- *Bu yanlış anlamaydı*.

R.howard- *Trajik bir yanlış anlama*.

Stalin- *Hayır, komik, yo daha ziyade trajikomik.*"[36]

Yukarıdaki sözler gösteriyor ki, Stalin, "dünya devrimi" fikrine inanmamıştı; dünya devrimini lafta savunmuştu.

Stalinci Terörün Vardığı Yer

Ocak 1937'de Radek, Sokolnikov, Piatokov gibi komünist önderlerin bulunduğu bir grup mahkeme önüne çıkarıldı. Yabancı gizli servislerin ajanları olarak cezalandırıldılar. Romanya Komünist Partisi'nin genel Sekreteri ve Komintern temsilcisi Marcel Pauker ve MK üyesi Aleksandru Dobrogenav kurşuna dizildiler.

Mart 1938'de Buharin ve Rikov'un içinde bulunduğu komünist grup mahkemeye çıkarıldı. Yine yabancı gizli servislerin ajanları ve karşı devrimciler olarak suçlandılar. Mahkeme Buharin ve Rikov dahil 17 kişiye ölüm cezası verdi.

1938'deki saldırı sadece SBKP'li komünistlere yönelik değildi. Sovyetler Birliği'nde yaşayan Polonyalı komünistler de cezalandırıldılar. Adolf Worski, Stalin'in hışmına uğrayanlar arasındaydı. Komintern, Polonya Komünist Partisi'ni dağıttı.

Mart 1939 yılında SBKP'nin 18.Kongre Raporu'nu okuyan Stalin şimdiye kadar öldürdüğü "Troçkist-Buharinci elebaşılarının" hepsinin daha Ekim Devrimi'nin ilk günlerinden beri gizli servislerin ajanı olduklarını açıkladı. Bunların hepsi casustu.

---

[35] Stalin, *Leninizmin Sorunları*, Sol Yayınları, 1997, s.623.
[36] *Pravda*, 5 Mart 1936, aktaran Victor Serge, *Bir Devrimin Kaderi*, Pencere Yayınları, 1997, s.200.

"*Troçki ve Buharinci elebaşların, belgelerin gösterdiği gibi, bu baylar,* ***Ekim Devriminin daha ilk günlerinden beri, yabancı casusluk örgütleri ajanları oldukları*** *ve ona karşı komplolar düzenledikleri halde, casusluk ve komplocu etkinliklerini ancak, şu son zamanlarda -1937 ve 1938 yıllarında- öğrenmiş bulunmamız şaşırtıcı değil mi? Nasıl oldu da bu kadar ciddi bir şeyi göremedik? Bu düşüncesizlik, dört bir yandan çevrilmiş bulunduğumuz burjuva devletler mekanizmasının ve onların, Sovyetik devlet organlarını sarmak istedikleri casusluk ağlarını içine almak için, insanların güçsüz yanlarından, kendini gösterme meraklarından, gevşekliklerinden yararlanmaya çalışan casusluk örgütlerinin güç ve öneminin bir küçümsenmesi ile açıklanır.*"[37]

Stalin 6 Kasım 1918'de parti yayın organı *Pravda*'da Ekim Devrimi ayaklanmasını pratikte örgütleyenin Troçki olduğunu yazmıştı.

"***Ayaklanmanın pratik ayağının örgütlenmesi işinin tamamı, Petrograd Sovyeti başkanı Troçki'nin doğrudan önderliğinde gerçekleşti.*** *Kesinlikle denebilir ki garnizonun Sovyet safına çabucak geçişi ve Devrimci Askeri Komite'nin çalişmasının mahirane örgütlenmesiyle ilgili olan her şeyi parti, öncelikle ve her şeyden önce* ***Troçki yoldaşa*** *borçludur.*"[38]

Ne var ki şimdi Stalin 1939'da, Ekim Devrimi'nin ikinci yöneticisini yabancı gizli servislerin ajanı yapmıştı.

Stalin ve Devletli Komünizm

1939'daki kongrenin diğer bir özelliği de Stalin'in "devletli komünizm fikrini" Marksizme sokmuş olmasıydı. Stalin'e göre: Sosyalist devlet 1939'da, 1936'daki sosyalist devletten farklıydı. Artık komünizme (ikinci aşamaya) doğru gidiliyordu. Peki, bu ikinci komünizm aşamasında devlet varlığını koruyacak mıydı? Stalin'in yanıtı olumluydu:

"*Birinci evrenin sosyalist devletinden gözle görülürcesine ayrılan sosyalist bir devletimiz var.*

Ama gelişme bu kadarla kalamaz. Daha öteye, ileriye, komünizme doğru gidiyoruz. ***Devlet, komünizm döneminde de varlığını sürdürecek mi?***

Evet*, eğer kapitalist kuşatma ortadan kaldırılmazsa, eğer dış askeri saldırı tehlikesi yok edilmezse, sürdürecek.*"[39]

Marksizme göre komünizmin her aşaması sınıfsız bir toplumdu. Sınıflar yok olunca, devletin varlık dayanağı ortadan kalkacaktı. Komünizmde devletin sönmesi, yok olması gerekiyordu. Stalin aksini iddia etti.

Stalin'in Yarattığı Rejimler

Ağustos 1939'da Sovyetler Birliği ile Hitler Almanya'sı arasında "saldırmazlık anlaşması" imzalandı. Ama bu anlaşmayla yetinilmedi; gizli protokoller de imzalandı. Stalinci Sovyet

[37] J. Stalin, *Leninizmin Sorunları*, Sol Yayınları, 1997, s.726.
[38] *Pravda*, 6 Kasım 1918, aktaran Ferit Burak Aydar, *Bolşevikler ve Proletarya Diktatörlüğü*, Agora Kitaplığı, 2010, s.36.
[39] Stalin, *Leninizmin Sorunları*, Sol Yayınları, 1997, s.731-732.

yönetimi, Hitler'in saldırgan olmadığını, Avrupa devletlerinin saldırgan konumda olduğunu propaganda etmeye başladı.

Ağustos 1940'da Hitler orduları Fransa, Norveç, Belçika ve Hollanda'yı işgal etti. Sovyet yönetimi Hitler'le yaptığı anlaşmalar gereği sessiz kaldı.

"Sovyet – Hitler anlaşmasını" enternasyonalizm adına savunacağım diye, dünya komünist partileri gülünç durumlara düştüler. Stalin'in yarattığı enternasyonalizm anlayışı, Sovyetler Birliği'nin ideolojik hattını kayıtsız şartsız desteklemekti; dolayısıyla dış politikasını da!

Haziran 1941'de Hitler, Sovyetler Birliği'ne saldırdı. Stalinizmin "Hitler'in saldırgan olmadığı" propagandası pratik tarafından ortadan kaldırılmış oldu.

Mayıs 1942'de, Hitler'e karşı Sovyet-İngiliz ittifak anlaşması imzalandı. Stalinci rejim, Batı emperyalizmini Hitler'e karşı yanına çekmek, anti-Hitler bir pakt kurmak istiyordu. Bu amaçla bağlantılı olarak Lenin'in dünya devrimi için kurduğu Komintern'in feda edilmesi gerekiyordu. Gereken yapılacaktı. Mayıs 1943'te Stalin Komintern'i dağıttı. Stalin'in konuyla ilgili söyledikleri şöyleydi:

"*Soru: Komintern'in feshedilmesi kararı üzerine İngiliz yorumu çok olumlu oldu. Bu konudaki Sovyet görüşü ve gelecekteki uluslararası ilişkiler konusunda tavırı nedir?*

Yanıt: ***Komünist Enternasyonal'in kapatılması****, özgürlüğü seven bütün ulusların ortak düşmana -Hitlerizm- karşı ortak saldırısının örgütlenmesini kolaylaştırdığı için tam* ***zamanında*** *ve uygundur.*"[40]

Demek ki, Stalin için dünya devrimi örgütüne gerek yoktu. Aslında Stalinizm çok önce ideolojik olarak bu fikirden vazgeçmişti. Teorik saptama, pratik eylemle tamamlanıyordu. Komintern kapatıldıktan sonra 1943 yılının sonuna doğru Tahran Konferansı toplandı. Hitler'e karşı Batı emperyalistleriyle bir ittifak kurulmuş oldu.

Ekim 1944'te Stalin-Churchill kendi aralarında "hangi ülkede kimin egemen olacağı" konusunda gizlice anlaştılar. Sözgelimi Yunanistan'da İngiltere'nin etkili olacağını, yani Yunanistan'ın geleceğini İngiltere'nin belirleyeceğini Stalin kabul etti. Böylece Yunanistan devrimi satışa çıkarılmış oluyordu. Zamanı gelecek ve satılacaktı. Bu aynı zamanda dünya devriminin bir parçasının, enternasyonalizmin satılmasıydı.

* * *

Ocak 1945'te Fransa'nın kurtuluşundan sonra, Fransız Komünist Partisi burjuva de Gaulle hükümetinin savunucusu oldu. Fransız Komünist Partisi, Stalin'in yolundan gidiyordu. Bunu da enternasyonalizm adına yapıyordu. Devrim yapmak komünist partisinin gündeminde yoktu. Fransız Komünist Partisi, işçilerin hükümete karşı yapacakları greve bile karşı çıktı.

Şubat 1945'te Yunanistan komünistleri, Sovyetler Birliği'nin zorlamasıyla İngiltere'nin istediği ve kraliyet iktidarını yeniden kuran Varkiza anlaşmasını imzalamak zorunda kaldılar. Yunanistan komünistleri İngiliz ordusuna karşı direnirken, Stalin ve ekibi, komünistlerin ezilmesini beklemişti. Dünya devriminin çıkarı Yunanistan'da böyle satıldı.

[40] J.Stalin, aktaran Fernando Claudin, *Komintern'den Kominform'a, Cilt I*, Belge Yayınları, 1990, s.50,51.

Aralık 1945'te İtalyan Komünist Partisi kendi elleriyle komünist partizanların silahsızlandırılmasını sağladı. Her şey dünya devrimi için değil, burjuva demokrasisi içindi.

1945 yılı aynı zamanda Yugoslavya devriminin zafer yılı oldu. 1949'da Çin devrimi zafer kazandı. Her iki devrim de Stalin'in burjuvaziyle ittifak politikasına uymadıkları için gerçekleşti.

Polonya, Macaristan, Çekoslovakya, vb. ülkelerde gerçekleşen devrimler; Batı'nın Sovyetler Birliği'ne tanıdığı "etki alanı hakkından" yararlanarak gerçekleştirilen devrimlerdi ve bu devrimlerde belirleyici olan Kızıl Ordu'ydu. Stalin, Sovyetler Birliği'nin ulusal güvenliğini ve çıkarını korumak için Kızıl Ordu'yu kullandı. Bu ülkelerde kapitalist rejimin yaşaması Stalin rejiminin sonunu hazırlayabilirdi. Stalin'in buradaki amacı dünya devrimini yaymak değil; Sovyetler Birliği'nin ulusal çıkarını korumaktı. Nitekim "halk demokrasisi" olarak adlandırılan bu ülkelerde Sovyetler Birliği'ne (daha doğrusu Stalin'e) bağlı rejimler kuruldu.

Bu ülkelerdeki Komünist Partiler, Sovyet ulusal çıkarlarına uygun biçimde yapılandırıldılar. Uyumlaştırma terörle sağlandı. Stalin'e engel çıkaracağı düşünülen komünist kadrolar cezalandırıldı. Örneğin Çekoslovakya Komünist Partisi Genel Sekreteri Rudolf Slansky 1951'de tutuklandı. Uydurma bir mahkemeden sonra ölüme mahkûm edildi. Bulgaristan Komünist Partisi kurucularından olan Kostov da aynı biçimde göstermelik bir mahkemeden sonra ölümle cezalandırıldı.

Stalin'in Geriye Bıraktığı Miras

Stalin, yaşamının son dönemini kendini putlaştırmaya adadı. "Kardeş" komünist partileri Stalin'in emirlerine körü körüne uyan ve Stalin'i övgülerle göklere çıkaran birer kukla parti haline getirildiler.

Dünya komünist partilerinin görevi, dünya devrimini savunmak değil, Sovyetler Birliği'nin politikasını savunmaktı. SBKP (Stalin) ideolojik olarak ne savunuyorsa bunları savunmak "enternasyonalizmin" bir ilkesi haline getirildi. Enternasyonalizm; dünya devrimi elbiselerinden soyunup, Sovyetler Birliği veya Stalin'in elbiselerini giymekti. Stalin'in diğer komünist partilerine kabul ettirdiği bu gelenek, Stalin'den sonra gelen SBKP Genel Sekreterleri tarafından değiştirilmeden sürdürülecekti.

Stalin sadece SBKP'ye örgütsel olarak kölece bağlı komünist partiler yaratmadı; ideolojik olarak beynini SBKP'ye teslim etmiş partiler de yarattı. Stalin'in dünya komünist partilerine bıraktığı temel miras şöyle özetlenebilir:

- Farklı görüşlerin bastırıldığı, muhalefete tahammül edemeyen ve her muhalefete "Troçkist-hain" etiketini yapıştıran bir parti anlayışı. Gerektiğinde farklı görüşleri fiziksel olarak yok etme hakkına sahip ve "yanılmaz" parti yöneticilerini yücelten bir parti anlayışı!
- Dünya devrimin çıkarı yerine, Sovyetler Birliği'nin ulusal çıkarını koyan bir anlayış.
- Sovyetler'in eleştirilmesini, anti-Sovyetizmle suçlayan ve anti-Sovyetizmi, anti-komünizme eşitleyen bir anlayış.
- "Sosyalizmin ekonomi politiği" denen yanlış bir sosyalizm anlayışı. Sosyalizmde değer yasasının işlediğini, meta üretiminin olduğunu, paranın varlığını sürdürdüğünü,

sınıfların yok edilmediğini, devletin komünizmde de var olacağını kabul eden bir sosyalizm anlayışı. Bürokrasili bir sosyalizm anlayışı.

- Enternasyonalist çıkarı savunan bir komünist partisi yerine, ulusal çıkarları savunan bir komünist partisi anlayışı. Ulusal olan her şeye sahip çıkmayı görev sayan, yurtseverliği yücelten bir komünist partisi anlayışı.

İşte, TKP bu mirasa sahip çıkacaktı.

STALİN DÖNEMİNDE TKP

Lenin'in ölümünden sonra 1924 yazında toplanan Komintern'in Beşinci Kongresi "sol" bir atmosferde toplandı. Bu kongreden önce toplanmış olan SBKP Onüçüncü Kongresi'nde "1923 Sol Muhalefeti" Stalin tarafından yenilgiye uğratılmıştı. Stalin-Zinovyev-Kamanev ittifakı soldan konuşuyordu. Bütün komünist partiler Bolşevikleştirilmeliydi. Sosyal-demokratlara karşı sert bir politika izlenmeliydi. Nitekim bu kongrede TKP'nin Kemalizme karşı izlediği sağ politika eleştirildi. TKP delegesi gönülsüz biçimde olsa da eleştirileri kabul etmek zorunda kaldı ve Komintern'in "solcu" havasına uygun biçimde "soldan" konuştu. "Enternasyonalizm" bunu gerektiriyordu.

1925 yılının ilk aylarında TKP "soldan" konuşmayı sürdürdü; ama 1925 Şeyh Sait Ayaklanması bu "sol" havayı bozdu. Komintern (Stalin) bu ayaklanmanın İngiliz emperyalizmine yarayacağını (dolayısıyla Sovyetlerin çıkarına olmayacağını) düşünerek, Kemalist burjuva hükümetin desteklenmesini istedi. TKP bu isteğe uydu. Şeyh Sait Ayaklanmasının İngilizler tarafından örgütlendiğini söyledi ve Kemalistlerin yanında durdu. Böylece Komintern Beşinci Kongresi'nin TKP'ye yönelttiği eleştiri yutulmuş oldu. Zaten Komintern 1925 yılı sonunda, TKP'nin "Kemalizmin devrimci kazançlarına sahip çıkmasını ve SSCB ile dostluk ilişkilerini desteklemesini" istedi. 1926 yılında TKP bu politikayı sürdürdü; TKP Viyana Konferansı bunu onayladı.

1927 yılında TKP, Kemalistlerden büyük bir darbe yedi. Çin Komünist Partisi de ittifak yapmak istediği "ulusal burjuvazinin" saldırısına uğradı. Komintern'in politikasının yanlışlığı açık olarak göz önüne çıktı. Komintern yüzünü sola döndürdü. Tabii ki TKP de!

1928'de toplanan Komintern'in Altıncı Kongresi burjuvaziye karşı sol bir politikayı onayladı. Şüphesiz ki, TKP bu kararı izledi; düne kadar işbirliği yapmak istediği Kemalistleri, karşı-devrimci ilan etti. Kemalist burjuvazi hemen 1929'da TKP tevkifatını başlattı. TKP yönetim kadrosundan önemli kadrolar tutuklandı; birçok sanık 4 yılı aşkın hapis cezasına çarptırıldı.

TKP'de 1929 Muhalefeti

1929 TKP tevkifatı, TKP'de daha önceden birikmiş olan örgütsel sorunları gün ışığına çıkardı. Şefik Hüsnü'ye ve onun merkez yönetimine karşı bir muhalefet patlak verdi.Bu muhalefetin gelişimini ve kaderini dikkatlice incelememiz gerekiyor. Stalinizmin yarattığı parti içi geleneği görebilmemiz açısından bunun önemi büyüktür. Hatta buna TKP'nin Stalinizmle kaynaşma pratiği bile diyebiliriz.

Şefik Hüsnü yönetimine karşı başlayan muhalefet hareketinde Nâzım Hikmet, Şamilof, Mahmut, Tufan (Fuat Alyanak) gibi TKP kadroları yer alıyordu. Burada önemli iki isim, Nâzım Hikmet ve Tufan (Fuat Alyanak) idi.

Muhalefet, Mart 1930'da, Tufan'ı (Fuat Alyanak'ı), Moskova'ya Komintern ile görüşmesi için gönderdi. Tufan muhalefet adına Komintern'e bir rapor sundu. Muhalefet raporu, Şefik Hüsnü ve arkadaşlarını bir "aydınlar grubu" olarak eleştiriyordu. Örgütsel sorunları dile getiriyor, örgütsel çözüm önerileri sunuyordu. Ne Komintern'in politikasını, ne de Şefik Hüsnü'nün politikasını eleştiriyordu. Aksine Şefik Hüsnü ekibinin Komintern'in görevlerini yerine getirmediğini belirtiyordu. Komintern'i "dünya inkilabının rehberi" olarak gördüklerini

söyleyerek, Şefik Hüsnü yönetiminin görevden alınmasını istiyorlardı. Mart 1930 Muhalefet Raporu'nda, Şefik Hüsnü yönetimi hakkında şöyle deniyordu:

"*Bu arkadaşlar memleket vaziyeti hakkında Komintern'e yanlış malumat vermek suretiyle grupçuluğu artmışlardır.*"

"*Yedi seneye yakın bir zamandır bu arkadaşlar, fırkanın ve* ***Komintern'in kendilerinden bekledikleri vazifeleri yapmamışlardır****. Ne fırkanın devamlı bir organını yaratabilmişler, ne de bizim gibi genç fırka teşkilatçılarına ufak bir teşkilat tecrübesi bırakmamışlardır.*"

"*Bütün bu sebepler fırkanın içinde çok bariz ve muzır bir "münevverler" ailesi meydana getirmiştir.*"[41]

Muhalefetin bu rapora göre istediği şey, Komintern'in Şefik Hüsnü'yü yönetimden indirmesi, yeni bir merkez oluşturmasıydı.

Altını çizmemiz gereken nokta, Muhalefet hareketinin Komintern ile ideolojik bir ayrılığı gündeme getirmemiş olmasıdır. Şefik Hüsnü'ye karşı da programatik-ideolojik bir eleştiri yoktur.

Komintern Kadro Büro görevlisi Galcyan'ın 15 Nisan 1937'de Şefik Hüsnü (Ferdi) için hazırladığı "çok gizli" ibareli raporda, 1929 Muhalefeti'nin Şefik Hüsnü'ye (Ferdi'ye) karşı yönelmiş örgütsel bir muhalefet olduğu şu satırlarla belirtilmektedir:

"*Nâzım Hikmet SSCB'den Türkiye'ye 1924'te gitmiştir. 1925 yılında o SSCB'ye dönmüş ve 1928'de ikinci kez Türkiye'ye gitmiş, bu arada* ***Ferdi'ye düşmanlık beslemiştir****. Nâzım 1926 yılında, Viyana'daki parti konferansında MK aday üyesi seçilmiş, ama partide hiçbir zaman yönetici teşkilat işinde çalışmamıştır.*
(...)
Parti yönetimine karşı grubunu Nâzım 1929 yılında oluşturmuş, bizzat Nâzım ve grubu saldırılarını en başta Ferdi'ye, sonra da onun yakın yandaşları bulunan ve yönetimde yer alan Fahri ile Halim'e yöneltmiştir."[42]

Bu raporun Komintern'e iletildiği tarihte, SBKP'nin içinde bulunduğu durumu hatırlamamız gerekiyor. Troçki yurtdışına (İstanbul'a) sürgüne gönderilmiştir. Sovyetler Birliği'nde zorla kolektifleştirme hareketi devam etmektedir. TKP yönetimi (Şefik Hüsnü taraftarları) Komintern'in Altıncı Kongresi'nin istediği sol politikayı tartışmasız uygulamaktadır.

Muhalefet, Komintern'in her konuda anlaştığı Şefik Hüsnü grubunun yönetimi bırakmasını istemektedir. Komintern kimi tercih edecektir?

Muhalefet, Haziran-Temmuz 1930'da kendi arasında bir toplantı daha yapar. Komintern'e iletmek üzere bir rapor kaleme alır. Haziran-Temmuz Muhalefet Raporu'nda: Muhalefetin, Şefik Hüsnü Merkezi ile ilişki kurmak istemesine rağmen, yöneticiler tarafından ilişki kurulmadığı anlatılır. Özellikle birkaç kez Muhalefet'in, Komintern'in kararlarına bağlı olduğu vurgulanır. Ayrıca Troçkizme karşı olduklarının altı çizilir. Kısacası Muhalefet, Şefik Hüsnü

[41] Mart 1930 Muhalefet Raporu, aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.130-131.
[42] Komünist Kadro Bürosu görevlisi Galcyan'ın 1937 tarihli raporu, aktarma *Dr. Şefik Hüsnü Deymer – Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları*, Sosyal Tarih Yayınları, 2010, s.62.

grubu gibi Komintern'in (Stalin'in) kararlarının izleyicisi olacağını belirtir. Haziran-Temmuz 1930 Muhalefet Raporu'nda şunları okuyoruz.

"*18 Temmuz 1930'da, İstanbul, Adana, Trakya, Lazistan, Bursa, tüm bölge örgütlerinin temsilcileri İstanbul'da buluştu.*"

"*18 Temmuz toplantısı, Komintern'e bildirilmek üzere aşağıdaki kararları aldı:*

Ankara, Adana, İstanbul, Bursa, Trakya, Lazistan gibi Türk bölge örgütlerine mensup yoldaşlar olan bizler, ***ideolojik ve taktiksel açıdan Komintern'in en bilinçli savaşçıları ve sadık askerleriyiz. Troçkizme ve küçük burjuva hareketlerine fazlasıyla düşmanız.***

Komintern'in askerleri olan bizler tüm direktifleri ondan alır ve hayata geçirmeye çalışırız."

"*Bir merkez komitesi oluşturabilmek için* ***Komintern'in onayının*** *gerektiğini biliyoruz.*"[43]

* * *

Muhalefet bu toplantıyı yapıp Komintern'e bağlılık kararı alırken, hemen hemen aynı tarihte Komintern, TKP Muhalefeti'ni mahkûm eder; Şefik Hüsnü taraftarlarının yanında yerini alır. Burada önemli olan nokta, Komintern'in Muhalefeti nasıl suçladığıdır.

Komintern'e göre, Muhalefet; Troçkistlerden, polis ajanlarından, Kemalizmin adamlarından oluşmuştur. Türkiyeli komünistler bu Muhalefet ile ilişkilerini kesmeli, Şefik Hüsnü merkezini desteklemelidir. TKP'nin *İnkilap Yolu* dergisinde Temmuz-Ağustos 1930 tarihinde yayımlanan "Türkiye Komünist Fırkası Azalarına Komintern'in Açık Mektubu" şöyle demektedir:

"*Komünist Enternasyonalinin İcra Komitesi 'Muhalifet' namı altında Türkiye Komünist fırkasının Merkez Komitesi aleyhine saldıran grubun bir* ***komünist grubu olmadığına*** *bütün Türkiye Komünist fırkası azalarının ve bütün işçilerin nazarı dikkatlerini celbeder, bu 'muhalefet' fırkanın sabık küçük burjuva anasırından, daha 1927 senesinde fırkadan tardedilen bozgunculardan,* ***Trotskistlerden ve açıktan açığa polis olan bazı hafiyelerden*** *mürekkeptir.*

Bu 'Muhalefet' amele sınıfının saflarına sokulmuş ***Kemalizmin adamlarıdır****. Bu grubun komünizmle her hangi bir alakası bile mevcut değildir. O, değil amele sınıfının, fakat* ***burjuvazinin ve derebeyliğin menfaatlerine*** *hizmet etmektedir.*

Komünist Enternasyonalinin İcra Komitesi, şu veya bu sebep dolayısıyla bu grubun tesiri altında kalmış olan bütün komünist fırkası azalarını ve bütün işçileri, bu ***dönekler grubu*** *ile olan her türlü alakalarını kesmeye ve saflarını, Komünist Enternasyonalinin itimadına mazhar olan Türkiye Komünist Fırkası ve onun Merkez Komitesi etrafında sıklaştırmağa davet eder.*"[44]

Bu bildirinin önemi, Komintern'de başlayan kötü bir geleneği göstermesidir. Muhalefet grubu, "polis ajanı, Troçkist" olarak damgalanmaktadır. Komintern (Stalin) kendisine başkaldıran kişileri, grupları, bu türlü suçlamayı alışkanlık haline getirecek ve kötü bir gelenek yaratacaktır. Şüphesiz bu geleneğin kökü, SBKP'dir. SBKP (Stalin) Ekim Devrimi'ne katılmış önder

[43] Haziran-Temmuz 1930 Muhalefet Raporu, aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.148-149.
[44] Komintern'in TKP üyelerine Açık Mektubu, İnkilap Yolu, 1930, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.202.

kadroları aynı biçimde suçlayacaktır. SBKP'ye bağlı komünist partiler de bu geleneği devralacak ve kendi içindeki farklı düşünen kişi ve gruplara uygulayacaktır.

* * *

Stalin'in yolundan giden Şefik Hüsnü yönetimi kendi üyelerine *İnkilap Yolu*'nda Temmuz-Ağustos 1930'da bir çağrı yayımlar. Muhalefeti, "Hafiyeler Fırkası" olarak isimlendirip, onları "Troçkistlikle" suçlar. Ayrıca Nâzım Hikmet'in içinde olduğu Muhalefet önderlerinin isimlerini yayımlar. Bildirinin göze çarpan noktası şöyledir:

"*Komünist Enternasyonali'nin mutlak bir itimadına mazhar olan Türkiye Komünist Fırkası Merkez Komitesi, oportünistlerin, satılmışların, korkakların,* ***Trotskistlerin, hafiyelerin idaresinde olan bu (Mühalifet) grubunu*** *komünizmle hiçbir alakası olmadığını bütün Türkiye Komünist Fırkası âzalarına ve bütün Türkiye işçilerine alenen ilan ve onları:*

Bu (hafiyeler fırkası) *ile ve bunun başında bulunan Hamdi Şmilof, Ahmat Musolini,* ***Nâzım Hikmet, gibi döneklerle*** *ve bunların bir adamı sıffatiyle fırkaya sokulan Sarı Mustafa ile olan her nevi alakalarını derhal kesmege.*"[45]

Böylece TKP'de kendi yoldaşlarını "polise ihbar etme geleneği" başlamış olur.İleride bu geleneğin daha köklü hale geldiğini göreceğiz.

Muhalefetin, Komintern'e verdiği belgeleri hatırlarsak bunların "Troçkizmle" bir ilişkileri yoktur. Muhalefet "Troçkizme" karşı olduğunu, Komintern'e bağlı olduğunu bildirmiştir. Buna rağmen, Komintern bu "adi suçlama yolunu" seçmiştir.

Tarihsel gerçek şudur: 1930'lu yıllarda Türkiye'de Troçkist bir grup olmadığını, İsaac Deutcher ve Troçki'nin İstanbul'da sekreterliğini yapan Pierre Frank açıklamıştır.

TKP Merkezini destekleyen grubun içinde polisler olabileceği gibi, Muhalefetin içinde de polisler olabilir. Ne var ki, Komintern tüm muhalefeti polislikle, burjuvaziyle işbirliği yapmakla suçlamaktadır. Stalinizm, SBKP içindeki muhalefete yaptıklarını bir gelenek olarak Komintern eliyle TKP'ye aktarmaktadır.

* * *

Şefik Hüsnü 8 Aralık 1930 tarihinde Komintern'e gönderdiği raporda, Cumhuriyet savcısının komünistlere karşı hazırladığı iddianamede, Nâzım Hikmet ve arkadaşlarının kayrıldığını bildirir. Şefik Hüsnü'yü savunanlar için 6-12 yıl hapis istenirken, Nâzım ve ekibinin serbest bırakılması istenmektedir. Şefik Hüsnü açıkça söylemese bile, Muhalefetin bir polis hareketi olduğunu ima etmektedir.

1932'de yayımlanan *Kızıl İstanbul'*un 37.sayısında şunları okuyoruz:

"*Tevkifatta* ***Nâzım Hikmet polisin bir manevresi olarak*** *Polis Müdiriyetine celb edilmiş ve iki saat sonra elini kolunu sallayarak serbest bırakılmıştır.*

İşte bu bize sureti katiyede bunların ***satıldıklarını*** *gösteriyor.*"[46]

---

[45] *İnkilap Yolu,* 1930, aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.171.
[46] Kızıl İstanbul, 1932, 37.sayı, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.299.

Nâzım Hikmet'in polis olduğunun kanıtı bu(!) Ne var ki, "polis" olan Nâzım, 19 Mart 1933'te tevkif edilecektir.

Kendi Kendini Suçlama Geleneği

Komintern'in (Stalin'in) hem SBKP'de, hem de TKP ve diğer komünist partilerinde yarattığı "kendi kendini suçlama geleneği"; komünist kişinin kendi kendini aşağılaması ve kendisine Merkez tarafından yöneltilen suçlamaları kabul etmesi üzerinde kuruludur. Buna takılan bilimsel ad ise "özeleştiri"dir. Komünist özeleştiri ile Stalinci özeleştirinin mantığının farklı olduğunu belirtelim.

Sözgelimi Moskova Duruşmaları'nda yargılanan birçok önder komünist, kendilerinin gizli servislerin ajanları olduklarını kabul etmişler, kendilerini suçlamışlardır. Buharin-Tomski-Rikov, 1929'da kendilerinin haklı olduklarına inandıkları halde, "özeleştiri" adı altında inanmadıkları şeyi söyleyerek kendi kendilerini suçlamışlardır.

Karl Radek, "Troçkist Merkez Paralel Moskova Duruşması" için ifade verirken, kendisine işkence yapılmadığını, aksine kendisinin sorguyu sürdüren subayı oyalayarak işkence yaptığını belirterek kendi kendini suçlamıştır. Bu aşağılık geleneğin bulucusu Stalin'dir ve bu geleneği diğer partilere taşıyan da o olmuştur.

* * *

Şimdi TKP'de 1929 Muhalefeti'nin önderlerinden Tufan'ın (Alyanak Fuat'ın) düşürüldüğü acınası duruma bu gelenek açısından bakalım.

TKP 1933'te yine Kemalist burjuvaziden bir darbe yer, birçok üyesi tevkifata uğrar. Bu tevkifatın ardından Haziran 1933'te Tufan, Sovyetler Birliği'ne gidip TKP Merkez Komitesi'ne ve Komintern'e bir dilekçe verir. Dilekçe bir "kendini suçlama" belgesidir.

Tufan bu dilekçede Muhalefet hareketini ve kendini küçük burjuva kendilenciliğe teslim olmakla suçlar. TKP'nin burjuvaziye karşı savaştığını, oysa kendisinin bu savaştan kaçtığını söyler. İşçi sınıfını, burjuvazinin kuyruğuna takmaya çalıştığını kabul eder. Muhalefet, Kemalizme yardım etmiştir(!) En önemlisi; "Troçkizmi" karşı devrimci burjuvazinin öncü birliği olarak tanımlar. Muhalefet'in "Troçkizme" kaydığını onaylar. Sonuçta bu kendi kendini suçlamayla, TKP'ye geri alınmak istediğini bildirir. Tufan'ın itirafları şöyle:

"*Ben de iki yıl boyunca bu **yıkıcı akımın** ön saflarında bulundum ve onların sarı bayraklarını taşıdım.*

Parti ve Komintern beni ve benim gibilerini kendi saflarından atmalıydı."

"*Ben Parti'nin Türk burjuvazisine açtığı **aktif savaştan kaçtım**.*"

"*Ülkede gericilik tehlikesi olduğunu söylerken ben **işçi sınıfını burjuvazinin kuyruğuna takmaya çalıştım**.*"

"*Böylece ben işçi sınıfının devrimci mücadelesinin **burjuvazinin çıkarlarıyla barışmasına** somut olarak yardımcı olmuş oldum.*"

"*Türkiye'ye döndüğümde namuslu bir partili olarak çalışmak yerine, tam tersi davrandım.*"

"*Mart 1930'da Komintern'in Doğu Seksiyonu'ndan yoldaşlar beni Bolşevikçe eleştirdiler, gittiğim yolun doğru olmadığını gösterdiler; gösterdiğim ilkesiz* ***muhalefetin Kemalizm'e yaradığını*** *bana ispat ettiler. Ama o zamanki kafamla ben bu suçlamaları anlayamadım.*"

"*Komintern'in Doğu Seksiyonu'nda yoldaşlar* (...) *bir dizi belge göstererek benim yaptığım ilkesiz muhalefetin* ***(karşı devrimci burjuvazinin öncü birliği) Troçkistler*** *tarafından kullanılabileceği konusunda beni ikna etmeye çalıştılar.*"

"*Partinin Troçkizmle mücadelesinde parti disiplini konusunda bilinçsizce tutum aldım ve objektif olarak* ***Troçkizme kaydım***."

"*Partinin ideolojik ve örgütsel birliği için, çelik parti disiplini için* ***Komintern bayrağı altında*** *ve Parti Merkez Komitesi'nin kontrolü altında sonuna kadar mücadele ederek samimiyetimi ispat edeceğim.*"[47]

Görüldüğü üzere Tufan kendi kendini aşağılayarak "özeleştiri" yapıyor. "Troçkizmle" bir ilgisi olmadığı halde Troçkizme kaydığını kabul ediyor. Bir tek "polis" olduğunu söylemiyor. Eğer Komintern ve TKP'nin bu yalanını da onaylasa, partiye yeniden dönme isteğinin bir anlamı kalır mı?

İşte, Stalinci geleneğin TKP üzerinden kendi kendini suçlama örneği!

Muhalefetin Sonu ve İhbarcılık

Mart 1934'te TKP yurtdışı Bürosu çok önemli bir toplantı yaptı. Toplantıya katılanlar arasında Şefik Hüsnü, İsmail Bilen, Reşat Fuat Baraner, Zeki Baştımar da vardı. Bu toplantıda "çok gizli" bir karar alındı. Kararı açıklamadan önce toplantıya katılanların kimliklerine bakalım.

"*Çok Gizli*

8-13/III/1934 tarihleri arasında yapılan Türkiye KP'si Yurt Dışı Bürosu Toplantı Protokolünden.
(...)
Katılanlar: ***yoldaş Ferdi (Dr. Şefik Hüsnü)****, Fahri (Baytar Ali Cevdet), Kotalnikov, Miller,* ***Marat (İsmail, Laz)****,* ***Sıtkı (Reşat Fuat Baraner)****, Aliyev (Dede Ahmet Fırıncı), Anastas (Hüsamettin Özdoğu),* ***Petrof (Zeki Baştımar)***."[48]

Toplantının aldığı kararlardan biri 1932 Konferansı'nda Merkez Komitesi'ne seçilen 10 kişinin görevden alınmasıydı ve kararın Komintern'in onayına sunulmasıydı. Kararlardan bir diğeri, TKP üyeleri arasında provakatör-ajan-polislerin tespit edilmesi, bunlardan bir "kara liste" oluşturulması ve bu listenin parti basınında açıklanmasıydı. TKP kendi üyelerinden şüphelendiklerini kamuoyuna açıklayarak bir çeşit ihbarcılık yapacaktı. Toplantıda alınan karar şöyleydi:

[47] Tufan, TKP MK ve Komintern'e Haziran 1933'te verilen dilekçe, Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.201-202, 205.
[48] Aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.206.

"*Provokatör, ajan ve benzerlerinin yer alacağı daimi bir 'kara liste' oluşturulması ve bu listenin **parti basınında sürekli ilan edilmesi**. Bu listenin devamı olduğunun her zaman belirtilmesi ve açığa çıkartılan yeni ajan ve provokatörlerin MK'nin kararına göre bu listeye düzenli olarak ilave edilmeleri.*"[49]

Bu toplantıda 66 kişi "karalisteye" alındı. Bu kişilerin karşısına bilgi verici notlar düşüldü. Örneğin listenin dördüncü sırasında yer alan İbrahim (Altındiş Faik) İstanbul polisinde çalışıyordu. Listenin beşinci sırasında yer alan Mussolini Ahmet, akrabalarıyla birlikte polisle bağlantılıydı. Ayrıca Troçkist-polis muhalefetiyle ilişkisi vardı. Listeye alınmış Alaeddin (Fahrof) polis ajanıydı. Karısı Neriman kadın ticareti yapıyordu. Yirmisekizinci sıradaki Vâlâ Nurettin polise yardım ediyordu. Kırkbirinci sıradaki Çakır Hasan polisti. Marangoz Hilmi, Selanikli Küçük Hilmi, Hüseyin Adil, Edirneli Rıza, Edirneli Kemal, Edirneli Hasan, Recep Cemal, Topal Ali, Todor, Telgrafçı Burhan, kabadayı Mustafa, Dimitri (Miço), Mesih, Yahudi Nesim, Tütüncü Talat, vb. hepsi polisle işbirliği yapan ajanlardı.

Üye sayısı çok az olan TKP'de bu kadar çok polis ajanı bulabilmek Stalinci TKP için bir başarıydı. Stalin de SBKP'de birçok ajan bulmamış mıydı?

TKP üye veya sempatizanları arasından bulunan bu 66 kişinin polis olduğunun bir kanıtı var mıydı? Ne var ki, Muhalefet'ten olan herkesin "Troçkist- polis" olarak kanıtsız biçimde suçlandığını biliyoruz. Stalinci mantığın yarattığı paranoid-polis geleneğinin Komintern sayesinde TKP yönetimine bulaştığını biliyoruz. Polis olarak ilan edilmiş olan Nâzım Hikmet'in polis olmadığını, yıllarca hapis yattığını biliyoruz. Yine Nâzım Hikmet'in ileri yıllarda toplanacak TKP 1962 Konferansı'na İsmail Bilen'le, Zeki Baştımar'la birlikte katıldığını biliyoruz.

Ayrıca Dış Büronun 1934'te yaptığı bu toplantıda Nâzım Hikmet'in de içinde olduğu 45 kişinin TKP'den ihraç edildiğini belirtelim. Bu kararı onaylayan iki kişi (Zeki Baştımar ve İsmail Bilen) 1962 Konferansı'nda bu kararı unutup, Nâzım ile yan yana oturacaklardır. Nâzım Hikmet'i TKP'den atmak, ikisi de TKP Genel Sekreteri olacak olan Zeki Baştımar ve İsmail Bilen'e nasip olmuştur.

Toplantı tutanağından anlıyoruz ki: Nâzım Hikmet'i polis ajanı olarak suçlayan ve partiden atan dört önemli kişi vardır:

- Şefik Hüsnü
- İsmail Bilen
- Reşat Fuat Baraner
- Zeki Baştımar

Şimdilik Nâzım Hikmet gibi birçok kişi Muhalefet'ten olduğu gerekçesiyle polis durumundadır. TKP bu insanları parti basınını kullanarak ihbar edecektir. Tabii ki, karalistede polis olmayanların olabileceği ihtimalini tamamen dışarda bırakarak!

* * *

1934 Mart'ında alınmış "karalisteyi" parti basınında ilan etme kararı, TKP organı *Orak Çekiç*'in 20 Aralık 1935 tarihli birinci sayısında hayata geçecektir; tek tek isimler

[49] Mart 1934 TKP Yurtdışı Büro Toplantısı, aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.208.

yayımlanacaktır. Ayrıca *Orak Çekiç*'in bu sayısında karalisteye konmuş kişilere fiziksel terörün uygulanması istenir ve şöyle denir:

"*Yalnız atelyelerde, fabrikalarda değil, onlara amele mahalle ve semtlerinde* ***yaşamak hakkı vermeyin****. Bunların maskelerini düşürün, onları halkın içinde rezil edin. Onlar yıllışkan ve yapışkandırlar, eğer fabrikalarda, mahallemizde kalmakta ayak direrlerse mükemmel* ***emeci dayağı*** *çekin bu gibilere.*"[50]

Orak Çekiç bu sayısında karalistenin yanında "partiden kovulanlar" listesini de yayımlar. 24. sırada Nâzım Hikmet yer alır. Komünist partiye bir zamanlar gizlice üye olmuş bu 45 kişi polise ihbar edilmektedir. Stalinizmin TKP üzerinde bıraktığı bu kötü gelenek devam edecektir.

Orak Çekiç'in ikinci sayısında (Ocak 1936), "Kalleş ve Dönek Nâzım Hikmet" başlığı altında bir yazı yayımlanır. Yazıda Nâzım, Troçkistlikle ve polis ajanı olmakla suçlanır. Nâzım'ın dövülmesi istenir. TKP'nin Muhalefeti ezmesinin başarısı, Stalin'in önderliğinde yürüyen Komintern'in yönetimine bağlanır. Aktarıyoruz:

"***Nâzım Hikmet*** *ve kumpanyasının partide kopardıkları ayrılığa* ***'Troçkist polis opozisyonu'*** *deniyor. Neden? Çünkü onlar Leninizmi karikatürize ettiler, Marksizm ve Leninizm namı altında* ***Troçkist kaçakçılığı yaptılar, Troçkistlerle bağ kurdular****, partinin içinde* ***polise ajanlık*** *yaptılar.*"

"*Kom.Parti 'polis opozisyonu'nu ezdi çünkü o, Komintern'in* ***Stalinci sevk ve idaresile*** *yürüyor. Bu hakikatı itiraf etmek Nâzım'ın işine gelmez.*"

"*Nâzım Hikmet ve kumpanyası hâlâ daha kendilerine komünist süsünü veriyorlar, komünizm uğrunda hapis yattıklarını söylüyorlar. Bu yılışkan suratlı heriflere inanmayın.* ***Artık polisin işine yaramadığı için*** *burjuvazi onları içeri tıkadı.*"

"***Nâzım Hikmet satılmıştır.*** *Parolanız şu olsun, Nâzım Hikmet geliyor* ***pataklayın*** *kovun.*"[51]

Stalinizmin, Muhalefeti ezme geleneğinin saldırgan üslubunu gösteren bu satırları eleştirmeye gerek yok. Altını çizmemiz gereken nokta, Stalin'in Troçki'ye duyduğu düşmanlığın TKP'ye nasıl aktarıldığını görmemiz gerektiğidir. Nâzım'ın, Troçkist hareketle ilişkisinin olduğunu gösteren tek bir belgenin bile olmadığını belirtelim. Troçkist hareketi bir polisiye hareket olarak göstermek ve bunu TKP'ye kabul ettirmek; "enternasyonalizmin" TKP'de nasıl işlediğini göstermesi açısından bir fikir verebilir.

* * *

Orak Çekiç'in 4.Sayısı (25 Şubat 1936), Troçki'ye düşman olan Stalinci geleneğin TKP saflarında nasıl savunulduğunu daha açık gösterir. Okuyoruz:

"*Muhalefetin ilk başlangıcından beri, provokatorların,* ***Trotskistlerin****, partiden koğulmuşların, döneklerin ve her çeşit gayri memnunların birleşip kaynaştıkları bu bataklık düşkünleri; Lenin – **Stalin yolunda** ilerleyen partimizi baltalamak için şimdiye kadar başvurdukları metodlarından artık bir şey çıkmayacağını gördüler.*"

[50] Orak Çekiç, 20 Aralık 1935, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.376.
[51] Orak Çekiç, 2.Sayı, Ocak 1936, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.383.

"***Trotskist – Polis oposizyonu*** *ile komünist partisi hiçbir zaman tek cephe yapamaz!* Polisin ajanlarile *mi tek cephe? Asla! Türkiye proletaryası içinde burjuva mikrobu olarak kendilerine sığıntı arayan döneklerle mi birleşeceğiz? Leninizm bayrağını kontrrevolusyona,* ***Trotskiye*** *ve onun yardakçılarına mı peşkeş çekeceğiz? Hiçbir zaman!* ***Stalinin önderliğine*** *bütün varlığı ile sarılan partimizin kapılarını* ***Trotskistlere*** *mi fora edeceğiz? Kat'iyen!*"[52]

Orak Çekiç'in 5. Sayısı (1 Mart 1936), karalisteye iki kişi daha ekler. *Orak Çekiç* 6. Sayısında (15 Mart 1936) karalisteye 67.polis ajanını ekler. Karalistede yer alan Şoför Muavini Muhsin'e bir "emekçi dayağının çekilmesini isteyen" *Orak Çekiç*'in 7.Sayısında (1 Nisan 1936) karalistenin 69'a yükseldiğini görürüz. 8.Sayıda (Haziran 1936) bu 69 kişi tek tek tanıtılarak yeniden yayımlanır.

TKP'nin İkinci Programı'nın 1936 yılında dördüncü basımı yapılır. Programın önsözünde Kemalist burjuvaziye satılmış Nâzım Hikmet'ten polisin uşağı olarak bir kez daha bahsedilir. Nâzım ve taraftarlarının Troçkist-Polis grubu olduğu özellikle vurgulanır.

"*Kemalist burjuvaziye satılmış,* ***polisin uşağı****, Türkiye amelesinin ve emekçi halk kitlelerinin düşmanı* ***Nâzım Hikmet*** *ve kumpanyası TKP aleyhine Kemalistlerden daha çirkin iftiralar savurmaktadırlar. Bu* ***(Troçkist-Polis opozisyonu)*** *döküntüleri şu dedikoduyu yaymaktadırlar; (Türkiye'de Komünist Partisi diye bir şey yoktur).*"[53]

Nâzım'ın Sosyalizm Savunusu

1936 yılında TKP tarafından "Troçkist-Polis" olarak kabul edilen Nâzım aynı yıl içinde *Sovyet Demokrasisi* üzerine bir broşür yazar. Selâmet Basımevi bu broşürü yayımlar. İlginç olan nokta şudur: Troçkist olarak TKP tarafından suçlanan Nâzım Hikmet , bu broşüründe Stalin'i ve Sovyetlerin yeni anayasasını savunmaktadır. Nâzım *Sovyet Demokrasi*'nde Stalinci sosyalizm anlayışını savunarak ideolojik olarak TKP ile aynı yanlış düzlemde olduğunu gösterir. Aynı zamanda bu savunuş, Nâzım'ın Troçki'nin görüşleri ile yakından uzaktan ilgisinin olmadığını da kanıtlar. Stalinci TKP yönetiminin yalan söylediğini de!

Şimdi bu kitaptaki Stalinci sosyalizm anlayışının nasıl dile getirildiğine bakalım.

* * *

Nâzım Hikmet *Sovyet Demokrasisi* broşüründe önce demokrasinin sınıfsal karakterde olduğunu vurgular. Proletarya diktası olan sosyalist demokrasiyi "hakiki demokrasi" olarak adlandırır. Bu "hakiki demokrasi anlayışını" Marx, Engels, Lenin ve Stalin'in savunduğunu belirtir:

"*Böylece, Sovyetlerde inkılab, Proleter diktaturasını kurarak ilk anından itibaren, yukarda söylenen manasıyla, HAKİKİ DEMOKRASİYİ tahakkuk ettirmeği gaye edinmişti.*

Hakikî demokrasiye ait olan bu kanaatları LENİN'den önce MARX ve ENGELS'te LENİN'den sonra ***STALİN'de*** *aynen bulabiliriz.*"[54]

[52] Orak Çekiç, Şubat 1936, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.352.
[53] TKP'nin 2. Programı, 4. Basım, Önsöz, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.469.
[54] Nâzım Hikmet, *Sovyet Demokrasisi*, aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.274.

Lenin zamanında "Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti" nitelemesinin proletarya diktası altında sosyalizmi gerçekleştirmek için çalışmak anlamına geldiğini, henüz sosyalizmin kurulmadığını vurgulayan Nâzım Hikmet şöyle der:

"*LENİN'e göre 'Sosyalist Cumhuriyet' tabiri o günkü şartlar içinde Sovyetlerde sosyalizmin varlığını, mevcud olduğunu ifade etmiyordu.*"[55]

Buraya kadar Nâzım'ın söylediklerinde yanlış yoktur. Gerçekten Lenin; "sosyalizme geçiş döneminde olduklarını", sosyalizmin Sovyetler Birliği'nde mevcut olmadığını ifade etmiştir.

Stalin'in 1936 yılında ilan ettiği sosyalizmi savunmak isteyen Nâzım, artık 1936'da "Sosyalist Sovyet Cumhuriyeti" nitelemesinin gerçek anlamıyla sosyalizmi ifade ettiğini söyler. Yani Sovyetler Birliği'nde sosyalizm kurulmuştur.

Lenin zamanında hazırlanan Birinci ana kanunun (anayasanın) sosyalizme geçişi ifade ettiğini, Stalin zamanında hazırlanan ikinci ana kanunun sosyalizmin kendisini ifade ettiğini savunan Nâzım der ki:

"*Birinci ana kanunda 'Sosyalist Cumhuriyet' tabiri sosyalizm için mücadele edildiğini, fakat onun daha* ***kurulmamış*** *olduğu gösteriyordu.*

İkinci ana kanundaki 'Sosyalist Cumhuriyet' tabiri ise ***Sovyetlerde sosyalizmin artık bir daha yıkılmaz bir surette muzaffer olduğuna*** *şahadet etmektedir.*"[56]

Demek ki, Nâzım Hikmet, Komintern'in (Stalin'in) Sovyetler Birliği'nde sosyalizme (komünizmin birinci aşamasına) geçildiği fikrini aynen savunmaktadır. Dolayısıyla tek ülkenin sınırları içinde sosyalizmin tamamlanabileceğini kabul etmektedir. Stalin'in uydurduğu "sosyalizm teorisini" Marksist bir teori olarak kabul etmektedir.

Nâzım, Stalinci Anayasa projesinden bir bölüm aktarır. Buna göre, Sovyetler Birliği'nde işçiler ve köylülerin sosyalist devleti egemendir. Proletarya diktası devam etmektedir. "Hakiki Demokrasi" kurulmuştur. Nâzım'ın yorumu şöyledir:

"*Proleter diktaturası yoluyla Marks'ın, Engels'in, Lenin'in ve* ***Stalin'in*** *anladıkları mânâda hakikî demokrasi tahakkuk etmiştir.*"

"*Proletarya diktaturasi; Sovyet demokrasisi inkişafının yeni merhalesini tesbit eden yeni ana kanun projesini* ***Stalin'in rehberliğiyle*** *meydana çıkarınca bunu her şeyden önce bütün Sovyet vatandaşlarının önüne koydu.*"[57]

O halde Nâzım'ın sosyalizm anlayışı Komintern ve Stalin'in sosyalizm anlayışı ile çakışır. Bu anlayışı göre:

- Sosyalizm sınıflı bir toplumdur; dost sınıflar (işçiler, köylüler) varlıklarını sürdürürler. Burjuvazi yok edilmiştir.
- Sosyalizmde proletarya diktası varlığını korur.

[55] Nâzım Hikmet, *Sovyet Demokrasisi*, aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.275-276.
[56] Nâzım Hikmet, *Sovyet Demokrasisi*, aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.276.
[57] Nâzım Hikmet, *Sovyet Demokrasisi*, aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.283, 284.

Daha önce bahsetmiştik ki, Lenin'in sosyalizm anlayışı böyle değildir. Lenin'e göre, sosyalizm sınıfların olmadığı bir toplumdur. Proletarya diktası varlığını koruyorsa, sosyalizm yoktur. Önce proletarya diktası kurulacaktır, sonra bununla sınıflar ortadan kaldırılacaktır. Ancak sosyalizm sınıflar ortadan kalktıktan sonra ileri ülkelerde evrensel çapta kurulacaktır.

Nâzım Hikmet, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kurulduğunu savunarak, dünya devrimi-dünya sosyalizmi anlayışından uzaklaşmış olur.

Böylece anlamış oluruz ki, Komintern ve TKP Merkezi'nin Nâzım'a yönelttiği "Troçkizm suçlaması" asılsız ve art niyetlidir. Nâzım, tek ülkede sosyalizmin tamamlanamayacağını söyleyen Troçki'nin görüşlerini değil, Stalin'in görüşlerini savunmaktadır.

Nâzım, Stalinci sosyalizm anlayışına o kadar bağlıdır ki, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmi kurduğunu söyleyen Stalin'in savunduğu "sosyalizmde çocuk düşürmek yasaktır;" saçma görüşünü bile savunur:

"*Halbuki **sosyalist cemiyette çocuk düşürülmesi yasak edilirken**, hem ananın maddî, manevî, sıhhî vaziyeti, hem de doğacak çocuğun doğum anından itibaren bütün hayatı temin edilmektedir.*

*Bundan dolayı **sosyalist bir rejimin çocuk düşürme yasağı** ile kapitalist bir rejiminki arasında iç, öz, sosyal muhteva bakımından hiçbir benzerlik yoktur.*"[58]

Açıkça görülüyor ki, Sovyetler Birliği'nde sosyalizm olduğu kabul ediliyor. Öyle bir sosyalizm ki, kadınların kendi bedenleri üzerinde bile söz hakkı yok!

İşte, Komintern'in (Stalin'in) göğe çıkardığı ve "Troçkist" akıma kapılmış Nâzım'ın onayladığı Stalinci sosyalizm anlayışı bu!

TKP Merkezinin Stalinci Sosyalizm Anlayışı

TKP Merkezi'nin sosyalizm anlayışı, aynen Nâzım'ın savunduğu sosyalizm anlayışı ile örülmüştür. Stalin'in 1936'da ortaya attığı, "Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin artık kurulmuş olduğu görüşü", TKP Merkezi tarafından ikircimsiz savunulur. Stalin'in yayımladığı anayasa taslağı (temel kanun) için *Orak Çekiç* gazetesinin Temmuz 1936 tarihli sayısında şunları okuyoruz.

"*Neşredilen temel kanun projesi, Sovyetler ülkesinde **sosyalizmin tarihi zaferinin** bir yekûnudur. Bu kanun, Bolşeviklerin sınıfları yok etmek, insanın insanı istismar etmesini kökünden kazımak uğrunda yürüttükleri çetin savaşın muzaffer abidesidir.*"[59]

Görüldüğü gibi Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin bütünsel bir zafer kazandığı söylenmektedir.

* * *

S.S.C.B.'de sosyalist mülkiyetin iki biçimde olduğunu belirten *Orak Çekiç*'in aynı sayısı sınıfların henüz bütünüyle kalkmadığını, proletarya diktasının sürdüğünü onaylar. Sınıf mücadelesi bu "sosyalizmde" sürecektir. Burjuvazi ortadan kaldırılmıştır; ama işçi ve köylüler,

[58] Nâzım Hikmet, *Sovyet Demokrasisi*, aktaran Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002, s.285-286.
[59] *Orak Çekiç*, 20 Temmuz 1936, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.428.

aydınlar sınıflı sosyalist toplumun öğeleridir. Şöyle diyor TKP merkez yayın organı *Orak Çekiç*:

"*S.S.C.B.'nde Lenin'in tarif ettiği şekilde* ***sınıflar temamile kalkmamıştır****. Böyle olmakla beraber sınıflar arasındaki hudutlar gitgide siliniyor. Bu da sınıf savaşını alabildiğince keskinleştirmekte, geniş emekçi halkın demokrasisi olan* ***proletarya diktorasını kuvvetlendirmekle*** *yapılıyor.*"[60]

Dikkat edilirse savunulan sosyalizmde:

-Sınıflar var.
-Proletarya diktası var.
-Sınıf mücadelesi devam ediyor.

Defalarca belirttiğimiz gibi bunları içeren bir topluma sosyalist toplum denemez. Marksizmde bu toplum biçiminin adı "kapitalizmden sosyalizme geçiş toplumudur"; sosyalist toplum değil!

Ne kadar ilginçtir ki, Nâzım'ın *Sovyet Demokrasisi* adlı kitabı gibi, *Orak Çekiç* gazetesi de sosyalizmde çocuk düşürmenin (kürtajın) yasak edilmesini savunur. Stalin'in savunduğu biçimiyle bu yasak; sosyalizmin gücünü, varlığını göstermektedir(!). *Orak Çekiç'*ten aktarıyoruz:

"***Sovyetlerde çocuk düşürmek artık yasak edilebilir.*** *Bu mümkündür. Analığı korumak için bir sürü tedbirler alınmıştır. Sovyetlerde çocuk; istikbaldır, her şeydir.*"[61]

Görüldüğü üzere TKP Muhalefetinin ve TKP Merkezi'nin savunduğu sosyalizm anlayışları arasında hiçbir fark yoktur. İkisi de Stalinci sosyalizm anlayışına bağlıdır. O halde TKP Merkezi ile muhalefet arasındaki ayrım, ideolojik değil, örgütseldir. Muhalefetin "Troçkistlikle suçlanması" parti üyelerinin kandırılması için uydurulmuş "ideolojik korkutma" gerekçesidir. Stalinizmin Troçki düşmanlığı komünist partilerine bir gelenek olarak yansımıştır. Stalin'in yaptığı gibi her muhalefeti "Troçkist etiketli" görmek bir hastalık halinde komünist partilerine yayılmıştır. TKP de bu hastalığı kapmış partilerden biridir.

TKP'nin Stalin Övgüsü ve Stalin'in TKP'ye Darbesi

1936 yılı hem SBKP tarihi açısından, hem de TKP tarihi açısından keskin bir virajın alınacağı yıldır. Radikal dönüşü anlayabilmek için Temmuz 1935'te toplanan Komintern'in Yedinci Kongresi'ne bakmak gerekir. TKP açısından bu radikal dönüşün sonucu, 1937 yılında ortaya çıkacaktır.

Komintern'in Yedinci Kongresi sol çizgiden, sağ çizgiye doğru hızlı bir dönüştür. Politik anlamı; burjuvaziyle işbirliğine yöneliştir. 1936 yılında Stalin'in Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kurulduğunu ilan etmesi, Yedinci Kongre'nin sağ çizgisinin yaratacağı güven ortamının üzerine oturur. Burjuvaziyle yapılacak işbirliğinin (halk cephesi, anti-faşist blok,vb) Sovyetler Birliği'ne rahat nefes aldıracağı düşünülür.

Komintern'in Yedinci Kongresi'nden sonra TKP'nin kendi İkinci Programı'nı inkâr etmesi gerekmektedir. Komintern'in 1930'da onayladığı bu program Kemalist burjuvaziyi yıkmak

[60] *Orak Çekiç*, 20 Temmuz 1936, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.430.
[61] *Orak Çekiç*, 20 Temmuz 1936, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.431.

istemektedir. Oysa şimdi Komintern Yedinci Kongresi'nin politikası Kemalistlerle işbirliğini dayatmaktadır. TKP bu politikaya uymak için kendi programını çiğnemek zorundadır.

TKP, Komintern'in istediği radikal sıçramayı hemen gerçekleştiremez. 1936 yılı TKP yayınları, Kemalizm karşıtlığına hâlâ devam etmektedir. TKP Merkezi (Şefik Hüsnü, Zeki Baştımar, Reşat Fuat, vb.) Kemalizmle işbirliğine yönelmeyi sonuçta kabul eder. Bu kabul ediş aynı zamanda TKP'nin, Komintern'in Yedinci Kongre kararlarını uygulamadığını onaylayan bir özeleştiridir. Komintern resmi olarak TKP'nin burjuvaziyle işbirliği politikasını karar altına alır. Artık TKP, İkinci Programı'nı bir kenara atarak Kemalizmle ittifak kuracaktır.

1936 yılında Stalin'in yönettiği Komintern, TKP'yi burjuvaziyle işbirliğine zorlarken, TKP Merkezi, "enternasyonalizm" hatırına boyun eğer, kişilikli bir parti olarak tavır koyamaz. Komintern'e bağlı diğer komünist partileri gibi Stalin'in kuklaları olduklarını ispatlarlar. Öyle ki, Stalin'in kendini putlaştırma politikasına destek verirler. Stalin'in sosyalizmini savunurlar. Stalin'in düşman ilan ettiği Troçki hareketine karşı onun ağzıyla konuşurlar. *Orak Çekiç*'in 07.11.1936 tarihli sayısında şöyle yazarlar:

"*Emperyalistler Sovyetlere saldırmak için, provokasyonlar tertibinden bir an geri durmadılar. Sosyalizmin iç düşmanlarını, bugün **faşizmin uşaklığına kadar inen Troçkistleri** kışkırttılar.*
(...)
*Fakat onlar, büyük Lenin'in ve **Stalin'in rehperliğinde** bütün bu güçlükleri yendiler.*
(...)
*İnsanlığın en yüksek dimağlarında yıllarca yaşayan ideal bir hakikat oldu. Amele sınıfının, uğrunda mücadele ettiği, can verdiği **Sosyalizm yenilemez ve geri dönmez bir surette** muzaffer oldu.*
(...)
***YENİ STALİN ANA YASASI**, faşizmin hünhar despotizmi karşısında Sovyet demokrasisinin bir abidesi şeklinde yükseliyor.*
(...)
*Sovyetler Birliği amelesi ve köylüsü **büyük STALİN**'in ve onun şanlı partisinin önderliği altında her gün yeni zafer kazanıyor, yeni bir mucize yaratıyor.*"[62]

Stalin'in dünya devriminin çıkarı yerine koyduğu Sovyetler Birliği'nin çıkarını savunma anlayışı, bir adım daha atarak enternasyonalizm= Stalin'i yüceltmek anlayışına dönüşmüştür. Komintern bunu kabul etmiştir. TKP gibi partiler de doğru olmayan bu enternasyonalizm görüşünü savunmaktadır.

* * *

Stalin TKP'yi sadece ideolojik açıdan Sovyet çıkarı adına Kemalizmle işbirliğine zorlamakla yetinmez. Örgütsel olarak da Kemalizmin yandaşları haline getirmek ister. Bunun yolu TKP'nin dağıtılması, likide edilmesidir. TKP üyelerinin, Kemalist örgütlere girerek Sovyetler Birliği'nin çıkarını savunan "barışseverler" haline getirilmesinin yolu budur. TKP legalize edilecek, merkezden ayrılma (desantralizasyon) sağlanacaktır. Bunlar "enternasyonalizm" için yapılacaktır.

1937 başlarında Komintern, Stalin'in direktifiyle desantralizasyon kararını alarak likidasyonu başlatır. 1 Temmuz 1937'de Komintern Yürütme Komitesi (KEYK) yeni bir TKP Merkezi

[62] *Orak Çekiç*, 11 Temmuz 1936, aktaran Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.447.

(MK) oluşturuluncaya kadar, üç kişilik geçici bir parti yönetimi atar. Bu üç kişilik komitenin içinde Zeki Baştımar yer alır. Zeki Baştımar bu karara ses çıkarmaz, likidasyonu onaylar. Desantralizasyon kararını alan TKP MK değil, Stalinci Komintern'dir. TKP MK, Stalin'in vurduğu darbeyi sineye çeker; Stalin'i yüceltmeyi "enternasyonalizm" sanır.

TKP, Stalin'in vurduğu ideolojik darbeyi (Kemalizm yandaşlığını) ömrü boyunca bir yara olarak taşıyacaktır. Stalinci örgütsel darbe (desantralizasyon) Stalin'in ölümünden yıllar sonra kısmen aşılacaktır. TKP 1962 Konferansı'nda, 1937'de dağıtılmış olan merkez yapısını, bir yurtdışı bürosu kurarak yeniden oluşturmaya çalışacaktır.

İlginç olan nokta, Stalin zamanında desantralizasyon kararına karşı çıkmayanlar, Kruşçev'in Stalin eleştirisinden güç alarak 1962 Konferansı'nda bu kararı eleştireceklerdir. Daha önce bahsettiğimiz 1937 likidasyon sürecinde kurulmuş üç kişilik geçici komitede yer alanlardan biri olan Zeki Baştımar, 1962 Konferans Raporu'nda şöyle diyecektir:

"*Parti tarihimizde yer almış uğursuz bir kelime var: Desantrilazsyon.*

Bu terim burada 1937 yıllarında ***sorumsuz bazı kimselerin*** *Komintern'de Türkiye için ileri sürdükleri* ***anti-leninist*** *bir teklifi ifade eder. Teklif, Parti Merkez Komitesi'nin idareci rolünü hiçe indiriyor, her vilayete bağımsız hareket etme serbestisini tanıyordu.*"[63]

Yine 1962 Konferansı'nın kararlarında şunları okuyoruz:

"*1937 yılından sonra, Parti Merkez Komitesi'nin varlığı bile nazara alınmadan fiilen tatbik edilen desantralizasyon tutumu bir dezorganizasyon,* ***likidasyon*** *şeklini aldı.*"[64]

"Sorumsuz bazı kimselerin" TKP'yi dağıtma kararını aldığı kabul ediliyor.

Peki, kimdir bu kişiler? Şüphesiz ki, Stalin ve ekibi!

Peki, TKP bu iğrenç kararı niçin kabul ediyor? Stalin'in uydurduğu "enternasyonalizm" için!

Hemen çıkarılması gerek bir sonuç olarak kaydedelim: TKP'nin enternasyonalizm anlayışı Stalin'le başlatılan gelenekle örülmüştür. Bu geleneğin özü, SBKP yönetimine hangi Genel Sekreter gelirse onun politikasını savunmak üzerine kurulmuştur. Stalin döneminde TKP Stalincidir; bu dönemde enternasyonalizmi savunmak, Stalin'i savunmaktır. Mart 1953'te Stalin ölmüştür. Stalin'den sonra Kruşçev dönemi başlayacaktır. TKP bu sefer de "enternasyonalist" görevini Kruşçev'i savunarak yerine getirecektir.

Stalinizmin TKP Üzerine Terörü

Gördük ki, TKP, Stalin'in bütün politikalarını kayıtsız şartsız savunmuştur. Buna rağmen Sovyetler Birliği'nde komünistlere karşı "Troçkist" suçlamasıyla yapılan fiziksel terörden TKP de kendisine düşen payı almıştır.

Stalinci fiziksel terörün en çok göze batan kurbanı Salih Hacıoğlu ve 1922 yılında evlendiği Sabiha Sümbül'dür.

[63] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.67.
[64] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.95.

Salih Hacıoğlu 1920'de Ankara'da gizlice kurulan TKP'nin yöneticilerindendi. Kasım 1920'de TKP Birinci Konferansı'nda TKP MK Umumi Kâtibi seçildi. 11 Ocak 1921'de Kemalist hükümet tarafından tevkif edildi, 15 yıl kürek mahkumiyeti cezasına çarptırıldı. Çıkarılan aftan yararlanarak tahliye oldu. 1922'de yapılan TKP Kongresi'nde tekrar TKP MK Umumi Kâtibi seçildi. Komintern'in IV. Kongresi'ne delege olarak gitti. Kongreden sonra Komintern'in kararıyla partiyi toparlamak için Türkiye döndü. 1923 yılında İstanbul'da tutuklandı. Hapisten çıktıktan sonra, 1925 yılında İstanbul'da toplanan TKP Kongresi'ne katıldı ve TKP MK üyesi oldu. 1927'de yeniden tevkif edildi. Kısa süre sonra tahliye edildi. 1928 yılında eşi Sabiha Sümbül'le birlikte Sovyetler Birliği'ne gitti.

TKP MK, Salih Hacıoğlu'nu Türkiye'den ayrıldıktan sonra gıyabında TKP üyeliğinden çıkardı. Salih Hacıoğlu verilen bu kararı kabul etmeyerek üç kez Komintern'e başvurdu. 1939 yılında Komintern, Salih Hacıoğlu'na karşı yöneltilen suçlamaları temelsiz bularak TKP üyeliğini geri iade etti. Salih Hacıoğlu'nun Stalinci anlayıştan çektikleri yetmemiş olacak ki, 1949 yılında Sovyetler Birliği İçişleri Bakanlığı'nın kararıyla, eşi Sabiha Sümbül'le birlikte tutuklandı ve 10 yıl hapse mahkûm edildi.

Nisan 1954'te cezasını çekmekte olduğu Altay kazasında öldü. Bu tarihte artık Stalin de ölmüştü. 27 Şubat 1956'da SSCB Yüksek Mahkemesi Askeri Heyeti tarafından tamamen suçsuz bulunarak aklandı. Nâzım Hikmet, Stalinizmin zulmüne uğramış Salih Hacıoğlu'na bir şiiriyle sahip çıktı.

"*Hacı oğlu Salih Memleketimdendi,*
Karadeniz'den,
Kocaman gözlü, kocaman burunluydu,
dazlaktı.
Komünistti on dokuzdan.
Dövüştü,
hapse düştü,
yattı Ankara'da, Kırşehir'de.
Sonra geçti bu yana,
yani ikinci vatana.
Baytardı, Kirofabat köylerinde hasta keçilere baktı.
Yıllar, eğrilen bir yün ipliği gibi aktı
namuslu, çalışkan parmaklarından.
Sonra, 49'da, Moskova'da, Martın onuncu gecesi,
oturmuş, Engels'i okuyordu,
geldiler, götürdüler,
sürdüler Altay Bucağına.
Ne bir dağ devrildi içinde,
hatta ne bir toprak parçası kaydı.
Yalnız, inme indi sağına,
altmış yedi yaşındaydı.
Altı yıl, Hacı oğlu Salih
kutladı inkılabın yıldönümünü
tel örgüler ve kurt köpekleriyle çevrili.
Ve öldü bir bahar günü
elli kişilik barakasında.
Bu akşam Moskova'da bayram eyledik,
kutladık inkılabın yıldönümünü:

dolaştı türkü söyleyerek meydanları Marks
Engels
Lenin
ve Temize çıkma kâadı Salihin.."[65]

* * *

Salih Hacıoğlu'nun TKP üyesi eşi Sabiha Sümbül, Salih'in 1954'teki ölümünden sonra 1956 yılına kadar sürgün kampında tutuklu kaldı.

Salih Hacıoğlu ve Sabiha Sümbül, 1949'da tutuklandığı zaman, TKP temsilcisi Marat (İsmail Bilen) Moskova'daydı. Marat'ın tutumunu, Sabiha Sümbül'ün 31 Mayıs 1965 tarihli TKP Moskova parti örgütünün toplantısında yaptığı konuşmasından öğreniyoruz:

"*Stalin'in ve Beria'nın yardımcısı olan ve Türkiye Komünist Partisi'nin Ali kıran baş keseni olan Marat, Sovyetler'de bulunan namuslu Türk komünistlerini Sibiryalara sürgün ettirdi.* ***Stalin'i destekleyerek*** *de onun şerefine bade içti.* ***Kendisi Sovyet dostu görünmek için arkadaşlarını Sovyet düşmanı gösterdi.***

Yoldaşlar, hepiniz iyi bilirsiniz ki, TKP'nin kurucularından biri olan eşim Salih Hacıoğlu idi. 1949'da bizi tevkif ettikleri zaman Marat Moskova'daydı. Partimizin önderi olan Marat'tan Salih Hacıoğlu hakkında, ondan hiçbir şey sormadılar mı? Türk komünistleri için acaba parti temsilcisinden sormayıp da kimden soracaklardı? O da o zaman temsilciydi. Tabii sordular. Ve ***Marat bizim tevkif edileceğimizi çok iyi biliyordu****. Çünkü birkaç gün evvel Ali Sait'e demiş: Sen Salihlere artık gitme. Onları tevkif edecekler.* ***Türk komünistlerini yok etmekte Marat hizmet etmiştir****. Diyelim ki o devirde korkmuş da bir şey yapamamış. Peki ya Stalin öldükten sonra ne yaptı? Beni elli altıda kamptan bıraktılar. Moskova'ya geldim. Ama rehabilitasyon olmadığı için bana Moskova'da yaşamak hakkı verilmemişti.*"[66]

Demek ki, İ.Bilen Stalin'in terör politikasını desteklemiş; TKP üyesi yoldaşlarına sahip çıkmamıştır.

* * *

İ.Bilen (Marat) Stalinci fiziksel terörün kurbanı olmadı; kurban olmamayı becerdi. Ne var ki, Stalin'in emir kulu olan Komintern'in Genel Sekreteri Georgi Dimitrov tarafından 1943'te "yergi cezasına" çarptırılması istendi.

Sovyetler Birliği İçişleri Bakanlığı, Komintern Genel Sekreteri Georgi Dimitrov'a, İ.Bilen hakkında bir "suç" duyurusu gönderdi. Bu yazıya göre: İ.Bilen, ahlak bozukluğu gösteriyordu ve konspirasyonu (gizliliği) çiğniyordu.

Georgi Dimitrov bu suçlamaları ciddi buldu. İ.Bilen'i huzuruna çağırdı ve sert dille eleştirdi. Ardından, İ.Bilen'e (Marat'a) "yergi cezası" verilmesi için Komintern Sekreterliği'ne bir karar tasarısı gönderdi.

Komintern Genel Sekteri Georgi Dimitrov 2 Nisan 1943'te kendi "Günlük" sayfalarına bu olayı not etti. Aktaralım:

---

[65] Nâzım Hikmet, aktarma Mehmet İnanç Turan, *Nâzım'ı Nâzımca Anlamak*, Etki Yayınevi, 2004, s.313-314.
[66] Sabiha Sümbül, *TKP MK Dış Bürosu 1965 Tartışmaları*, TÜSTAV, 2004, s.132-133.

"***Marat'ı, Türkiye Komünist Partisi'nin temsilcisi olarak kendisine yakışmaz davranışları (konspirasyonu çiğneme, ahlak bozukluğu)*** *hakkında Merkulov'un (İçişleri Bakanlığı) gönderdiği yazı nedeniyle, kabul ettim.*

Kendisini bir güzel ***payladım****.*

Marat'a ***ihtarlı sert yergi cezası*** *verilmesi için KEYK Sekreterliğine bir karar tasarısı sundum.*"[67]

Komünist Enternasyonal Yürütme Komistesi (KEYK) Sekreterliği 2 Nisan 1943 tarihinde TKP'nin KYK temsilcisi İsmail Bilen (Marat Bostancı) hakkında şu kararı aldı:

"*Marat Bostancı (KEYK'teki TKP Temsilcisi) yoldaşın bir parti temsilcisi için tasvip edilmez şu davranışlarda bulunduğu, güvenilir malumatlar temelinde sabit bulunmuştur.*
(…)
Birçok TKP üyesiyle konuşmalarında Türkiye Komünist Partisi'nin ülkedeki çalışmalarının belirli gizlilik hususlarını açığa vuran çenebazlığa düşmüştür.
(…)
KEYK'teki TKP Temsilcisi konumunu kullanarak Marat yoldaş Türk komünistlerinin karılarını (…) kendisiyle birlikte yaşamaya meylettirmiştir.
(…)
Tüm bunlara istinaden KEYK Sekreterliği Marat yoldaşa Sert Kınama ve İhtar cezası vermektedir. Eğer yakın bir zamanda hatalarını düzeltmez ve her komünist için, hele hele bir kardeş komünist partisinin KEYK temsilcisi için zorunlu olan tavır ve davranış biçimini benimsemezse, KEYK Sekreterliği Marat yoldaşın parti temsilcisi yetkisinin kaldırılması ve TKP saflarından ihraç edilmesi sorununu gündeme getirmek zorunda kalacaktır."[68]

Alınan bu karar 7 yıl sonra İ.Bilen'in (Marat'ın) başka "suçlarla" birlikte "ajan" olduğu şüphesine yol açacaktır.

SSCB Devlet Güvenlik Bakanlığı'nın 3 Kasım 1950 tarihli tebliğinde şu satırlar var:

"*Yoklanmayı gerektiren verilere göre, Türkiye'de yaşarken Marat Türk polisiyle bağlantılı kişilerle ilişkide bulunmuş ve onlardan maddi yardım almıştır. Marat'ın ilk karısı Sabiha Mesrure birkaç yabancı istihbarat teşkilatının ajanlığını yapmıştır. Marat'ın yakın ilişkileri olan Sıdıka Hüsamettin Türk polisinden bir albayla mahrem ilişkiler içinde olmuştur. Sıdıka Türkiye Komünist Partisi üyesi bulunmuş, SSCB'de yaşamış, 1933'te ülkesine döndüğünde Troçkist Kerim Sadi ile yakınlaşmış ve partinin davasına ihanet etmiştir.*"[69]

İsmail Bilen'in birçok hatası olabilirdi, ama "ajan" olması imkânsızdı. Bu iddia Stalinci paranoid kuşkuculuğunun saçma bir örneğiydi.

İsmail Bilen'in şansı vardı, Stalinci ölüm makinesinin içine düşmedi. Belki İsmail Bilen'i ölümden kurtaran nedenler arasında onun aşırı Stalinci olmasının da bir rolü vardı. Nitekim

[67] Georgi Dimitrov, *Günlük-2*, TÜSTAV, 2004, s.276.
[68] KEYK Kararı, aktaran Erden Akbulut, *İsmail Bilen Belgelerle Yaşam Öyküsü*, Sosyal Tarih Yayınları, 2020, s.101.
[69] KEYK Kararı, aktaran Erden Akbulut, *İsmail Bilen Belgelerle Yaşam Öyküsü*, Sosyal Tarih Yayınları, 2020, s.131.

Stalin 5 Mart 1953'te öldüğünde, İsmail Bilen'in TKP adına *Pravda*, *İzvestiya* vb. gibi gazetelerde yayımlanan mesajında Stalin yere göğe sığdırılamıyordu:

"*Stalin Yoldaş, her zaman Türk halkına dostluk elini uzatmıştı. Sovyet halkı ve Sovyet hükümeti, Türk halkının millî bağımsızlığına her zaman saygıyla yaklaşmıştı. Stalin Yoldaş, Türk halkını emperyalizme ve gericiliğe karşı millî bağımsızlık mücadelesinin en zor günlerinde destekledi. Stalin Yoldaş, Türk halkına millî bağımsızlık ve özgürlük yolunu gösterdi.*

Stalin Yoldaş, Türk halkının kalbinde ebediyen yaşayacak.
(…)
Türkiye Komünist Partisi, mücadelenin Stalin bayrağını her zaman yukarıda tutacaktır, hiçbir zaman Lenin-Stalin'in yüce davasından geri adım atmayacaktır."[70]

Şüphesiz ki, ileride Kruşçev Stalin'i eleştirdiğinde TKP bu övgüleri unutacak, Kruşçev'in yanında yerini alacaktı. İlkesiz enternasyonalizm anlayışının bir sonucuydu bu!

* * *

Stalin'in TKP kurbanlarının listesini belgelerle sunma olanağımız yok. Ama birkaç kurban hakkında elimizde ipuçları var.

Sabiha Sümbül'ün 31 Mayıs 1965 tarihli konuşmasından "Ali Sait" isimli kişinin, Sibirya kampına sürülenlerden biri olduğunu öğreniyoruz. Ali Sait, Nâzım Hikmet'e sürgün kampından bir mektup yazmış. Nâzım bu kişinin kim olduğunu Marat'a sormuş. Marat, Ali Sait'in, Salih Hacıoğlu ile birlikte kampa sürülerek cezalandırılanlardan biri olduğunu açıklamış. Nâzım bu şekilde Salih Hacıoğlu'nun ve Ali Sait'in Stalinizm tarafından cezalandırılmış olduğunu öğrenmiş. Sabiha Sümbül anlatıyor:

"*Sonra ben Nâzım'a dedim, nasıl oluyor da sizin burada hatırı sayılan Türk komünistleri Salih yoldaşı kurtarmak için bir yardımda bulunmadınız? Nâzım dedi: 'Benim sizin tevkif edildiğinizden haberim yoktu.' Peki Marat size söylemedi mi? Nâzım: 'Ben, Ali Sait isminde birinden, kamptan bir mektup aldım.* ***Bu mektubu Marat'a okudum*** *ve sordum. Kimdir bu Türk? İşte o vakit Marat söyledi. Salih Hacıoğlu ile tutulan Ali Sait'tir. Salih'in de 954'te kampta öldüğünü Nâzım'a söylemiş.* ***Demek ki baştan beri her şeyi biliyormuş.*** *Bu da onu gösteriyor.*"[71]

Demek ki Ali Sait de Stalinizmin bir kurbanı. İsmail Bilen ona da sahip çıkmamış.

Yine 1933 yılından beri TKP üyesi Vartan İhmalyan'ın Anıları'ndan, Mehmet Remzi (Şükrü Martel) isimli parti üyesinin 1937'de Sibirya toplama kampına gönderilmiş olduğunu öğreniyoruz.

"*1923 yılından beri TKP üyesi olan Mehmet Remzi'yi (Martel Şükrü-Şükrü Baba) Stalin-Beria devrinde Türk casusu diye Sibirya'ya sürgün edip toplama kampına atıyorlar. 20 yıl yatıyor.*"[72]

Mehmet Remzi'yi Nâzım Hikmet özgürlüğe kavuşturmuş.

---

[70] KEYK Kararı, aktaran Erden Akbulut, *İsmail Bilen Belgelerle Yaşam Öyküsü*, Sosyal Tarih Yayınları, 2020, s.142-143.
[71] Sabiha Sümbül, *TKP MK Dış Bürosu 1965 Tartışmaları*, TÜSTAV, 2004, s.133.
[72] Vartan İhmalyan, *Bir Yaşam Öyküsü*, Cem Yayınevi, 1989, s.276.

Stalinizmin başka bir kurbanının Moskova'da TKP temsilciliği yapan Ali Cevdet olduğunu Mete Tunçay açıklıyor:

"*Ali Cevdet'in* (...) *kendisi de 1936'da ilk Moskova temizlikleri sırasında Troçkistlik suçlamasıyla ortadan kaldırılacaktır.*"[73]

Ali Cevdet'in Altıncı Komintern Kongresi'nde delege olduğunu ve konuştuğunu belirtelim. TKP delegesi Ali Cevdet bu kongrede Stalin'in "sola" dönüş politikasını tamamen onaylamıştı. Ama yine de canını kurtaramadı. Stalinizm kurbanlarını affetmez.

Şefik Hüsnü Üzerinden Enternasyonalizm

Şefik Hüsnü Deymer, 1890'da Selanik'te doğdu. 1919 yılı ortalarında Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası'nı kurdu. 1920'de 3. Enternasyonal Grubunu (İstanbul Komünist Grubunu) yarattı. Daha sonra bu grup Ankara Halk İştirakiyun Fırkası'yla birleşti ve Şefik Hüsnü bu yeni komünist örgütün Genel Sekreteri oldu. 17 Haziran – 8 Temmuz 1924'te yapılan Komintern V. Dünya Kongresi'nde Kontrol Komisyonu üyeliğine seçildi. 1925 yılında Moskova'ya geldi. 1926 yılında Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi'nin Doğu Şubesi'nde çalışmaya başladı.

Mayıs 1926'da TKP'nin Viyana Konferansı'nı topladı. Şefik Hüsnü Komintern nezninde TKP temsilcisi oldu. (TKP Genel Sekreterliği görevine Vedat Nedim Tör getirildi.) Komintern'in kararıyla Ağustos 1927'de Moskova'dan ayrılarak İstanbul'a gitti. Mevcut Merkez Komitesi'ni tasfiye etmekti görevi. İsmail Bilen ve Hüsamettin Özdoğu ile birlikte paralel bir yapı oluşturdu. Moskova'daki Dış Büro ile anlaşmalı olarak Viyana Konferansı'nda seçilmiş mevcut Merkez Komitesi'ni dağıtmak istedi. Vedat Nedim Tör'ün polisle işbirliğinden sonra Ekim 1927'de başlayan TKP tutuklamalarında yakalandı, hapise girdi. 1928'de Komünist Enternasyonal VI Kongresi'nde Şefik Hüsnü hapisteyken Yürütme Kurulu üyeliğine seçilmişti. 17 Nisan 1929'da tahliye oldu. Yeniden yurtdışına çıktı, Moskova'daki görevine döndü.

1930-1933 yılları arasında Batı Avrupa'da Komintern adına görev yaptı. Almanya'da Mart 1933'te tutuklandı, Temmuz 1933'te serbest kaldı.

1934'te TKP Merkez Komitesi'nin Genişletilmiş Dış Büro toplantısını Komintern'in onayıyla düzenledi. Merkez Komitesi Sekreterliğine Reşat Fuat Baraner getirildi; Şefik Hüsnü de TKP'nin Komintern neznindeki temsilcisi oldu.

1935'te toplanan Komünist Enternasyonal VII Dünya Kongresi'ne TKP adına Zeki Baştımar ile birlikte delege olarak olarak katıldı. Bu kongrede Enternasyonal Kontrol Komisyonu üyeliğine seçildi.

1937'de Komintern'in TKP hakkında aldığı desantralizasyon kararından sonra Türkiye'ye gönderildi. Burada durmamız gerekiyor. Komintern'in emrinden hiç çıkmamış ve 1925 yılına kadar TKP MK sekreterliği yapmış Şefik Hüsnü hakkında GİZLİCE hazırlanmış Komintern raporlarına bakmamız gerekiyor. Bu raporların en büyük özelliği, TKP'yi yönetenin TKP Merkez Komitesi değil, Komintern (Sovyetler Birliği yönetimi) olduğunu göstermesidir. TKP

[73] Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992, s.62.

Genel Sekreterliği ve Merkez Komitesi üyelerinin seçiminde Komintern'in bağlayıcı bir merkez olduğunu belgelemesidir.

* * *

Komintern Kadro Bürosu Görevlisi Galcyan'ın, Şefik Hüsnü (Ferdi) hakkında "çok gizli" damgalı raporundan başlayalım. Şefik Hüsnü'nün Türkiye'ye gönderilmesi kararının TKP yönetiminde kararlaştırılmadığını şu satırlar göstermektedir.

"*Türkiye Komünist Partisi için yararlı bir yönetici işçi olarak koruyabilmek amacıyla Ferdi'yi legal bir iş için ülkesine* ***göndermek*** *gerekmektedir.*

Galcyan"[74]

Komintern NKVD görevlisi Polyakov 4 Nisan 1937'de Şefik Hüsnü için bir İlmühaber yazar. TKP'yi yönetme görevinin Şefik Hüsnü'ye verilemeyeceğini belirtir.

"***TKP'nin doğrudan yönetiminin*** *FERDİ'nin eline teslim edilmesinin uygun düşeceği kuşku götürür.*

4 Nisan 1937, Polyakov"[75]

Komintern'in Kadro Bürosu görevlisi Galcyan 15 Nisan 1937'de, Komintern'in Kadro Şubesi Sekreteri Alihanov'a, Şefik Hüsnü hakkında bir rapor yazar. Bu rapor da "çok gizli" damgalıdır. Galcyan der ki:

"*Polyaçek yoldaş* ***TKP'nin doğrudan ve dolaylı yönetiminin Ferdi'ye teslim edilmesinin uygun olmadığına işaret etmekte haklıdır****. Bilmekteyiz ki, Ferdi* ***TKP sekreterliği için*** *hiç mi hiç uygun olmadığı gibi, TKP'nin KEYK temsilcisi olarak da yararlı değildir.*"[76]

Demek ki, TKP'nin yöneticiliğinin kime teslim edileceğine Sovyetler Birliği Komünist Partisi (yani Komintern) karar vermektedir. TKP Merkez Komitesi üyelerini ONAYLAYAN da aynı merkezdir. Bunu söz konusu raporda şu satırlar göstermektedir.

"*Ferdi, KEYK Kadro Şubesi'nce ve KEYK Sekreteri Pik yoldaş tarafından* ***onaylanan*** *8 kişilik yeni TKP MK üyelerinden biridir.*"[77]

Demek ki, TKP MK üyeleri Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi (KEYK) tarafından onaylanmak zorundadır. Kendi yönetimine kendisi karar veremeyen TKP, bütün bunları enternasyonalizm adına kabul etmektedir. Diğer ülkelerin komünist partileri gibi, TKP de bu yanlış enternasyonalizm anlayışının kurbanıdır.

* * *

[74] Komintern Kadro Bürosu görevlisi Galcyan'ın raporu, aktarma *Dr. Şefik Hüsnü Deymer – Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları*, Sosyal Tarih Yayınları, 2010, s.61.
[75] NKVD görevlisi Polyakov'un 4 Nisan 1937 tarihli raporu, aktarma *Dr. Şefik Hüsnü Deymer – Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları*, Sosyal Tarih Yayınları, 2010, s.61.
[76] Komintern Kadro Bürosu görevlisi Galcyan'ın 15 Nisan 1937 tarihli raporu, aktarma *Dr. Şefik Hüsnü Deymer – Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları*, Sosyal Tarih Yayınları, 2010, s.64.
[77] Komintern Kadro Bürosu görevlisi Galcyan'ın 15 Nisan 1937 tarihli raporu, aktarma *Dr. Şefik Hüsnü Deymer – Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları*, Sosyal Tarih Yayınları, 2010, s.64.

Stalin döneminde Komünist parti yöneticilerinin eşleri, akrabaları, onları karşı-devrimcilikle suçlamak için bahane olarak kullanılmıştır.

Şefik Hüsnü şanslı bir yöneticidir, bu nedenle Stalinci Komintern tarafından öldürülmemiştir. Ne var ki, Şefik Hüsnü hakkında yazılan raporlarda Şefik Hüsnü'nün 1914 yılında evlendiği edebiyat fakültesi öğrencisi Leokadya bir tehlike kaynağı olarak görülmüştür. Stalinci mantığı anlamak için bu "çok gizli" ibareli raporlara bir kez daha bakalım. Komintern Kadro Bürosu görevlisi Galcyan'ın Şefik Hüsnü hakkında yazdığı birinci raporda şöyle deniyor:

"*Ferdi yoldaş için karısı önemli bir **zayıf** noktadır. Onunla Fransa'daki öğrencilik yıllarında tanışmıştır. Karısı Polonyalı, varlıklı bir ailenin kızıdır. Sözün tam anlamıyla bir **küçük burjuvadır**. Bu kadının ısrarı üzerine Ferdi'nin kızı SSCB'ye gelememiş ve şimdi Polonya'da bir burjuva olarak terbiye edilmektedir. Ferdi karısına serbestlik tanımaktadır. Kadın, **düşman etkisine** hedef olabilir.*"[78]

Galcyan'ın 15 Nisan 1937 tarihli raporunda da aynı satırlar hemen hemen aynı biçimde tekrar edilmektedir.

"*KEYK'e yakın duran bir parti işçisi olarak Ferdi için **karısı** önemli bir **kusur** teşkil etmektedir. Kadın Polonyalıdır ve **zengin** bir ailedendir. Kendisi sözün tam anlamıyla **küçük burjuva** tipidir. Bu kadının ısrarı üzerine Ferdi'nin kızı SSCB'ye getirilememiş ve şimdi Polonya'da **burjuva terbiyesi** görmektedir. Ferdi'nin karısı **düşmanın** etkisine hedef olabilir.*"[79]

Şefik Hüsnü'nün karısına Komintern yöneticilerinin bakış tarzı bu! Ortada hiçbir belge, kanıt yok. Sadece bir tahmin var. Burjuva eğitimini iyi almış olması bir "tehlike kaynağı" olarak görülebiliyor. Stalinci kafa Şefik Hüsnü'nün eşini, "ajan" ilan edip, Şefik Hüsnü'yü hapise atabilirdi(!)

Reşat Fuat Baraner'in Cezası ve Acısı

Reşat Fuat 1902 yılında Selanik'te doğdu. 1925 yılında İstanbul'da TKP'ye girdi. 1928'de Moskova'ya gitti, Lenin Okulu'nda Marksist eğitim gördü. 1930 yılında Türkiye'ye döndü: İstanbul Vilâyet Komitesi Sekreteri oldu. Orada *Kızıl İstanbul* gazetesini çıkardı.

1931 yılında tutuklandı. 1932 yılında Merkez Komitesi'ne seçildi. 1932-1934 yılları arasında Moskova Doğu Halkları Komünist Üniversitesi'nde Türk Sektörü başkan yardımcısı olarak çalıştı. Bu dönemde Margareta Wilde (Grete) ile evlendi. 19 Temmuz 1935'te bir oğulları doğdu. 1935-1936 yılında TKP MK Sekreteri oldu. 1936'da Moskova'ya geri geldi. 1937'de Komintern'in aldığı karar gereği Türkiye'ye döndü; kısa bir süre sonra tutuklandı.

1938-1944 yılları arasında TKP MK Sekreteri olarak çalıştı. 1944'te yeniden tutuklandı; ağır işkencelerden geçti. 1951 yılına kadar hapis yattı. 3 Kasım 1951 TKP operasyonuyla yakalandı. 1958 yılında tahliye oldu. Böylece 66 yıllık hayatının 17 yılını hapiste geçirdi. 1960 yıllarında TKP dışına itildi. 12 Ağustos 1968'de öldü.

[78] Komintern Kadro Bürosu görevlisi Galcyan'ın raporu, aktarma *Dr. Şefik Hüsnü Deymer – Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları*, Sosyal Tarih Yayınları, 2010, s.60.
[79] Komintern Kadro Bürosu görevlisi Galcyan'ın 15 Nisan 1937 tarihli raporu, aktarma *Dr. Şefik Hüsnü Deymer – Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları*, Sosyal Tarih Yayınları, 2010, s.64.

* * *

Reşat Fuat Baraner hayatını komünizme adamış bir TKP militanıydı. Komintern'e ve onun yönettiği TKP'ye gözü kapalı bağlıydı. 1929 yılında Komintern ve TKP, Reşat Fuat'a "Sert Kınama Cezası" verdi. Stalin dönemindeki TKP'yi anlamamız için Reşat Fuat'a verilen cezaya biraz yakından bakalım.

Reşat Fuat, Uluslar Arası Lenin Okulu'nda okurken Franklin adında Yugoslavyalı bir komünist öğrenciyle tanıştı. Franklin'in ilişkide olduğu kadının bir yakını Troçkistti. Franklin bunu Reşat Fuat'a söylemişti. Fakat Reşat Fuat bu olayı hücre bürosuna iletmemişti. Yani ihbarcılık yapmamıştı. Bu nedenle Reşat Fuat'a "sert kınama cezası" verildi.

Reşat Fuat aslında bir suç işlememişti. Ama Stalinci mantık açısından ortada bir suç vardı. Troçki taraftarlarına karşı düşmanlık duymamak suçtu. Stalinci proletarya enternasyonalizmi anlayışı gereği şüpheli sayılan Troçki yandaşlarına savaş açmak gerekiyordu.

Reşat Fuat henüz Stalinci Komintern geleneğini tam anlamamıştı. Bunu nereden anlıyoruz? Komintern'e kendi hakkında verdiği özgeçmişini anlatan belgeden!

Reşat Fuat 1936 yılının **üçüncü** ayında yazdığı bu belgede kendini bir suçlu olarak sunmaz. Kendisine verilen cezayı haksız bulur, protesto etmeyi düşünür. Şöyle yazar:

"*1928 yılı başında (Şubat 1928'de) Lenin Okulu'nda okumak üzere Moskova'ya gönderildim ve SBKP'ye devredildim. 1929 yılındaki parti tasfiyesi sırasında bir* ***Troçkisti gizlediğim gerekçesiyle sert kınama*** *aldım. Okul bitiminden kısa bir süre sonra Türkiye'ye gidecek olduğumdan* ***kararı protesto edecek*** *vaktim kalmamıştı.*"[80]

Kendisine verilen cezayı protesto etmek isteyen birisinin kendini suçlu görmediği açıktır. Reşat Fuat da böyle düşünüyordu.

Komintern yetkilileri Reşat Fuat ile aynı kanıda değillerdi. Reşat Fuat'ın Komintern'e yazdığı bu özgeçmişi okudular. Reşat Fuat'ın protesto etmeyi düşündüğü kararı bir suç olarak kabul etmesini istediler. Yani Reşat Fuat kararı protesto etmek yerine, kendi kendini suçlamalıydı, Troçkistleri kötülemeliydi.

1936 yılının **dokuzuncu** ayında (Komintern'e verdiği ilk özgeçmiş yazısından 6 ay sonra) Reşat Fuat, Komintern'in istediği değişikliği özgeçmişine eklemek zorunda kaldı. Artık verilen cezayı protesto etmek isteyen Reşat Fuat yok, cezayı hak ettiğini söyleyen Reşat Fuat vardı. 1936 yılının dokuzuncu ayında Reşat Fuat kendi kendini ve Troçkistleri suçlayarak şöyle yazdı:

"***Daha önce size vermiş olduğum özgeçmişte*** *açıklanması gerektiğine inandığım bir yer var. 1929 yılında ULO'nda (Uluslar arası Lenin Okulu) okurken* ***büyük bir politik hata işledim*** *ve RKP(b) saflarındaki tasfiye sırasında tasfiye heyeti bu yüzden bana* ***sert uyarı cezası*** *verdi.* ***İşlediğim hata*** *somutta şuydu: O zamanlar Troçkistlerle hiçbir ilgim olmasa da ve onlara karşı olsam da, ben* ***Troçkizme karşı savaş gereğini tam olarak anlamıyor****, bu savaşın pratikte nasıl yürütüleceğini bilmiyordum.*
(...)

[80] *Reşat Fuat Baraner – Yaşamı, Çalışmaları, Anılar*, Derleyen: Ersin Tosun, Sosyal Tarih Yayınları, 2013, s.7.

*Ben hâlâ **liberalizmden** tam kurtulamamıştım ve bu gibi durumlarda gerekli uyanıklığı gösteremiyordum. Yukarıda söz konusu olayla ilgili olarak tasfiye heyetinin bana **haklı olarak verdiği** parti cezasından ciddi ders çıkardım.*"[81]

Stalinci Komintern'in militanları kendi egemenliğine alma anlayışı böyleydi. Militanlar kendi kendilerini suçlayarak "proletarya enternasyonalizmini" uyguluyorlardı.

Komintern, Reşat Fuat'tan memnundu. Zaten memnun olmasa, onu TKP MK Sekreteri olarak görevde bırakmazdı. Ne var ki, bu memnuniyete rağmen Komintern onunla ilgili her dosyaya "sert kınama cezası" aldığını yazmayı unutmadı.

* * *

Reşat Fuat, Stalinci teröre kurban gitmedi. Ama Reşat Fuat'ın evlenmiş olduğu Margarete Wilde bir kurban oldu. Reşat Fuat'ın Türkiye'de olduğu 1938 yılında Margarete tutuklandı ve 1943'te öldü (veya öldürüldü). Margarete Wilde aktif bir komünistti. Onun hakkında elimizde şu bilgi var:

"*1904 Berlin doğumlu olan Grete, 1921'de Alman KP üyesi, 1922-1925 arası Fisher-Maslow fraksiyonu üyesi, 1927-1930 arası komünist gençlik yöneticisi oldu. Moskova'da Uluslar arası Lenin Okulu'nda öğrenim gördü. 1932'de Komintern takviyecisi olarak İstanbul'a geldi ve TKP Aktifi II. Konferansı ertesinde tutuklanarak 29 Ekim 1933 affına kadar tutuklu kaldı. 1934'ten sonra Komintern'in kadro şubesinde çalıştı. **1938'te tutuklandı, 8 yıl hapse mahkûm oldu, 1943'te Karaganda'da sürgünde yaşama gözlerini kapadı.***"[82]

Stalinci terör sadece Margarete'yi mahvetmedi. 1935 yılında doğmuş bir çocuğun (3 yaşındaki bir çocuğun) hayatını da karanlık haline getirdi. Reşat Fuat'ın oğlu öksüz kaldı. Reşat Fuat hapiste oğlunu özledi durdu. Reşat Fuat'ın duygularını onun ağzından Zihni T. Anadol şöyle anlattı:

"*Ömrümde ancak bir iki yıl rahat yüzü görebildim, o da Moskova'da Şark Üniversitesi'nde öğretmenlik yaptığım yıllar. Evimizde, çocuğumuzla mutluyduk.*
(...)
Reşat ağabey bunları anlatırken gözleri dolar, ne kadar belli etmemeğe uğraşsa da bir damla gözyaşı kirpiklerinde tomurcuklanır kalır, yavrusu o günkü şekliyle dikilir kalırdı karşısında. Sonra o güzel başını ağır ağır duvardaki yavrusunun vesikalık resmine çevirir, bakardı bir süre.
(...)
Nitekim oğlunu kendi ölümüne kadar göremedi. Sadece aramalarda, işkencelerde, zindanlarda, hapisanelerde didik didik aranan cüzdanından her şeyini aldılar, oğlunun o küçücük vesikalık resmini alamadılar."[83]

Hayatı boyunca Komintern'e, Sovyetler Birliği'ne, onların yanlış proletarya enternasyonalizmi anlayışlarına bağlı kalmış Reşat Fuat'a verilen ödül buydu!

[81] *Reşat Fuat Baraner – Yaşamı, Çalışmaları, Anılar*, Derleyen: Ersin Tosun, Sosyal Tarih Yayınları, 2013, s.10-11.
[82] *Reşat Fuat Baraner – Yaşamı, Çalışmaları, Anılar*, Derleyen: Ersin Tosun, Sosyal Tarih Yayınları, 2013, s.9.
[83] Zihni T. Anadol, aktarma *Reşat Fuat Baraner – Yaşamı, Çalışmaları, Anılar*, Derleyen: Ersin Tosun, Sosyal Tarih Yayınları, 2013, s.166.

KRUŞÇEV DÖNEMİ

Stalin Mart 1953'te öldükten sonra SBKP'de Genel Sekreter'in kim olacağı konusunda gizli bir kavga başladı. SBKP'nin başına geçmek isteyen üç lider ortaya çıktı. Birincisi Kruşçev, ikincisi Beria, üçüncüsü Malenkov.

Beria, Kruşçev'e karşı Malenkov'u destekledi. Malenkov SBKP'nin yöneticisi oldu. Kruşçev, Beria tarafından yönlendirilen Malenkov'u kazanabilmek için bir adım geri attı. Kruşçev, Beria-Malenkov ittifakını bölmeden amacına ulaşamazdı. Nitekim Kruşçev zamanını Beria'ya karşı Politbüro'yu gizlice örgütlemeye ayırdı. Başardı da! Kruşçev, Malenkov'u ve diğerlerini yanına çekerek Beria'ya karşı ordunun yardımıyla bir komplo düzenledi. Beria tutuklanıp kurşuna dizildi. Artık SBKP'nin lideri Kruşçev'di.

SBKP 20. Kongresi

SBKP XX. Parti Kongresi 1956'da toplandı. Stalin'in geriye bıraktığı örgütsel yapının (SBKP'nin) Kruşçev'in tamamen egemenliğine geçmesi için, Stalin'in yarattığı kendine tapınmanın (kişi kültünün) yıkılması gerekiyordu. Ayrıca Kruşçev'in, Stalin döneminde işlenen politik cinayetlerin suçundan kendisini temizlemesi gerekiyordu. Bunları Kruşçev'den başkası açıklarsa, Kruşçev'in liderliği tehlikeye düşerdi. Çünkü Kruşçev, Stalin'in baskı politikalarını sürdürdüğü dönemde hep onun yanında durmuş ve komünistlere karşı yapılan Stalinci terörü desteklemiş biriydi. Şubat-Mart 1937 toplantısında (Buharin ve Rikov'un tutuklanacağı toplantıda) Stalin'in "temizlik hareketini" ürkekçe durdurmak isteyen Politbüro aday üyesi Poştişev'e karşı kınayıcı bir konuşma yapmıştı. Poştişev, Stalin karşısında geri adım atmış olmasına rağmen Ocak 1938'den sonra tutuklanıp, uydurma bir mahkemeden sonra idam edilmişti. İşte Kruşçev, Poştişev'in Politbüro aday üyeliğinden boşalan yerini doldurarak Stalin tarafından ödüllendirilmişti. Kruşçev Mart 1939'da Politbüro üyesi oldu.

Kruşçev'in 1956'da 20. Kongre'de Stalin'e karşı yaptığı eleştirel konuşma, Kruşçev'in önüne çıkan "Stalinci engelleri" ortadan kaldırmaya yönelikti. Stalin'in suçlarının bir kısmını aktardı, bir kısmının üzerini kapattı. Gerçeği olduğu gibi aktarmayarak kendini temize çıkarabilmenin yollarını aradı. Stalinci kişiye tapınmayı eleştirmeyi öne çıkardı; Stalinci baskı politikasını teşhir etti. Ama aynı zamanda Troçkistlere, Zinovyevcilere, Buharincilere yapılan haksızlığı onayladı. Stalin'i eleştirirken bile "Gizli Stalinci" veya "Yeni Stalinci" olduğunu gösterdi. Bu haksızlığa uğrayan kişi ve gruplar Kruşçev'in gözünde "kapitalizmi geri getirmek isteyen" adamlardı. Suç kanıtı olarak ileri sürülen "kendi kendini suçlayan itirafların" fiziksel baskıyla alındığını kabul etti; fakat ne Buharin'in, ne Rikov'un, ne Zinoyev'in itibarını iade etti. Troçki ve taraflarına karşı da Stalin gibi suçlamayı sürdürdü. Stalin'e karşı çıkanlar anti-Marksistti; muhalefetin karşısında Stalin, Marksizmi temsil ediyordu. Kruşçev 20. Kongre'de dedi ki:

"***Stalin en güçlü Marksistlerden biriydi*** *ve Stalin'in mantığı, gücü ve iradesi kadroları ve parti çalışmalarını büyük ölçüde etkiliyordu.*
(...)
Bu sırada Stalin büyük bir popülarite, sempati ve destek kazandı. Parti, kendisini doğru Leninist çizgisinden uzaklaştırma girişiminde bulunanlara karşı savaşmak zorundaydı. ***Troçkistlerle,***

Zinovyevcilerle, sağcılarla ve burjuva milliyetçileriyle savaşmak zorundaydı. Bu savaş vazgeçilmezdi."[84]

* * *

Stalin'in bütün kişiliğini, karakterini yerle bir eden Kruşçev, Stalin'in ideolojik konumunu savunuyordu. Stalin'in putunu Kruşçev parçaladı; ama putun beynini kendine sakladı. Stalin'in geriye bıraktığı sosyalizm anlayışını daha sağa çekerek savunmaya devam etti.

Kruşçev 20. Kongre'de Stalin'e yapılan tapınmayı eleştirdi. Stalin bu tapınmanın koşullarını kendisi yaratmıştı. Peki, Stalin'i putlaştıranların hiç suçu yok muydu? Daha can alıcı olanı, Stalin'in putlaştırılmasına hizmet edenler arasında Kruşçev yer almıyor muydu?

Ocak 1932'de Moskova Parti Konferansı'nda Stalin'i SBKP'nin önderi olarak yücelten Kruşçev değil miydi? 1936'da "Marksizm-Leninizmi", Stalinizmle tamamlayan Kruşçev değil miydi?

31 Ocak 1937'de *Pravda*'da yayımlanan yazısında; Stalin'e kalkan ellerin "Marx-Engels-Lenin'e kalkmış olduğunu söyleyen" ve Stalin'i "bayrağımız, irademiz, zaferimiz" olarak selamlayan Kruşçev değil miydi?

6 Haziran 1937'de Moskova Bölgesi V. Parti Konferansı'nda şöyle konuşan Kruşçev değil miydi?

"*Partimiz bütün hainler çetesini merhametsizce ezecek ve bütün* ***Troçkist*** *sağ döküntüleri temizleyecektir. Bunun güvencesi, Merkez Komitemizin sarsılmaz önderliği,* ***önderimiz Stalin*** *yoldaşın sarsılmaz önderliğidir. Bütün düşmanlarımızı bir tek kişi bile kalmamacasına imha edeceğiz ve küllerini rüzgâra savuracağız.*"[85]

Kruşçev, Stalin'in putlaştırılmasını eleştirirken kendi hakkında bir özeleştiri bile yapmadı. Ayrıca Stalin'in baskı politikalarını onaylayan ve uygulayan kişilerden biri olduğunu gizledi. Stalin'e yaranmak için binlerce masum komünistin, işçinin, köylünün tutuklanmasını ve öldürülmesini sağladı. SBKP MK Sekreteri olarak 10 Temmuz 1937'de binlerce insanın cezalandırılması için Stalin'e telgraf çeken ve izin isteyen Kruşçev'di.

Kruşçev de Stalinci despot kafaya sahipti. SBKP'ye egemen olduktan sonra, Stalin'e yönelttiği eleştirileri unuttu; Stalinci davranış biçimlerini kendisi sergiledi.

Kruşçevci Barış İçinde Birarada Yaşama İlkesi

Kruşçev'in 20.Kongresi ileride SBKP'nin vazgeçilmez ilkesi haline gelecek olan "kapitalist ülkelerle barış içinde birarada yaşama politikasını" kalıcılaştıran teorik yolu döşedi. Her şey barışçıl yolla olmalıydı, devrim barışçıl yolla yapılabilirdi. Emperyalist ülkelerle, Sovyetler arasındaki denge bozulmamalıydı. Emperyalizm ortadan kaldırılmadan da kalıcı, barışçıl bir dünya mümkündü. Kruşçev'e göre, "farklı sosyal sistemlere ait devletlerin barış içinde birarada yaşaması" Leninci bir ilkeydi ve SBKP'nin dış politikasının temeliydi.

[84] Kruşçev, *20. Kongre Gizli Raporu*, Pencere Yayınları, 1991, s.72.
[85] Kruşçev, aktarma *Polemik (1963)*, İntern, 1988, s.122.

"*Sovyetler Birliği'nin, barış içinde birarada yaşama ilkesini yalnızca taktik ve konjoktür nedenlerden dolayı ortaya attığı söyleniyor. Ne var ki, bizim önceleri de, ta Sovyet iktidarının ilk yıllarından beri aynı ısrarlı bir şekilde barış içinde birarada yaşamadan yana olduğumuz bilinmektedir. Demek ki bu* ***taktik*** *bir hareket değil, Sovyet dış siyasetinin* ***temel*** *ilkesidir.*"[86]

Oysa Lenin'e göre "barış içinde birarada yaşama" temel bir politika olmazdı; dünya devriminin çıkarı için geçici olmak zorundaydı. Kruşçev, Lenin'in adını kullanarak proletarya enternasyonalizmini yok ediyordu.

Stalin zamanında "barış içinde birarada yaşamak" yine savunuluyordu. Beria, Stalin'e övgüler düzerek 1951yılında bu politikayı açıklamıştı. Stalin 2 Nisan 1952'de komünizm ile kapitalizmin barışçıl biçimde birarada yaşayabileceğini kabul etti:

"*Kapitalizm ile komünizm arasında barış içinde birarada yaşama pekâlâ mümkündür.*"[87]

Stalin, emperyalizm var oldukça savaşlardan kaçınılamayacağını düşünüyordu. Ne var ki, açık bir kapı da bırakmayı ihmal etmiyordu. Stalin, Pravda muhabirinin 17 Şubat 1951'de barış konusu üzerine sorduğu soruyu şöyle yanıtlıyordu:

"*SORU: Yeni bir dünya savaşını kaçınılmaz sayar mısınız?*

YANIT: Hayır. Hiç olmazsa şimdilik kaçınılmaz sayılamaz."[88]

Kruşçev, Stalin'in açtığı bu kapıdan içeri girdi. Kruşçev ve ekibinin getirdiği yenilik, "emperyalizme rağmen artık savaşların kader" olmadığıydı. Emperyalizm döneminde savaşlar kaçınılmaz değildi. SBKP MK şöyle diyordu:

"*Emperyalizmin insanlığı tehdit ettiği böyle bir dünya savaşı önüne geçilemez bir kaçınılmazlık değildir.*"

"*Yeni bir dünya savaşının önlenmesi, tamamiyle gerçek ve yerine getirilebilir bir görevdir. Partimizin XX. Kongresi, son derece büyük öneme sahip şu sonuca varmıştır: Zamanımızda devletler arasında savaşın kaçınılmazlığı kader değildir.*"[89]

Kruşçev 1961'de ABD'ye seslenerek şöyle dedi:

"*Biz (ABD ve Sovyetler Birliği) dünyanın en güçlü devletleriyiz ve barış uğruna birleştiğimizde hiçbir savaş olmaz. Buna rağmen bir çılgın savaş isterse, onu susturmak için parmağımızla tehdit etmemiz yeterli olacaktır.*"[90]

Lenin'in "emperyalizm var oldukça savaşlar kaçınılmazdır," görüşüne karşı Kruşçev'in savunduğu bu ters görüş, kapitalist devletlerle birarada yaşamaya kalıcı bir politika olarak bakmayı gerektiriyordu. Gerçi SBKP'de emperyalizmde savaş tehlikesinin sürdüğünü söyleyen yaklaşımları, kalıcı barışla birleştirmeye çalışan görüşleri bulmak mümkündü. Ama bu kendi içinde çelişkili bir anlayıştı.

---

[86] *SBKP 20. Kongre Raporu*, İnter Yayınları, 1989, s.153-154.
[87] Stalin, *Son Yazılar*, Sol Yayınları, 1976, s.168.
[88] Stalin, *Son Yazılar*, Sol Yayınları, 1976, s.161.
[89] SBKP MK, aktarma *Polemik (1963)*, İntern, 1988, s.219,252.
[90] Kruşçev, aktarma *Polemik (1963)*, İntern, 1988, s.315.

Halkın Devleti

SBKP'nin Birinci Programı 1903 yılındaki 2. Kongre'de kabul edilmişti. 1917 Ekim Devrimi'nden sonra toplanan SBKP 8. Kongresi'nde (1919'da) İkinci Program kabul edildi. Bu program kapitalizmden sosyalizme yöneliş programıydı.

Kruşçev 1961 yılında yapılan SBKP 22. Kongresi'nde, SBKP Üçüncü Programı'nı kabul ettirdi. Bu program Kruşçev'in sosyalizm konusundaki ideolojik bakışını ortaya koyan bir programdı. Stalinci sosyalizm anlayışının geliştirilmiş (daha doğrusu saçmalaştırılmış) haliydi. 1961 SBKP Üçüncü Programı'na göre Sovyetler Birliği'nde sosyalizm kurulmuştu. Sosyalizm kurulduğu için proletarya diktatörlüğü ömrünü doldurmuştu. Artık devlet, proleter devletten halkın devletine dönüşmüştü. Kruşçev'in kabul ettirdiği SBKP 1961 Programında şöyle deniyordu:

"***Proletarya diktorası**, komünizmin birinci safhası olan sosyalizmin tam ve kesin zaferini ve cemiyetin enine boyuna komünizm kuruculuğuna geçmesini sağlamak suretiyle tarihi ödevini yerine getirdi ve iç gelişme ödevleri bakımından SSCB'de **lüzumlu olmaktan çıktı**. Proletarya diktorası devleti olarak doğan devlet, yeni çağdaş safhada **genel halk devleti** haline, bütün halkın menfaatlerini ve iradesini ifade organı haline geldi.*"[91]

Birincisi, devlet, her zaman bir sınıfın devletidir. Marksizm her devleti, özünde bir sınıf diktası olarak tanımlar. Sovyet devleti, hangi sınıfın diktatörlüğüdür? Kruşçev'in SBKP Programı buna yanıt veremez;" halkın diktatörlüğü var" diyemez. Halk, farklı sınıflardan oluşur. Özcesi, "halk devleti" tanımlaması Marksizmle çelişir. Engels "halkçı devlet" kavramını "saçma" olarak nitelemiştir.

"*Devlet, savaşımda, devrimde devrim düşmanlarını bastırmak için yararlanmak zorunda olduğumuz geçici bir kurumdan başka bir şey olmadığına göre, özgür **halkçı bir devletten sözetmek saçmadır**.*"[92]

İkincisi, eğer Sovyetler Birliği'nde sosyalizme geçilmiş ise devletin dağılıp yok olması gerekir:

Proleter devletin yerine, "halkın devleti" geçmez; devletin kendisi söner. Sosyalizmde sınıflar yoktur; herkes Özgür Üreticiler Birliği'nin birer bireyidir. Sınıflar olmadığı için, devlet sönmüştür. 1961 Programı ise devletin "halk devleti" olarak varlığını sürdürdüğünü onaylamaktadır. Marksizmin sosyalizmde devletin söneceğine ilişkin görüşü şudur:

"*Daha Marx'ın Proudhon'a karşı kitabından beri ve sonra da Komünist Parti Manifestosu'nda **sosyalist toplumsal düzenin kurulmasıyla devletin kendiliğinden dağıldığı ve yok olduğu** açıkça söylenmiş olmasına karşın, anarşistler yeteri kadar halkçı devleti kafamıza çalmış durmuşlardır.*"[93]

Demek ki,"halkçı devlet" teorisini savunan SBKP programı bu açıdan da Marksizme terstir.

Üçüncüsü, Sovyetler Birliği'nde hâlâ işçiler, köylüler ve aydınlar vardır; bunlar dost da olsalar sınıf farkları devam etmektedir. Sınıf farkları devam ettiğine göre hâlâ proletarya diktası

[91] SBKP 1961 Programı, aktaran R.Yürükoğlu, *Yaşayan Sosyalizm*, İşçinin Sesi Yayınları, 1982, s.111.
[92] Friedrich Engels, *Seçme Eserler III*, Sol Yayınları, 1979, s.42.
[93] Friedrich Engels, *Seçme Eserler III*, Sol Yayınları, 1979, s.42.

zorunludur. Proletarya diktası sadece kapitalistleri yok etmek için değil, bütün sınıf farklarını ortadan kaldırmak için zorunludur. Buradan çıkan diğer sonuç, Sovyetler Birliği'nin sosyalizme geçmediğidir.

* * *

Peki, SBKP'nin konumu ne olacaktı? Marksizme göre, sosyalizmde sınıflar olmadığı için komünist partisine ihtiyaç olmazdı. Sınıflar ortadan kalkınca komünist partisi dahil bütün partiler ortadan kalkardı. Ama Kruşçev burada da bir yenilik yaptı. Proletaryanın partisi olan komünist partisinin,tüm halkın partisine dönüştüğünü söyledi. 1961 SBKP Programı'na şöyle yazdırdı:

"*Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin zaferi ve Sovyet cemiyeti birliğinin sağlamlaşması sonucunda, işçi sınıfının Komünist Partisi, Sovyet halkının öncüsü haline geldi. Bütün* ***halkın partisi*** *oldu. Sosyal hayatın bütün alanlarında yön verici etkisini genişletti.*"[94]

Böylece Kruşçev bir kez daha Marksizmi revize etmiş oldu.

* * *

1961 SBKP Programı'ndaki teori karışıklığının nedeni nedir? Sosyalist olmayan bir topluma sosyalist demek! Bunun sorumlusu da Stalin'dir. Stalin, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kurulduğunu söyleyerek Marksizmin dışına çıkmıştır. Kruşçev bu Stalinci yanlış sosyalizm anlayışını SBKP Programı'na taşımıştır. Stalin, sosyalizmi ilan ettiği dönemde proletarya diktasının varlığını devam ettirdiğini söylemişti. Gerçekte sosyalizm varsa, proletarya diktasının olmaması gerekir. Kruşçev, Stalin'in o zaman (1936'da) uydurması gereken "halkçı devlet teorisini" ancak 1961'de uydurabilmiştir. Belki şöyle söylemek daha doğrudur: Stalin "halkçı devlet teorisi" için teorik zemini döşemiş, ama bunu açıkça formüle edememiştir. Kruşçev onun eksik bıraktığını saçma bir devlet teorisiyle tamamlamıştır. İkisinin de sosyalizm anlayışı doğru değildir:

-Eğer sosyalizm varsa, proletarya diktası yoktur.
-Proletarya diktası yoksa, sınıflar yoktur.
-Sınıflar yoksa, devlet yoktur.

Gerçek şudur ki, Sovyetler Birliği, kapitalizm ve sosyalizm arasında yaşayan bir geçiş devletiydi; sosyalizmi tek başına kuramazdı. Dünya devrimine bunun için ihtiyacı vardı.

Kruşçev'in Komünizmi

Stalin 1936'da Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin (komünizmin birinci aşamasının) kurulduğunu söyleyerek, tek ülkede sosyalizmin kurulabileceğini kabul etmiş oldu. Yine Stalin 1939 da dünyada emperyalizmin varlığı koşullarında tek ülkede komünizmin (ikinci aşamasının) kurulabileceğini söyledi.

Sovyetler Birliği sosyalizmi artık kurmuştu; şimdi ileriye, komünizme gidecekti. Bu teori doğal olarak şu soruyu yanıtlamalıydı: Eğer emperyalist kuşatma sürüyorsa, devleti yok ederek nasıl komünizmi kuracaktı? Marksist teoriye göre devletin komünizmde (hatta komünizmin ilk

[94] SBKP 1961 Programı, aktaran R.Yürükoğlu, *Yaşayan Sosyalizm*, 1982, s.134.

aşamasında) olmaması gerekiyordu. Stalin bir çözüm olarak, eğer emperyalizm yok edilmemişse, komünizmde de devletin kalacağını söyledi. Böylece "devletli komünizm" fikrini Marksizmin içine sokmaya çalıştı. Peki, komünizm Sovyetler Birliği'nde ne zaman kurulabilirdi? Stalin bir zaman vermedi.

Ne var ki, Kruşçev sabırsızca 1961 SBKP Programı'na Sovyetler Birliği'nde komünizmin ne zaman kurulacağını yazdırdı. SBKP Programı "20 yıl içinde Sovyetler Birliği'nin komünizme varacağını" kabul etti. SBKP Programı 1961 yılında onayladığına göre, Sovyetler Birliği 1981 yılında komünizme geçecekti. Emek verimliliği, Amerika'daki emek verimliliğinin şimdiki seviyesini iki kat geçecek, iş günü kısalacak, şehir ile köy arasındaki sosyal-ekonomik ve kültürel yaşayış farkları ortadan kalkacak, nimetler bolluğu sağlanacaktı. Böylece komünizmin ikinci aşaması genel hatlarıyla kurulmuş olacak, şimdiki nesil 20 yıl sonra komünizmde yaşayacaktı. Kruşçev'in 1961 SBKP Programı şöyle diyordu:

"*İkinci on yıllığın **(1971-1980) sonlarında, komünizmin** bütün halka maddi kültürel nimetler bolluğu sağlayacak **maddi-teknik temeli atılmış olacak**. Sovyet cemiyeti ihtiyaçlarına göre paylaştırma prensibinin hayata geçirilmesine tamamen yaklaşacak ve tek genel halk mülkiyetine tedricen geçiş sağlanacaktır. Böylelikle Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde **komünist cemiyet genel hatlarıyla kurulmuş** olacaktır.*"

"*Parti resmen ilan eder: Sovyet insanlarının şimdiki nesli **komünizmde** yaşayacaktır.*"[95]

Peki, devlet ne olacaktı? 1980 yılında emperyalizmi bir kılıç darbesiyle ortadan kaldırmak mümkün olmadığına göre; "halkın devleti" emperyalizm koşullarında varlığını muhafaza edecekti. Bu fikir, Stalin'in 1939'da söylediği "devletli komünizm" fikrine uygundu.

Dikkat edilirse 1961 SBKP Programı, komünizmin 1980'de genel hatlarıyla kurulacağını söylüyordu. Komünizmin TAMAMEN kurulması ise geleceğin işiydi. Devlet, komünizmin tam zaferinden sonra yok olacaktı. SBKP Programı'ndan aktarıyoruz:

"*Devlet, genel halk teşkilatı olarak, komünizmin tam zaferine kadar muhafaza edilecektir.*"[96]

Demek ki, 1980'de genel hatlarıyla kurulmuş "halkın devletini taşıyan" komünizm, gelecekte "halkın devletini taşımayan" komünizme dönüşecekti. Böylece Stalin'in "devletli komünizm" anlayışı ikiye bölünmüş oluyordu. Genel hatlarıyla kurulmuş komünizm, emperyalizmin varlığı koşullarında kurulmuş komünizmdi. Tam komünizm, emperyalizm yok edildikten sonra kurulacak komünizmdi.

Kruşçev'in, Stalin'in 1939'da söylediği "komünizme gidiyoruz" anlayışını bir tarih vererek tamamlaması büyük riskti. Kruşçev bu saçmalığı göze aldı. Koskoca Ekim Devrimi'ni yapmış SBKP'ye bunu kabul ettirdi. SBKP kongre delegeleri bu inanılmaz yanlışı alkışlar içinde onayladılar.

Daha korkunç olanı, Sovyetler Birliği Komünist Partisi ne söylerse onu doğrulayan diğer "kardeş" komünist partileri, bu yanlışa proletarya enternasyonalizmi kılıfı altında razı oldular; savundular. TKP'nin de bunlardan biri olduğunu göreceğiz.

Sovyet ile Çin Çatışması

[95] SBKP 1961 Programı, aktaran R.Yürükoğlu, *Yaşayan Sosyalizm*, 1982, s.72,73.
[96] SBKP 1961 Programı, aktaran R.Yürükoğlu, *Yaşayan Sosyalizm*, 1982, s.111.

Kruşçev'in "başarılarından" biri de SBKP ile Çin Komünist Partisi (ÇKP) arasında köklü bir çatışmayı başlatmış olmasıydı. ÇKP-SBKP çatışması, SBKP 22. Kongresi'nden sonra alevlendi. ÇKP, Kruşçev'in "barış içinde birarada yaşama anlayışına, barışçıl devrim görüşüne, ABD'ye uzatılan sıcak ele, halkın devleti-halkın partisine, komünizmin 1980'lerde kurulacağına" karşı ideolojik savaş açtı. ÇKP, Kruşçev'e soldan saldırıyordu. Savundukları arasında (özellikle sosyalizme bakış noktasında) Marksizme uymayan görüşler vardı. Kruşçev'in sağ politikasına karşı, Çin solda cephe almıştı. Stalin'i de eleştirel biçimde savunuyorlardı.

Bu tartışmada kimin hangi noktalarda haklı olduğunu araştırmak konumuz dışıdır. Kaldı ki ideolojik çatışmanın arkasında maddi nedenler vardı. (1959'da Sovyet Hükümeti tarafından Çin hükümetiyle yapılmış teknoloji anlaşmasının iptal edilmesi, Sovyet hükümetinin bir atom bombası örneğini Çin'e vermeyi reddetmesi, vb.)

Proletarya enternasyonalizmi açısından bu çatışma önemliydi. Dünya komünist hareketi Sovyet ve Çin yanlıları olarak ikiye bölünecekti. Her iki taraf da "proletarya enternasyonalizmi adına" kendi tarafının savunulmasını isteyecekti. Hatta tarafların güttüğü bu yanlış enternasyonalizm anlayışı diğer ülkelerde komünistlerin birbirinin kanını dökmesine yol açacaktı. Kruşçev'den sonra Brejnev döneminde, "Maocu faşist-Sosyal faşist" çatışması komünist harekete damgasını vuracaktı. TKP, Sovyetler Birliği'nin yanında yer alacak, kraldan çok kralcı geçinecek ve Maoculara karşı savaşacaktı.

* * *

ÇKP ile SBKP arasındaki sorunlardan biri de Yugoslavya ve Arnavutluk meselesiydi. 1960 yılında toplanan komünist partilerinin ortak bildirgesinde, Yugoslavya Komünist Partisi, Marksizmden vazgeçen bir parti olarak eleştirilmişti. "Yugoslavya revizyonistlerinin" sosyalist kampa karşı yıkıcı bir çalışma yaptıkları belirtilmişti.

Kruşçev daha sonra fikir değiştirip (1963'te) Yugoslavya'nın sosyalist bir ülke olduğuna karar verdi; Yugoslavya Komünist Partisi'ne karşı esnek bir politika izlemeye karar verdi. Çin, 1960 Bildirgesi'ndeki tutumunu devam ettirdi. Tito kliğine karşı uzlaşmaz tutum aldı.

ÇKP ile SBKP arasındaki ayrılıkta Arnavut Emek Partisi, Çin'in yanında tutum aldı. Doğal olarak SBKP'nin ateş alanına Arnavutluk Emek Partisi (Enver Hoca) da girmiş oldu. Sovyetler Birliği'ni savunan komünist partiler, Arnavutluk Emek Partisi'ne karşı savaş açtılar. Proletarya enternasyonalizminin yanlış algısı bunu gerektiriyordu.

KRUŞÇEV DÖNEMİNDE TKP

Stalin döneminde (1937 başlarında) ülke içinde likide edilmiş olan TKP'nin Yurtdışı Bürosu dağılmıştı. İ.Bilen, TKP temsilcisi olarak yurtdışında kalmıştı. 1962 yılına gelinceye kadar organlı parti çalışması yoktu.

Kruşçev zamanında Leipzig'de toplanan 1962 TKP Konferansı örgütlü çalışmayı başlattı. Zeki Baştımar'ın (Yakub Demir'in) liderliğinde toplanan İsmail Bilen, Nâzım Hikmet, Abidin Dino, Aram Pehlivanyan (A.Saydan) bir Dış Büro oluşturdu.

TKP, Stalin'in dayattığı desantralizasyon kararını Kruşçev'in sayesinde bozmuş oldu. Daha önce aktardığımız gibi 1962 Konferansı, Stalin'in dayattığı bu kararı "anti-Leninist" olarak niteledi. Aslında bunun içeriği bir Stalin eleştirisiydi. Stalin, Leninci ilkelere göre davranmamıştı.

1961'de Kruşçev'in önderliğinde toplanan SBKP'nin 22. Kongresi'ne TKP, Zeki Baştımar'ın başkanlığında bir delegasyonla katılmıştı. Şimdi 1962 Konferansı'nda Zeki Baştımar, "SBKP XXII. Toplantısı Raporu'nu" sunacaktı. Bu rapor TKP'nin Kruşçev dönemindeki tutumunu gösteren çok önemli bir belgedir. Raporu inceleyebiliriz.

SBKP 22. Kongresi'ne Bakış

Bildiğimiz gibi SBKP 22. Kongresi, SBKP'nin 1961 Programı'nın (Üçüncü Programı'nın) kabul edildiği kongredir. Tarihsel bir ayrıcalığa sahiptir. Zeki Baştımar önce bu kongrenin önemini övücü sözlerle belirtir:

"*Bu Kongre yalnız Sovyetler Birliği Komünist Partisi tarihinde, yalnız milletlerarası Komünist hareketi tarihinde değil, bütün* ***insanlık tarihinde yeni bir devrin*** *ilk sayfalarını açtı. Bu Kongre gerçekten büyük ve tarihi bir olaydır. Burada başlıca olarak Kruşçev yoldaşın Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin çalışmaları hakkındaki raporu, yine onun* ***yeni parti programı*** *hakkındaki raporu incelendi, yeni parti programı ve yeni parti tüzüğü kabul edildi.*"[97]

Kruşçev 1957 yılında Politbüro içinde bir muhalefetle karşılaşmıştı. En başta Molotof olmak üzere Kaganoviç, Bulganin, Voroşilov, Peruvhin, Saburov, Malenkov bir muhalefet grubu kurmuştu. Kruşçev'in istifasını istemişlerdi. Hedefleri, Molotof'un, Parti Genel Sekreteri ve Malenkov'un başbakan olmasıydı. Ne var ki bu kavgayı Molotof değil, Kruşçev kazandı. Muhalifleri dağıttı. Molotof'u Politbüro'dan çıkardı ve onu Viyana'ya sürgüne gönderdi.

İktidarda kalan Kruşçev başarısını 22. Kongre ile paylaştı. TKP temsilcisi Zeki Baştımar kimin yanında duracaktı? Tabii ki iktidarda bulunan Kruşçev'in yanında! Zeki Baştımar "proletarya enternasyonalizmin parlak bir gösterisi" olarak bunu kutladı:

"*XX. Kongre'de ortaya konan eski hatalar üzerinde yeniden duruldu, bu Kongre'nın kararlarına aykırı bir yol tutan* ***parti aleyhtarı Molotof grubunun*** *içyüzü ortaya kondu. Kongre, partinin Merkez Komitesi'ne bağlılığın, milletlerarası Komünist hareketinde birliğin,* ***proletarya enternasyonalizminin*** *parlak bir gösterisi oldu.*"[98]

[97] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.83.
[98] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.83.

Zeki Baştımar (TKP) için proletarya enternasyonalizmi = Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yanında durmaktı. Muhalefete karşı tutum almak proletarya enternasyonalizmine eşitti.

Stalinizme Eleştiri

Stalin döneminde Zeki Baştımar dahil TKP yönetiminin Stalin'i destekleyip övdüğünü biliyoruz. TKP yayın organı *Orak Çekiç'*ten bunları aktarmıştık. Ama şimdi zaman Stalin'i eleştirip Kruşçev'in yanında durma zamanıydı. Zeki Baştımar TKP adına öyle yaptı:

"*XXII. Kongre'de dokunulan önemli meselelerden biri de* ***şahısları putlaştırma*** *meselesidir. Sovyetler Birliği Komünist Partisi ve Merkez Komitesi bütün açıklığı ile ortaya koydu. Geçmişte işlenen bu hataları yererek gelecekte bunların tekrar edilmesi imkânlarını yeni program ve yeni parti tüzüğü ile ortadan kaldırdı.*"[99]

Zeki Baştımar kişileri putlaştırma meselesinin sadece SBKP'ye ait olmadığını haklı olarak belirtir. Stalin'in putlaştırılması diğer komünist partilerine yayılmıştır. Bu arada Stalin'in putlaştırılmasının, anti-Leninist bir davranış olduğunu Zeki Baştımar'dan öğreniriz:

"*Şahısları putlaştırma meselesi sadece Sovyetler Birliği'ni ilgilendiren bir mesele değildir. Bu mesele milletlerarası komünizm hareketi için büyük bir önem taşıyor. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nde evvelce belirmiş olan bu* ***anti-Leninist*** *tezahürün* ***diğer kardeş komünist partilerine*** *az veya çok tesir etmemesi, aksetmemesi zordu.*"[100]

Peki, TKP, Stalin'i putlaştırıp savunmamış mıdır? Stalinci parti işleyişi TKP'ye bulaşmamış mıdır? Kendi içinden çıkan muhalefete, Stalinci mantıkla yanaşılmamış mıdır?

Zeki Baştımar şahısları putlaştırma devrinin somut, açık, tipik görünüşlerini TKP'de aramanın yersiz olduğunu söyler. TKP'de sadece bu devrin "izleri" vardır. Nedir bu izler?

"*Bizde de, kollektif idareyi hiçe sayarak, partinin kaderine hükmetmeyi Allah tarafından kendilerine verilmiş bir hak sayanlar oldu.*
(...)
Parti faaliyetini canlandırmak, geliştirmek isteyenlere, iş görmek istek ve istidadı gösterenlere engel olarak, onları keyfi usullerle partiden uzaklaştırarak, ***polis, provokatör ilan ederek*** *ve böylece komünist arkadaşların cesaretlerini kırarak, inisyatiflerini hiçe indirerek partiyi kötürüm etme yolunu tutanlardır.*"[101]

Hatırlarsak, 1934 TKP Yurtdışı toplantısında, Nâzım Hikmet ve arkadaşlarını polislikle suçlayıp TKP'den atan yöneticiler arasında Zeki Baştımar ve İsmail Bilen de vardı. Şimdi Zeki Baştımar kendinden değil, başkalarından (?) bahseder gibidir. Bir zamanlar Stalinci olduğunu unutmuştur.

Barış İçinde Birlikte Yaşam

[99] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.86.
[100] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.86-87.
[101] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.87.

Zeki Baştımar, Kruşçev'in "barış içinde birarada yaşama" politikasını savunur. Kruşçev'in anladığı biçimiyle Lenin'in anlayışının aynı olduğunu söyler:

"*Sovyetler Birliği'nin dış politikası, devletlerin **barış içinde birarada yaşaması** prensibine dayanır. Komünist ve işçi partilerinin milletlerarası toplantılarında kabul edilen bu ana prensip XXII. Kongrece de teyit edildi.*
(...)
*Barış içinde yan yana yaşama prensibi ancak sosyalist cephenin daha da kuvvetlenmesine, yeryüzündeki barışçı kuvvetlerin daha da artmasına yardım eder. Aksini düşünmek, aksi yolu tutmak **Lenin'in prensiplerine**, komünizmin ruhuna aykırı bir yol tutmak olur.*"[102]

Oysa Lenin'in "barış içinde birarada yaşamayı" geçici gören politikasıyla, Kruşçev'in kalıcı gören politikası uyuşmaz.

1961 SBKP Programı'na ve Enternasyonalizme Bakış

Zeki Baştımar SBKP 22. Kongresi'nde onaylanan SBKP Programı'na özel bir önem verir. Bu programın komünizmi gerçekleştirmeyi planladığını söyler. Daha şimdiden komünizmin maddi-teknik temelinin Sovyetler Birliği'nde kurulması mümkündür.

"*Kongreye tarihin en parlak sayfalarını açan asıl olay, Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yeni programıdır. Bu program, insanların yüzyıllar boyunca hayal ettikleri, fakat ancak hayal edebildikleri bir hayatı, **komünizmi gerçekleştirmeyi** konkre bir şekilde ele alıyor, **planlaştırıyor**. İşte onun asıl tarihi önemi burada.*"[103]

Bu programın önemi nereden gelmektedir? Zeki Baştımar'a göre, bu yeni program Marksizmi geliştirmektedir. Bu nedenle çağımızın komünist manifestosudur.

Zeki Baştımar o kadar Marksizmden uzaktır ki, tıpkı Kruşçev gibi 20 yılda komünizmin Sovyetler Birliği'nde kurulabileceğini düşünmektedir. İşte, Zeki Baştımar'ın (daha doğrusu Kruşçev'in) görüşü:

"*Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yeni programı alelade bir parti programı değildir.*
(...)
*Marksizmi-Leninizmi geliştirdi, zenginleştirdi. Bunun içindir ki ona, yerinde olarak, çağımızın komünist manifesti deniyor. **Bu programla yirmi yıl içinde komünizm Sovyetler Birliği'nde bir hakikat olacaktır.***"[104]

Bu fantastik komünizm anlayışını daha önce eleştirmiştik. Görmemiz gereken nokta, TKP sorumlusunun Kruşçev'in yeni programını gözü kapalı savunduğudur. TKP'nin enternasyonalizm anlayışı, SBKP Genel Sekreterleri'nin, SBKP Program ve Kongreleri'nin laflarını papağan gibi tekrar etmektir. Zeki Baştımar'ın şu sözlerinde TKP'nin enternasyonalizm anlayışını bulmak mümkündür:

"*Partimiz dünya Komünist ve İşçi Partileri'nin 1957 ve 1960 yıllarındaki müşterek toplantılarında alınan kararlara bağlıdır. Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin XX. ve XXII. Kongrelerinin kararlarını **tamamiyle** benimsiyor.*"

[102] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.86.
[103] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.84.
[104] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.85.

"*Biz Türkiye Komünistleri XXII. Kongre'nin dünya komünizmine aşıladığı yeni kuvvetten payımıza düşeni almalıyız.* ***Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin yeni programını*** *yeni bir silah gibi öğrenmeliyiz.*"[105]

İyi, ama TKP Stalin döneminin kongrelerini ve kararlarını da benimsememiş miydi? Stalin'in övgüye boğulduğu SBKP kongreleri ile Stalin'in eleştirildiği 20. ve 22. Kongreler çelişik şeyler içermiyor mu? TKP yönetimleri bu çelişkileri "proletarya enternasyonalizminin" gereği sayarlar.

Arnavutluk Meselesi

Daha önce işaret ettiğimiz gibi SBKP (Kruşçev), Arnavutluk Emek Partisi'ne savaş açmıştır. TKP'de bu "enternasyonalist" savaşa takım tutar gibi katılmalıdır. Zeki Baştımar 22. Kongre'nin tutumunu hemen benimser. Raporuna yansıtır:

"*Kongrede üzerinde önemle durulan bir mesele de Arnavut Emek Partisi idarecilerinin, bilhassa Enver Hoca ile Mehmet Şehu'nun milletlerarası komünist hareketi içindeki anti-leninist tutumları ve ayrılıkçı faaliyetleridir.*"

"*Her şeyden önce Arnavut halkına zarar verecek olan bu hareketleriyle emperyalistlerin, sosyalizm, komünizm düşmanlarının ekmeğine yağ sürdüler. Bu avantürist politikanın içyüzü Kongrede açıklandı.*"

"*Türkiye Komünist Partisi, bundan sonra da Marksçı-Leninci yol üzerinden yürüyerek revizyonizme, dogmatizme karşı savaşacak,* ***proletarya enternasyonalizmine*** *bağlı kalacaktır.*"[106]

İşte, TKP'nin proletarya enternasyonalizmini karikatürleştiren yaklaşımı böyle! Sovyetler Birliği'nin düşmanı, benim düşmanımdır. Peki, ya Sovyetler Birliği yanlış yapıyorsa?
TKP'nin proletarya enternasyonalizmi anlayışında SBKP'nin yanılacağını düşünmek, proletarya enternasyonalizmine terstir.

ÇKP Sorunu

SBKP ve ÇKP arasındaki ilişkiler 1963'ten sonra kopuş noktasına gelmiştir. İki parti arasındaki yazışmalar bir sonuç vermemiş, ideolojik olarak farklı iki cephe ortaya çıkmıştır. TKP bu iki parti arasındaki ayrılığı bilimsel olarak inceleme gereğini duymadan otomatik olarak Sovyetler Birliği'nin yanında yerini almıştır. Zeki Baştımar, 1962 Konferansı'ndan sonra (SBKP, Çin'e kesin tavrını aldıktan sonra) *Barış ve Sosyalizm Problemleri* dergisinin 1963 yılı II. Sayısında, Çin Komünist Partisi'ni Sovyetler Birliği ağzıyla suçlamaya başlamıştır.

"*Türkiye Komünist Partisi bütün çalışmalarında Marksizm-Leninizm teorisini ve kardeş komünist ve işçi partilerinin Moskova toplantılarında formüle edilen ana prensiplerini kılavuz edinmekte, bunları memleketimizin konkre tarihi şartlarına yaratıcı bir şekilde uygulamaktadır. Partimiz, Çin Komünist Partisi idarecilerinin milletlerarası komünizm hareketini iç ve dış*

[105] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.86, 89.
[106] Zeki Baştımar, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı*, TÜSTAV, 2002, s.87, 88, 89.

politikada sürüklemeğe çalıştıkları sahte devrimci avantürist tutumlarını kesin olarak reddediyor."[107]

İşte, TKP'nin proletarya enternasyonalizmi anlayışına bir örnek daha!

Parti Üyelerine Öğretilen Enternasyonalizm

Sovyetler Birliği, Marksizmin dünya programı yerine, Sovyet devletinin çıkarını savunmayı "enternasyonalizm" olarak adlandırıyordu. TKP gibi "kardeş" partiler de bu "enternasyonalizm" görevini kabul ediyorlardı.

TKP üyeleri, yöneticileri bu "enternasyonalist" ruhla eğitiliyorlardı. SBKP Genel Sekreteri'ni savunmak, övmek, Sovyetler Birliği'ni (sosyalizmi) korumak demekti. Enternasyonalizm buydu.

Tipik bir örnek olarak Nâzım Hikmet de bu yanlış enternasyonalist anlayışı şiirlerine yansıttı. Nâzım 1951'de Moskova'ya geldikten sonra Stalinci baskıları, Stalin tapınmacılığını gördü. Baskıya uğrayan yoldaşlarına sahip çıktı. Ne var ki, Mart 1953'te Stalin ölünce, Sovyet Yazarlar Birliği'nin isteği üzerine, "3 Mart 1953"isimli şiirini yazdı. Stalin övgüsü içeren şiirden bir bölüm şöyleydi:

"*İlkönce kim kime metin ol kardeşim –*
diyecek,
ilkönce kim kime başsağlığı dileyecek?
Hepimizindi o,
hepimizindir.

Yoldaşlarım,
acınızı duyuyorum,
sizin duyduğunuz gibi tıpkı
aynı şiddetle.

Kardeşlerim,
hüngür hüngür ağlamak geliyor içimden,
tutuyorum kendimi sizin gibi tıpkı
aynı metanetle.

Seviyorum onu,
Marxı, Engelsi, Lenini sevdiğim gibi,
sevdiğiniz gibi.
aynı muhabbetle,
aynı hürmetle."[108]

Kruşçev 1956'da 20. Kongre'de Stalin'i eleştirmişti. Nâzım bu sefer "Yirminci Kongre" isimli şiirini yazdı. Kongre'yi öven şiirin, Kruşçev'i övdüğü açıktı. Nâzım diyordu ki:

"*Yirminci Kongre'ye geldi Lenin,*
gülüyordu mavi, badem gözleri.

[107] Zeki Baştımar, *Yaşam Öyküsü, Mektuplar, Yazılar*, Sosyal Tarih Yayınları, 2009, s.81.
[108] Mehmet Fuat, *Nâzım Hikmet*, Adam Yayınları, 2000, s.594-595.

Açılıştan önce girdi içeri.
Kürsünün dibindeki basamağa
oturdu ve başladı not almağa.
Farkında bile değil heykelinin.

Lenin'le aynı dam altında olmak,
duymak elimizde, ferahlıyarak,
akıllı elinin insanlığını.

Yirminci Kongre'ye geldi Lenin,
Sovyetler Birliği'nin üzerinde
ak bulutlar gibiydi tanyerinde
bereketli umutların yığını."[109]

Nâzım Hikmet en son olarak Stalin'i yerle bir eden şu şiiri yazdı:

"*taştandı tunçtandı alçıdandı kâattandı iki santimden*
yedi metreye kadar
taştan tunçtan alçıdan ve kâattan çizmeleri dibindeydik
şehrin bütün meydanlarında
parklarda ağaçlarımızın üstündeydi taştan tunçtan alçıdan
ve kâattan gölgesi
taştan tunçtan alçıdan ve kâattan bıyıkları lokantalarda
içindeydi çorbamızın
odalarımızda taştan tunçtan alçıdan ve kâattan gözleri
önündeydik
yok oldu bir sabah
yok oldu çizmesi meydanlardan
gölgesi ağaçlarımızın üstünden
çorbamızdan bıyığı
odalarımızdan gözleri
ve kalktı göğsümüzden baskısı binlerce ton taşın tuncun
alçının ve kâadın."[110]

Gerçeği yansıtan, Stalin'i doğru tanımlayan tek şiir buydu. Nâzım sonra Stalin döneminin kurbanlarına hep sahip çıktı. Nâzım'ın "Stalin yanılgısının" altında yanlış enternasyonalizm anlayışı duruyordu. TKP, Nâzım'ı, doğru olmayan bir proletarya enternasyonalizmi yoluna sürükledi. Diğer parti üyelerini olduğu gibi!

TKP 1964-1965 Muhalefeti

Haziran 1963'te TKP Dış Büro üyesi Nâzım Hikmet öldükten sonra, Bilal Şen ve Gün Benderli, TKP MK Dış Büro'ya alınır. Böylece 1964'te TKP MK Dış Bürosu; yeni iki üyeyle birlikte Yakub Demir (Zeki Baştımar), Marat (İ.Bilen), Aram Pehlivanyan (A.Saydan) ve Abidin Dino'dan oluşmaktadır.

[109] Mehmet Fuat, *Nâzım Hikmet*, Adam Yayınları, 2000, s.614.
[110] Nâzım Hikmet, aktaran Tarık Demirkan, *Bitirilmemiş Devrim*, Amaç Yayıncılık, 1988, s.96.

1963 yılının sonunda Aram Pehlivanyan Leipzig Parti Grup Sekreterliğinden ayrılmış, yerini Bilal Şen almıştır. Bilal Şen, Leipzig Parti Grubu Sekreteri ve TKP MK Dış Büro üyesi olarak 1964-1965 Muhalefeti'nin lideri konumundadır.

Bilal Şen 1946 yılında TKP'ye girmiş, 1951 tevkifatında tutuklanarak 6 yıl hapis yatmış, 1957 yılında hapisten çıkarak Bulgaristan'a gelmiş, 1962 yılında Yakub Demir'in öncülüğünde örgütlenen 1962 Konferansı'na katılmıştır. Gün Benderli de bu konferansta bulunmuştur.

* * *

Bilal Şen, TKP'nin 1962 Konferansı öncesi, 27 Mayıs 1960 askeri darbesine ve 1960 Anayasası'na bakışını 1963 Leipzig Parti Grubu Seminerlerinde (Mart 1963) eleştirmiştir. Söz konusu eleştirilerin muhatabı ise Zeki Baştımar'dan önce TKP'yi yöneten İ.Bilen'dir. Aslında "27 Mayıs hareketine ve 1961 Anayasası'na bakış" tartışmaları ilk olarak "Bizim Radyo" grubunda Sabiha Sertel ile İ.Bilen arasında başlamış ve Sabiha Sertel'in grup sekreterliğinden uzaklaştırılmasıyla sonlanmıştır. Sabiha Sertel'in haklı çıkması bu sonucu değiştirmemiştir.

Bilal Şen 1963'te Leipzig Parti Grubu seminerlerinde Sabiha Sertel'in görüşlerinin yanında durarak, Bizim Radyo'yu o dönemde yöneten İ.Bilen'in politikasını şu sözlerle eleştirmiştir:

"*Radyo grubu 27 Mayıs'a, onun yarattığı siyasi ortama zamanında gerçek ve doğru değer veremediği için bir sıra taktik hatalara düştü. 27 Mayıs'ı 'faşist' bir ortam yaratmakla suçladı. Cunta idaresinin, Demokrat Parti teşkilatının direnişlerini kırmak için aldığı tedbirlere karşı geldi. 27 Mayıs askeri hükümetini tutan ilerici sendikalara karşı olumsuz tutum aldı.*"

"*Aylarca yapılan yayınlarda yeni Anayasa'ya 'faşist' Anayasa, 'zincirli' Anayasa diye verilmiş bir hüküm var. Referandumda Bizim Radyo'nun Anayasa'nın ret edilmesini, kırmızı oy verilmesini istemesi var.*"[111]

İşte, 1964-1965 Muhalefeti ortaya çıktığı zaman Bilal Şen ve Sabiha Sertel, İ.Bilen'e karşı kavgada bu konuyu da gündeme getireceklerdir. Bilal Şen, 1962 Konferansı öncesi dönemdeki İ.Bilen'in yönetimini ve politikasını "sol sekter" bulmaktadır; Kruşçev'in sağ çizgisini onaylayarak görüşlerini dile getirmektedir.

Kasım 1964'te Bilal Şen, Leipzig Parti Grubu Sekreterliği'nden alınır. 4 Aralık 1964'te İ.Bilen ile Bilal Şen'i savunan Veli Gündüz arasında bir kavga olur; İ.Bilen, Veli Gündüz'e bıçak çeker. 8 Aralık 1964'te Leipzig Parti Grubunda bu konu tartışılır. Bilal Şen, "görüş ayrılıklıklarının kavga yoluyla çözülemeyeceğini" belirtir. İ.Bilen kendini Veli Gündüz'ü "genç parti üyesi" diye aşağılayarak savunur.

"*Ben kendimi seninle bir tutamam... Bir kere en genç parti üyelerindensin. Çizmeden yukarı çıkma. Yani tüzük içinde kal.*"[112]

* * *

Bilal Şen ile Zeki Baştımar arasında Alman Partisi ile ilişkileri götürmek konusunda bir tartışma yaşanır. Zeki Baştımar, Bilal Şen'in TKP adına, Alman partisiyle ilişki kuramayacağını

[111] Bilal Şen, aktarma *1963-1965 TKP Belgelerinde İşçi-Demokrasi Hareketi ve TİP*, TÜSTAV, 2003, s.55, 52.
[112] İsmail Bilen, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1965 Tartışmaları*, TÜSTAV, 2004, s.29.

belirterek eleştirir. Zeki Baştımar, Leipzig Parti grubunun, Dış Büro'nun karşısına dikilmesinden rahatsızdır.

1965 yılının başlarında TKP Dış Bürosu'nda Kıbrıs sorununda alınacak tutum tartışılır. Bilal Şen ve Gün Benderli, TKP'nin Enosise karşı çıkması gerektiğini söyleyerek ortak tutum alırlar. Bilal Şen bu sorunu parti grubuna taşır, orada tartışma açar. Dış Büro'nun diğer üyeleri bu görüşlerinden dolayı Bilal ve Gün'ü "milliyetçilik ve şovenizmle" suçlarlar. Kıbrıs üzerine tartışma daha önceden birikmiş sorunların fitilini ateşler, deyim yerindeyse bir bahane olur.

Dış Büro'nun üç üyesi Zeki Baştımar, İ.Bilen, A.Saydan toplanır. Bilal Şen ve Gün Benderli'yi TKP Dış Bürosu'ndan çıkarır. Kasım 1964'te Bilal Şen'in Leipzig Parti Sekreterliği'nden alınmasıyla keskinleşen Muhalefet hareketi, 1965'te Bilal Şen ve Gün Benderli'nin Dış Büro'dan atılmasıyla tamamen açık hale gelir.

* * *

18 Ocak 1965'te Leipzig Parti Grubu toplanır. Yakub Demir (Zeki Baştımar), Bilal Şen'i suçlayan raporu okur. Rapora göre: Bilal Şen, demokratik merkeziyetçilik kararlarını çiğnemiştir; Leipzig Parti örgütünü, Dış Büro'nun karşısına dikmiştir. Partinin tutumuna uymayan görüşler savunmuştur.

Yakub Demir raporu bitirdikten sonra, Bilal Şen kendisine yapılan suçlamalarla ilgili olarak savunma hakkı ister. Bilal Şen'in savunma hakkını destekleyen parti üyeleri konuyla ilgili tartışma açılmasını isterler. Dış Büro üyesi Zeki Baştımar (Demir) ve Marat (İ.Bilen), Bilal Şen'in savunma hakkına karşı çıkarlar; tartışmayı yasaklarlar. Dış Büro'nun tutumu, TKP'nin o dönemde "parti içi demokrasi" sorununa Stalinci kafayla baktığını bir kez daha belgeler. Bu önemli tartışmada TKP'nin yönetici kadrosu olan Dış Büro üyelerinin tutumunu görebilmemiz için tartışmaları uzunca aktarmamız gerekir. Bu toplantıda Veli Gündüz, Atilla Yaşar, Gün Benderli, Doktor Hayk Açıkgöz, "tartışmadan yana" tutum alır. Zeki Baştımar, Marat (İ.Bilen) tartışmayı yasaklar. Aram Pehlivanyan (A.Saydan) savunma hakkına karşı çıkmaz; ama Dış Büro'nun yanında durur. Fahri Erdinç ve Halis Okan, Dış Büro'nun tutumunu destekler.

"***Demir (Zeki Baştımar)**: Yalnızca anlaşılmayan noktalar ve ifadeler hakkında soru sorulabilir. Okunanlar üzerinde herhangi bir kimse **fikir söyleyemez**. **Münakaşa açılamaz.** Bu, yalnız bir enformasyondur, o kadar.*
(...)
***Veli**: Hatalı noktaların ne olduğunu iyice anlayalım ki, onlardan kaçınabilelim. Bunların konuşulup konuşulmamasının oya konmasını teklif ediyorum.*

***Marat (İ.Bilen)**: Burada baştan söylendi. **Oylamak yok. Konuşmak yok.** Bunu unutmayın.*

***Veli**: Meseleleri diktatora ile çözmek istersek o zaman sözüm yok. Ben diyorum ki burada konuşulması gereken esaslı meseleler var. Ben aydınlanayım, hataları göreyim ki bunların yapılmaması için ben de çalışabileyim.*
(...)
***Bilal**: Ben bu durumda bu suçlamalar karşısında hiç değilse, suçlanan arkadaşı da bir dinleyelim diye bir karar alınmasını beklerdim. Biz herkese savunma hakkı verilmesini istiyoruz da, neden bana bir parti üyesi olarak bu **savunma hakkı** çok görülüyor?*

Demir (Zeki Baştımar)**: Bunu defalarca söyledik. Savunma hakkı karar verilmeden önce kullanılabilir. Dış Büro bu kararı alırken **savunma hakkı vermeye lüzum görmedi**. Olaylar açıktı. Bunların karşısında senin söyleyeceklerin de biliniyordu. Vakıalar açık olduğu için, Dış Büro'da seni dinlemedik. **Orada kendini savunma hakkını vermediğimiz gibi, burada da vermiyoruz.
(...)
***Gün**: Burada konuşmaların yasaklanmasını ve yalnız soru sorulabilir şeklinde meselenin ortaya konuşunu doğru bulmuyorum.*
(...)
***Bilal**: Arkadaşlara gerçeği anlatmak istiyorum. Bu benim en tabii hakkımdır. Burada bana söz verilmemesinin doğru olup olmadığı konusunda her arkadaşın fikrini söylemesini istiyorum.*
(...)
***Atilla**: Bilal'e söz verilmesi, onun da grupta dinlenmesi parti prensiplerine uygun olur.*

***Veli**: Dış Büro'da konuşturulmamış, dinlenmemiş. Bugün Bilal için uygulanan bu usul, yarın bir başkası için uygulanabilir. Bu ne tüzüğe uyar, ne parti prensiplerine.*
(...)
***Gün**: Ben Bilal yoldaşın burada konuşturulmasının hiçbir zararı olmayacağına, tam tersine faydası olacağına inanıyorum... Dış Büro'da da kendisine konuşma imkanı verilmediğine göre, hiç olmazsa burada bu imkanın verilmesi zaruridir. Leninci parti normları ve prensipleri bunu emreder.*

***Orhan**: Ben Bilal'i burada konuşturmamanın zararlı olduğuna kaniim. Bu iddialar hakkında kendisine dışarıda soru sorulduğunda cevap verecektir. Niçin bunları bütün açıklığıyla parti toplantısında konuşmayalım da dışarıda konuşulmasına itelim... Şunu da söylemek isterim ki, hiçbir yerde cezalanan insan dinlenmeden, savunma imkanı verilmeden cezalanmaz. Biz görüyoruz ki bu faslı atlamışız. Yoldaşımız, dinlenmeden cezalandırılmış.*
(...)
***Demir (Zeki Baştımar)**: Bu mesele bir prensip meselesidir. Prensip meselesi olduğu için de **Bilal'e söz hakkı verilmesi doğru değildir**. Ona savunma hakkı vermek, ana prensiplerimize uygun değildir.*
(...)
***Aram (A.Saydan)**: Savunma hakkının aleyhinde değilim. **Tüzükte var mı, yok mu bilmiyorum.** Leninci demokratik santralizm anarşi değildir. Parti tüzüğünün 30ncu maddesi Merkez komitesi isterse bütün teşkilatı dağıtır, toz duman eder diyor.*
(...)
***Doktor**: Ben Demir yoldaş, baştan bu meseleler hakkında tartışma açılamaz, konuşulamaz dediği zaman sandım ki gizli meseleler var. Onun için konuşulmaması isteniyor. Fakat okunan gerekçede konuşulmasından zarar gelecek hiçbir şey görmedim.*"[113]

Dış Büro'nun, 1965 Muhalefet hareketini tartışmayı yasaklayarak, örgütsel kararlarla yok etme mantığı belli olmuştur. Stalin'in parti yönetme yöntemlerine karşı olduğunu söyleyenler, Stalinci geleneği sürdürmektedir.

* * *

[113] Aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1965 Tartışmaları*, TÜSTAV, 2004, s.55, 57, 58, 60, 61, 62, 63.

Budapeşte parti yöneticisi Osman Rauf Alper 3 Şubat 1965'te Dış Büro'ya başvurarak, Bilal Şen'e karşı yapılanları protesto ettiğini bir dilekçeyle bildirir. Dış Büro'dan, dış ülkelerde bulunan komünistlerin katılacağı bir genel toplantı ister.

8 Nisan 1965'te TKP'nin Varşova'daki parti üyesi Münevver Andaç (Nâzım Hikmet'in eski eşi), Bilal Şen'in savunma hakkını destekler; Dış Büro'dan genel bir toplantı yapılmasını talep eder.

26 Nisan 1965'te İ.Bilen parti örgütünde bir konuşma yapar; Bilal Şen ve arkadaşlarını fraksiyonculukla suçlar. Eski defterleri açar; Bilal Şen'in Mihri Belli'nin yetiştirmelerinden biri olduğunu söyler. En önemlisi, Bilal'i; Troçkistlerin parçalama yöntemlerini kullanmakla suçlar.

"*Bilal, **Troçkistlerin parçalama**, yoldaşları birbirine düşürme, onu ona kötüleme oyunlarını, bile bile karşısındakinin sözlerini tahrif etme metodunu bol bol kullanmıştır. Yalancıdır.*"[114]

TKP'de ortaya çıkan her muhalefete yapıldığı gibi "Troçkist" suçlamasının diğer anlamı, anti-Sovyetizmle suçlanmaktır.

İ.Bilen'in konuşma yaptığı toplantıda (26 Nisan 1965) Aram Pehlivanyan (A.Saydan) kendi şahsı adına bir rapor sunar. Bilal Şen'i grupçuluk yapmakla eleştirir. Dış Büro'nun (kendilerinin) haklı olduğuna kanıt olarak Sovyetler Birliği'nin, Dış Büro'yu merkez olarak kabul etmesini gösterir. Sovyetler Birliği, Dış Büro'yu tanıdığına göre, Dış Büro (Merkez Komitesi) haklıdır. Dış Büro'yu desteklemek devrimciliktir, Bilal Şen'i desteklemek doğal olarak karşı-devrimciliktir(!).

"***Sosyalist memleketler** ve kapitalist ülkelerdeki kardeş partiler TKP'nin resmi temsilcisi olarak **MK'nın Birinci Sekreterini ve Dış Bürosunu tanımaktadırlar**.*
(...)
*Bu bakımdan **MK'yı desteklemenin devrimcilik**, Türkiye işçi sınıfına yardım demek olduğu kendiliğinden anlaşılıyor. Bunun aksi ise, Türkiye işçi sınıfına yapılan yardımları baltalamaktır. Ve bu gibi bir hareketin **devrimcilikle bir ilişiği yoktur**. Grupçuluktur. Fraksiyonculuktur.*"[115]

Proletarya enternasyonalizmini, Sovyetlerin Birliği'nin TKP'yi tanımasına indirgemek ve TKP Merkezi'ne karşı çıkan muhalefet hareketlerini anti-Sovyetizmle korkutmak bir TKP geleneğidir. A.Saydan (Aram Pehlivanyan) bu geleneği kullanmaktadır. Lenin'in kendisi parti yaşamında defalarca muhalefet olmuş, grup kurmak zorunda kalmıştır. Parti merkezinin her zaman doğru söylediğini sadece parti idealizasyonu ile körleştirilmiş olanlar düşünebilir. Sonra, Sovyetler Birliği'nin parti merkezini tanıması, niçin "doğrunun" ölçütü olsun? Sovyetler Birliği'nin tanımadığı muhalefet doğruyu söylemiş olamaz mı?

* * *

29 Nisan 1965'te TKP Moskova grubu, TKP Sekreteri Zeki Baştımar'a başvurarak, İ.Bilen'in Dış Büro'dan (Merkez Komite'den) atılmasını ister. Ayrıca bütün yurtdışı TKP gruplarının temsilcilerinin katılacağı genel bir toplantıyı talep eder. Bunu talep edenler arasında Sabiha Sümbül (Salih Hacıoğlu'nun eşi), Yıldız Sertel, Vartan İhmalyan da vardır.

[114] İsmail Bilen, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1965 Tartışmaları*, TÜSTAV, 2004, s.110.
[115] Aram Pehlivanyan, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1965 Tartışmaları*, TÜSTAV, 2004, s.111.

4 Haziran 1965'te Sabiha Sertel partiye görüşlerini açıklar. İ.Bilen'i "diktatör" olmakla suçlar, A.Saydan'ı eleştirir. Yurtdışı TKP üyelerinin katılacağı genel bir toplantının yapılmasını ister. Ayrıca Dış Büro'nun artık atama (kooptasyon) usulüyle değil, seçimle işbaşına getirilmesini savunur. Bu son istek, TKP Dış Bürosu için tehlikeli bir istektir. Gerçekten genel bir toplantı yapılsa ve seçimle Dış Büro oluşturulsa, ne İ.Bilen'in, ne Zeki Baştımar'ın, ne de A.Saydan'ın yönetime girmesi mümkündür.

1965 Muhalefeti aslında Dış Büro'nun üç kişisine, onların yönetim biçimlerine karşı olan örgütsel bir muhalefettir. Merkez ve Muhalefet aynı Sovyet çizgisini savunmaktadır; aralarında ideolojik hat ayrılığı yoktur. Ne var ki, TKP Merkezi, 1965 Muhalefeti'ni de anti-Sovyetizmle suçlamıştır. Oysa Muhalefet Nisan 1965'te SBKP MK Başkanlığına yaptığı ortak başvuruda Sovyetler Birliği'nin politikasını savunduklarını açıklamışlardır.

"*Tüm çalışmalarımızın, hareketi yönetmemizin niteliği ve yöntemleri,* ***SBKP'nin 20. Kongresi'nin ve İşçi ve Komünist Partilerinin 1957 ve 1960 Toplantılarının*** *kabul ettiği kararlar ve belgeler ışığında belirlenmelidir. Bunu partimizin Leninci taktik ve strateji ile belirli görüşlerle donatılması gerekliliği de zorunlu kılıyor.*"[116]

Demek ki, İ.Bilen-Zeki Baştımar-A.Saydan'ın, Muhalefeti anti-Sovyetizmle suçlaması bir yalandır. Bu öyle bir yalandır ki, 1965 Muhalefeti'nin "sosyalist ülkeler" sandıkları ülkelerin komünist partilerine "safça" başvurarak adaleti onlardan istemeleriyle iyice açığa çıkar. 1965 Muhalefeti, TKP'nin bölünmemesi için kardeş komünist partilerden yardım ister.

Nisan 1965'de Alman Sosyalist Birlik Partisi'ne; SBKP'ye başvururlar. Bilal Şen, Sovyet yetkilisi B.Ponomaryov'a bir mektup yazar. 28 Eylül 1965'te Osman Rauf Alper, Bulgar Komünist Partisi'ne sorunu çözmeleri için başvuru yapar. Bilal Şen de 30 Ekim 1965'te Bulgar Komünist Partisi'ne bir dilekçe gönderir.

"Anti-Sovyetik" olmakla suçlananların, Sovyet ideolojisini savunan partilerin adaletine güvenmesi beklenemez. 1965 Muhalefeti bu adalete güvenir. Çünkü, Sovyetler Birliği'nin adaletli davranacağına inanmaktadırlar.

* * *

Peki, başta SBKP olmak üzere diğer "kardeş" partiler ne yaparlar? 1965 Muhalefeti'nin, Dış Büro'nun faaliyetleriyle ilgili eleştirilerinin doğru olduklarını bilmelerine rağmen, Dış Büro'nun yanında dururlar. Muhalefetinin grupçu olmasını neden göstererek, onların ezilmesine göz yumarlar. Sovyet Enternasyonalizmi(!) bunu gerektirir.

Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Dış Büro'yu desteklediğini belli ettikten sonra, Bulgaristan Komünist Partisi Dış Politika ve Uluslararası İlişkiler Şubesi Başkanı D.Diçev ile Alman Sosyalist Birlik Partisi (ASBP) MK Dış İlişkiler Şubesi Başkan Vekili Gutman bir görüşme yaparlar (30 Aralık 1965). D.Diçev bu görüşmede ne konuştuklarını kendi partisine şöyle rapor eder:

"*Gutmann yoldaş, Bilal Şen'in Dış Büro'nun faaliyetleriyle ilgili* ***eleştirilerinin çoğunun aslında doğru olduğunu****, ancak seçtiği mücadele yönteminin yanlış olduğunu, açıkça bölücülük, grupçuluk yapmak olduğunu söyledi. Bilal Şen bu tür çalışma yöntemiyle TKP Dış*

[116] Atilla Yaşar, Bilal Şen, Gün Benderli, Orhan Yalım, Veli Gündüz, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1965 Tartışmaları*, TÜSTAV, 2004, s.126.

*Bürosunun çalışmalarında olumlu rol oynamamış. ASBP Merkez Komitesinin edindiği bilgiye göre **Sovyet yoldaşlar** Bilal Şen'in iddialarına inanmamışlar, Yakub Demir ve Marat'ı **destekleme** eğilimindeymişler.*"[117]

İşte, SBKP'nin "kardeş partilerin iç işlerine karışmama ilkesi" proletarya enternasyonalizmi aynasında kırılarak böyle işler.

* * *

Sovyetler Birliği'nin proletarya enternasyonalizmi anlayışının "insani düzeyde" nasıl işlediğini anlamak için, 1965 Muhalefeti'nin başına gelenleri kısaca aktarmamız yerinde olur.

1965 Muhalefeti ortaya çıktıktan sonra Zeki Baştımar, Bilal Şen ile görüşür. 15 Mart 1965 tarihine kadar Dış Büro'ya bir dilekçe yazarak suçlarını kabul etmesini, nedamet getirmesini ister. İstenen şey, Stalin'in de yaptığı gibi "parti üyesinin kendi kendini suçlama" belgesidir. Bilal Şen bu onursuzluğu yapmaz. Tabii ki, bunun "insani" karşılığını da alır. TKP için yaptığı parti işinden Alman milisi yardımıyla zorla atılır. Doğu Almanya'yı (Leipzig'i) hemen terk etmezse, polis marifetiyle gönderileceği Bilal Şen'e bildirilir. Bilal Şen zorunlu olarak doğum yeri olan Bulgaristan'a gitmek zorunda kalır.

Muhalefetin bir üyesi olan "Barış ve Sosyalizm Sorunları" dergisinin raportörü Orhan Yalım, Prag'da küçük çocuğuyla birlikte sokağa atılır. 17 Mayıs 1965'te dergideki işine Zeki Baştımar'ın emriyle son verilir.

Muhalefetin diğer iki üyesi Gün Benderli'ye ve Atilla Yaşar'a (Yılmaz Gülen'e) son ihtar verilir. Sessiz kalmazlarsa, TKP onlara sahip çıkmayacaktır. Gün Benderli'nin Macaristan'a gitme isteği kabul edilmez; üç yıl bekletilir.

Moskova Parti örgütü sorgusuz sualsız dağıtılır. Veli Gündüz partiden atılır. Veli Gündüz'ün hastanede yattığı sırada, TKP'nin girişimiyle Alman milisi tarafından Doğu Almanya'yı hemen terk etmesi istenir. Veli'nin suçunun "Sovyet aleyhtarı" olduğu kendisine bildirilir. 19 Mayıs 1966'da Veli Gündüz, Salih Hacıoğlu'nun eşi Sabiha Sümbül'e kendi acıklı durumunu anlatan bir mektup yazar. Batı Almanya'ya sürülmek istendiğini, sağlam bir pasaporta sahip olmadığını, parasız olduğunu belirtir. Mektubun son satırları Veli'nin işlemediği suçu gösterir.

"*Beni batıya sürgün etmelerinin gerekçesi aydınlığa çıktı. Ben **Sovyet aleyhtarıymışım**. Unutmayasınız, kulağınıza küpe olsun diye tekrar üzerine basa basa yazıyorum. Bakalım bu mahut silâhla daha kaç kişiyi vuracaklar.*"[118]

Çok kişiyi vuracaklarını ileride göreceğiz.

Veli Gündüz hastaneden çıkar çıkmaz Alman milisi tarafından Doğu Almanya'nın sınırları dışına çıkartılır, ortada bırakılır. Gün Benderli 2003 yılında yazdığı anılarında "Sovyet proletarya enternasyonalizminin" ne anlama geldiğini kendi deneyi üzerinden güzelce ifade eder:

"*O zaman Sovyetler Birliği Komünist Partisi için önemli olan şeyin, dünya komünist partileri toplantılarında kendi **dikte edecekleri doğrultunun oylanmasında onlardan yana***

[117] D.Diçev, aktarma *TKP MK Dış Bürosu 1965 Tartışmaları*, TÜSTAV, 2004, s.411-412.
[118] Veli Gündüz, aktaran Vartan İhmalyan, *Bir Yaşam Öyküsü*, Cem Yayınevi, 1989, s.275.

kullanılacak oy *olduğunu henüz kavrayamamıştım. İlan ettikleri enternasyonalist dayanışmaya rağmen tek önemli şeyin* ***kendi liderliklerini kaybetmemek*** *olduğunu bilememiştim. Uluslararası politikada onlar için en önemli şeyin Sovyet etki alanına bağlı yerlerde her şeyin onlar açısından pürüzsüz işlemesi olduğunu ve bunun gibi daha birçok gerçeği henüz görememiştim.*"[119]

İşte, TKP 1965 Muhalefeti'nden yıllar sonra proletarya enternasyonalizmi adına çıkan bir ders!

[119] Gün Benderli, *Su Başında Durmuşuz*, Belge Yayınları, 2003, s.423.

BREJNEV DÖNEMİ

Brejnev 1931 yılında SBKP üyesi oldu. 1935 yılında Ukrayna Komünist Partisi'nin Dnyeprodretrovskiy bölge komitesi sekreteri seçildi. 1941 yılında orduda görev aldı. 1950 yıllarında Kazakistan Komünist Partisi'nin birinci sekreteri oldu. 1957 yılında SBKP Merkez Komitesi Prezidyumu üyesi oldu. 1960-1964 arası Sovyetler Birliği Yüksek Sovyeti Prezidyumu Başkanlığı yaptı.

Brejnev, Ekim 1964'te Kruşçev'i bir komployla iktidardan düşürdü ve SBKP MK Birinci Sekreteri oldu. 1982 yılında ölünceye kadar SBKP'nin "kaderini" elinde tuttu.

Brejnev, Suslov'dan destek alarak Kruşçev'e karşı komployu örgütledi. Ordu ve Sovyet gizli servisi bu komploya yardım etti. Kruşçev tatildeydi. Komplodan habersizdi. Moskova'ya önemli bir toplantı için çağrıldı: Merkez Komitesi'ni karşısında buldu. Kruşçev'i sert biçimde yargıladılar. Tarih 14 Ekim 1964'ü gösteriyordu.

"MK Genel Toplantısı" denen bu toplantıyı Brejnev açtı ve direk konuya girdi: Kruşçev uygunsuz davranışlar içindeydi. Görevini kötüye kullanıyordu. Konuyu açıklığa kavuşturmak için ideolojik merkez olan Suslov söz aldı ve uzunca konuştu. Tek hedef Kruşçev'di. Suslov'un eleştirileri özce şöyleydi:

-Kruşçev, Lenin'in kolektif yönetim ilkelerini çiğnedi.
-Parti ve devlet sorunlarında tek başına, keyfi kararlar aldı.
-Yoldaşlarının tavsiyelerini dinlemedi.
-Hiçbir yanılgısını kabul etmedi, "yanılmaz adam" olarak ortaya çıktı.
-Kendisine eleştiri yapan yoldaşlarını küçük gördü.
-Büyüklük kompleksine kapıldı.
-Kendi şahsını yüceltti, kişi kültü yarattı. Kendini övdürdü.
-Yoldaşlarına karşı komplolar kurdu.
-Dış politikada, ekonomide başarısızdı.

Ne kadar ilginçti ki, Kruşçev'e yöneltilen eleştirilerin temeli, "kişilik ve yönetim tarzı" üzerineydi. Suslov sanki Kruşçev'in şahsında Stalin'i eleştiriyordu. Gerçekten de Kruşçev, 20. Kongre'de eleştirdiği Stalin kişiliğini kendisi göstermişti. Ayrıca SBKP Birinci Sekreterliği'ne bir komployla gelmişti ve şimdi başka bir komployla gidiyordu. Stalinci anlayış SBKP'nin bütün mekanizmasına sinmişti. Stalin'i eleştirenlerin kendileri reforme edilmiş birer Stalinciydi.

Kruşçev, Stalin'in sosyalizm anlayışına, ideolojik yanına bir eleştiri yöneltmemişti. Brejnev ekibi de Kruşçev'e ideolojik bir saldırı yapmadılar. Demek ki, Kruşçev'in geriye bıraktığı ideolojik hat, saçma yanları düzeltilerek devam ettirilecekti.

* * *

SBKP'nin 1966'da toplanan 23. Kongresi'nden, Brejnev'in katılacağı son kongre olan 26. Kongre'yi içeren dönem, dünya devrimi açısından bir yenilik sunmaz. 25. ve 26. SBKP Kongre belgeleri, Brejnev'in savunduğu görüşlerin, Kruşçev'in görüşlerinin devamı olduğunu gösterir. Bunlara kısaca değinelim.

Barış ve Barış İçinde Birarada Yaşama

SBKP 24. Kongresi bir Barış Programı kabul etmişti. Bu programın özü, farklı sosyal rejimlere sahip devletlerin barış içinde birarada yaşamaları için ağır gerilimden yumuşamaya (de'tante) geçmelerinin zorunluluğu üzerineydi. Kapitalist ve "sosyalist" ülkeler gerginlik yaratan politikalardan kaçınmalıydı. Kalıcı bir barış mümkündü. Yeni bir dünya savaşı tehlikesi, uzun dönemde ortadan kaldırılabilirdi. SBKP 25. Kongre Raporu'nu okuyan Brejnev şöyle dedi:

"*Kapitalist devletlere karşı politikamızın özü, her zaman barış içinde yanyana yaşama ilkelerini egemen kılmak için,* ***kalıcı bir barış*** *için, yeni bir dünya savaşı tehlikesinin azaltılması ve uzun dönemde* ***ortadan kaldırılması*** *için mücadele oldu ve böyle olacak.*"

"*Henüz evrensel barış sağlanamadıysa da, şunu güven içinde söylemek hakkına şimdiden sahibiz: Uluslararası ortamın sağlıklı bir duruma getirilmesi,* ***kalıcı barışın*** *kurulması isteğinin bir iyi niyetten ibaret olmayıp, pekâlâ* ***gerçekleştirilebilecek*** *bir hedef olduğunu kanıtlıyor.*"[120]

Görüldüğü üzere SBKP (Brejnev) emperyalizmin varlığı koşullarında "kalıcı bir barışı" olanaklı görmektedir. Emperyalizm ortadan kaldırılmadan, dünya savaşı tehlikesinin ortadan kaldırılabileceği kabul edilmektedir. Kapitalist ülkelerle sürekli olabilecek "barış içinde birarada yaşama" savunulmaktadır. Lenin'in bu görüşte olmadığını daha önce aktarmıştık. Lenin'e göre kapitalist ülkelerle kalıcı barış kurulamaz; barış içinde yaşama geçicidir. Kalıcı barış, emperyalizmin ortadan kalkmasına bağlıdır. Emperyalizm varlığını koruduğu sürece yeni bir dünya savaşı tehlikesi sürer.

Brejnev'in görüşüyle, Kruşçev'in bu konudaki görüşü arasında bir fark yoktur. İkisinin de Amerika'ya bakışı uyumludur. SBKP 25. Kongre Raporu'nda şunu okuyoruz:

"*Kapitalist dünyanın en büyük gücü olan Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerimizde meydana gelen olumlu gelişmeler, yeni bir dünya savaşı tehlikesinin azalması ve* ***barışın sağlamlaşması*** *yolunda kesin bir adım oldu.*"

"*ABD ile ilişkilerimiz, ortaklaşa saptanan şu gerçekçi temel üzerinde gelişmeye devam ettikçe iyi bir gelecek vaadediyor. Sözünü ettiğimiz gerçekçi temel şudur: Sınıf yapılarının ve ideolojilerinin farklılığına rağmen, iki devlet, aralarındaki anlaşmazlıkları ve tartışmalı noktaları güce başvurarak, silah ve tehdit yoluyla değil,* ***barışçı diplomatik yollardan*** *çözümleme konusunda kararlıdırlar.*"[121]

Kalıcı barışın diplomasi ve iyi niyetle kurulabileceğini düşünmek, emperyalizmin ne olduğunu anlamayan bir anti-Marksistin görüşü olabilir ancak. İki farklı üretim tarzının (kapitalizmin ve sosyalizmin) uzun süre (evrensel) olarak birarada yaşayacağını düşlemek, dünya devriminden kaçmanın bir yolu olsa gerek.

Devrimler, iç savaşlar, silahlı mücadeleler, "barış içinde birarada yaşamanın" veya "kalıcı barışın" dengesini bozar. Ama dünya devrimine giden başka bir yol yoktur. Bunun bilincinde olan SBKP (Brejnev), Şili'de denenen "barışçıl iktidara" gelişin hüsran ve kanla bitmesinin, barışçıl devrim hayallerini yıkmaması gerektiğini söyler.

---

[120] *S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu*, Konuk Yayınları, 1976, s.28,29.
[121] *S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu*, Konuk Yayınları, 1976, s.32,33.

"*Şili trajedisi, eğer, şartlar hazırsa, **barışçı** yol da dahil olmak üzere devrimin çeşitli yollardan gerçekleşebileceği tarzındaki komünist görüşü yıkmadı.*"[122]

Gerçekten "barışçıl devrim" mümkün değilse, Kruşçev'in ve Brejnev'in savunduğu "kalıcı barış konsepti" suya düşer. Bu nedenle SBKP dünya devrimi yerine "barışçıl devrim" vurgusu yapar.

Kapitalist ülkeler ile "sosyalist ülkeler" arasında "yumuşama", "barış içinde yaşama" , "kalıcı barış" niçin gereklidir? Sovyetler Birliği'nin ve diğer "sosyalist" denen ülkelerin komünizmi kurabilmesi için(!)

"*Yumuşamayı, **sosyalizmin ve komünizmin barışçı kuruluşunu** kolaylaştıran bir araç olarak kabul ettiğimizi saklamıyoruz. Bu, barış ve sosyalizmin ayrılmaz olduğunun kanıtıdır.*"[123]

Oysa dünya sosyalizmini kurabilmek, dünya devriminden geçer. Sosyalizm ile kalıcı barış değil; sosyalizm ile dünya devrimi ayrılmazdır. Brejnev böyle düşünmez.

Tek Ülkede Komünizmin Kuruluşu

Kruşçev'in 1980'lerde Sovyetler Birliği'nde komünizme geçeceklerini belirttiği SBKP 1961 Üçüncü Programı, SBKP 25. Kongre'si toplandığı zaman hâlâ yürürlüktedir. Bu kongre yürürlükteki programı değiştirmez. 25. Kongre 1976'da toplandığına göre, komünizmin ikinci aşamasına geçmeye dört yıl kalmıştır. Brejnev bu saçmalığı düzelteceği yerde, SBKP 25. Kongresi'nden çok önce araya "gelişmiş sosyalizm" diye uydurulmuş bir aşama sokmuştur. Aslında Kruşçev'in komünizmini ileriye atmıştır veya başka değişle gelişmiş sosyalizm koşullarında komünizmin maddi-teknik temelini kurduklarını söyleyerek, komünizmin gelişini zamana yaymıştır. SBKP 1961 Programı yürürlükte olmasına rağmen, Kruşçev'in komünizm anlayışını mantığın sınırlarına çekmeye çalışmıştır.

Brejnev'in komünizm planı şu sırayı izleyecektir: Önce bir ülkede sosyalizm kurulacaktır. (Komünizmin birinci aşamasına geçilecektir.) Sonra gelişmiş sosyalizm kurulacaktır. Daha sonra bu ülke komünizmin ikinci aşamasına geçecektir. 25. Kongre Raporu'nda Brejnev'in şu sözlerinden bunu çıkarmak mümkün:

"*Arkamızda bıraktığımız beş yılda, sosyalist ülkelerin sürekli olarak geliştikleri, **gelişmiş sosyalist topluma, komünizme** doğru güvenle ilerledikleri görüldü.*"[124]

Peki, Sovyetler Birliği bu çizgisel gelişiminin neresindedir? Gelişmiş sosyalizm aşamasındadır. Gelişmiş sosyalizm aşamasında SBKP'nin görevi, komünizmin maddi ve teknik temelini kurmaktır. SBKP'nin yönetimi altında bu temel kurulacak ve komünizmin ikinci aşamasına geçilmiş olacaktır.

"*Henüz **komünizme** ulaşmış değiliz. Ancak tüm dünya, Partimizin çabalarının, özlemlerinin, her şeyin insan adına, insanın yücelmesi için yapılmasına yöneldiğini görüyor.*"[125]

---

[122] *S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu*, Konuk Yayınları, 1976, s.45.
[123] *S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu*, Konuk Yayınları, 1976, s.48.
[124] *S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu*, Konuk Yayınları, 1976, s.16.
[125] *S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu*, Konuk Yayınları, 1976, s.119.

Demek ki, SBKP henüz komünizmi gerçekleştirememiştir; ancak gerçekleştirme yolunda ilerlemektedir. Bu arada 1980'lerde komünizme geçileceği görüşü SBKP Programı'nda durmaktadır. Marksizme göre ise tek ülkede ne sosyalizme, ne komünizmin ikinci aşamasına geçilemez. Sosyalizm bir dünya sorunudur.

Halkın Devleti ve Halkın Partisi

Kruşçev'in zamanında "halkın devleti" ve "halkın partisi" anlayışlarının formüle edildiğini görmüştük. Brejnev, Kruşçev'in Marksist devlet teorisine ters olan bu anlayışında bir değişiklik yapmaz; aynen savunur. 25. Kongre Raporu'nda Brejnev:

- Gelişmiş bir sosyalizmi kurmuş olduklarını,
- Gelişmiş sosyalizmin adım adım komünizmin ikinci aşamasına dönüştüğünü,
- Proleter devletin artık halkın devleti haline geldiğini,
- Sovyet halkının; işçiler, köylüler, aydınlardan (yeni sınıf ve tabakalardan) meydana geldiğini belirtir.

İşte Brejnev'in görüşleri:

"*Parti ve Parti Merkez Komitesi, ülkemizin gelişmiş ve adım adım* ***komünist topluma dönüşen bir sosyalist toplum kurmuş*** *bulunduğu gerçeğinden, devletimizin, herkesin çıkar ve istemlerini yansıtan* ***tüm halkın devleti*** *olduğu olgusundan hareket etmektedir. Ülkemizde, yeni bir tarihsel topluluğun –Sovyet halkının– meydana gelmiş olduğu, (belirleyici rolü işçi sınıfının oynadığı) bu topluluğun; işçi sınıfının, köylülerin ve aydınların sarsılmaz ittifakı temeli üzerinde, ülkenin tüm halklarının ve etnik gruplarının dostluğu temeli üzerinde yükseldiği olgusundan hareket ediyoruz.*"[126]

O halde Brejnev'in tarif ettiği "gelişmiş sosyalizm" bir sınıflı toplumdur; veya sınıf farklarının sürdüğü bir toplumdur. Stalinci sosyalizm anlayışı tıpkı Kruşçev'in sosyalizm anlayışında olduğu gibi devam etmektedir. Lenin'e göre ise, bırakalım gelişmiş sosyalizmi, sosyalizmin kendisi sınıfsız bir toplumdur.

* * *

Marksizm açısından sosyalizm sınıfsız bir toplum olduğu için burada bir sınıf partisi olamaz. Partiler sınıfların sözcüleridir: Sosyalizmde komünist parti olmayacağı gibi hiçbir parti olamaz. Eğer bir parti varsa sosyalizme geçilmemiş demektir.

Brejnev (SBKP) şu inanılmaz görüşü Marksizme sokmaya çalışır: Gelişmiş sosyalizm koşullarında SBKP tüm halkın partisine dönüşmüştür. Ama aynı zamanda sınıfsal karakterini (proletarya partisi olma özelliğini) korumaktadır. Kendi içinde çelişik olan bu görüşü 25. Kongre Raporu'nda bulabiliyoruz:

"*İleri sosyalizm koşullarında* ***tüm halkın Partisi*** *niteliği kazansa da, Komünist Partisi,* ***sınıf karakterini yitirmez****. SBKP, yapısı gereği, her zaman işçi sınıfının partisi oldu ve öyle kalacak.*"[127]

Demek ki, SBKP hem proletaryanın (bir sınıfın) partisi; hem de "halkın" partisi(!)

[126] *S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu*, Konuk Yayınları, 1976, s.111-112.
[127] *S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu*, Konuk Yayınları, 1976, s.90.

SBKP'nin (Brejnev'in) Marksizmde açtığı yaranın derinliğini okuyucuya bırakmak lazım.

Sonuç olarak diyoruz ki, Brejnev ile Kruşçev aynı Stalinci sosyalizm anlayışı düzlemindedir.

Çin

Kruşçev'in Çin ile başlattığı kavga, Brejnev zamanında daha büyük noktalara sıçramıştır. Artık ÇKP, sosyalist ülkelere karşı olan, karşı devrimcilerle uzlaşan, emperyalizme yardımcı olan bir güç olarak değerlendirilmektedir.

"*Çin'le ilişkilerimiz, kuşkusuz özel ve ayrı bir sorundur. Çin'in şimdiki yöneticilerinin izledikleri politika, açıkça, sosyalist ülkelerin çoğunluğuna karşıdır. Daha da ötesi bu politika, Batı ülkelerindeki militaristlerden ve yumuşama düşmanlarından, Güney Afrika ırkçılarına ve Şili'nin faşist yöneticilerine kadar, en aşırı* ***karşı-devrimcilerle*** *uzlaşmaktadır. Bu politika, sosyalist ilkelere ve ülkülere bütünüyle yabancı olmakla kalmayıp, emperyalizmin sosyalizme karşı mücadelesinde, önemli bir* ***yedek güç*** *haline gelmektedir.*"[128]

Proletarya enternasyonalizmini, Sovyetler Birliği'nin çıkarına uygun politikayı savunmakla eşitleyen "kardeş" dünya komünist partileri, SBKP'nin bu yaklaşımını benimseyerek "Maoculara" savaş açacaklardır. TKP bu görevi en etkili bir biçimde yerine getiren partilerden biri olacaktır.

Brejnev'in Son Kongresi

Brejnev'in son katıldığı SBKP Kongresi 26. Kongre'dir. Brejnev 1982'de ölecektir. SBKP 26. Kongresi toplandığı zaman yine SBKP 1961 Programı yürürlüktedir. Ama 1980'lerde komünizmin Sovyetler Birliği'nde kurulacağını söyleyen bu programın saçmalığı açıkça ortaya çıkmıştır. 1980 yılı geçmiş olmasına rağmen komünizm kurulamamıştır. Artık Brejnev'in kaçacak yeri kalmamıştır. Nihayet Brejnev'in son kongresi (26. Kongre), SBKP programını değiştirme kararı alır. Brejnev 1982'de öleceği için bu görevi yerine getirmek 1986'da Gorbaçov'a nasip olacaktır.

Brejnev 26. Kongre'de, 1961 Üçüncü Programı'nın eskidiğini söyler; ama yanlış olduğunu söylemez. Aksine bu programın geneliyle doğru olduğunu belirtir. Bunu da komünizmin ikinci aşamasının önüne "gelişmiş sosyalizm" aşamasını koyarak yapar.

"*SBKP'nin bugünkü programı* ***geneliyle toplumsal gelişmenin yasallıklarını doğru*** *yansıtmaktadır. Ancak kabul edildiğinden bu yana 20 yıl geçmiştir.*

Bu süre içinde SSCB'de sosyalist ve komünist kuruculuk konusunda geniş deneyim biriktirilmiştir. Bu deneyim tartışmasız bir biçimde göstermektedir ki, ***komünizme ilerleyişimiz****, bir* ***gelişmiş sosyalist toplum*** *aşamasından geçilerek gerçekleştirilmektedir.*"[129]

SBKP içinde Leninci ideolojik açıklık, Lenin'den sonra öldüğü için, Brejnev kapalı biçimde SBKP programını değiştirme kararı alır. Bu yeni programın nasıl bir şey olacağını Gorbaçov dönemini incelerken göreceğiz. Şimdi tekrar 26. Kongre Raporu'na dönelim.

---

[128] *S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu*, Konuk Yayınları, 1976, s.21.
[129] Brejnev, aktaran R.Yürükoğlu, *Yaşayan Sosyalizm – SBKP 26. Kongre değerlendirilmesi*, İşçinin Sesi Yayınları, 1982, s.147.

Brejnev'in okuduğu SBKP 26. Kongre Raporu, 25. Kongre'nin tezlerinden bir farklılık taşımaz. 26. Kongre'nin görüşlerini kısaca şöyle özetleyebiliriz.

- Yeni toplumsal sisteme (sosyalist devrimle kurulacak düzene) barışçıl biçimle geçilebildiği vurgulanır. Barışçıl devrim fikri savunulmaktadır.
- Sovyetlerin dış politikası, dünyada barışı savunmaya endekslenir. Barış içinde birarada yaşamak kalıcı ilke haline getirilir.
- Proletarya enternasyonalizmi; dünya devrimi yerine, komünist partilerinin barışı savunmasına indirgenir. Komünistlerin birleştirici ilkesinin, barış için sürekli savaşım olduğu söylenir. Komünistleri birleştiren ilkenin, dünya devrimi (proletarya enternasyonalizmi) olması gerektiğinin üzerinden atlanır.
- Gelişmiş (olgunlaşmış) sosyalizm, sınıflı bir toplum olarak tanımlanır.
- Hedef sınıfsız toplumdur. Gelişmiş sosyalizmden sınıfsız topluma geçilecektir.
- "Tüm Halkın Devleti", "Tüm Halkın Partisi" formülleri aynen muhafaza edilir.

Kısacası SBKP 26. Kongre Raporu, proletarya enternasyonalizmi ve sosyalizme bakış noktasında 25. Kongre Raporu'nun tekrarıdır.

BREJNEV DÖNEMİNDE TKP

Brejnev 1964'te SBKP Genel Sekreteri olduğunda TKP MK Birinci Sekreteri Zeki Baştımar'dı. 1967'den sonra *TKP'nin Sesi* radyosu yayına başladı. Zeki Baştımar 1973'ten sonra görevden alındı, yerine İsmail Bilen geldi. 1983 yılına kadar İsmail Bilen TKP Genel Sekreteri olarak görevini sürdürdü.

Demek ki, Brejnev dönemine denk düşen TKP tarihinde iki Genel Sekreter var: Zeki Baştımar ve İ.Bilen. Brejnev dönemindeki TKP'yi çözümleyebilmek için bu iki Genel Sekreter üzerinden bölümleme yapmak doğru olur.TKP'nin yükseliş tarihi açısından en önemli dönem, İsmail Bilen'in Genel Sekreter olduğu dönemdir.

Zeki Baştımar'ın Dönemi

Zeki Baştımar'ın Kruşçev zamanında Kruşçev'in sosyalizm anlayışını savunduğunu, Kruşçev tarafından çizilen SBKP politikasını benimsediğini göstermiştik. Şimdi Brejnev iktidarı döneminde SBKP'nin aşıladığı "proletarya enternasyonalizmine" uygun olarak Brejnev savunulacaktır.

1969 yılında Komünist ve İşçi Partileri Uluslararası Danışma Toplantısı'nda TKP MK Birinci Sekreteri Zeki Baştımar (diğer ismiyle Yakub Demir) bir konuşma yapar. Zeki Baştımar konuşmanın hemen girişinde Brejnev'i över. Brejnev dünya olaylarını Marksçı-Leninci biçimde tahlil etmiştir. TKP, Brejnev'in görüşlerine katılmaktadır. Zeki Baştımar'ın kendi sözleriyle şöyle:

"*Sovyetler Birliği Komünist Partisi Genel Sekreteri Brejnev yoldaşın toplantımızdaki konuşmasını büyük bir ilgiyle dinledik. Bu konuşmada, Danışma Toplantısını gerekli kılan milletlerarası olayların Marksçı-Leninci tahlil ve izahı yapılmakta, anti-emperyalist mücadelede birliğimizin kuvvetlendirilmesi yolları aydınlatılmaktadır. Hareketimiz için ayrı bir önem taşıyan bu konuşmanın muhtevası görüşlerimize* ***tamamiyle*** *uygundur.*"[130]

Aynı konuşmada Zeki Baştımar, Brejnev'in (SBKP'nin) savunduğu "barış içinde birarada yaşama" politikasının doğruluğunu belirtir, bu devrimci politikayı anlamayanları eleştirir. Zeki Baştımar'a göre bu politika, Türkiye halkının gerçekleri kavramasına yardım etmiştir ve anti-emperyalist, demokratik hareketleri geliştirmiştir. Zeki Baştımar der ki:

"*Yoldaşlar! Sovyetler Birliği'nin ve diğer sosyalist devletlerin ısrarla izledikleri barış içinde yanyana yaşama prensibinin, barış politikasının devrimci niteliğini kavramayanlar için, Türkiye'deki bu gelişmelerin etraflıca öğrenilmesinde fayda vardır sanırız.*"[131]

* * *

Daha önce vurguladığımız gibi Brejnev döneminde SBKP-ÇKP ayrılığı uçurum düzeyinde büyümüştür. Çin artık Sovyetler Birliği tarafından emperyalizmin destekçisi olarak görülmektedir. Brejnev'e göre ÇKP artık Marksizmi savunan bir parti değildir.

---

[130] *Yeni Çağ*, 1969, Sayı 7.
[131] *Yeni Çağ*, 1969, Sayı 7.

TKP, Brejnev'in politikasını aynen benimser.

Zeki Baştımar yine aynı konuşmada "proletarya enternasyonalizmin" bir zorunluluğu olarak Maoculara çatar. Zeki Baştımar'a göre bir "sosyalist sistem" vardır ve Maocular bu sistemi yıkmak için emperyalistlere yardım etmektedir. ÇKP yöneticileri partiyi "askeri bir diktatörlük aleti" haline getirmişlerdir ve proletarya enternasyonalizmini çiğnemişlerdir. Maoizm=Anti-Sosyalizmdir.

"*Yoldaşlar! Emperyalist çevrelerin, karşılarındaki başlıca kuvveti sosyalist sistemi zayıf düşürmek için türlü baltalama metotlarına başvurdukları, milletlerarası işçi hareketini ezmeye çalıştıkları, halkların bağımsızlıklarına karşı faaliyetlerini arttırdıkları, silâhlanma yarışına hız verdikleri bir sırada Mao ve kliği, aynı amaçları benimsercesine, sosyalist sistemi, komünist hareketinde birliği, milli kurtuluş hareketlerini parçalama çabalarını arttırdılar.*
(...)
Bugün Çin'in kaderini ellerinde tutanlar, Çin Komünist Partisi'ni Marksizm-Leninizm'e, proletarya enternasyonalizmine karşı, askeri bir diktatörlük âleti, işçi sınıfına karşı bir baskı âleti haline getirdiler, izledikleri üstün devlet nasyonalizmi politikasıyla Çin Halk Cumhuriyeti'ni hegemonya hırsıyla idare edilen bir ülkeye çevirdiler.
(...)
*Maoizm **anti-sovyetizmle**, komünist hareketinde fraksiyonculukla ve harp kışkırtıcılığıyla eş anlamdadır.*"[132]

Görüldüğü üzere Brejnev'in sesiyle, TKP'nin sesi arasında bir fark yok. "Maoizm=Anti-Sovyetizmdir" görüşü, Türkiye topraklarında "Anti-Sovyetizm=Anti-Komünizmdir" prizmasından geçecek ve "Maocular, faşisttir" sonucuna varacaktır. Mao'yu savunan hareketlerle TKP arasında kanlı bıçaklı dövüşler olacaktır. Çin ve Sovyetler Birliği'nin yanlış proletarya enternasyonalizmi anlayışlarının vebalini Türkiye devrimcileri ödeyeceklerdir.

Bir Enternasyonalizm Örneği

"Dünya trajedisi, bir tek insanın trajedisi olarak ete kemiğe bürünüp somutlaşabilir mi?"

Bu soruyu soran Dr. Hikmet Kıvılcımlı gibi bir komünistse, soruyu olumlu biçimde yanıtlamak gerekir. Gerçekten Sovyetler Birliği yöneticilerinin yarattığı "enternasyonalizm trajedisi", Hikmet Kıvılcımlı'nın özelinde somutlaşmıştır.

Kimdir Hikmet Kıvılcımlı? Hikmet Kıvılcımlı 1920 yıllarının başında TKP üyesi oldu. 1925'te yapılan TKP İkinci Kongresi'nde Merkez Komitesi'ne seçildi. 1925 yılında İstiklal Mahkemesi'nde yargılandı ve 10 yıl kürek cezası aldı. 1 yıl hapis yattıktan sonra çıkan afla serbest kaldı. 1927 yılında tutuklandı, üç ay tutuklu kaldı. 1929 yılında yeniden tutuklandı ve 4,5 yıl ceza aldı. 1938 yılında Nâzım Hikmet'le birlikte Donanma Davası'ndan yargılandı; 15 yıl hapis cezasına çarptırıldı. 12 yıl yattıktan sonra tahliye oldu. Yaşamı boyunca 22,5 yıl hapis yattı.

1965 yılında Tarihsel Maddecilik Yayınları'nı kurdu. Marx-Engels-Lenin'den birçok çeviri yaptı. Marx'ın *Kapital*'in bir bölümünü çevirdi. Binlerce sayfayı dolduran 40'tan fazla kitap yayımladı. Yayımlanmayan binlerce sayfa hariç! TKP tarihinde Marksizmin teorisiyle ilgilenen öncü bir teorisyen oldu.

[132] *Yeni Çağ*, 1969, Sayı 7.

1920'den 1970 yılına kadar 50 yıl yaşamını komünizme adadı. Polis işkencesinden geçti, konuşmadı. Hapislerde aç kaldı, kimseyi suçlamadı. 22,5 yıl kaldığı hapishaneleri "kütüphaneye" çevirdi. Durmadan yazdı, üretti. Sadece teoriyle ilgilenmedi, pratik yaşama katıldı; örgütler kurdu.

* * *

Mart 1971'de Türkiye Sıkıyönetim Mahkemesi, Hikmet Kıvılcımlı'nın "idam cezasıyla" tutuklanmasına karar verdi.

Kıvılcımlı kanser hastalığına yakalanmıştı. Mayıs 1971'de yoldaşlarıyla birlikte Alanya'dan bir motorla kaçtı. Değişik yerlere gittikten sonra Suriye'ye vardı. Haziran 1971'de Bulgaristan'a (Sofya'ya) gitti.

Kıvılcımlı "sosyalist" ismini almış ülkelerde tedavi olabilme umudunu taşıyordu. Herhalde yarım asırlık komünizme bağışlanmış bir hayatı biraz daha fazla yaşatmak için enternasyonalist dayanışma gösterirlerdi. Üstelik bu hayat, TKP MK üyesi olmuş bir insanın hayatıydı. Hem doğanın cezası olan kanserden, hem de devletin gazabı olan "idam cezasından" kaçan bir insanın hayatı!

Kıvılcımlı, Haziran 1971'de Bulgaristan'da (Sofya'da) üçüncü bir cezayla karşılaştı. Bulgaristan Komünist Partisi (BKP), Hikmet Kıvılcımlı hakkında TKP'den bilgi istemişti. Kıvılcımlı'ya yardım edebilme koşulu "enternasyonalizm açısından"(!) TKP'nin onayına bağlıydı. TKP olumsuz yanıt vermişti. BKP, Sovyetler Birliği'nin (TKP'nin) isteğini yerine getirerek, Kıvılcımlı'yı hasta haliyle Bulgaristan'dan kovdu. Kıvılcımlı Doğu Almanya'ya gitti. Almanya Demokratik Cumhuriyeti de aynı şeyi yaptı. Doğu Almanya, Kıvılcımlı'yı Batı Berlin'e sürdü. Kıvılcımlı en son yer olarak Yugoslavya'ya gitti. Orası artık onun ölüm yeriydi.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı ölüm döşeğinde yaşadıklarını, TKP yöneticileri hakkında düşündüklerini yazdı. Bir de o dönemde Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) Genel Sekreteri olan Brejnev'e bir mektup gönderdi. Brejnev'e "sizin sosyalist adaletinizi umabilir miyim?" diye sordu. Brejnev'in adaleti, TKP'nin adaleti gibiydi. Her ikisi de yanlış bir "enternasyonalizm" anlayışından kan alıyordu. Kıvılcımlı ise kan akıtarak ölüm günlerini sayıyordu.

* * *

Kıvılcımlı'nın TKP hakkında yaptığı değerlendirmelerin tartışmasını yapmayacağız. Sadece komünist bir insanın "enternasyonalizm trajedisine", ölüm günlerinde yaşadıklarına kısaca bakacağız. Kıvılcımlı'nın kaleminden onun duygu ve düşüncelerini kısaca aktaracağız.

Tarih 30 Temmuz 1971, Kıvılcımlı yazmaya başlar. Bir buçuk yıl önce prostat kanserine yakalanmıştır. Ağrı, yanma, yırtılma, sürekli kanama dertleriyle uğraşmaktadır. Bulgaristan'dan, Doğu Almanya'dan kovulmuştur. Kıvılcımlı "üç ölüm" cezasına çarptırıldığını düşünür, şöyle der:

"*1971 Haziranı Sofya'da, –bana değil yanımdakilere,– benim 'Türkiye Komünist Partisi'nden atıldığım söylendi.*

O güne dek 'Parti' adına hiç kimse bana özel yaşantım veya ideolojim açısından en ufak bir

eleştiri, yahut bildiri yapmadı.
(...)
Sofya ve Berlin'den Moskova emriyle kovuldum. *Şimdi üç ölüm cezası ile mahkûm bulunuyorum:*

1 – Prostat Adeno Karsinom başlangıcı. Yetmişinde insan için tabiî idam hükmüdür. Ona bir diyeceğim yok. Ondan kaçamam.

2 – Türkiye'de Sıkıyönetim Mahkemesi: 'Yılanın başı', 'Azılı komünist' olarak idam cezasıyla tevkifime karar verdi. Bunu da sosyal ve politik bakımdan 'tabiî' sayıyorum. Bundan kaçtım.

3 – Nerede ve hangisi olduğunu bilmediğim bir 'Türkiye Komünist Partisi' beni bu sıra Parti'den atmış. Bu moral 'idam' kararını artık 'tabiî' bulamıyorum. Ve kaçamıyorum."[133]

Kıvılcımlı yaklaşık bir aydır TKP ile ilgili düşüncelerini kaleme almıştır. 5 Ağustos 1971'de kitabının son satırlarını yazmaktadır. Üsküp'tedir. Mareşal Tito Bulvarı'nda olan Bristol Oteli'nde acılar içinde kıvranmaktadır. Başına gelenleri yargılamaktadır. Kıvılcımlı'nın duyguları artık öne geçmiştir. Duygusal, acılı hava, onun kaleminden kâğıda dökülür:

"*Gece her yarım saatte bir kıvrandırıcı ağrılarla uyanıp, sabaha dek taşındım. Kan gözümde yok. Dayanılmaz ağrılar her şeyi unutturuyor. Ne zâlim hastalıkmış bu kanser? Acının dehşeti gözümden yaş getiriyordu. Sızlıyan, dağınık, inatçı, apak saçlı başımı ellerim arasına almış, sesli konuşuyordum:*

'Nedir bu başıma gelenler? Tabiat affetmez, Toplum affetmez. Türkiye'de Sıkıyönetim beni idamla kovalıyor. ***Moskova-Sofya-Berlin de Sıkıyönetim beni idam edilmeye kovuyor.*** *Şansa inansam, yeryüzünde benden talihsizi olmaz, derdim.'*

Sabahları kıvranıp taşınarak yapmak, her kalkışta saate: 'Aman, çabuk geç' derce bakmak, bir saat toplam uyku uyumamak nedir?
(...)
Her çıkışta en az iki üç parça bakla kadar pıhtı. Yediklerim belli. Nereden buluyor aylar yıllardır bu vücut bunca kanı?.. Onun kötümserliği altında ***intiharı bile düşündüğüm oluyor****. Başkalarının ve kendimin başına belâ olacağıma, sükûnetle çeker giderim şu dünyadan.*

TKP kanseri *ondan baskın çıktı.*"[134]

* * *

Hikmet Kıvılcımlı ölüme adım adım yaklaşmaktadır. Tarih 30 Eylül 1971'dir. Oturur, SBKP MK Genel Sekreteri Leonid Brejnev'e bir mektup yazar. Başına gelenleri anlatır; ölüm yatağında yazdıklarını özetler. Brejnev'e sorular sorar:

"*Leonid Brejnev*

S.B.K.P. M.K. Genel Sekreteri

Yoldaş,

[133] Hikmet Kıvılcımlı, *Kim Suçlamış*, Yol Yayınları, 1979, s.43.
[134] Hikmet Kıvılcımlı, *Kim Suçlamış*, Yol Yayınları, 1979, s.141.

Sovyet Sosyalist adâletine göre: Hiç kimse mahkemenin verdiği bir karar gereği olmadıkça suçlu sayılamaz.
(...)
Ben 70 yaşındayım, ve 50 yıllık süreden beri Marksizm-Leninizm sancağı altında dövüşüyorum.

50 yıldan beri, durmak ve silâh bırakma nedir bilmeksizin, Türk burjuvazisince 'Azılı Komünist. Moskova'ya git!' diye bağırılarak işkenceli koğuşturmalara uğradım.

Ben, gene bir 'Azılı Komünist. Moskova'ya git!' diye bağırılarak, 40 yıldan fazla ağır cezalara mahkûm edilip, tüm 22 yıl yarıderebeği Türkiye'nin zindanlarında kaldım."

"*Moskova ile kısa bir danışıştan sonra,* ***Bulgaristan Halk Cumhuriyeti ile Almanya Demokratik Cumhuriyeti polisleri, hiçbir izahat verilmeksizin, beni (iki arkadaşımla birlikte)*** *kendi Sosyalist sınırları dışına, Amerikan emperyalizminin askercil üssü Türkiye'nin dostları olan Kapitalist ülkelere doğru ve İnterpol ağlarına doğru, ne yaşıma, ne geçmişime, ne ameliyat sonrası kanser kanamalarıma ve acılarıma bakmaksızın,* ***püskürtüp attılar****.*

Bu sosyalist adâlet midir? Cinayetim ne idi? O îlam hükmünü kim vermişti?"

"*Ölüm döşeğinde olsam bile, her türlü dâvâlaşma ve karşılaşma için hazırım.*

Sizin Sosyalist Adâletinizi umabilir miyim?

Selâmlar, Yoldaş.

30.9.1971

Dr. Hikmet Kıvılcımlı"[135]

Brejnev'den "enternasyonalizm" adına adalet bekleyen Kıvılcımlı bu mektubu yazdıktan 11 gün sonra (11 Ekim 1971'de) "üç ölüm acısını" içinde taşıyarak ölecektir.

Hayatını komünizm kavgasına adamış Kıvılcımlı, dünyadan ayrılmadan 9 gün önce (2 Ekim 1971'de) eşine bir mektup yazar. Sanki acılar içinde kıvranan, ölüm döşeğinde yatan o değilmiş gibi, eşinden *Osmanlı Tarihi* vb. el yazmalarının tape edilmesine yardımcı olmasını ister ve son sevgi duygularını ifade eder:

"*Yaşama, hiç değilse benim için aralıksız işkence olacakmış. Oldu. Hiç değilse seni son altı ay için somut üzüntüden kurtarmış olmak umudu tek tesellim. Evde olsam benim her acım doğrudan doğruya sana da dokunacaktı. Onun için sonum gelmedikçe senin ortamını bedenimle olsun yasa gömmek istemedim. Göz görmeyince gönül katlanır sözü boş olmamalı.*

Seni daha çok üzmeyeyim. Unutma ki ne denli sabırlı isen o denli metin olman da gerekir. Eşim olmanın sana her kahrı getireceği belliydi. Bu kertesini ummaz ve istemezdim. Ne çare ki doğa kurallarının temyizi, istinafı yok. Katlanacağız. Eşsiz içtenlikli arkadaş gözlerinden sonsuz hasretle öperim.
(…)

[135] Hikmet Kıvılcımlı, *Kim Suçlamış*, Yol Yayınları, 1979, s.150, 151, 160.

Üzülme. Eşim olmayı göze aldığın kadar yiğit olman yaraşır.
(…)
2 Ekim 1971
Dr. Hikmet Kıvılcımlı"[136]

* * *

Bırakalım komünistliği, insanlığa sığmayan bu tutumun TKP tarafındaki sorumluları kimdir?

Kıvılcımlı'nın "sosyalist ülkeler" denen ülkelerden kovulduğu tarihte, TKP yönetiminden "Dış Büro" sorumluydu. Peki, Dış Büro'da kimler vardı? Zeki Baştımar (Yakub Demir), İsmail Bilen (Marat Bostancı), Aram Pehlivanyan (Ahmet Saydan).

Bu üç "komünist" Kıvılcımlı gibi komüniste ölüm cezasını uygun görmüştür. Hangisi daha fazla suçludur, bilemeyiz. Ne var ki, bu suçun benzerinin 1964-1965 muhalefeti sırasında yaşandığını biliyoruz; aktarmıştık. O zaman da yoldaşlarını ortalıkta bırakanların aynı üç kişi olduğunu belgelerle göstermiştik. Demek ki, bu üç kişinin enternasyonalizm anlayışı, anti-dünya devrimi ipliğinden örülmüş olduğu gibi, ayrıca insanlıkdışı bir iplikten örülmüştür. Birinci ipliği, ideolojik eleştiri sınırı içine sokabilirsiniz. Ya ikinci iplik?

Tarih ne kadar şaşırtıcı! Hayat ne kadar ilginç! Kıvılcımlı'yı ağrı ve sızılar içinde ortada bırakanlardan biri olan Zeki Baştımar, Kıvılcımlı'nın ölümünden yaklaşık 1 ay sonra (Kasım 1971'de) ilk beyin kanamasını ve ardından gelen felci geçirecektir. Demokratik Alman Cumhuriyeti'nde (Berlin'de) güzel bir hastanede tedavi olacaktır. Ama asıl darbeyi, Dış Büro'daki diğer iki yoldaşından (İ.Bilen ve A.Saydan'dan) alacaktır. O da "hastalıklı enternasyonalizm" anlayışının acılarını tadacaktır. Tıpkı, Kıvılcımlı'ya yapılan gibi!

Zeki Baştımar'ın Devrilmesi

Zeki Baştımar'ın TKP MK Sekreterliği'nden alınıp yerine İ.Bilen'in getirilmesi, SBKP-TKP ilişkilerinin nasıl yürüdüğünü göstermesi açısından öğreticidir. Proletarya enternasyonalizminin ne hale getirildiğini bu ilişkide görebiliriz. Ayrıca Stalin'i reddeden, ama Stalinci parti prensiplerini uygulayan anlayışı, yoldaşça olmayan parti ilişkisini kavrayabiliriz.

Sovyetler Birliği Yüksek Sovyet Prezidyumu tarafından 17 Nisan 1970'de Zeki Baştımar'a, "Lenin 100. Doğum Yılı Jübile Nişanı" verilir. TKP MK Birinci Sekreteri olan Zeki Baştımar ödüllendirilmiştir.

Kasım 1971'de Zeki Baştımar ilk beyin kanamasını geçirir, sağlığı bozulur.

TKP MK Dış Bürosu bu dönemde İsmail Bilen, Aram Pehlivanyan ve Zeki Baştımar'dan oluşmaktadır. İ.Bilen, SBKP MK Uluslararası İlişkiler Şubesi Başkan Vekili Zagladin'le 26 Aralık 1972'de özel bir görüşme yapar. İ.Bilen'in amacı, Sovyetler Birliği'ni etkileyerek Zeki Baştımar'dan TKP sorumluluğunun alınmasını ve kendisine verilmesini sağlamaktır.

İ.Bilen yıllarca birlikte çalıştığı Zeki Baştımar yoldaşını, Zagladin'e şikâyet eder: TKP'nin aktifleşmemesinin önündeki engel Zeki Baştımar'dır. Kişiye tapınmayı partiye getirmiştir. Kolektif çalışmayı çiğnemektedir. İsmail Bilen'in, Zeki Baştımar (Yakub Demir) hakkında

[136] Dr. Hikmet Kıvılcımlı, *Hikmet Kıvılcımlı'nın Kaçış Öyküsü*, Sorun Yayınları, 2018, s.115.

Zagladin'e verdiği bilgi şöyledir:

"*TKP'nin çalışmalarını aktifleştirmenin, partiyi yenibaştan düzenlemenin önündeki **başlıca engel** Y.Demir'dir.*
(...)
*Demir, **şahsına tapmayı** getirmiş olmanın yanı sıra, parti işleriyle ilgili kararlara kimsenin katılmasına izin vermemekte, parti yönetimini güçlendirmeye, TKP'nin yeni program ve tüzüğünü hazırlamaya (yürürlükteki parti Program ve Tüzük'ü 30'lu yıllarda kabul edilmiştir ve doğal olarak, eskimiştir) ve Batı Avrupa'daki TKP gruplarının yönetimini güçlendirmeye yönelik bütün önerilere fiilen karşı çıkmaktadır. Demir, bu parti gruplarının her biriyle bağları ayrı ayrı kendi elinde tutmaya çalışmakta, böylece Batı'da yaşayan Türkler arasında gerçek çalışmaya geçme olanağını ortadan kaldırmaktadır.*"[137]

Dikkat edilirse İ.Bilen, Zeki Baştımar'ı bir zamanlar Kruşçev'in Stalin'i, ardından Brejnev'in Kruşçev'i suçladığı gibi suçlamaktadır. Zeki Baştımar, kendine tapınmayı yaymıştır, başına buyruk davranmıştır. İ.Bilen niçin kendi yoldaşını parti içinde açıkça eleştirip çözüm yolu aramamaktadır? İ.Bilen bilmektedir ki, TKP'de yönetim değişikliği olacaksa; Sovyetler Birliği'nin onayıyla olacaktır. Stalin'in yarattığı, daha sonra Kruşçev ve Brejnev'in sürdürdüğü "proletarya enternasyonalizmi" ilişkisi budur.

SBKP, 1970 yılında "Lenin Nişanıyla" ödüllendirdiği Zeki Baştımar'dan vazgeçmiş olmalı ki, Mart 1973'te Alman Demokratik Cumhuriyeti (ADC) Hastanesi'nden Zeki Baştımar'a bir "görev yapamaz" raporu alınır.

24 Mayıs 1973'te TKP Merkez Komitesi Bürosu'nun toplantısı yapılır. Bu toplantıda daha önce alınmış olan rapora göre, Zeki Baştımar'ın "kafaca çalışamaz" hale geldiği, "görevden alınması" gerektiği vurgulanır. Zeki Baştımar sadece hastalığından dolayı görevinden alınmamaktadır. Ayrıca, kolektif çalışma ilkesini çiğnediği, fraksiyonculuk yaptığı için görevine son verilmektedir. 24 Mayıs 1973 TKP MK Bürosu'nun toplantı tutanağında şunları okuyoruz:

"*Demir yoldaş, hastalıktan başka, parti yönetiminde **kolektif çalışma ilkesini** daha kaba çiğnemekte, Büroda çoğunlukla alınan kararlara uymamakta, bunları tanımamaktadır. Partiyi yanlış yollara sürüklemektedir. Açıktan **fraksiyonculuğa** geçmiştir.*
(...)
Partinin bugünkü kritik durumu, önünde somut duran sorunlar serin kafayla, elbirliğiyle, yoğun bir çalışma istiyor.

Karar: Bütün bu nedenlerle Demir yoldaş, TKP Merkez Komitesi Birinci Sekreteri görevinden alınmıştır. Emekliyle ayırılmıştır. Karar oy çoğunluğuyla verilmiştir.
(...)
TKP Merkez Komitesi Bürosu
Üye: Marat (İMZA)
Üye: Aram (İMZA)"[138]

Peki, bu kararı kaç kişi almıştır? İki kişi! İsmail Bilen ve Aram Pehlivanyan.

---

[137] İsmail Bilen, Zagladin ile 26 Aralık 1972'de yapılan görüşme zabtından, aktarma Zeki Baştımar, *Yaşam Öyküsü, Mektuplar, Yazılar*, Sosyal Tarih Yayınları, 2009, s.41.
[138] TKP MK Bürosu Toplantı Tutanağı, 24 Mayıs 1973, aktarma Zeki Baştımar, *Yaşam Öyküsü, Mektuplar, Yazılar*, Sosyal Tarih Yayınları, 2009, s.42.

Zeki Baştımar bu kararı tanımayacağını belirtir.

Bu toplantıdan sonra Zeki Baştımar, SBKP Uluslararası İlişkiler Sekreterliği'ne bir mektup yazar. Kendi hakkında verilen raporun hastaneden çıktıktan dört ay sonra yazıldığını, kendisini tedavi eden doktorların imzası olmadığını söyleyerek "belirli amaçla" bu işin yapıldığını anlatmak ister. İ.Bilen'i birçok konuda suçlar. Zeki Baştımar'ın amacı da Sovyet yetkililerini ikna edip, alınan kararı değiştirmeye yöneliktir.

Burada hangi tarafın doğruyu söylediği bir yana, TKP'nin yönetim kademesi için iki tarafın da Sovyetler Birliği'ne baktığıdır. TKP'deki yönetim sorununu, SBKP çözecektir. Yanlış olan da budur.

Zeki Baştımar'ın mektubunu değerlendiren SBKP yetkilileri aslında çoktan kararlarını vermiştir. SBKP adına Zagladin 21 Haziran 1973'te Zeki Baştımar ile özel bir görüşme yapar. TKP'nin yönetim organlarını belirlemenin partinin iç işi olduğunu söyler. Tabii ki bu, diplomatik dilde böyledir. SBKP, TKP üst yönetimini her zaman bir biçimde belirlemiştir. Sadece SBKP değil, TKP Merkezi'nin Alman Demokratik Cumhuriyeti'nde olmasından dolayı, Alman Sosyalist Birlik Partisi (ASBP) de, TKP'nin iç işlerine müdahale etmiştir. SBKP ile ASBP birlikte TKP hakkında kararlar vermiştir.

Zeki Baştımar 21 Haziran 1973'te Zagladin'le yaptığı özel görüşmede, Alman Sosyalist Birlik Partisi'nin (ASBP'nin), TKP'nin iç işlerine (yönetim işlerine) karıştığını ifade ederek şikayette bulunur. Zagladin bu suçlamayı kesinlikle reddeder. SBKP MK Uluslararası İlişkiler Şubesi Başkan Vekili Zagladin'in, Zeki Baştımar (Yakub Demir) ile yaptığı Görüşme Protokolü'nde şunlar yazılıdır:

"*V.V.Zagladin yoldaş, Demir yoldaşın dile getirdiği görüşlerin SBKP MK'ne iletileceğini söyledi. Bununla birlikte, yönetim organlarının terkibiyle ilgili karar almanın* ***her partinin iç işi*** *olduğunu belirtti. SBKP MK'nin* ***kardeş partilerin iç işlerine karışmama*** *ilkesinden hareket ettiğine işaret etti. Bu nedenle de, anlaşılacağı gibi, söz konusu durumda bu sorunu Türk yoldaşlar kendileri çözmelidir, dedi. Zagladin yoldaş Demir yoldaşın ASBP MK'nin TKP MK'nin* ***içişlerine müdahale ettiği suçlamasını kesinlikle reddetti****."*[139]

Burada gerçeği söyleyen kimdir? Zeki Baştımar!

1965'te TKP Dış Bürosu içinde büyük bir anlaşmazlık çıktığında, ASBP (Alman Sosyalist Birlik Partisi) devreye girmiş ve Zeki Baştımar'ın (Demir'in) karşısında yer almıştır. Bunu nereden biliyoruz? Alman Demokratik Cumhuriyeti'ndeki (ADC'deki) SSCB Elçiliği Görevlisi Kinin ile ASBP yetkilisi R.Gutman arasında 13 Eylül 1965'te yapılan görüşme zaptından. Söz konusu görüşme tutanağında, R.Gutman'ın TKP için yaptığı değerlendirme şöyle:

"*Görüşmede R. Gutman Türkiye Komünist Partisi yönetimi konusunda oluşan durumun kendisinde uyandırdığı büyük endişeyi anlattı.*
(...)
TKP içinde anormal bir durum oluşmuştur ve bu durumun devam etmesi olanaksızdır; partinin bütün işlerini, diğerlerini dikkate almadan başında Demir'in bulunduğu birkaç emektar partili yürütmektedir. Onlar uygun görmedikleri ve bu duruma tepki gösteren kişileri, ülkenin idare makamlarının yardımından ustaca yararlanarak değişik bahanelerle ADC'den

[139] 21 Haziran 1973, Zagladin ile Zeki Baştımar Görüşme Protokolü, aktarma Zeki Baştımar, *Yaşam Öyküsü, Mektuplar, Yazılar*, Sosyal Tarih Yayınları, 2009, s.49-50.

uzaklaştırmaktadır.
(...)
Uzun süredir TKP MK Plenumu yapılmamıştır, Türkiye'deki demokratik hareketle neredeyse hiç bağlantı yoktur, ***TKP yönetimi kendi ülkesindeki durumu bilmemektedir****.*
(...)
TKP'de işlerin ***Demir'in gösterdiği kadar parlak olmadığı****, görüş ayrılıkları ve parti demokrasisi ihlalleri bulunduğu belirtilmiştir.*

Aslına uygundur:

SBKP MK Uluslararası İlişkiler Şubesi
Asraportör E.Kozlova (İmza)
Aralık 1965"[140]

Demek ki, ASBP, SBKP'ye TKP hakkında bilgi veriyor ve TKP'nin yönetimine müdahale edilmesini istiyor. Ayrıca SBKP'nin kendisi TKP içinde olanları izliyor ve rapor tutuyor. Örneğin SSCB Bakanlar Kurulu Devlet Güvenlik Komitesi (KGB), 21 Mart 1968'de yazdığı İlmühaber'de TKP hakkında topladığı bilgiyi SBKP'ye sunuyor. Bu belge, TKP'nin, KGB tarafından kontrol edildiğini gösteriyor. Başka bir deyişle, SBKP'nin doğrudan TKP'nin iç işlerine karıştığını gösteriyor. KGB'nin verdiği bilginin doğruluğu veya yanlışlığı önemli değil; önemli olan SBKP'nin TKP'yi gizlice denetlemesi ve gerektiği zaman müdahale etmesi."Çok gizli" ibaresini taşıyan İlmühaber'de şunları okuyoruz:

"*Edinilen bilgiye göre, 23 Ocak 1968 günü Leipzig'de sözde TKP MK toplantısı yapılmış ve burada parti içinde kimi 'bölünme belirtileri' sorunu ve TKP üyeleri arasındaki görüş ayrılıklarını gidermek amacıyla bir MK üyesinin Türkiye'ye gönderilmesi konusu görüşülmüştür.*
(...)
Kaynak: SSCB Bakanlar Kurulu Devlet Güvenlik Komitesi (KGB) Başkan Vekili

Zaharov yoldaşın malûmatı (Girdi no.0957 / 13/III-68).

SBKP MK Uluslararası İlişkiler Şubesi Asraportörü

R. Varakina (İmza)

21 Mart 1968."[141]

O halde Zagladin'in (SBKP'nin), "TKP yönetim sorunlarını kendisi çözer" saptaması gerçeği yansıtmıyor. Zeki Baştımar kendi deneyimleri üzerinden bunu biliyor. Bu nedenle SBKP'ye gözünü dikiyor.

İlginç olan nokta, Zeki Baştımar'ın, ASBP'nin, TKP'nin yönetim işlerine karışmasından yakınmasıdır; ama SBKP'nin, TKP'nin iç işlerine karışmasından şikâyeti yok! Bu karışmayı "proletarya enternasyonalizminin" bir gereği olarak görüyor. Geçmişten aldığı anlayış bu! Zeki Baştımar, 1962 Konferansı'nda TKP Dış Büro'yu SBKP'nin onayıyla oluşturmamış mıydı?

[140] 13 Eylül 1965, Kinin ile R.Gutman Görüşme Tutanağı, aktarma Zeki Baştımar, *Yaşam Öyküsü, Mektuplar, Yazılar*, Sosyal Tarih Yayınları, 2009, s.50.
[141] 21 Mart 1968, İlmühaber, KGB Başkan Vekili Zakarov'un Malümatı, aktarma Zeki Baştımar, *Yaşam Öyküsü, Mektuplar, Yazılar*, Sosyal Tarih Yayınları, 2009, s.51.

1962 Konferans Tutanağı'nda "*Dış Büro seçilmemiştir, teşekkül etmiştir,"* denmesi bu nedenle değil miydi?

Sonuç olarak Zeki Baştımar'ı TKP MK Birinci Sekreteri yapan SBKP'ydi. Şimdi onu görevden alan da SBKP! O halde TKP için "proletarya enternasyonalizmi", SBKP'nin ideolojik yaklaşımlarını savunmak kadar, SBKP'nin TKP'ye biçtiği yönetimsel kararlara da uymaktır.

İsmail Bilen'in (Marat'ın) Dönemi

ASBP MK Uluslararası İlişkiler Sekreterliği 3 Temmuz 1973 tarihli duyurusuyla İsmail Bilen'in TKP Birinci Sekreteri olduğunu onaylar. Zeki Baştımar'ın (Yakub Demir'in) görevden alınmasını iki nedene bağlar. Birincisi sağlık durumudur. İkincisi, Yakub Demir'in kolektif çalışma ilkelerini çiğneyerek fraksiyonculuk yapmasıdır. İkinci neden bu duyuruda şöyle ifade edilir:

"*Demir yoldaş, faaliyetlerinde, Parti yönetiminde* ***kolektif yönetim ilkesine*** *aykırı davranmıştır. Politbüro çoğunluğunun aldığı kararları tanımamış, Partiyi hatalı bir biçimde yönlendirmiş ve* ***fraksiyoncu*** *çalışma yürütmüştür.*"[142]

SBKP'deki Stalinci parti anlayışı, diğer komünist partilerine yansımamazlık edemezdi. Hem ASBP'ye, hem TKP'ye yansıyordu. Bu parti anlayışının, ortaya çıkan muhalefetleri örgütsel olarak vuruş silahı, "fraksiyonculukla" suçlamaydı. İdeolojik vuruş silahı ise, "anti-Sovyetizmle" suçlamaydı. Zeki Baştımar bu silahları kullanarak birçok parti üyesini vurmuştu. Şimdi sıra kendisindeydi; fraksiyonculuk silahıyla vuruldu.

* * *

İsmail Bilen artık TKP MK Birinci Sekreteri'dir. Türkiye'de TKP, "1973 Atılımını" başlatacaktır. TKP'nin Türkiye'de yeniden örgütlenmesi kararı ve onayı yine SBKP ve ASBP üzerinden geçecektir.

Zeki Baştımar'ın görevden alınmasına karar veren İsmail Bilen (Marat) ve Aram Pehlivanyan (Ahmet Saydan), SBKP'den iki yetkili ve ASBP'den iki yetkiliyle birlikte bir toplantı yaparlar. Bu toplantının ikinci bölümüne ASBP ile "iyi ilişkileri" olan Mustafa Demir (Nejat Yelkenci) ve Ali Durak (Şiko Durmaz) katılır. Böylece dört kişilik TKP Politbürosu'nu oluştururlar.

Bu toplantı hakkındaki bilgiyi nereden biliyoruz? Mustafa Demir'in, Haluk Yurtsever'le 20 Şubat 2002'de Berlin'de yaptığı görüşmeden! Haluk Yurtsever aktarıyor:

"*1973 Atılımı'nın dört kişilik ilk politbürosunun üyelerinden biri olan Mustafa Demir, bu toplantı öncesinde biri V.V.Zagladin, olmak üzere* ***Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nden iki, Demokratik Alman Cumhuriyeti (DDR) Sosyalist Birlik Partisi'nden iki yetkiliyle*** *TKP'den İsmail Bilen (Marat) ve Aram Pehlivanyan'ın (Ahmet Saydan) bir araya geldiklerini, toplantının ikinci bölümüne kendisini (Mustafa Demir / Nejat Yelkenci) ve Ali Durak'ı (Şiko Durmaz) çağırdıklarını belirtiyor.*"[143]

Demek ki, "TKP 1973 Atılımı" sadece TKP'nin kararıyla değil, daha çok SBKP'nin, ASBP'nin

[142] ASBP MK Uluslararası İlişkiler Sekreterliği Duyurusu, 3 Temmuz 1973, aktarma Zeki Baştımar, *Yaşam Öyküsü, Mektuplar, Yazılar*, Sosyal Tarih Yayınları, 2009, s.51.
[143] Haluk Yurtsever, *Yükseliş ve Düşüş – Türkiye Solu 1960-1980*, Yordam Kitap, 2008, s.210.

kararı ve onayıyla başladı.

Şüphesiz ki, komünist partilerinin aralarında dayanışma göstermesi çok doğal. SBKP'nin ve ASBP'nin TKP'ye yardım etmesi gerekir. Proletarya enternasyonalizmi açısından doğal olmayan şey, SBKP'nin ve ASBP'nin bu dayanışmanın karşılığı olarak TKP yönetimini belirleme hakkını kendilerinde görmeleridir. Ayrıca TKP'nin bunu proletarya enternasyonalizmin gereği olarak kabul etmesi, SBKP'nin ideolojik-politik görüşlerini gözü kapalı savunmasıdır.

1973 TKP Atılımı'nın beşinci kişisi Aydın Meriç (H.Erdal) olacaktır. H.Erdal, İ.Bilen tarafından Türkiye'den gelen birinci üye olarak partiye alınacak ve anında TKP Politbüro üyesi yapılacaktır. H.Erdal, nasıl TKP Politbürosu'nun beşinci üyesi olduğunu şöyle anlatır:

"*Yakub Demir yoldaşla görüşmek üzere yurt dışına çıktım. Eski ilişkilerden birinin kapısını çalıp, Yakub Demir'le görüşmek istediğimi söyledim. Bu yoldaşın tanıştırdığı tanımadığım bir kişi Yakub Demir'le görüştürmeye götürürken, yarı yolda artık Yakub Demir'in bu görevi yapmadığını, bir başka yoldaşın olduğunu, onunla görüştüreceğini söyledi. Ben de, doğru ya da yanlış, politik bir tercih yapıp, bu yoldaşla görüştüm. Bu ilk görüşmemizde İ.Bilen bana Türkiye'de yeniden inşa edilecek komünist partisinin* ***1 no'lu üyesi****,* ***1 no'lu yöneticisi*** *olduğumu, beni komünist yapanların komünist sayılmaması gerektiğini söyledi.*

İkinci sohbetimizde, İ.Bilen, yaptığımız görüşmenin ***Politbüro toplantısı*** *olduğunu söyledi. Ben de böylece Politbüro üyesi oldum!*"[144]

İşte TKP, SBKP'nin onayıyla bu biçimde oluşturulmuş beş kişilik Politbürosu'yla Türkiye'de 1973 Atılımı'na başlar. Parti yayın organı *Atılım* gazetesi 8 Ocak 1974'te yayına başlar. 1974'te beş kişilik Politbüro, TKP Üçüncü Programı'nı taslak olarak hazırlar. 1977 Konferansı (1977 Moskova Konferansı) bu programı onaylar.

"TKP 1973 atılımı" Sovyetler Birliği'nin katılımıyla başlatılsa da, bu süreçte İ.Bilen'in tarihsel olarak önemli ve olumlu bir rol oynadığını kabul etmek gerekir. TKP bu atılım sayesinde Türkiye siyasetinde pasif bir güç olmaktan aktif bir güç olmaya doğru adımını atmıştır.

Proletarya Enternasyonalizmi

TKP Üçüncü Programı, dünya devrimini ağzına almayan bir programdır. Proletarya enternasyonalizmini, Türkiye halkının çıkarını başa alarak yorumlayan bir programdır.

"*Türkiye Komünist Partisi çalışmalarında,* ***her şeyden önce ve en başta*** *Türkiye halkının menfaatlerini gözönünde tutar.*"[145]

Oysa Marksizmin proletarya enternasyonalizmi anlayışı, dünya devriminin çıkarını (diğer uluslarının devrimci çıkarını) en başa koyar. TKP bu anlayıştan yoksundur. Ayrıca diğer ulusların devrimci çıkarını, Sovyetlerin ulusal çıkarına eşitler. TKP sözde "Türkiye halkının çıkarı en başta" dese de, gerçekte en başta olan Sovyetler Birliği'nin ulusal çıkarıdır. Her iki yönden de TKP'nin bakış açısı, proletarya enternasyonalizmine terstir

TKP'nin proletarya enternasyonalizminden anladığı şey, Türkiye'de kim iktidarda olursa olsun,

[144] H.Erdal, *TKP'mizi Yükseltelim*, İşçinin Sesi Yayınları, 1983, s.15.
[145] Aktarma *TKP Program*, Ürün Yayınları, 1978, s.22.

bu iktidarla Sovyetler Birliği arasında dostluk ilişkilerini savunmaktır. Proletarya enternasyonalizmini, Türkiye Sovyet Dostluğu'na indirgemek, TKP'nin tipik bir tutumu olmuştur.

* * *

21-25 Haziran 1978'de Başbakan Ecevit, Sovyetler Birliği'ni ziyaret eder. Brejnev'le görüşür, birtakım anlaşmalar imzalarlar. TKP hemen 27 Haziran 1978'de MK adına bir bildiri çıkarır. "Proletaryanın enternasyonalist" görevi adına, yapılan anlaşmalara övgüler düzer; ulusal burjuvazinin içinde gerçekçi eğilimlerin ağır bastığına karar verir. TKP Merkez Komitesi'nin 27 Haziran 1978 Bildirisi der ki:

"*Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan Politik Belge ve bir sıra anlaşma, çıkarılan Ortak Bildiri,* ***Türk-Sovyet ilişkilerinde yeni bir dönemin açıldığını*** *gösteriyor.*
(...)
TKP, komünistler imzalanan bu belgeleri yürekten selamlıyor.

TKP kurulduğu günden bu yana Sovyetler Birliği ile dostluk ve iyi komşuluk ilkesini savunmuş, bu ilkenin yaşama geçmesi için savaşagelmiştir.
(...)
Sovyetler Birliği'nin ardıcıl Leninci barış politikası, TKP'nin işçi sınıfının, ilerici, demokratik güçlerin, halkımızın savaşları ve ***ulusal burjuvazinin içinde, gerçekçi, sağduyulu eğilimlerin ağır basması*** *sonucunda bugünkü gelişme sağlanmıştır.*"[146]

TKP, 12 Eylül 1980 darbesinden sonra bile Türkiye-Sovyet ilişkilerini savunmayı proletarya enternasyonalizminin ölçütü haline getirmiştir. Sovyetler Birliği'nin ulusal çıkarını savunmayı, proletarya enternasyonalizmiyle özdeş kılmanın başka sonucu olamaz. Türkiye devletinin anti-Sovyetizm yapmaması TKP için yeterlidir. TKP, 1980 faşist cuntasını bu noktada olumlar.

Mart 1981 *Atılım*'ında yazan şu satırlara bakın:

"*Cunta bugüne dek anti-komünizmi, anti-Sovyetizmi resmi devlet politikası yapmadı.*"[147]

TKP için proletarya enternasyonalizmi=Sovyetler Birliği'ne bağlılıktır. İ.Bilen 1977'de bunu açıkça ifade etmiştir:

"*Partimizin en güçlü yönü, onun* ***proletarya enternasyonalizmine bağlılığı****, Leninizme bağlılığı,* ***Sovyetler Birliği Komünist Partisi*** *ile sıkı, kardeşçe dayanışmaya bağlılığıdır.*"[148]

* * *

İ.Bilen, dünya devrimini yapmak için kurulmuş Komintern'in 1943'te Stalin tarafından kapatılmış olmasını olumlu bulur. Yani Stalin'in kapatma kararını destekler.

"*Dünya proletaryasının uluslararası devrimci savaş örgütü Komintern, tarihsel görevlerini yüz akıyla yerine getirdi. 1943'te artık* ***görevlerini yerine getirmiş*** *saydı, kendi kendisini dağıttı.*"[149]

---

[146] 27 Haziran 1978 TKP MK Bildirisi, aktarma *Ürün*, Ağustos 1978, Sayı 50, s.3.
[147] *Atılım*, Mart 1981.
[148] I.Bilen, aktarma *Bilen Yoldaş Çok Yaşa!*, İşçinin Sesi Dizisi, s.45.
[149] İ.Bilen, *Yeni Çağ*, Mart 1979, s.292.

İ.Bilen de proletarya enternasyonalizmini savunmak adına Sovyetler Birliği'nin yanlış teorik düzlemini aynen tekrarlar. Örneğin Sovyetler Birliği'nde proletarya diktasının ömrünü doldurarak, genel halk devletine dönüştüğünü iddia eder:

"*Ve de yeni Sovyet Anayasası! Dünyanın görmediği en geniş demokrasi – sosyalist demokrasi! Dünyada hiç bir ülkenin varmadığı bir devlet – **Genel Halk Devleti**! Bu devlete gelişmiş sosyalizm kuruculuğuyla, proletarya diktatorası yoluyla, Lenin'in yoluyla varıldı.*"[150]

Yine Bilen, Sovyetler Birliği'nin dünya devriminden kopmuş politikasını eleştiren Troçki'yi ve taraftarlarını karşı-devrimci konuma yerleştirir ve anti-Sovyetizmle suçlar. Anti-Sovyetizm=Karşı-devrimciliktir. Sovyetler Birliği'ni savunmayanlar karşı-devrimcidir.

"*Komintern'in tarihinde SBKP'nin özel bir yeri vardır. Bu tarih her boydan ve soydan oportünizme, sağ ve 'sol' sapmalara karşı çetin bir savaş tarihidir.*
(...)
*Giderek açık **anti-Sovyetik, karşı devrimci konumlar alan Troçkizme karşı**, Lenin'in partisinin, Komintern'in verdiği savaş, bunun en açık örneklerinden biridir.*"[151]

Çin yönetimi Sovyetler Birliği'yle çelişkiye düştüğü için doğal olarak karşı-devrimcidir. İ.Bilen'e göre Çin, emperyalizmin vurucu gücüdür. O halde, Çin yönetimine karşı çıkmayanlar, proletarya enternasyonalizmini savunmamaktadır.

İ.Bilen, S.Üstüngel takma adıyla yazdığı *Güneşli Dünya* isimli kitapta Maocuları, Sovyetler Birliği'nin diliyle suçlar:

"*Artık açıktan açığa **karşı-devrimciliğe** geçen Maoculuğa karşı savaş, Türkiye'de bu anti-Leninci, gerici akımı tutanlara karşı savaş Amerikan köleliğine savaştan ayrılamaz...*"

"*Maocular, proleter enternasyonalizmine karşıdırlar. Dünya sosyalist topluluğunu, sistemini parçalamak, dünya işçi ve komünist hareketini budamak, bunları parçalamak yolundan yürütmektedirler. **Mao hiçbir zaman Marksist olmamıştır.** Leninizmin her zaman karşısında yer almıştır.*"[152]

Görüldüğü üzere bu yanlış proletarya enternasyonalizmi anlayışından kaçış yoktur. Ya Sovyetler Birliği'ni savunursun: enternasyonalist olursun. Ya da eleştirirsin, anti-Sovyetik, karşı-devrimci olursun(!).

Belirtmeye gerek yok; Çin'in enternasyonalizmi ulusalcıydı; ama SBKP'nin enternasyonalizmi ulusalcı değil miydi? Çin, ulusalcı enternasyonalizm batağında sosyalizm yönelişinden koptu, gitti. Sovyetler Birliği başka bir süreçten geçerek aynı sonuca ulaştı. Tek ülkede sosyalizmin tamamlanabileceğine inanmanın faturasıydı bunlar!

TKP Yönetiminin ve İ.Bilen'in Putlaştırılması

TKP'nin 1973 Atılımı'ndan sonra gizemli biçimde "TKP Merkezini" idealizasyon zehrini kullanarak putlaştırdığını görüyoruz. Parti üyelerine verilen hava "yenilmez, her zaman doğru

[150] S.Üstüngel (İ.Bilen), *Güneşli Dünya*, Ürün Yayınları, 1977, s.6.
[151] İ.Bilen, *Yeni Çağ*, Mart 1979, s.292.
[152] S.Üstüngel (İ.Bilen), *Güneşli Dünya*, Ürün Yayınları, 1977, s.219.

yolda olan TKP MK" imajıdır. TKP çok az sayıda üyeye sahip olduğu 1978 yılında bile (H. Erdal'a göre 1 Mayıs 1976'da 50, 1977 Konya Konferansı'na gidildiği tarihte 120 parti üyesi vardı) yığınsal TKP görüntüsünü TKP'nin gücünün kanıtı olarak kullandı. Partinin hiçbir zaman yanlış yapmayacağına inanan parti üyeleri, kendi beyinlerini TKP Merkezi'ne teslim ettiler. TKP Merkezi de zaten kendi beynini "proletarya enternasyonalizmi" adına SBKP'ye teslim etmişti.

İdealizasyon ve putlaştırmanın sonucu şu oldu: En başta SBKP'nin, SBKP Genel Sekreteri'nin, SBKP Politbürosu'nun, SBKP Merkez Komitesi'nin, TKP'nin, TKP Genel Sekreteri'nin, TKP Politbürosu'nun, TKP MK'sının eleştirilemeyeceğine duyulan bir inanç! Parti kararlarının yanlış olabileceği ihtimalini dışarıda bırakan bir inanç!

* * *

Hatırlarsak İ.Bilen, Zeki Baştımar'ı yerinden indirirken ona yönelttiği eleştirilerin en başına "şahsa tapınmayı" koymuştu. Zeki Baştımar kendini putlaştırıyordu. Peki, İ.Bilen Genel Sekreter olduğunda kendisinin putlaştırılmasına karşı mı çıktı?

1973'ten sonra İ.Bilen kendini putlaştırmanın yolunu döşedi. Kendisine TKP MK tarafından yapılan övgülere açık kapı bıraktı. Parti yayınları İ.Bilen'i büyük komünist olarak yüceltirken sessizce dinledi.

TKP'nin Sesi Radyosu 18 Ekim 1977'de İ.Bilen'in hayatını anlatan "Biyografi" yazısını okudu. Baştan sona kadar övgü dolu olan bu yazıdan bölümler aktarmamız gerekiyor.

"***Bilen yoldaş*** *şimdi Türkiye Komünist Partisi'ni, işçi sınıfını Büyük Oktobr Devrimi'ne bağlayan canlı bir köprüdür.*"

"*Aradan 55 yıl geçti.* ***Bilen yoldaş*** *Leninci savaş yolundan bir gün bile ayrılmadı. Yaşamını tümüyle Partisine, işçi sınıfına, komünizm ülküsüne adadı. Komünist disiplini bozmadı. Komünist morale leke sürmedi. TKP saflarında, yorulmak bilmez bir çabayla, özveriyle savaştı.*"

"*Şimdi TKP* ***Bilen yoldaşın*** *önderliğinde çetin savaşların içindedir.*"

"*Partimiz Marksizm-Leninizm ve proletarya enternasyonalizmi yolunda ilerliyor! Bu ilerleme TKP'nin Leninci Genel Sekreteri* ***Bilen yoldaş*** *ile kopmazcasına bağlıdır.*"[153]

Aynı tarihte yine *TKP'nin Sesi Radyosu,* TKP MK'nın İ.Bilen'in 75. Yaş gününü kutlama mesajını yayınladı. Bu mesaj Bilen'i yanılmaz bir önder, bir kahraman olarak sunan bir mesajdı. Bazı bölümleri şöyle;

"*Ulusal bağımsızlık, barış, demokrasi ve sosyalizm için TKP'nin savaşı, senin savaş yolun, ağır baskı, terör altında, 'hapis, zindan, kan' içinde geçmiştir. Yükselen işçi sınıfının güç kaynağına dayandın, proleter direngenlik, devrimci özveri, Bolşevik atılımcılık gösterdin, böylelikle bu çetin engellerin üstesinden gelmeyi bildin.* ***Her zaman Marksizm-Leninizm'in ülkü ve ilkelerine, proletarya enternasyonalizmine sıkı sıkıya bağlı kaldın.***"

[153] I.Bilen, aktarma *Bilen Yoldaş Çok Yaşa!*, İşçinin Sesi Dizisi, s.27-29,34.

"*Anti-komünizmin ve anti-Sovyetizmin eski ve yeni biçimlerine karşı, Maoculuğa, Troçkizme, TKP düşmanlığına karşı savaşı **partimiz bugün senin önderliğinde yürütüyor**, bundan böyle de yürütecektir.*"

"*Değerli **İ.Bilen yoldaş**,*

TKP, senin Leninci önderliğinde, Genel Sekreterliği'nde bu görevlerin üstesinden gelecektir. Türkiye Komünist Partisi, komünistler böylesi bir durumda, Senin gibi bir yöneticisiyle kıvanç duyuyor."[154]

* * *

İ.Bilen'in putlaştırılmasına en fazla hizmet eden TKP örgütü, R.Yürükoğlu'nun yönettiği İngiltere parti örgütü oldu. "Bilen Yoldaş Çok Yaşa" diye bir broşür çıkardılar. Broşürün Giriş bölümünü İ.Bilen'i yüceltmelerle doldurdular. Şöyle ki:

"*Bugün TKP'nin Genel Sekreterliği'nde, Türkiye devrim hareketinin önderliğinde **Bilen yoldaş** var.*
(...)
***Bilen yoldaş**, dünüyle bugünüyle büyük bir Lenincidir. TKP saflarında geçirdiği 55 yıllık savaş yolu özverilerle, zindanlarla, sürgünlerle, akıl almaz yiğitliklerle doludur.*"

"***Bilen yoldaş** doğruları veriyor, doğruları gösteriyor. Bu onun Leninizm'e, proleter enternasyonalizmine bağından, TKP'de 55 yıllık savaşından, Suphilerle, Hacıoğullarıyla ortak Bolşevik yolundan ayrılmaz. **Bilen yoldaş**, işçi sınıfımızın biricik partisi TKP'nin Leninci önderi, atılımlı, en genç savaş eridir. '**Bilen Yoldaş** Çok Yaşa' – Bu belgi TKP'nin, bu belgi işçi sınıfımızın, tüm halkımızın belgisidir.*"[155]

Bundan daha kötüsünü R.Yürükoğlu yaptı. Bu broşürün sonuna, Londra'da yapılan, "İ.Bilen'in 75. yaş günü kutlama toplantısında" yaptığı konuşmayı koydu. R.Yürükoğlu fantezi dünyasını işin içine kattı, inanılmaz şeyler söyledi. İ.Bilen, yunus balıklarının içini bildirilerle doldurarak Komintern'e götürmüş(!)

"*İ.Bilen'in yaşamı, fazla sözcük aramadan söyleyelim, efsanevi bir yaşamdır.*

*Haliç'te partiye girişinden bu yana defalarca kayıkla Karadeniz'i geçişi, **yunus balıklarının içini bildiri doldurarak Komintern'e götürüşü**, işkenceler, hapisler, dağlarda çete savaşlarına, gerilla savaşlarına katılması, oralarda yaralanması, düşman cephaneliklerini basışı.*"[156]

R.Yürükoğlu yaptığı yanlışı ileride anlayacaktır. Ne var ki, bunun sonuçları kendisi açısından kötü olacaktır. İ.Bilen'i tüm parti basınının idealize etmesi, şahsa tapınma değil midir? İ.Bilen, Zeki Baştımar'ı bu konuda eleştirdiğini hatırlamamış mıdır? Sonra, Lenin'in, Marx'ın, Engels'in "kişisel tapınmayı" nasıl eleştirdiğini İsmail Bilen bilmiyor mu? Bolşevik Partisi, Lenin'in 50. doğum gününü kutlamayı kararlaştırdığında, Lenin bunu protesto etmişti. Övücü konuşmalar başladığında çekip gitti.

---

[154] *Bilen Yoldaş Çok Yaşa!*, İşçinin Sesi Dizisi, s.35,36,37.
[155] *Bilen Yoldaş Çok Yaşa!*, İşçinin Sesi Dizisi, s.5,26.
[156] R.Yürükoğlu, İ.Bilen'in 75. yaşgününü kutlama toplantısında yaptığı konuşma, aktarma *Bilen Yoldaş Çok Yaşa!*, İşçinin Sesi Dizisi, s.85.

İlginç olan nokta şudur: Kruşçev, Stalin'i "kişisel putlaşma" yarattı diye eleştirmişti. Kendisi yönetime gelince kendini putlaştırdı. Bilen, Zeki Baştımar'ı bu konuda eleştirdi; kendisi Genel Sekreter olunca eleştirdiği şeyi kendisi yaptı.

Demek ki, "Stalinci kendini putlaştırma" fenomeni kolay geçmiyor; kalınca kalıyor.

TKP İşçinin Sesi Muhalefeti

TKP'nin proletarya enternasyonalizmine bakış açısını göstermesi açısından *TKP İşçinin Sesi Muhalefeti*'ne karşı alınan tutum çok önemlidir. Burada SBKP'nin aldığı tavır, "sosyalist ülkeler" olarak isimlendirilen ülkelerin enternasyonalizm anlayışlarını ayrıca gösterecektir.

R.Yürükoğlu'nun 1977'de İ.Bilen'i nasıl mitleştirdiğini aktarmıştık. R.Yürükoğlu, İ.Bilen'e değer verdiği kadar, İ.Bilen de R.Yürükoğlu'na ve onun yönettiği İngiltere parti örgütüne değer veriyordu. 1977 Konya Konferansı'nda İngiltere örgütünün yayımladığı *İşçinin Sesi* gazetesi, TKP yayını olarak kabul edilmiş ve övülmüştü. (Gizlilik nedeniyle bu karar yayımlanmamıştı.)

Şubat 1978'de R.Yürükoğlu (Nihat Akseymen, parti adıyla Veli Dursun) *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* ismiyle bir broşür yayımladı. Türkiye'de devrime yönelmek gereğini vurgulayan sol içerikli bir broşürdü bu!

1978 TKP plenumu (tam üyeli Merkez Komitesi toplantısı) yapıldı. TKP Politbürosu, İ.Bilen'in önerisiyle R.Yürükoğlu'nu *Atılım* editörlüğüne getirme kararı aldı. Bir süre sonra R.Yürükoğlu Berlin'e gitti ve Leipzig'e (Alman Demokratik Cumhuriyeti'ne) geçebilmek için vize beklemeye başladı. R.Yürükoğlu birkaç ay Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin (Alman Sosyalist Birlik Partisi'nin = ASBP'nin) vereceği vizeyi bekledi; ama "sosyalist" bu ülke, TKP MK üyesi olan R.Yürükoğlu'na vize vermedi. Üstelik TKP Politbürosu'nun kararına rağmen!

Daha sonra TKP Genel Sekreteri olacak Nabi Yağcı (Haydar Kutlu) bu bilgiyi şu sözlerle doğrulayacaktı:

"*1978'de TKP MK üyesi ve İngiltere parti örgütü sorumlusu Yürükoğlu'nun Atılım redaksiyonunda çalışmasını İ. Bilen istemiş, bunun için onu Leipzig'e çağırmış, fakat SED (Almanya Sosyalist Birlik Partisi) onun DDR'e (Demokratik Almanya Cumhuriyeti) girmesi için vize vermemişti.*"[157]

R.Yürükoğlu zorunlu olarak 1978 yılının sonuna yakın İngiltere'ye geri döndü. Aralık 1978'de *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* kitabının 2. genişletilmiş basımını yaptı.

Bu tarihlerde TKP Politbürosu üyesi olan H. Erdal (Aydın Meriç) bu süreci sonradan şöyle anlattı:

"*1978 Plenumu'ndan sonra **İ.Bilen yoldaşın önerisiyle** MK üyesi Veli Dursun yoldaş, **Politbüro kararıyla** parti Merkez Komitesi'nin ideolojik işlerini yürütecek aygıtın üyeliğine ve Merkez Komitesi organı **Atılım'ın redaktörlüğüne** getirildi. Kendisine bu karar iletildi ve yer değiştirmesi söylendi. 1978 Haziranı'ndan yılın sonuna kadar, bu kararın uygulanması için geçici bir yerde bekletildi. Benim bugün hâlâ anlayamadığım en haksız nedenlerle bu karar*

[157] Nabi Yağcı, *Elele Özgürlüğe*, Belge Yayınları, 2018, s.348.

uygulanmadı, uygulanamadı.

*Bu dönemde Veli Dursun yoldaş yine **İ.Bilen yoldaşın önerisiyle** değişik ideolojik konularda çalışma yürütüyordu. Kararın uygulanamaması üzerine Veli Dursun yoldaş söz konusu geçici yerden sürekli yaşamakta olduğu ülkeye döndü. Kısa süre sonra İ.Bilen'in ona çok önceden önermiş olduğu kitabı yayınladı.*"[158]

ASBP, R.Yürükoğlu'na (Veli Dursun'a) niçin vize vermedi? Bunun nedenini ileride anlayacağız.

* * *

Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye başlangıçta TKP saflarında büyük ilgi gördü. Parti örgütleri bu kitabı parti yayını olarak dağıttılar. İ.Bilen ve TKP ideolojik işler sorumlusu Zaro (Veysi Sarısözen) bu kitabı olumlu buldular, kitabın tanıtımı için yazı yazdılar. O dönemde TKP üst yönetimindeki atmosferi yine H.Erdal anlatsın:

"*En başta İ.Bilen yoldaşla, partinin ideolojik işlerinin yöneticisi durumunda olan Zaro yoldaşlar olumlu tutum takındılar. Hatta **ikisi birlikte** bu kitabın radyodan tanıtılması için tanıtma yazısı yazdılar.*

Zaro yoldaş o dönemde birçok kez bana kitabın Parti'ye büyük bir ideolojik canlılık getirdiğini, Parti'nin bu tartışma ile ideolojik düzeyini yükselteceğini söyledi.

*İ.Bilen'in, Veli Dursun yoldaşa, kitaba ve çalışmalarına sempatisi o kadar yüksekti ki, toplanacak önümüzdeki plenumda Veli Dursun'un Politbüro'dan çıkarılacak bir başka yoldaşın yerine **Politbüro'ya girmesi** yolundaki önerisini söyledi ve bu konudaki düşüncelerimi sordu.*"[159]

* * *

Bu arada TKP Politbüro üyesi Mustafa Demir ve Ali Durak, *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* kitabını, "iyi ilişkileri" olan Alman Sosyalist Birlik Partisi'ne (ASBP'ye) iletmişler ve kitap hakkında olumsuz tutumlarını belirtmişlerdi. Bu iki Politbüro üyesi, R.Yürükoğlu ekibini "sol" buluyorlardı. Doğal olarak kendileri TKP'de sağ cepheyi temsil ediyorlardı ve ASBP ile görüşleri çakışıyordu. Nitekim Mustafa Demir, 20 Şubat 2002'de Berlin'de Haluk Yurtsever ile yaptığı görüşmede, bu engellemeyi (R.Yürükoğlu'na vize verilmemesini) ASBP ile birlikte yaptıklarını açıkladı.

R.Yürükoğlu'nu destekleyen, onu merkezde önemli bir göreve getirmek isteyen İ.Bilen şimdi ne yapacaktı? Demek ki, İ.Bilen, R.Yürükoğlu'nu (Nihat Akseymen'i) *Atılım*'ın sorumluluğuna getirmek kararını verirken, ASBP'ye danışmadan bir "oldu bitti" yapmak istemişti. Ya da ASBP (SED) başlangıçta R.Yürükoğlu'nun sol olduğunu fark etmemişti. TKP yönetiminden Erdal Talu, Türkiye Sosyal Araştırma Vakfı'na (TÜSTAV'a) ileri bir tarihte göndereceği "Nihat Akseymen'in Mektupları Üzerine Tanıklık" yazısında, İ.Bilen'in tutumunu saptar. Okuyalım:

"*Bugünkü bilgilerimizle, en azından PB üyeleri Mustafa Demir ve Ali Durak'ın ve SED'nin,*

[158] H.Erdal, *TKP'mizi Yükseltelim*, İşçinin Sesi Yayınları, 1983, s.21.
[159] H.Erdal, *TKP'mizi Yükseltelim*, İşçinin Sesi Yayınları, 1983, s.22.

'bilgisi ve onayı' olmadan *Nihat'ın, ideolojik işler aparatında görev almak üzere Berlin'e getirildiği de anlaşılıyor. Gerek yeni görevlendirme amacıyla Berlin'e getirilişi, gerekse aylarca Leipzig'e gidiş 'vizesi' beklediği dönemde kaleme aldığı* ***'Zayıf Halka' broşürünün yazılması sırasında, Bilen yoldaş ve Aydın Meriç'in desteğine sahip olduğu*** *da, herhalde bir sır değil. Ayrıca her ikisinin de, broşürün içeriği konusunda ciddi bir farklı düşünceye sahip olmadıkları veya bu konuda herhangi bir* ***eleştiride bulunmadıkları*** *da açık. Aydın Meriç'in ve ardından Nihat Akseymen'in, parti merkezinde görevlendirilmesinin ne anlama geldiğini bilen Mustafa Demir ve Ali Durak'ın ise, 'Zayıf Halka' broşürünü, SED'nin bizle ilgili bölümüne ilettiklerini biliyoruz. Ve onların* ***aktif olarak devreye girmesiyle****, Nihat'ın Leipzig'e gidişinin önlendiğini de.*"[160]

ASBP (SED), R.Yürükoğlu'na vize vermeme kararını SBKP'ye danışmadan almış olamazdı. "Proletarya enternasyonalizmi" bunu gerektiriyordu. O halde SBKP ve ASBP birlikte karar vererek, İ.Bilen'e bunun olmayacağını söylediler. İ.Bilen'in önünde tek yol kalıyordu: SBKP'nin ve ASBP'nin görüşlerine uyum göstermek! Yani R.Yürükoğlu'na karşı tutumunu değiştirmek!

1979 yazında TKP MK Plenumu toplanacaktı. R.Yürükoğlu'na olumsuz tutum almak için İ.Bilen açısından en uygun zamandı. R.Yürükoğlu'nu parti merkezinin onayıyla atmak gerekiyordu. Merkez Komitesi toplanmışken bu işi bitirmek gerekiyordu. 1979 Plenumu aslında R.Yürükoğlu'nu partiden atmak için planlanmamıştı. İ.Bilen (veya SBKP-ASBP) bu toplantıyı fırsat bildiler. Şimdi bu 1979 TKP MK Plenumu toplantısında ne olduğuna bakalım.

* * *

TKP Politbürosu toplandı. Türkiye'den gelmiş MK üyelerinin de içinde bulunduğu grup dışarıda bekliyordu. Politbüro önce R.Yürükoğlu ile görüşecek, sonra TKP MK toplanacaktı. R.Yürükoğlu'nun diğer MK üyeleri önünde konuşmasını ve savunma yapmasını istemiyordu TKP Politbürosu!

R.Yürükoğlu, Politbüro tarafından disiplinsizlikle suçlanıyordu. Partinin haberi olmadan *Emperyalizmin Zayıf Halkası*'nı basmıştı. R.Yürükoğlu, parti politikasını, İ.Bilen'in görüşlerini çarpıtıyordu. Uluslararası komünist hareketin birliğini parçalamaya çalışıyordu. R.Yürükoğlu (Veli Dursun), *Açık Mektup* isimli broşüründe kendisine bildirilen suçlamaları şöyle sıralar:

"*Gerekçe olarak, 'disiplinsizlik', Parti politikasını çarpıtmak, Genel Sekreterin görüşlerini çarpıtmak, faşizme karşı savaşı küçümsemek, cephe sorununu atlamak, 'can güvenliği komiteleri'nin anlamını çarpıtmak, uluslararası komünist harekette birliğe hizmet etmeyen bir tutum almak suçları sıralanıyordu.*"[161]

Bu toplantıdan bir saat sonra Politbüro kararını verdi: R.Yürükoğlu MK üyeliğinden çıkarılıyordu.

TKP Politbüro, R.Yürükoğlu'nu gönderdi ve MK üyelerini topladı. İ.Bilen MK üyelerinden kararı onaylamalarını istedi. MK üyeleri şaşkındı. Tartışmalarına izin verilmeyen kararı onayladılar. Toplantıda sadece Haluk Yurtsever konunun tartışılmadan onaylanmasını eleştirdi. Bu toplantıya katılanlardan biri olan TKP MK üyesi Şeref Yıldız, *Fırtınada Yürüyüş* isimli kitabında olayı şöyle özetler:

---

[160] Erdal Talu, *Nihat Akseymen'in Mektupları Üzerine Tanıklık*, TÜSTAV, 2007.
[161] R.Yürükoğlu, *İşçinin Sesi*, 17 Ocak 1980, *Açık Mektup*, s.2.

"*İsmail Bilen, sorunu kısaca anlattıktan sonra, MK üyelerinden sorunu fazla* ***irdelememelerini*** *istemişti. PB'nin istediği tek şey, MK'nin PB'ye güvenmesi ve alınan kararda PB'nin yanında durmasıydı. İ.Bilen'in PB adına MK'da yaptığı açıklama kısaca buydu.*"

"*MK'da egemen olan ruh halini seslendiren Haluk Yurtsever oldu. Haluk Yurtsever, MK'nın sorunu tartışamadığına işaret etti. Sorunun PB'de çözüm şeklini doğru bulmadığını söyledi. Kısaca, 'alınan karar doğru değil, bir daha olursa yanınızda olmam,' dedi. Haluk, çoğunluğun düşüncesine tercüman olmuştu. MK üyelerinin çoğu dışlanmış olmanın,* ***ne olup bittiğini anlamadan karara destek vermenin*** *sıkıntısı içinde toplantıyı tamamladı.*"[162]

* * *

Peki, Yürükoğlu gerçekten disiplinsizlik mi yaptı? *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye* Şubat 1978'de ilk baskısını yapmıştı. İ.Bilen buna o zaman ses çıkarmamıştı. Aksine övmüştü. 1978 Şubat ayından 1979 yazına kadar aylar geçmişti. İ.Bilen'in tutumunu değiştiren neydi? R.Yürükoğlu ideolojik bürodan biriydi. Birçok makale yazmıştı ve bunları kimseye göstermeden yayımlamıştı. İ.Bilen'in aklına bu sırada "disiplinsiz" suçlaması gelmemişti. O halde "disiplinsiz suçlaması", R.Yürükoğlu'nu MK'dan atmak için uydurulmuş bir gerekçeydi. Nitekim TKP MK üyesi Veysi Sarısözen, R.Yürükoğlu (Nihat Akseymen) öldükten sonra bu gerçeği açıkladı: "Tutuculuğa düşman, Devrime Tutkuyla Bağlı" isimli yazısında şöyle dedi:

"*Nihat Akseymen yoldaş, o zamanki belgeler ne derse desin,* ***TKP'ye karşı yıkıcı hiçbir eyleme girişmedi****.* ***O haksızlığa uğradı.*** *Tam da MK ideolojik aygıtında (sanırım bir MK plenum kararı uyarınca) göreve çağrıldığı sırada, daha önce başta TKP Genel Sekreteri İ.Bilen olmak üzere Yurtdışı merkezi aygıtta* ***hepimizin desteklediği*** *'Emperyalizmin Zayıf Halkası: Türkiye' adlı broşürünün ikinci genişletilmiş baskısı, TKP Merkez Komitesi Politik Bürosu'nun bir oturumunda yasaklandı.* ***Bu karara Akseymen haklı olarak karşı*** *çıktı. Politik Büro ve biz MK üyeleri ise, kitabı açık ve örgütlü bir tartışmaya açmak yerine, yönetsel ve komutacı bir uygulamayı seçerek, yakın parti tarihimizin en büyük* ***yanlışına*** *sürüklendik. Bu uygulama* ***demokratik merkeziyetçilik ilkelerinin kaba bir biçimde çiğnenmesidir****. İşte, Nihat Akseymen'in açık muhalefete geçmesi ve partiden ayrılması* ***bu haksız karardan*** *sonradır.*"[163]

* * *

Yine aynı soruyu sormamız gerekiyor. İ.Bilen, Politbüro'ya almayı düşündüğü R.Yürükoğlu'nu niçin TKP MK'dan attı?

1973 TKP Atılımı'nda olumlu başrol oynayan ve TKP'yi yeniden ayağa diken İ.Bilen'in kafası sağdı, ama yüreği "devrimci" idi. Yürükoğlu'nun devrimci çizgisinin onu rahatsız etmemesi gerekiyordu. Kaldı ki, R.Yürükoğlu, İ.Bilen'in "devrimci" sözlerinin içini "ideoloji" ile dolduruyordu. R.Yürükoğlu'nun devrimci düşüncelerine düşman olan son TKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu (Nabi Yağcı) bu gerçeği saptayanlardandı.

"***Bilen'in kafasındaki çizgi*** *öyle sanıyorum ki tam aynı olmasa bile o dönemlerde* ***Yürük'e yakın bir çizgiydi****. Konuşmalarında ve yazılarında 'barikatlara çıkmaktan' söz ediyordu. Bu, hepimizin kulağına hoş geliyordu. Hele bir de Parti Genel Sekreteri söylediği için. O zaman Bilen de bir* ***mitti*** *parti içinde. Daha doğrusu hoşumuza giden bir laf olarak dinliyorduk*

[162] Şeref Yıldız, *1960'lardan 1990'a Fırtınıda Yürüyüş*, TÜSTAV, 2008, s.252,253.
[163] Veysi Sarı Sözen, *Tutuculuğa Düşman, Devrime Tutkuyla* Bağlı, 15 Aralık 2001, Krefeld.

'barikatlara çıkmayı', devrimci romantizmimizi de okşadığı için. Fakat Yürük de bunun teorisini yaptı. Teorisini yaptığı zaman irkildik. Bir bakıma Yürük ayna tuttu Parti'ye. ***Parti'nin söylemediği bir şeyi söylemedi, o konuda haksızlık etmemek lazım****. Yürük teorisini yaptı. O zaman ayıktık!*"[164]

Ne ruhu, ne kafası devrimci olmayanın Haydar Kutlu olmasına rağmen, İ.Bilen niçin R.Yürükoğlu'na karşı onu tercih etti?

Bütün bu soruların yanıtı, TKP'nin köleci "proletarya enternasyonalizmi" anlayışında yatıyor. SBKP'ye körü körüne bağlılığı, enternasyonalizm sanmasında yatıyor. İ.Bilen'i yönetenin SBKP olmasında yatıyor. İ.Bilen, SBKP-ASBP komutuyla yön değiştirdi. Burada kararı veren TKP değil, SBKP idi. "Proletarya enternasyonalizminin" gereği olarak uygulayan ise İ.Bilen!

* * *

R.Yürükoğlu'nun TKP Merkezi'ne, İ.Bilen'e açık savaş açmasından başka bir yolu yoktu. 1979 MK toplantısından dönen Yürükoğlu'nun ilk işi *İşçinin Sesi*'ni yeniden çıkarmak oldu. TKP'yi resmen ideolojik bombardımanına tuttu. TKP örgütsel önlemler ve korkutmacalar dışında bir şey yapamadı.

TKP'nin, *İşçinin Sesi*'ne karşı kavgasında kullandığı yöntem konumuz açısından önemli.

Birincisi, muhalefeti bastırmak için kullandığı Stalinci şiddet yöntemidir. R.Yürükoğlu'na ideolojik yanıt veremeyen TKP, *İşçinin Sesi* muhalefetine yönelenlere terör uygulama yolunu seçti. *İşçinin Sesi*'ne katılanlar "hain" ilan edildi. TKP Merkezi bu ilacı kullandı. *İ.Sesi* ideolojik tartışma isteyerek varolmaya çalışırken, TKP Merkezi kan isteyerek tartışmayı engelledi. Dün aynı yolda yürüyen yoldaşları birbirini kırdırdı. Güçlü olan TKP'ydi, saldıran oydu. Muhalefet kendini korumak için saldırıya, saldırıyla cevap verdi. Sonuçta, *İşçinin Sesi*'nden İnanç Seçiç, İsmail Çakır infaz yoluyla katledildiler. TKP'den de Halil Babadağ çatışmada vuruldu, öldü. Bu insanların kanını döken TKP'deki Stalinci anlayıştı.

İkincisi, muhalefete karşı yapılan ideolojik suçlamaların içeriğidir. TKP Merkezi "disiplinsizlik" suçlamasının yanına daha büyük bir suçlama ekledi. *İ.Sesi*'ne, anti-Sovyetizm etiketini yapıştırdı. Anti-Sovyetizm, anti-komünizm olduğuna göre, muhalefet anti-komünistti. Bu suçlamanın üzerinde durmamız gerekiyor.

TKP'de 1929 Muhalefet hareketini anımsayalım. Muhalefet, Troçkist-polis olmakla suçlanmıştı. Troçkist olmak TKP'nin dilinde Sovyetler Birliği'ne karşı olmaktı. Yani anti-Sovyetik olmaktı. Konuyu incelerken gösterdik ki, böyle bir durum yoktu. TKP "proletarya enternasyonalizmi" silahını böyle kullanıyordu. TKP'de ortaya çıkan herhangi bir muhalefeti SBKP üzerinden vurmak bir gelenekti. Proletarya enternasyonalizminin yanlış yorumu şu sonuca varıyordu: SBKP'nin desteklediği taraf doğru taraftır; enternasyonalisttir. SBKP'nin karşı olduğu taraf, anti-Sovyetiktir; anti-enternasyonalisttir. Dolayısıyla anti-komünisttir.

TKP Merkezi bu pis geleneği kullandı: *İ.Sesi*'ni anti-Sovyetik göstererek SBKP'den güç almaya çalıştı.

TKP, "*Sol" Oportünist Fraksiyoncu Akımla İdeolojik Politik Savaşın İlk Çerçevesi* ismiyle bir

[164] Haydar Kutlu, aktaran Naciye Babalık, *Türkiye Komünist Partisi'nin Sönümlenmesi*, İmge Kitabevi Yayınları, 2005, s.158.

bildiri yayımladı. Bildirinin başlığı uzun olmasına karşın bir sayfalıktı. Tarihsiz bir MK bildirisiydi. Bu bildiride *İ.Sesi*'ne karşı yapılan önemli suçlama şöyleydi:

"*Sosyalist ülkelerin barış içinde yanyana yaşama politikasıyla, Türkiye'deki sınıf savaşımının diyalektik birliğini atlıyor. Sözde proletarya enternasyonalizmine bağlı görünüp, üstü örtülü biçimde* ***SBKP'ye saldırıyor****. Dünya komünist hareketinin Marksizm-Leninizmi geliştirici kollektif katkılarını yadsıyor. Lenin'i, günümüz dünya komünist hareketinin ortak strateji ve taktiklerinin karşısına çıkarıyor.*"[165]

Gerçekten *İ.Sesi*, Sovyetler Birliği'ne saldırıyor muydu? Yoksa bu bildirinin çıktığı dönemde Sovyetler Birliği'ni ve SBKP'yi savunuyor muydu?

* * *

TKP MK yalan söylüyordu. Parti üyelerini doğru olmayan bir proletarya enternasyonalizmi anlayışıyla (ki bu anlayış TKP'ye göre SBKP'yi savunmak, Sovyetler Birliği'ni sosyalist olarak kabul etmek demekti) eğitiyordu. Muhalefete karşı parti üyelerini "anti-Sovyetizm" temelinde kışkırtıyordu. Oysa Muhalefet, Sovyetler Birliği'ni dünya devrimci merkezi olarak görüyor ve bu ülkeyi en ileri sosyalizm sayıyordu. R.Yürükoğlu üzerinde fırtına koparılan *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye*'de şöyle yazmıştı:

"*Günümüzde* ***dünya devrimci merkezi*** *hâlâ Sovyetler Birliği'dir. Çünkü, ekonomik ve toplumsal yönden en gelişmiş* ***sosyalist ülke****, işçi sınıfı hareketinin en yüksek boyutlara ulaştığı ülke demektir. Ve dünyanın ilk işçi devleti Sovyetler Birliği bugün* ***en ileri sosyalist ülkedir****.*"[166]

İ.Sesi bu kitaptan sonra çıkan 25 Haziran 1979 tarihli 97-98. sayısında tıpkı TKP Merkezi gibi Sovyetler Birliği'nin (Brejnev'in) dış politikasını bağnazca savunuyor, barışı övüyordu. Daha önemlisi aynen TKP Merkezi gibi, proletarya enternasyonalizmini SBKP'nin politikasını desteklemeye indirgiyordu. *İ.Sesi*'nden aktaralım:

"*Görüşmeler* ***Sovyetler Birliği'nin Leninci barış politikasını*** *ardıcıl uygulaması sayesinde ilerledi ve sonuçlandı. Sovyetler Birliği nükleer bir dünya savaşını önlemeyi dış politikasının en önemli amaçlarından biri olarak görüyor.*
(...)
Dünyadaki tüm ilerici ve devrimci güçlerin görevi, ***Sovyetler Birliği'nin bu politikasını desteklemektir****. Dünyada emperyalizme karşı savaşın öncüsü ve* ***dünya devrimci merkezi Sovyetler Birliği'ne*** *yönelik her türlü saldırıya karşı savaşmaktır.*"[167]

İ.Sesi'nin bu bakış açısı, TKP Merkezi gibi proletarya enternasyonalizmini doğru anlamamış olduğunu gösteriyordu. Ama TKP niçin Muhalefeti gerçeği yansıtmayan bir argümanla suçluyordu? Daha önce bahsettiğimiz gelenek yüzünden! TKP Merkezi, Muhalefeti "anti-Sovyetizm" silahıyla vurmaya çalışıyordu. *İ.Sesi* ise anti-Sovyetik olmadığını anlatabilmek için mürekkep harcıyordu.

İ.Sesi ancak ileri tarihte bu saçma proletarya enternasyonalizmi anlayışından kurtulabilecekti.

* * *

[165] Tarihsiz TKP MK Bildirisi, aktaran *İşçinin Sesi*, 6 Aralık 1979, Sayı 113-114.
[166] R.Yürükoğlu, *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye*, İşçinin Sesi Yayınları, 1980, s.32.
[167] *İşçinin Sesi*, 25 Haziran 1979, Sayı 97-98.

R.Yürükoğlu, 24 Ocak 1981 tarihli *İ.Sesi*'nin 147-148. sayısında "İşçinin Sesi ve Anti-Sovyetizm" başlıklı bir yazı yazdı. Artık bu yazıda anti-Sovyetizm sorunu doğru bir bakış açısıyla değerlendiriyordu. Sovyetler Birliği'nin ulusal çıkarlarına değil, gerçek çıkarlarına (yani yeni devrimlerle beslenmek zorunda olan Sovyetler Birliği'nin, dünya devrimi ihtiyacına) ters görüşler anti-Sovyetizm sayılırdı ve proletarya enternasyonalizmine ihanetti. R.Yürükoğlu öz biçimde bu yazıda diyordu ki:

"***Dünya devriminin çıkarlarına**, dolayısıyla Sovyetler Birliği'nin **gerçek çıkarlarına** ters görüşler, anti-Sovyet görüşlerdir.*

Öyleyse, şu ya da bu konudaki görüşleri tutumları eleştirmek, sorgusuz anti-Sovyetizm olamaz."[168]

TKP Merkezi'ne göre ise, Sovyetler Birliği'ndeki bir yanlışı dile getirmek anti-Sovyetizmdi. Bu sakat enternasyonalizm anlayışının doğru olabilmesi için, SBKP'nin hiçbir zaman yanlış yapmayacağını önşart olarak kabul etmek gerekiyordu. Oysa SBKP yanlışlar yapabiliyordu. Stalin döneminde bir TKP'li kalkıp Stalin'in politikalarını eleştirse, TKP Merkezi bunu anti-Sovyetizm olarak damgalardı. Ama aynı kişi bu eleştiriyi Kruşçev döneminde dile getirse, bu anti-Sovyetizm olmazdı. TKP Merkezi'nin savunduğu çarpık proletarya enternasyonalizminin varacağı yer böyle bir sonuçtu.

TKP Merkezinin ve TKP Muhalefetinin Sosyalizm Görüşleri

TKP Merkezi, Brejnev'in savunduğu sosyalizm anlayışına bağlıydı. Sovyetler Birliği gelişmiş sosyalizm aşamasında yaşayan bir ülkeydi. Komünizmin maddi-teknik temelini kuruyordu. Doğal olarak tek ülkede komünizm (komünizmin ikinci aşaması) mümkündü.

Sovyetlerde sınıf farkları (dost sınıflar) vardı; bu dost sınıflar Sovyet halkını oluşturuyordu. Devlet, bu halkın devletiydi. TKP Merkezi'ne göre, "halkın devleti" fikri doğru bir fikirdi. Sınıflı sosyalizm anlayışını TKP Merkezi kabul etmiş oluyordu.

TKP MK Genel Sekreteri İ.Bilen'in 1982'de SBKP MK'ya yazdığı yazıda: Sovyetler Birliği gelişmiş sosyalist bir ülke olarak değerlendiriliyor ve varolan devlet bir "halk devleti" olarak tanımlanıyordu. İ.Bilen diyordu ki:

"*Sovyetler Birliği halkları, yalnız **gelişmiş sosyalist toplumu** kurmakla kalmadılar. Onlar, emperyalistlerin her tür saldırılarını boşa çıkardılar.*
(...)
*Sovyet halklarının ve uluslarının kardeşliği, Leninci ilkeler üzerinde kurulan birliği, Sovyet Anayasası'nda somutlanmıştır. Bu, en geniş, en sağlam sosyalist demokrasinin anayasasıdır. Sovyetler Birliği'nde **Halk Devleti**, böylesi bir demokrasi üzerinde kurulmuştur.*"[169]

Daha önce Brejnev'in sosyalizm anlayışına yönelttiğimiz eleştiriler, İ.Bilen'e aynen tekrarlanabilir. Ama buna gerek yok. Göstermek istediğimiz nokta, Brejnev'in sosyalizm görüşleriyle, İ.Bilen'in görüşleri arasında fark yoktur. Zaten bir farklılık olsaydı, TKP Merkezi proletarya enternasyonalizmine ters davranmış olurdu(!)

[168] R.Yürükoğlu, *İşçinin Sesi*, 147-148, 1981, s.10.
[169] İ.Bilen, Aralık 1982, aktarma *Yeni Çağ*, Ocak 1983, s.88-89.

* * *

TKP Muhalefeti, TKP Merkezi'ne başkaldırdığı dönemde, Sovyetler Birliği'ni (SBKP'yi) ideolojik olarak olumluyordu. *İ.Sesi*'ne göre: SBKP Merkezi; Marx, Engels, Lenin'in yolundan gidiyordu. Sovyetler Birliği, komünizmin maddi temelini kurmaya çalışıyordu. "Halkın devleti" proletarya diktatörlüğünün gelişmiş sosyalizm koşullarında değişim geçirmiş, büyümüş haliydi.

TKP Muhalefeti (*İ.Sesi*), TKP Merkezi'nden koptuktan *1 yıl sonra* hâlâ bu yanlış görüşleri savunuyordu. Temmuz 1980 tarihli *İ.Sesi*'nin 132.sayısında, "Bütün Halkın Devleti" başlıklı bir yazı çıktı. Yazı, Brejnev döneminde geçerli olan SSCB anayasasından birinci maddeyi aktararak başlıyordu. Bu maddeye göre, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB), işçilerin-köylülerin-aydınların oluşturduğu "bütün halkın sosyalist" devletiydi. Yazı bu fikri savunuyordu ve şöyle bitiyordu:

"*İşte **'Bütün halkın devleti'** proletarya diktatörlüğünün gelişmiş sosyalizm, komünizmin maddi teknik temellerinin kurulması aşamasında büyüdüğü biçimidir. Bugün Sovyetler Birliği'nde baskı altında tutulması gereken düşman sınıflar yoktur. Devlet, **tüm halkın devletidir**. Bu devletin baskıcı yönü, dış düşmana, emperyalizme karşıdır.*

*Sovyet halkı şanlı Leninci partisi, toplumun yöneticisi ve örgütleyicisi SBKP önderliğinde dev adımlarla komünizm ışığına koşuyor! **'Bütün halk devleti'**, devletin kuruyup gitme sürecinde bir aşamadır.*"[170]

Görüldüğü gibi TKP Muhalefeti aynen TKP Merkezi gibi Brejnev'in sosyalizm anlayışını 1 yıl sonra hâlâ savunuyordu.

* * *

İ.Sesi, "halkın devleti", "halkın partisi", vb. yanlışlardan ancak Ocak 1982'de R.Yürükoğlu'nun SBKP 26. Kongre değerlendirmesini yapan *Yaşayan Sosyalizm* kitabıyla kurtuldu. R.Yürükoğlu yukarda aktardığımız "bütün halkın devletini" savunan yazının özeleştirisini yaptı. Vardığı sonucu yazdı:

"*Sonuç olarak, proletarya diktatörlüğü kalktı, 'tüm halkın devleti' geldi görüşü, **Marksizmin devlet teorisini çarpıtmaktadır**.*"[171]

1979 TKP Muhalefeti (*İ.Sesi*), Marx'ın sosyalizm teorisine uygun sonuçlara bütünüyle bu yıllarda varamadı. 1982'de SBKP'nin (Brejnev'in) "gelişmiş sosyalizm" anlayışını eleştiriyordu; tek ülkede komünizmin kurulamayacağını söylüyordu; ama R.Yürükoğlu daha hâlâ şu yanlış görüşleri savunuyordu:

-Sosyalizm sınıflı bir toplumdur.
-Sosyalizm=Proletarya diktasıdır.
-Tek ülkede sosyalizm kurulabilir.
-Sosyalizmde meta üretimi, değer yasası işler. Para geçerlidir.
-Sovyetler Birliği gelişmiş sosyalizm aşamasında değildir; ama sosyalizm vardır. (Sosyalizm kurulmuştur.)

[170] *İşçinin Sesi*, 7 Temmuz 1980, Sayı 132, s.8.
[171] R.Yürükoğlu, *Yaşayan Sosyalizm*, İşçinin Sesi Yayınları, 1982, s.118.

R.Yürükoğlu'nun kendi sözleriyle şöyle:

"*Az gelişmiş bir ülkede, Çarlık toprakları üzerinde **kurulan sosyalizm** tüm aksak ve eksik yanlarına karşın, bir kez, varolabilmesiyle büyük başarıdır.*"

"*Sonuç olarak **sosyalizm**, kapitalizmle komünizm arasındaki, içinde kendi çelişkilerini taşıyan bir geçiş dönemidir. **Sosyalizm, proletarya diktatörlüğüdür. Sınıfların varolduğu**, dolayısıyla sınıf kavgasının sürdüğü bir dönemdir.*"

"*Sosyalizmde **meta üretimi** yok olmamıştır. Eşyalar, merkezi plana göre **meta** olarak üretilir ve **para karşılığı** değişim yoluyla tüketime girer.*"[172]

Belirtmeye gerek yok ki, bütün bu görüşler yanlıştı. TKP 1979 Muhalefeti, TKP Merkezi'nden daha ileri sonuçlara varmıştı; ama henüz devrimci Marksizme varamamıştı. Bu sonucu kendimi ayırmadan söylüyorum; ben de varamamıştım. İşçinin Sesi muhalefetinin söz konusu ettiğim yanlışları benim de hatalarım olarak okunmalıdır.

R.Yürükoğlu sosyalizmle ilgili genel doğru sonuçlara ancak 1990'da yayımlanan *Sosyalizm Nedir?* kitabıyla vardı. Bu kitapla vardığı sonuçları R.Yürükoğlu maddeler halinde sıraladı, geçmiş yanlış görüşlerinin özeleştirisini yaptı.

"*Tek ülkede, yalnızca komünizm değil, **sosyalizm de olamaz**.*

*Komünizmin alt aşaması sosyalizm de, **meta üretiminin yer almadığı, değer yasasının işlemediği** bir toplumdur.*

*Komünizmin alt aşaması sosyalizm, **sınıfların ortadan kalkmış olduğu** bir toplumdur.*

*Açıkça söylemeliyim ki, bu vargıların hiçbirisinde üç dört yıl öncesine dek **aynı düşüncede değildim**.*"[173]

Geçerken belirtelim ki, R.Yürükoğlu varılan bu doğru yargılara rağmen, hiç de bu görüşlerle uyuşmayan, "sosyalizm=proletarya diktatörlüğüdür" fikrinden kurtulamadan öldü. Ne var ki, TKP tarihinde Dr. Hikmet Kıvılcımlı'dan sonra teorinin önemini gösteren bir önder olarak öldü. İlginç olan şudur: TKP'nin iki büyük teorisyeni de SBKP ve TKP merkezlerinin yanlış proletarya enternasyonalizmi anlayışlarının kurbanı olmuştur.

[172] R.Yürükoğlu, *Yaşayan Sosyalizm*, İşçinin Sesi Yayınları, 1982, s.64,86,87.
[173] R.Yürükoğlu, *Sosyalizm Nedir*, Alev Yayınları, 2002, s.XIV.

GORBAÇOV DÖNEMİ

Kasım 1982'de Brejnev öldü. SBKP Genel Sekreterliği'ne Andrapov geldi. 1984'te Andrapov'un ölümü üzerine Çernenko SBKP'nin Genel Sekreteri oldu. Mart 1985'te Çernenko'nun ölümü Gorbaçov'u SBKP Genel Sekreter'i yaptı.

Gorbaçov yönetime gelir gelmez, SBKP içinde "temizliğe" girişti; yönetim kademelerine kendi adamlarını doldurmaya başladı. Gorbaçov'un uygulayacağı yeni politikadan SBKP Politbürosu habersizdi. Gorbaçov gerçek görüşlerini sır olarak saklamıştı. Gorbaçov'un politikası adım adım açığa çıkacaktı. Gorbaçov sabırlı bir yöneticiydi. 23 Nisan 1985'te SBKP MK Plenumu toplandı ve Gorbaçov bu toplantıya bir rapor sundu. SBKP'nin 27. Kongresi'ne hazırlık yapılıyordu.

Gorbaçov 23 Nisan 1985 Plenumu'nda kendini Lenin'in ateşli bir savunucu olarak sundu.

"*Yaşam ve tarihin akışı **Lenin'in öğretisinin gerçekliğini** inandırıcı bir şekilde kanıtlamaktadır.*
(...)
*Biz bugün eylem ve planlarımızı **Lenin'in öğretisi** ve onun büyük düşünceleri ile deneyerek oluşturuyor, **Lenin'in istemleri** doğrultusunda yaşıyor, çalışıyoruz.*"[174]

Gorbaçov, SBKP 26. Kongresi'nin stratejik çizgisini onayladıklarını söyledi. Bunu anlamı, Brejnev'in geriye bıraktığı politik çizginin savunulacağıydı.

Bu politik çizginin dış ayağını "barış içinde birarada yaşama" konsepti oluşturuyordu. Gorbaçov bunu belirtti ve "bir dünya savaşının önlenebileceğine" inandığını söyledi. Dünya savaşını kışkırtan gücün ABD olduğunu vurgulayarak emperyalist politikayı eleştirdi.

Politik çizginin iç ayağını, ülke içindeki ekonomi oluşturuyordu; merkeziyetçiliği elden bırakmadan ekonomik işletmelerin haklarını genişleteceklerini söyledi Gorbaçov. Ayrıca çıkarılan işe bakmaksızın eşit ücret ödeme sisteminden vazgeçeceklerini belirtti.

Gorbaçov'un 23 Nisan 1985 Raporu'na bakılarak, izlenecek yeni politikanın ne olacağını anlamak mümkün değildi. Sovyetler Birliği, Brejnev'in politikasını sürdürüyor gibiydi. Brejnev'e açık bir eleştiri yoktu.

SBKP 27.Kongresi ve SBKP'nin Yeni Programı

25 Şubat 1986'da SBKP 27. Kongre'si toplandı. Yeni programı (Üçüncü Programı yeniden kaleme alarak) kabul etti. SBKP 27. Kongresi'ne sunulan SBKP MK Politik Raporu Gorbaçov tarafından okundu. Bu iki belgeyi birlikte incelemek gerekir.

Gorbaçov yine konuşmasına "Marksizm-Leninizmi" överek başladı. Gorbaçov'a göre: SBKP MK bu teoriyi (Lenin'in görüşlerini) sonuna kadar savunacaktı.

[174] Gorbaçov, 23 Nisan 1985 SBKP MK'ya Sunulan Rapor, aktarma Mihail Gorbaçov, *Her şey İnsan İçin*, Dönem Yayıncılık, s.3.

"*Uzun vadeli, temel görevleri formüle ederken Merkez Komitesi, toplumsal gelişmenin gerçek bilimsel teorisi olan **Marksizm-Leninizmi** kararlılıkla kılavuz ediniyor.*"[175]

27. Kongrede kabul edilen yeni program da bunu vurguluyordu.

"*İşçi sınıfının devrimci partileri toplumsal gelişmenin bilimsel teorisi olan **Marksizm-Leninizmi** kendilerine kılavuz ediniyor, ilkeli bir sınıf politikası yürütüyorlar.*"[176]

* * *

Nükleer savaş koşullarında iki sistemin barış içinde yaşaması gerektiğini belirten Gorbaçov, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki çelişkinin "kalıcı barış" temelinde yarışmayla ortaya konmasını istiyordu.

"*Sosyalizm, devletlerarası politik ve ekonomik çelişkilerin, ideolojik anlaşmazlıkların savaş yoluyla çözülmesini koşulsuz reddeder.*"

"*Böylece kapitalizm ile sosyalizm arasındaki cepheleşmenin sadece ve sadece **barışçıl yarışma ve barışçı rekabet** biçimlerinde olanaklı olacağı* (…) *objektif koşulları oluşmuştur.*"

"*Biz kapitalizmi işte bu alanda yarışmaya çağırıyoruz. **Kalıcı bir barış** koşullarında yarışmayı öneriyoruz.*"[177]

Kruşçev'in, Brejnev'in bu konuda aynı düşündüğünü biliyoruz. Emperyalizm ile Sovyetler Birliği arasında "kalıcı barış" hayalini Gorbaçov da savunmaktadır. SBKP'nin yeni programı ayrıca şunu vurgular: Savaş, emperyalizme rağmen önlenebilir.

"*Dünya savaşı kaçınılmaz değildir.*"[178]

Lenin'in emperyalizmin varlığı devam ettikçe, savaşlardan kaçınılamayacağını belirttiğini biliyoruz. Lenin'in "geçici barış taktikleri", Kruşçev-Brejnev-Gorbaçov için "stratejik kalıcı barış" haline getirilmiştir. Gorbaçov ve onun yeni programı, dünya devrimi anlayışından çok uzaktır. Kruşçev ve Brejnev çizgisi ile Gorbaçov'un "barış çizgisi" arasında özde bir fark yoktur. Gorbaçov iki sistemin birlikte "kalıcı barış" içinde yaşamasını yeni fikirlerle zenginleştirecektir. Sözgelimi, Asya ve öteki kıtalardaki "savaş tehlikesi ocaklarının" emperyalistlerle birlikte söndürülmesini isteyecektir. Yani devrim ihtimallerinin tamamen ortadan kaldırılmasını isteyecektir.

Brejnev döneminde Sovyet-Çin çatışmasının yükseldiğini görmüştük. Dünyanın her tarafında "kalıcı barışı" isteyen Gorbaçov, Sovyetler Birliği'nin Çin'e bakışını yumuşatmaya çalışır. Çin'i sosyalist bir ülke sayar. Gerçi 26. Kongre Raporu da Çin'i sosyalist bir ülke olarak değerlendirmişti; ama Çin'e karşı saldırgan bir politika izlemişti. Şimdi Gorbaçov bu saldırgan dili, barışçı dile çevirmektedir.

---

[175] Mihail Gorbaçov, *SBKP 27. Kongresi'ne Sunulan SBKP Merkez Komitesi Politik Raporu*, TKP Yayınları, 1986, s.8.
[176] 27. Kongre'de kabul edilen SBKP Programı, aktarma *Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı*, TKP Yayınları, 1986, s.23.
[177] Mihail Gorbaçov, *SBKP 27. Kongresi'ne Sunulan SBKP Merkez Komitesi Politik Raporu*, TKP Yayınları, 1986, s.87,90,30.
[178] *Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı*, TKP Yayınları, 1986, s.27.

* * *

Brejnev'in "gelişmiş sosyalizm" diye bir aşama icat ettiğini görmüştük. Gorbaçov aynen bu düşünceyi muhafaza eder: Sovyetler Birliği gelişmiş sosyalizm aşamasında yaşamaktadır.

"*Çağdaş sosyalist topluma ilişkin çıkarılan ana sonuçlar ülkemizin **gelişmiş sosyalizm** aşamasına girdiğini doğruluyor.*"[179]

"*Sovyet halkının kararlı çalışmaları, ekonomide, sosyal ve politik alanlarda, bilim ve kültür alanlarında sağlanan başarılar, ülkemizi **gelişmiş sosyalizm** aşamasını başlatan yeni bir tarihsel düzeye yükseltti.*"[180]

Brejnev için hedef; gelişmiş sosyalizmden komünizmin maddi teknik temelini kurarak, komünizmin ikinci aşamasına geçmekti.

Gelişmiş sosyalizm dost sınıflarının olduğu toplumdu. Komünizmin ikinci aşaması sınıfsız toplumdu. "Sınıflı" gelişmiş sosyalizmden, sınıfsız komünizme geçilecekti. Gorbaçov, Brejnev'in bu yanlış anlayışını tekrarlar.

"*SBKP bugünkü iç ve dış koşullarda Sovyet toplumunun her yönde ilerlemesinin, adım adım **komünizme** yönelmesinin, ülkenin sosyal-ekonomik gelişmesinin hızlandırılması yoluyla sağlanabileceği ve sağlanması gerektiği kanısındadır.*"

"*Partinin yöneticiliğinde, Marksizm-Leninizm bayrağı altında **Sovyet halkı sosyalizmi kurdu**.*

*Partinin yöneticiliğinde, Marksizm-Leninizm bayrağı altında Sovyet halkı **komünist toplumu** kuracaktır.*"[181]

Demek ki, Gorbaçov da tek ülkede komünizmin kurulabileceğine inanmaktadır. Gorbaçov, komünizmin kronolojik kurulma tarihini vermeyi yanlış bulduğunu okuduğu raporda belirtir. Böylece Kruşçev'i düzeltir. Zaten Brejnev, Kruşçev'in 1961 Programı'nı yeniden yazmasa bile bu yanlışı diğer teorik belgelerde düzeltmişti. Gorbaçov, Brejnev'in yaptığı düzeltmeleri programatik olarak savunur, onaylar.

* * *

Brejnev, Kruşçev'den devraldığı "halkın devleti", "halkın partisi" görüşlerini sürdürmüştü. Gorbaçov bu çizgide bir değişiklik yapmaz. Yeni program bu görüşleri tekrarlar: Proletarya diktası ömrünü doldurmuş, genel halk devleti ortaya çıkmıştır.

"*Sosyalist toplumsal ilişkiler güçlendi. Yeni bir sosyal ve enternasyonal topluluk, Sovyet halkı oluştu. Proletarya diktatörlüğü devleti, sosyalist **genel halk devletine** dönüştü.*"

---

[179] Mihail Gorbaçov, *SBKP 27. Kongresi'ne Sunulan SBKP Merkez Komitesi Politik Raporu*, TKP Yayınları, 1986, s.128.
[180] *Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı*, TKP Yayınları, 1986, s.14.
[181] *Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı*, TKP Yayınları, 1986, s.31,95.

"*Proletarya diktatörlüğü tarihsel misyonunu yerine getirerek, tüm emekçilerin politik erki düzeyine yükseldi, proletarya devleti,* ***tüm halkın devletine*** *dönüştü.*"[182]

Brejnev-Kruşçev, "halkın devleti" ortaya çıktığına göre, SBKP'nin "halkın partisine" dönüştüğünü söylemişlerdi. Gorbaçov bu fikri yineler. Ne var ki, SBKP'nin aynı zamanda sınıfsal özü ve ideolojisi bakımından işçi sınıfı partisi olarak kalmaya devam ettiğini belirtir:

"*SSCB'de sosyalizmin kurulması, emekçilerin tüm katmanlarının işçi sınıfının konumlarına geçmesi, Sovyet toplumunun sosyal-politik ve ideolojik birliğinin pekişmesi sonucunda, sınıf özü ve ideolojisi bakımından* ***işçi sınıfının partisi*** *olarak kalmaya devam eden komünist partisi,* ***tüm halkın partisi*** *oldu.*"[183]

Birbirini inkâr eden iki fikri bir araya getirip savunmak Sovyet ideolojisi için şaşırtıcı değildir. SBKP hem proleter bir parti, hem de halkın partisi(!)

Aynı mantıkla Sovyetler Birliği'nde, hem proletarya diktası var, hem halkın devleti var denebilirdi. Neyse ki, SBKP Programı bu ikinci saçmalığı yapmaz. Marksizmin, "halkın devleti", "halkın partisi" formüllerini kabul etmeyeceğini açıklamıştık. Sosyalizmde sınıflar olmadığı için "devlet" ve "parti" anlamsız iki kategoridir.

Sonuç olarak 27. SBKP Kongresi, konumuzla ilgili olarak fazla bir yenilik taşımamaktadır. Gorbaçov şimdilik "kalıcı barış vurgusu fazla" bir Brejnevci veya Kruşçevçi olarak konuşmaktadır. Brejnev'e üstü kapalı eleştirisi ekonomi alanındadır. Sovyetler Birliği, 1970-80'lerde ekonomik durgunluk yaşamıştır.

SBKP 27. Kongresi ile 28. Kongre Arasındaki Evre

SBKP yayın organı günlük *Pravda* gazetesi 19 Aralık 1986'da Brejnev'in 80. doğum günü nedeniyle bir değerlendirme yayınlar. Bu yazı Brejnev'in hayatını anlatır ve Brejnev dönemi için açık bir eleştiri getirir: 1970-1980 yılları arasında ekonomik kalkınma hızı düşmüştür. Ekonomideki olumsuzluğa bağlı olarak toplumda manevi-ahlaksal bozukluklar ortaya çıkmıştır. "Kendini beğenme duygusu, her yolu meşru sayma ve gerçek durumu süsleme alışkanlıkları" yayılmıştır.

İdeolojik olarak Brejnev çizgisi savunulurken, ekonomik durgunluğun sorumlusu olarak Brejnev eleştiri masasına yatırılmıştır.

* * *

25 Haziran 1987'de SBKP MK Plenumu yapılır ve Gorbaçov bu toplantıya bir rapor sunar.

Gorbaçov yine Leninist teoriyi savunarak konuşmaya giriş yapar:

"*Bugünkü aşamada Sovyet halkı ve parti,* ***Leninist teoriyi*** *izleyerek ve onu yaratıcı bir biçimde geliştirerek, toplumun her yaşam alanını yenileyerek ve değişime uğratarak, devrimi sürdürüyor.*"[184]

[182] *Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı*, TKP Yayınları, 1986, s.13,55.
[183] *Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı*, TKP Yayınları, 1986, s.90.
[184] Mihail Gorbaçov, *Ekonominin Köklü Yenilenmesi*, Bilim ve Sanat Yayınları, 1988, s.5-6.

Ardından Sovyet toplumundaki "eşitleştirme eğilimini" eleştirir. Gorbaçov'un demek istediği şudur: Çalışmanın niteliğine ve niceliğine bakmadan işçilere eşit ücret ödenmektedir; bu, asalaklık yaratmaktadır. Bu sorunu çözmek gerekir. Ama nasıl? Şimdilik açık bir şey söylemez Gorbaçov. Sadece "Ücretlendirme ve çalışmaya teşvik sisteminin yeniden kurulmasından" bahseder.

Sovyetler Birliği'ndeki "sosyalizmin", meta-para-fiyat ilişkilerini yeniden düzenlemesi gerektiğine işaret eder. (Oysa sosyalizmde bu kategorilerin olmaması gerektiğini düşünemez Gorbaçov.)

Ekonomide reformun zorunlu olduğunu anlatmak ister Gorbaçov. Ne var ki, bu reformların "ne olacağı" henüz belli değildir. Gorbaçov kafasının içindeki gerçek fikirleri net olarak ortaya koymaktan kaçınmaktadır. SBKP üyelerini ürkütmemek için "daha fazla sosyalizm, daha fazla demokrasi" formülüne sarılır. Yenilenme (reform) kesinlikle sosyalizmden ayrılmak anlamına gelmeyecektir. Gorbaçov der ki:

"*Yenilenmemizin, **sosyalizmin ilkelerinde ayrılma** ya da bu ilkeleri zayıflatma olup olmadığı sorusunun yanıtı da burada yatıyor. Hayır, öyle bir şey demek değildir. Aksine, daha şimdiden yaptığımız, planladığımız ve önerdiğimiz şey, **sosyalizmi güçlendirecek**, sosyalizmin gelişmesinin yolunu tıkayan ve onun ilerlemesini engelleyen her şeyi ortadan kaldıracak, onun devrimci potansiyelini halkın çıkarına açacak, bizim toplum düzenimizin büyük avantajlarını devreye sokacak, ona en modern biçimleri verecek şeydir.*"[185]

* * *

Gorbaçov 2 Kasım 1987'de, Rusya Federal Sovyeti'nde "Ekimin Yolu, Öncülerin Yolu" başlığını taşıyan bir konuşma yapar. Ardından Ekim Devrimi'nin 70. yıl dönümü nedeniyle bir konuşma daha yapar.

Bu iki konuşmanın içeriği önemlidir. Burada Gorbaçov karşımıza bir Stalin savunucusu olarak çıkar. Stalin, Troçkizme karşı Leninizmi savunan bir lider olarak sunulur. Stalin-Buharin arasındaki kavgada, zorla kolektifleştirmeyi savunan Stalin doğru yapmıştır. Yanlış olan Buharin'dir. Gorbaçov şimdi tam bir Stalinisttir. Troçki'ye karşı acımasızdır. Buharin'e karşı, Stalin'in zorla kolektifleştirme anlayışının yanında yer almaktadır:

"*Yirmilerin tam sonuna doğru köylülüğü sosyalist çizgiye sokmak için sert bir mücadele başladı. Bu mücadele özünde, Sovyet toplumunun gelişmesinin yeni aşamasında Yeni Ekonomi Politikası ilkelerinin nasıl uygulanacağı konusunda Politbüro çoğunluğu ile Buharin Grubu arasındaki davranış farkını ortaya koyuyordu.*

*Zamanın hem ulusal ve hem de uluslararası somut koşulları, **sosyalist kuruluşun hızında önemli bir artış gerektiriyordu**. **Buharin ve taraftarları**, hem hesaplarında ve hem de teorik önermelerinde, 1930 yıllarında sosyalizmin kuruluşunda **zaman faktörünün pratik önemini küçümsediler**. Her haliyle konumları bir doğmatik düşünüşe ve somut durumun diyalektik olmayan bir değerlendirmesine dayanıyordu.*"[186]

* * *

[185] Mihail Gorbaçov, *Ekonominin Köklü Yenilenmesi*, Bilim ve Sanat Yayınları, 1988, s.53-54.
[186] Mihail Gorbaçov, aktaran Yalçın Küçük, *Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Çözülüşü*, Tekin Yayınevi, 1991, s.143.

6 Şubat 1988 tarihli SBKP yayın organı *Pravda* Buharin konusunda bir dönüş sinyali verir: SBKP Politbüro'su 5 Şubat 1988 tarihli oturumunda, Buharin ve Rikov'un da içinde bulunduğu ve Stalin'in fiziksel terörüne uğramış grubunun itibarını iade eder. Buharin-Rikov ve diğerleri Stalin tarafından "sağ Troçkist bloğa" üye olmakla suçlanmışlardı. Ajan ilan edilmişlerdi. Ne var ki, yapılan inceleme sonucunda bunların suçsuz olduğu açığa çıkmıştı. 6 Şubat 1988 tarihli *Pravda* şöyle yazar:

"*Sovyetler Birliği Yüksek Mahkemesi Başkanlığı 4 Şubat 1988'de Sovyetler Birliği Yüksek Savaş Mahkemesi tarafından daha önce* ***Buharin****, Rikov, Rozengolc, Çernov, Bulanov, Levin, Kazakov, Maksimov-Dikovski, Kruçkov, Rakovski hakkında verilen mahkumiyet kararını* ***iptal*** *ettiğini açıklamıştır.*"[187]

Şimdi SBKP (Gorbaçov) karşımıza Kruşçev gibi konuşarak çıkmaktadır. Aslında Kruşçev'in 20. Kongre'de yapması gereken, "Buharin'in itibarının iadesi" işlemi geç olarak Gorbaçov tarafından yerine getirilmektedir.

Buharin-Rikov gerçekten suçsuzdur; ajan değildir. Ama niçin Buharin şimdi öne çıkarılmak istenmektedir? Gorbaçov ileride düşündüğü, "Sovyet kır ve kentlerinde özel mülkiyeti geliştirme planı" için Buharin'i kullanmak istemektedir. Buharin'in "sümüklü böcek hızıyla" sosyalizmi kurma anlayışı, Gorbaçov'a ideolojik destek sağlayacaktır. Stalin'i savunarak bu gerçekleştirilemez. Nitekim 28 Haziran 1988'de Gorbaçov, SBKP 19. Parti Konferansı'na sunduğu raporda Stalin'i açıkça eleştirecektir. Aktaralım;

"*Ekim Devrimi'nin zaferiyle kurulan siyasal sistem belirli bir aşamada ciddi deformasyonlara uğradı. Bu,* ***Stalin ve çevresinin mutlak iktidarını, baskıcı önlemler ve hukuk-dışılık dalgasını mümkün kıldı****. O yıllarda oluşan, yönetimde resmî kumanda yöntemleri toplumumuzun gelişmesinin çeşitli yönleri üzerinde uğursuz etkide bulunmuştur. Şimdi yaşamakta olduğumuz birçok güçlüklerin kökleri bu sisteme uzanmaktadır.*"[188]

Burada doğru olan fikir şudur: Stalin'in 1930-1940'larda kurduğu yapı, Gorbaçov döneminde devam etmektedir. Gorbaçov'un bu yapıyı kırmadan, amacı olan "serbest pazara" ulaşması olanaksızdır. Gorbaçov bir gerçeği dile getirirken, kendi amacını düşünmektedir. Gorbaçov'un önündeki engel Stalin'in kurduğu, Kruşçev'in ve Brejnev'in aynen devralarak sürdürdüğü yapıdır. Hem toplumda, hem partide egemenlik Stalinci köktenciliğe sahiptir. Kruşçev ve Brejnev bir neo-Stalinist olarak bu yapıyı korumuşlardır. İşte, Gorbaçov'un bu yapıyı yıkması gerekmektedir. Stalinizm eleştirisinin hedefi de budur.

Gorbaçov Haziran 1988'de 19. Parti Konferansı'nda Kruşçev'in 20. Kongresi'ni savunur. Eleştirdiği nokta, 20. Kongre'nin açtığı çizginin reformlarla tamamlanmamasıdır. Kruşçev, Stalin'i eleştirmiştir; fakat Stalinci yapıyı reformlarla yıkmamıştır. Gorbaçov'un söylemek istediği şey, Stalinci yapının yerine, sosyalizm yönüne giden bir yapının kurulması ve dünya devrimine bağlı olarak ilerlenmesi değildir. O sadece bu Stalinci yapıyı çözmek, "serbest pazarla" değiştirmek istemektedir. Ancak bu niyetini açıkça ortaya koyamaz. 19. Parti Konferansı'nda karşımıza yine Leninci ve sosyalizmi savunan bir lider olarak çıkar:

"*Partinin,* ***Marksist-Leninist öğretinin*** *yolgöstericiliğinde, bir toplumsal gelişme, iç ve dış politika kuram ve stratejisi, sosyalist yenilenme ideolojisi biçimlendirmesi gerekmektedir.*"

[187] *Pravda*, 6 Şubat 1988, aktaran Tarık Demirkan, *Bitirilmemiş Devrim*, Amaç Yayıncılık, 1988, s.125.
[188] Mihail Gorbaçov, *SBKP 19. Parti Konferansına Sunulan Rapor*, Onur Yayınları, 1988, s.54.

"*Sovyet halkı, perestroyka seyri içinde, bir kez daha, kararlı ve kudretli biçimde **sosyalizmden** yana irade ortaya koymuştur.*"

"*Sosyalizmi, biz, insanın gerçekten her şeyin ölçüsü olduğu, gerçek hümanizm sistemi olarak görüyoruz.*"[189]

Gorbaçov'un 1988 yılında yayımlanan *Perestroika (Ülkemiz ve Dünya İçin Yeni düşünce)* isimli kitabında da Lenin'i öven, sosyalizmden dönmeyeceklerini belirten görüşler buluruz.

"***Sosyalist yoldan** ayrılacağımızı umut edenler büyük bir hayal kırıklığına uğrayacaklar. Perestroika programımızın her bölümü ve de programın bütünü, tamamen, **daha çok sosyalizm** ve daha çok demokrasi prensibine dayanıyor.*"

"*Sosyalizmden uzaklaşmak yerine **daha iyisine** doğru gideceğiz. Bunu, dürüstlükle, dünyayı ve halkımızı kandırmadan söylüyoruz. Daha değişik, **sosyalist olmayan bir toplum** kurmaya başlayacağımız ve öbür kampa katılacağımız yolunda beslenen umutlar gerçekçi değildir ve boşunadır.*"[190]

* * *

Gorbaçov, Perestroika'nın (yeniden yapılanmanın) Sovyetler Birliği için "daha iyi sosyalizm" anlamına geldiğini bütün dünyaya ilan ederken, emperyalistlerle dış politikada uzlaşmaya çalışır. Onlara Perestroika'dan korkmamaları gerektiğini söyler.

"*Batı devletleri liderlerine bir mesaj: **Perestroika'dan korkmayın**, bunu bir psikolojik savaş konusu yapmayın, aksine ekonomik bağlar mekanizması ve kültür alışverişi ile destekleyin.*"[191]

Anlaşılmayan nokta şudur: Eğer Perestroika=daha güçlü bir sosyalizm demekse, emperyalistler bunu niçin desteklesinler? Sınıf düşmanları birbirinin iyiliğini ister mi?

Gorbaçov, emperyalistlerden Perestroika'nın desteklenmesini isterken, "barış için birarada yaşama" politikasının olabilecek en sağ yorumuyla onları ikna etmeye çalışır.

Lenin'i savunduğunu söyleyen Gorbaçov, Lenin'in onayladığı "savaş, politikanın başka bir yoldan devamıdır," görüşüne Lenin'in adını vermeden karşı çıkar. Barış içinde birlikte yaşamanın bir sınıf mücadelesi biçimi olmadığını söyler.

"*Calausewitz'in, savaşın, politikanın başka bir yoldan devamı olduğu ve zamanında geçerli sayılan sözü, artık tamamen **hükümsüz** kalmıştır.*"

"*Devletlerin barış içinde beraber yaşamalarının tarifini 'belirli bir **sınıf mücadelesi biçimi**' olarak sürdürmenin artık mümkün olamayacağını gördük.*"[192]

Lenin'in "barış içinde birlikte yaşama taktiğiyle" bu görüşlerin uyuşması olanaksızdır. Lenin sınıf mücadelesinin ertelenmesine dayanan bu anlayışın hep karşısında olmuştur.

---

[189] Mihail Gorbaçov, *SBKP 19. Parti Konferansına Sunulan Rapor*, Onur Yayınları, 1988, s.104,125.
[190] Mihail Gorbaçov, *Perestroika*, Güneş Yayınları, 1988, s.36,37,44.
[191] Mihail Gorbaçov, *Perestroika*, Güneş Yayınları, 1988, s.122.
[192] Mihail Gorbaçov, *Perestroika*, Güneş Yayınları, 1988, s.137,142.

Gorbaçov, gelişmekte olan ülkelerin birer "saatli bomba" haline geldiklerini, buralarda sosyal patlamaların yaşanacağını belirterek emperyalistleri "akıllı" olmaya çağırır. Savaş (devrim) Gorbaçov'un istediği "barışçıl dünyaya" zararlıdır. Öyle ki, buhranları, çatışmaları, bir terörist eylem sayarak emperyalistlerle anlaşmayı önerir.

"*Buhranlar ve çatışmalar, uluslararası terörizmin de tohumlarıdır.*"[193]

Gorbaçov dünyada sükûnet istemektedir; onun için devrimlere karşıdır. Tabii ki dünya devrimi anlayışına da! Dünyaya komünizmi yerleştirmek isteyen proletarya enternasyonalizmi ilkesi Gorbaçov tarafından reddedilir. Tıpkı Stalin tarafından inkâr edildiği gibi!

"*Tekrar ve tekrar, bütün dünyaya **komünizmi yerleştirmek** istemekle suçlanıyoruz. Ne saçma bir şey! Bu ithamlar, ekmek paralarını çıkarmak için yazdıklarında titizlik göstermeyenlerden gelseydi aldırmazdım. Fakat, aynı şeyler, bugün, saygın görünen devlet adamları tarafından da açıkça söyleniyor.*
(...)
*Fakat hiç kimse, bizim **'komünist egemenliğini yerleştirmek'**ten söz ettiğimizi duymamıştır.*"[194]

Uluslararası planda gerçek yüzünü gösteren Gorbaçov, 1989 yılında iç politika da kendini açığa çıkaracaktır. "Serbest pazara" geçişi, sosyalizmle birleştirmeye çalışacaktır. Temmuz 1990'da toplanacak SBKP 28. Kongresi Gorbaçov'un hedefini, sosyalizmden ne anladığını net biçimde ortaya koyacaktır.

28. SBKP Kongresi

SBKP, 19 Haziran 1990'da bir parti konferansı yaptı. Gorbaçov bu toplantıda konuştu ve bu konuşma *Pravda*'nın 20 Haziran 1990 tarihli sayısında yayımlandı. 2 Temmuz 1990'da SBKP 28. Kongresi yapıldı, Gorbaçov bir siyasal rapor sundu. 14 Temmuz 1990'da Gorbaçov, SSCB Yüksek Sovyeti'nin 3. Oturumunda konuştu. Bu üç konuşma Gorbaçov'un amacını artık saklamayan, ama bu amacı "sosyalizm kılıfı" altında sunan konuşmalardı. Üç belgeyi birlikte inceleyerek Gorbaçov'un niyetini öğrenelim.

* * *

Gorbaçov yine Marx'tan, Lenin'den, Marksizmden bahseder. Ne var ki, Marx-Engels-Lenin'in kendi çağlarında geçerli olduğunu, artık dünyanın değiştiğini belirterek Marksizmin dogmatik yorumlanmasına savaş açar. Gorbaçov'un eleştiri alanı içine artık Marksizm girmiştir. Gorbaçov, Marksizmi aşarak geliştirme niyetindedir. Gorbaçov der ki:

"*Marx, Engels ve Lenin tarafından ortaya konan toplumsal teorinin özünün, 19. yüzyılın, Lenin sözkonusu olduğunda 20. yüzyılın ilk onyıllarının, gerçeklerinin analizi temelinde oluşturulmuş bulunduğu bilinmektedir. Ancak özellikle de bizzat Marksist düşüncenin kendisinin, Ekim Devriminin ve uluslararası devrimci ve demokratik hareketin de etkisiyle **dünya o zamandan bugüne tanınmayacak kadar değişmiştir**.*

[193] Mihail Gorbaçov, *Perestroika*, Güneş Yayınları, 1988, s.166.
[194] Mihail Gorbaçov, *Perestroika*, Güneş Yayınları, 1988, s.126.

Bununla birlikte, biz onyıllardır yaşamın olası her sorununa klasiklerden alıntılarla yanıt bulmaya uğraştık durduk."[195]

Gorbaçov'un 1986'daki Marksizm-Lenin değerlendirmesiyle, 1990 değerlendirmeleri arasındaki fark görülmektedir. Artık Gorbaçov'un "Lenin kalkanını" kullanmasına gerek yoktur.

* * *

Gorbaçov "sosyalizm" tercihinden vazgeçmediklerini belirtir. Yeni düşünce temelinde eski sosyalizm anlayışlarından vazgeçilip, yeni "insancıl sosyalizm" hedeflenecektir. **"İnsancıl ve demokratik sosyalizm"** Gorbaçov'un son sloganıdır.

"*Biz diyoruz ki, sosyalizm gerçek bir harekettir, yığınların yaratıcı çabasıdır ve SBKP'nin bu hareketin amacını doğru bir şekilde tanımladığına inanıyorum;* ***insancıl ve demokratik bir sosyalizm***."

"*Parti'nin dünyadaki görünür ilkeleri dile getirildi, sosyalist seçeneğe ve komünist geleceğe olan bağlılığı açıklandı ve ona* ***insani, demokratik sosyalizm*** *tanımı verildi.*"[196]

Peki, bu "insancıl demokratik sosyalizm" hangi ekonomik temel üzerine kurulacaktır? Bu sorunun yanıtı, Gorbaçov'un sosyalizmden ne anladığını gösterecektir.

Gorbaçov açık açık pazara dayalı bir karma ekonominin, sosyalizmin altyapısı olacağını söyler. Pazar ekonomisine geçiş (kapitalist serbest rekabete geçiş) bir "sosyalizm" modeli olarak savunulmaktadır. Değer yasası temelinde işleyecek bu pazar üzerinde sosyalizm yeniden kurulacaktır. Pazar ekonomisine yönelmekle, sosyalizm yolundan sapmadıklarını Gorbaçov özellikle belirtir.

Devlet işletmeleri anonim şirketlere dönüştürülecektir. Yatırım özgürlüğü tanınacaktır. İşletmeler kiraya verilecektir. Tahvil, hisse senedi, gayrı menkul değerler, alım-satıma konacaktır; meta ve tahvil borsası oluşturulacaktır. Bankacılık yeniden örgütlenecektir. Faiz politikası yerleştirilecektir. İşletmeler ve şirketler arasında rekabet yaratılacaktır. Kırsal kesim serbest pazara en çok ihtiyacı olan alandır; tarım sektörü, pazar ekonomisine açılacaktır.

Serbest pazara geçiş hızlı yapılmayacaktır; halkın canını acıtmadan gerçekleştirilecektir.

Şimdi Gorbaçov'un kendi ağzından, "insancıl demokratik sosyalizmin" ne olduğunu aktaralım.

"*Konuşmakta olduğumuz şey temelden yeni bir ekonomik modelin kurulmasıdır; yeni çeşitli mülkiyet biçimlerine ve işyönetimi sistemlerine sahip ve* ***modern bir pazar altyapısı olan karma bir ekonomi***."

"*Yine vurgulamak isterim ki, belki de diğer hiçbir sektör kırsal kesimimiz, tarım sektörümüz kadar müthiş bir şekilde ekonomik özgürlüğe ve gerçek bir* ***pazar ortamına*** *gereksinim duymamaktadır. Ve bu özgürlüğü sağlamalıyız.*"

[195] Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990, s.41.
[196] Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990, s.41,99.

"*Emekçi halkın çıkarlarını korumada partinin yeteneğinin mihenk taşı,* ***serbest pazar ekonomisine*** *geçiş sırasında onların, özellikle de nüfusun düşük ücret alan kesimlerinin yaşam standartlarının düşmemesini güvence altına almaktaki başarısı olacaktır.*"[197]

Gorbaçov bu ekonomik yapının kapitalizmi doğuracağını bilir. Serbest pazar = kapitalizmdir. Ama Gorbaçov parti üyelerine "serbest pazarı" bir kapitalizm olarak değil, "insancıl bir sosyalizm" olarak sunar: Pazar ekonomisinin, sosyalizm ile çelişmediğini söyler:

"*Bu demektir ki, bir* ***pazar ekonomisine yönelmekle*** *sosyalizm yolundan sapmış olmuyoruz; ama toplumun sahip olduğu potansiyelin daha büyük bir bölümünü harekete geçirmek için adımlar atıyoruz. Perestroyka kavramının temelini oluşturan da budur.*"

"*Topluma bir kanıyı kabul ettirmek için yapılan girişimler var; buna göre* ***pazar ekonomisine*** *doğru hareket, kapitalizme geri dönüştür. Bir insan bundan daha* ***saçma*** *bir şey ortaya atamaz.*"

"*Eğer* ***pazar ekonomisi****, halkın yaşam düzeyinin yükselmesine yardım ediyorsa, sosyalizmle çelişir mi?* ***Hayır****, çelişmez.*"[198]

Gorbaçov göz göre göre yalan söylemektedir. Planlı ekonomiyi dağıtarak kurulan pazar ekonomisi, kapitalizmden başka bir yola çıkmaz. Gorbaçov gerçeği niçin açık söylemiyor? Çünkü, SBKP'de kapitalizm yolunu kabul etmeyecek güçler vardır. Toplum, kapitalizmin ne kadar acımasız, korkunç bir sistem olduğunu öğrenerek büyümüştür. Bu nedenle Gorbaçov, açık açık kapitalizmin yolunu açıyoruz, diyemiyor. Kapitalizmin ismini, "pazar ekonomisi" olarak değiştiriyor. Pazar ekonomisini de "insancıl sosyalizm" olarak tanıtıyor.

Ne yapmak istiyor Gorbaçov? Stalin'in 1930-1940'larda temelini attığı ekonomik yapıyı, pazar ekonomisi ile yıkmak istiyor. Stalin'in bürokratik yozlaşmış işçi devletini bir karşı-devrimle yıkmak istiyor. Oysa yapılması gereken, işçi sınıfının bürokratik egemenliği yıkarak iktidarı kendi ellerine alması. Gorbaçov sorunu tersinden çözüyor; karşı-devrimin yolunu açıyor.

"*Sosyalizmin* ***Stalinist modelinin*** *yerini özgür erkeklerden ve kadınlardan oluşan sivil bir toplum almaktadır.*"[199]

Gorbaçov'un sivil toplum dediği şey, kapitalizm!

* * *

1986'da 27. Kongre'de kabul edilen SBKP programı, SBKP'nin komünizm kuruluşunda öncülük yapacağını söylüyordu. Şimdi SBKP artık toplumun öncüsü olmak istemiyor.

"*S.B.K.P. toplumda ve politik örgütler içinde kendi isteklerini kabul ettiren* ***yönetici*** *bir organ olmaktan* ***vazgeçmek*** *istiyor.*"[200]

Niçin Gorbaçov böyle söylüyor? Stalin'in kurduğu sistemde SBKP geçiş ekonomisini (Stalin buna yanlış biçimde sosyalizm demişti) yukarıdan, merkezi olarak denetliyordu. Planlı ekonomi ile meta pazarını dengeliyordu. Stalin'in kurduğu yapının yıkılması için, SBKP'nin

[197] Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990, s.16,24,46.
[198] Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990, s.18,94,95.
[199] Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990, s.6.
[200] Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990, s.99.

yönlendiriciliğini ortadan kaldırmak gerekiyor. Gorbaçov parti örgütlerini açıkça uyarıyor: Artık parti, ekonomik kuruluşları denetlemeyecektir:

"*Partinin taban örgütleri, işletmelerin ve büroların yönetimini, bakanlıkların ve dairelerin personelini veya hükümet organlarını ve ekonomik kuruluşları denetleyebileceklerini* ***düşünmemelidirler*** *ve gerçekten de artık buna hakları yoktur.*"[201]

Bütün bunlardan sonra SBKP'nin "tüm halkın öncü partisi" olduğu söylenebilir mi? Gorbaçov kendisi inanmasa bile, SBKP'nin tüm halkın politik örgütlenmesi gibi hareket edeceğini söylüyor: SBKP eskiden olduğu biçimde işçi-köylü-aydınlara dayanacaktır. SBKP tüm halkın çıkarını yansıtacaktır.

"*Biz perestroykanın bir partisiyiz ve bu nedenle SBKP bugün* ***tüm halkın*** *politik örgütlenmesi gibi hareket ediyor.*"[202]

Gorbaçov'un kafa karışıklığını yansıtan veya SBKP üyelerini oyalamaya çalışan bu görüşü eleştirmeye gerek yok!

* * *

Gorbaçov "Perestroika'nın" yaratacağı "insancıl demokratik sosyalizm" görüşünün emperyalistler tarafından desteklendiğini memnuniyetle belirtiyor. Gorbaçov'un saptamasına göre: ABD yönetimi, ABD politikacıları, ekonomik çevreler, perestroika ve glasnost (açıklık) politikasını destekliyorlar. Çünkü Sovyetlerin politikasının başarıya ulaşmasının, kendi çıkarlarına uygun olduğunu fark etmişlerdir.

"*En önemlisi Sovyetler Birliği'nde perestroykanın geçiş döneminde bu adımı taşıdığı siyasal önemdir. Bu* ***Amerikan liderlerinin*** *bize* ***güvendiğini*** *ve perestroykayı yalnız sözde destekleyip başarı dilemekten hareket aşamasına geçtiklerini göstermektedir.*"

"***Amerika iş çevresinin*** *bu noktayı anlamış olması çok önemlidir. Uzun vadede de* ***Amerika'nın çıkarlarına uygun*** *olduğu için iş çevreleri olumlu tavır almakta ve geçiş dönemimizi kolaylaştırmak için perestroykanın bu zor döneminde* ***ülkemize yardımcı olmayı*** *istemektedirler.*"[203]

Emperyalistler tabii ki aptal değil. Onlar Gorbaçov'un "sosyalizm" olarak sunduğu şeyin, kapitalizme yol açacağını görüyorlar ve o nedenle destek veriyorlar. Emperyalistlerin verdiği destek, Gorbaçov'un sosyalizmden uzaklaştığının bir kanıtı oluyor.

Gorbaçov'un ve SBKP'nin Sonu

Gorbaçov'un amacı, pazar ekonomisini yavaş yavaş yerleştirmekti. Toplumda patlamalar yaratmadan, karma ekonomiyi kurmayı düşünüyordu. SBKP içindeki Yeltsin ekibi ise Gorbaçov'un daha hızlı hareket etmesini istiyorlardı. Gorbaçov, SBKP'yi reforme ederek "serbest rekabetin" içine katmayı planlıyordu. Acele etmemesi bundandı.

[201] Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990, s.44.
[202] Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990, s.48.
[203] Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990, s.70,74.

SBKP bürokrasisi içinde Gorbaçov'un adım adım kapitalizmi döşediğini gören üst düzeyden bir kadro vardı. Orduda, gizli güvenlik teşkilatında (KGB'de) etkin olan bu grup Gorbaçov'u durdurmak için 19 Ağustos 1991'de "Olağanüstü Hal Komitesi" olarak bir darbe gerçekleştirdi. Ne var ki, darbe kendi içinde çabuk çözüldü; Gorbaçov hayatını kurtardı. Darbeye, Yeltsin ekibi emperyalistlerden destek alarak karşı durdu. Emperyalistler, kapitalizme hızla geçmek isteyen Yeltsin'i tercih ettiler. Gorbaçov'un iktidarı kaydı gitti.

Gorbaçov SBKP'yi yeniden düzenleyerek "demokratik bir partiye" dönüştürebileceğini ummuştu. Ama SBKP MK Sekreterliği darbeyi destekleyerek Gorbaçov'a karşı tutum aldı. Yeltsin, SBKP'yi cezalandırmak, iktidarı kendi eline almak istiyordu. SBKP'ye kapatılması için savaş açtı. Gorbaçov'un direnecek gücü yoktu: SBKP Genel Sekreterliği'nden istifa etti; Merkez Komitesi'nin kendini fesh etmesini istedi. Gorbaçov'un eylemi, SBKP'nin likidasyonu (dağıtılması) anlamına geliyordu. SBKP üyeleri partilerine sahip çıkamadılar, SBKP dağıtıldı.

Gorbaçov Ağustos 1991 darbesinden sonra, Eylül 1991'de kaleme aldığı anılarında SBKP'nin dağılma sürecini şöyle açıklıyordu:

"*Anlaşıldı ki, Parti yönetimi, hepsinden önde Merkez Komitesi Sekreterliği, darbeye karşı çıkma, Sovyetler Birliği Anayasası ve Genel Sekreteri'ni savunma ve onunla bir görüşme yapmakta ısrar etme cesaretini göstermedi. Kısacası,* ***Olağanüstü Hal Komitesi'ni desteklediler****, partiyi yolundan çıkarıp sonu kötü bir yola soktular. Birçok parti komitesi darbecilere yardım etmeye karar verdi.*
(...)
İktidarı ele geçirme girişimi, SBKP (Sovyetler Birliği Komünist Partisi)'nin ***reforme*** *edilebileceği umutlarını ortadan kaldırdı. Genel Sekreter'in görevinden istifa edip Merkez Komitesi'nin kendisini feshetmesini öneriş nedeni budur.*"[204]

Gorbaçov söz konusu anılarında kendisinin bir "sosyalizm destekçisi" olduğunu belirtmeyi ihmal etmiyordu. Artık Sovyetler Birliği'nde Sosyalist Parti ve Demokratik Parti olarak iki partinin ortaya çıkacağını söylüyordu. Darbeden sonra ekonomik reformun (serbest pazara geçişin) devam etmesi gerektiğini de dile getiriyordu.

* * *

Yeltsin egemenliğini kurduktan sonra, Gorbaçov'un daha önceden döşediği kapitalizm taşlarına basarak serbest pazarın kapısını hızla açtı. Böylece kapitalizm Sovyetler Birliği topraklarına girdi, özgürce bütün Sovyetler Birliği pazarını kapsadı.

Gorbaçov'a da bir vakıf kurup anılarını ülke ülke dolaşarak anlatmak kaldı. Artık Gorbaçov eskiden yaptığı politik değerlendirmelerin "arka planlarını" açıklayabilirdi; kendi ideolojik konumunu saklamadan söyleyebilirdi.

Gorbaçov'un 1995'te İstanbul ve Ankara'da gerçekleştirdiği konferanslar bu açıdan öğreticiydi. Öğrendiklerimizi sıralamak gerekir:

1) Gorbaçov'a göre Sovyetler Birliği'nde sosyalizm hiç kurulmamıştı; sosyalizm denilen sistem aslında devlet kapitalizmiydi:

[204] Mihail Gorbaçov, *Dünyayı Sarsan Üç Gün*, Real Yayıncılık, 1991, s.44.

"*Bizde kurulmuş olan sistem, sosyalizm değildi,* ***devlet kapitalizmiydi****.*"[205]

Eğer eskiden devlet kapitalizmi varsa, yeniden kapitalizmi kurmaya gerek var mı? Bu saçma görüşü, doğru görüşle değiştirmek lazım. Sovyetler Birliği sosyalizm ve kapitalizm ögelerinin birlikte olduğu; ama kolektif mülkiyetin egemen olduğu yozlaşmış bir işçi devletiydi. Kapitalizm ile sosyalizm arasına sıkışmış bir geçiş devletiydi.

2) Gorbaçov, Perestroika'nın özel mülkiyeti ortaya çıkardığını söyledi.

"*Perestroyka, açıklık politikası olan glasnostu getirdi, serbest seçimleri getirdi, tek partinin tekeline son verdi,* ***özel mülkiyeti*** *ortaya çıkardı.*"[206]

Gorbaçov şimdi doğru söylüyordu. Daha önceden yaptığı propaganda, Perestroika'nın "daha iyi bir sosyalizm" doğuracağı idi. Demek ki, gerçek bu değilmiş.

3) Gorbaçov ile Yeltsin "pazar ekonomisine" (kapitalizme) geçme konusunda ideolojik bir fark taşımıyorlardı. Aralarındaki tek fark, kapitalizmin getirilme hızlıyla ilgiliydi. Gorbaçov yavaş biçimde kapitalizmi geliştirmek istiyordu. Yeltsin taraftarları ise hızlı biçimde.

"*Biz, bu piyasa olayını tanımıyorduk; rekabeti bilmiyorduk, çünkü bu, apayrı bir sistemdi. Böyle bir sisteme,* ***adım adım*** *yaklaşılabilirdi; düşüncelerin ve görüşlerin de* ***yavaş yavaş*** *değiştirilmesi, önce bu yolla,* ***serbest ekonominin*** *altyapısının hazırlanması gerekiyordu. Birdenbire geçişlerin değil,* ***yavaş geçişlerin*** *sağlanması gerekiyordu ilk önce.*"

"*Ancak, biz, perestroikacılar olarak halkın yeni düzene,* ***hazmederek*** *geçmesini düşündüğümüz halde, onlar tam tersini istiyorlardı; ekonomide,* ***piyasa ekonomisine çok hızlı*** *bir geçiş istiyorlardı.*"

"*Batı bütün bunları anlamadı. 'Evet, evet, aferin Yeltsin'e; Gorbaçov, demokratik sosyalizmi korumaya çalışıyordu; karma ekonomiyi kurmaya çalışıyordu ve* ***çok yavaş*** *gidiyordu; ama bakın, Yeltsin öyle değil; o bizim adamımız' dediler 'Ben de, o Batı'nın gözlerinin içine baka baka, 'Evet, o sizin adamınızdır belki de!' diyorum şimdi.*"[207]

4) Gorbaçov şimdiye kadar sosyalizmin insanlığın geleceği olduğunu ve kendisinin sosyalist olduğunu söylemişti. Şimdi ise geleceğin sosyalizm ile kapitalizm arasındaki kavgada değil, bunların birleşiminden doğacak "uygarlıkta"(!) olduğunu söyleyecektir. Yani insanlar artık ya kapitalizmi, ya sosyalizmi kabul etmek zorunda kalmayacaklardır. Yeni bir uygarlık ortaya çıkacak bunları birleştirecektir. İdeolojik savaş gereği bu nedenle ortadan kalkacaktır.

"***Gelecek ise, sosyalizm ile kapitalizm arasında değildir.*** *Gelecek, yeni uygarlığın içindedir. Bu yeni uygarlıkta, liberal toplumun, sosyalist toplumun kuramları ve deneyimleri; Hıristiyan sosyalist, İslam, Slav deneyimleri, bütün toplumların deneyimleri yer alacaktır.*
(...)
İdeolojik savaşlar da, bize gerekli değildir. *Bizim işbirliği yapmamız, dayanışma içinde bulunmamız lazım.*"

[205] Aktarma *Gorbaçov Türkiye'de*, Yapı Kredi Yayınları, 1997, s.27.
[206] Aktarma *Gorbaçov Türkiye'de*, Yapı Kredi Yayınları, 1997, s.13.
[207] Aktarma *Gorbaçov Türkiye'de*, Yapı Kredi Yayınları, 1997, s.47,66,107.

"*21. yüzyılda **kapitalizmi ya da sosyalizmi tercih etmek** zorunda kalmayacağız. **Yeni bir uygarlık** ortaya çıkacak ve bu uygarlığa küreselleşme temelinde ve daha önceki deneyimlerin senteziyle ulaşılacaktır.*"[208]

Böylece öğrenmiş oluyoruz ki, Gorbaçov artık sosyalizmi lafta bile savunmamaktadır. Umudu yeni doğacak (nasıl doğacaksa) uygarlıktadır. Gerçekte Gorbaçov, kapitalizmin uygarlığını savunmaktadır. İşte, Gorbaçov döneminin sonu! Gorbaçov 4 Kasım 1987'de sosyalizmle ilgili doğru bir saptama yapmıştı. Gorbaçov dönekliğini gösterse bile aşağıdaki yargıya katılmak gerekiyor:

"*Ne sosyalizmin tarihindeki olumsuz anlar, ne Marksizm karşıtlarının yazdıkları kütüphaneler dolusu kitaplar, ne de dünyadaki ideolojik polemiğin keskinliği ve inceliği, kapitalizme tek bir alternatif olduğu vargısını yalanlayamadı. Bu alternatif sosyalizmdir.*"[209]

İşte, Gorbaçov'un şimdi unuttuğu gerçek budur. Kapitalizmin tek alternatifinin sosyalizm olduğu. Hem de dünya sosyalizmi!

[208] Aktarma *Gorbaçov Türkiye'de*, Yapı Kredi Yayınları, 1997, s.28,52.
[209] *Gorbaçov*, İnfomedia, tarihsiz, s.107.

GORBAÇOV DÖNEMİNDE TKP

Gorbaçov'un 1985'te SBKP'nin Genel Sekreteri olduğu dönemde, TKP'nin Genel Sekreteri Haydar Kutlu (Nabi Yağcı) idi. Haydar Kutlu'nun Genel Sekreter olması Andrapov zamanına denk düşüyordu. Haydar Kutlu 1981 MK toplantısından sonra, İ.Bilen'e destek olmak üzere yardımcı Genel Sekreter oldu; Nisan 1983'te TKP Genel Sekreterliği onaylandı.

Peki, Haydar Kutlu'yu kim Genel Sekreterliğe getirdi? Görünüşte TKP'nin kendisi. Gerçekte ise SBKP'nin kararıyla, Stalin'in geriye bıraktığı Komintern geleneğine dayanarak Haydar Kutlu partinin başına geçti.

SBKP'nin TKP ile ilgilenen seksiyonu önce İ.Bilen'i ikna etti; ardından H. Kutlu'yu. Komintern geleneğinde kibarlık olsun diye buna "SBKP'nin empoze etmesi" diyorlardı. Haydar Kutlu, Sovyetler Birliği dağıtıldıktan sonra Naciye Babalık'la yaptığı görüşmede bunu açıklayacaktı ve şöyle diyecekti:

"*Sorduğunuz soru açısından 'Sovyetler mi belirliyordu Genel Sekreteri veya yönetimi? diyorsunuz ya, dönemimi en azından kendim bildiğim için, belirleme sözcüğü çok yerinde değil, onun yerine* ***empoze*** *demek belki daha doğru olur.*"

"***Empoze ise, tabii vardır*** *o. Mutlaka enternasyonalist ilişkiler açısından Enternasyonalizm olmasa bile, bir komintern geleneği. Farklı bir gelenekten veya bir alışkanlıktan da söz edilebilir. İki taraflı bir şey bu bence.*"

"***Bilen'le SBKP arasında bu konu mutlaka konuşuldu.*** *Bilen konuşulduğunu söylemişti. Bilen'in kafasında ben miydim onu da bilmiyorum.*"[210]

Demek ki, belirleyici olan SBKP. Sekreteri öneren (empoze eden) SBKP. TKP Merkezi "enternasyonalizm" açısından önerilen kişiyi kabul ediyordu. Zeki Baştımar'a karşı İ.Bilen'i "empoze eden" de SBKP değil miydi? İşte, SBKP ile TKP arasındaki "enternasyonalist gelenek" böyle işliyordu. Buna da Haydar Kutlu'nun isimlendirmesiyle söylersek, "Komintern geleneği" diyorlardı. Oysa Lenin yaşarken böyle bir Komintern geleneği yoktu. Stalin'in Komintern'e bıraktığı bir gelenekti bu!

* * *

Gorbaçov döneminde TKP'nin izlediği ideolojik evrimi dikkatle gözlemek gerekir. Gorbaçov'un görüşleri adım adım TKP'ye işlenmiş, H.Kutlu'nun öncülüğünde bu görüşler savunulmuş ve TKP'nin sonu hazırlanmıştır.

Gelişim sürecini kabaca iki evreye ayırmak olanaklıdır. Marksizmle uyumlu görünülmeye çalışılan birinci evre ve Marksizmden bütünüyle kopuşun yaşanacağı ikinci evre. Bu ayrım Gorbaçov'un gerçek görüşlerini ortaya koymadığı evre ile gerçek görüşleriyle ortaya çıktığı evrenin toplamına denk düşer.

[210] Haydar Kutlu, aktaran Naciye Babalık, *Türkiye Komünist Partisi'nin Sönümlenmesi*, İmge Kitabevi Yayınları, 2005, s.218,220.

TKP birinci evrede aynen Gorbaçov gibi, "yenilenmenin", "perestroykanın", "glasnostun" daha iyi sosyalizmi amaçladığını savunmuş, Marks-Engels-Lenin'i kalkan olarak kullanmıştır. TKP'nin ikinci evresi ise Marksizmin temel tezlerinden kopulduğu, TKP'nin liberalleştiği evredir.

Marksizm Giysili Evre

TKP bu evrede Gorbaçov'un politikasını Türkiye soluna ve kendi kadrolarına tanıtmaya uğraşır. TKP'nin enternasyonalizm anlayışına göre SBKP'nin 27. Kongresi'ni savunmak gerekir. Bilindiği gibi bu kongre Brejnev'in geriye bıraktığı sosyalizm tezlerini savunan bir kongredir. Gorbaçov'un yeni poltikası net biçimde fark edilmez.

TKP yayın organı *Yol ve Amaç* Temmuz 1986'da isimsiz bir yazı yayımlar. Bu yazıyla, TKP'nin SBKP ile sosyalizm konusunda aynı çizgide olduklarını anlarız. SBKP 27. Kongre'de Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin Stalin zamanında (1936'da) kurulduğunu, Kruşçev ve Brejnev gibi onaylamıştır. TKP bu görüşü tekrarlar, kabul eder:

"*Soru: 30'lı yılların ikinci yarısında SSCB'de sosyalizmin temellerinin kurulduğu belirtiliyor. Bu ne anlama geliyor?*

Yanıt: ***Sosyalizmin temelleri kurulmuştur*** *dendiği zaman, bunun anlamı şu oluyor: Otuzlu yılların ikinci yarısında yeryüzünde ilk kez SSCB'de sömürüye kesin son verildiği ve sömürücü sınıfların ortadan kaldırıldığı, toplumsal mülkiyetin iki biçimi olan devlet mülkiyetiyle kolhozcu-kooperatif mülkiyetine ve* ***iki dost sınıfın, yani işçi ve köylülerin*** *sağlam bağlaşıklığına dayalı bir düzen kurulmuş; genellikle bu iki sınıftan çıkanlar yeni bir işçi, köylü ve aydınlar kuşağı oluşturmuş; toplumdaki politik örgütlüğün demokratizmini, ulusların eşitliğini, erkeklerle kadınların hak eşitliğini her bakımdan güvence altına alan sosyalizmin ilk anayasası kabul edilmiştir.*"[211]

O halde TKP, Stalin'den geriye kalan "dost sınıflı sosyalizm anlayışını" SBKP gibi savunmaktadır. Marksizmin, "sosyalizm sınıfsız toplumdur," görüşü ile çelişen bu yaklaşım biçimi, SBKP ve TKP dağılıncaya kadar korunmuştur. İleride bu görüşe Stalin eleştirisi eklenecektir; ama yine de Stalin zamanında sosyalizmin kurulduğu söylenecektir.

* * *

SBKP, 27. Kongre'de proletarya diktasının sosyalizmin kurulmasından sonra ortadan kalktığını ve "tüm halkın devletinin" doğduğunu ifade etmişti. Ayrıca tek ülkede komünizme doğru gittiklerini kabul etmişti. TKP bu görüşleri alıp savunur.

"*Devlet yönetiminin demokratikleştirilmesi sosyalizmin politik sistemini geliştirmenin ana doğrultusunu oluşturmaktadır ve sosyalizmi kurmakla* ***proleter diktatörlüğü tüm halkın devletine dönüşmektedir****. Tüm* ***halkın devleti*** *ise giderek, sosyalist özyönetime, daha sonra da komünist özyönetime geçilmesiyle, devletin ortadan kaldırılması yolunda önemli bir aşamayı oluşturmaktadır.*"[212]

Kısacası SBKP, Kruşçev-Brejnev sosyalizmini devam ettirmektedir. TKP de ona eşlik etmektedir.

---

[211] *Yol ve Amaç*, Sayı 13, Temmuz 1986, s.70.
[212] *Yol ve Amaç*, Sayı 13, Temmuz 1986, s.67.

Daha önce vurguladığımız gibi, 1986 SBKP 27. Kongresi'nde, Kruşçev zamanında yazılan Üçüncü Program'ın "komünizmin 1980'lerde Sovyetler Birliği'nde kurulacağı" görüşü değiştirilir. Hatırlarsak TKP Genel Sekreteri Zeki Baştımar tarafından, "1980'lerde komünizmin kurulacağı" savunulmuştu. O dönem Kruşçev dönemiydi.

Brejnev döneminde bu hayalci görüş revize edilmişti; ancak programda varlığını aynen korumuştu, şimdi Gorbaçov bu saçmalığı ortadan kaldırıyordu. TKP artık şimdi programdaki bu yeni değişikliği onaylayabilirdi. SBKP kendi programını değiştirdiğine göre TKP de tavır değiştirebilirdi.

"*Soru: 1961'de kabul edilen SBKP Programı, SSCB'de 80'li yılların ilk yarısına doğru komünist toplumun temellerinin kurulmasını öngörüyordu. Bu ödevin yerine getirilmesini ne engelledi?*

Yanıt: Hem nesnel, hem de öznel nedenler vardır, ama ikincileri belirleyici oldu. Lenin, devrimciler için en tipik hatanın, ***hayale kapılıp*** *ileri 'koşmak' olduğunu belirtiyordu. 1961 Programı'nın hazırlanmasında işte böyle bir* ***hataya*** *düşülmüştü.*"[213]

SBKP 27. Kongresi 1986'da (25 yıl sonra) bu hayalciliği ortadan kaldırıyordu. SBKP 25 yıl beklerken, TKP de "enternasyonalizm" gereği beklemişti. TKP Kruşçev zamanında Kruşçevci olmak zorundaydı, Gorbaçov zamanında Gorbaçovcu! TKP, Kruşçev zamanında, Kruşçev'in komünizme bakış açısını savunacaktı. Gorbaçov zamanında bu görüşleri "hata" olarak kabul edecekti.

* * *

Yol ve Amaç'ın Ocak-Nisan 1987 tarihli sayısında SBKP 27. Kongresi'nin TKP tarafından değerlendirilmesinin devam ettiğini görüyoruz. Bu tarihlerde Gorbaçov "yeni düşünce tarzı" denilen, özünde emperyalist burjuvazi ile işbirliğini hedefleyen, dünya devrimi yerine dünya reformunu koyan anlayışını propaganda etmeye başlamıştı. TKP de onu izliyordu; "yeni düşünceyi" propaganda ediyordu.

TKP, Gorbaçov çizgisine destek verdiğini gösterebilmek için *Yol ve Amaç'*ın Temmuz 1987 tarihli sayısında TKP MK Genel Sekreteri Haydar Kutlu'nun, "*Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Devrimci Yenilenmesinin Mücadelemiz Açısından Önemi*" başlıklı yazısını yayımladı.

Gorbaçov Sovyetler Birliği'nde "ekonominin yenilenmesini" istiyordu. 1930'larda ekonomi aşırı biçimde merkezileştirilmişti. 1970-1980 döneminde Sovyetler Birliği ekonomisinde "durgunluk" ortaya çıkmıştı. Ekonomi nasıl yenilenecekti? Gorbaçov "işletmelerin özerkliğini arttırmaktan" başka bir şey söylemiyordu. Haydar Kutlu da ona paralel biçimde konuşuyor, Sovyet ekonomisinin yenilenmesi gerektiğini savunuyordu.

Gorbaçov "glasnost" (açıklık) politikasını ortaya atmıştı. Haydar Kutlu da bu politikanın doğruluğunu propaganda ediyordu. Gorbaçov, Lenin'i izlediğini söylüyordu. Haydar Kutlu da Gorbaçov'un Lenin'in yolundan gittiğini söylüyordu. Özcesi Gorbaçov'un politikasını papağan gibi tekrar etmek "enternasyonalist" bir görevdi. Haydar Kutlu diyordu ki:

[213] *Yol ve Amaç*, Sayı 13, Temmuz 1986, s.71.

"*Ülkemiz basınında kimi zaman partinin 'Gorbaçov çizgisi'ni destekleyip desteklemediği soruluyor. Sorunun biçimi doğru olmasa da, söz konusu olan bizim Sovyetler Birliği'ndeki devrimci yenilenme sürecine karşı tutumumuzdur. Komünistler, bu süreci* ***büyük bir coşkuyla destekliyor***."[214]

TKP'nin SBKP'nin politikasını gözü kapalı olarak desteklediği belliydi. Eski dönemde böyle olmuştu, şimdiki dönemde de böyle olacaktı. TKP kendisine yönelen bu konudaki eleştirileri önlemek için "bağımsız ve özerk" bir parti olduklarını, Gorbaçov çizgisini Moskova'ya bağlı olduklarından dolayı değil, doğru buldukları için desteklediklerini söylemek zorundaydı. Haydar Kutlu bunu şu sözlerle ifade etti:

"*Burada şöyle bir eleştiri yapılmaktadır: Komünist partisi, zaten Moskova'ya bağımlı olduğu için her zaman Sovyetler Birliği'ni destekler. Bu iddianın gerekçesi* ***anti-komünizmin*** *beylik suçlamasından ibarettir. Komintern döneminde, dünya komünist hareketi bir 'dünya partisi' biçiminde örgütlenmiş olduğu ve bu 'dünya partisi'nin merkezi Moskova olduğu için, gerçekten her parti Komintern'in bir seksiyonu gibi çalışır ve Moskova'dan yönetilirdi. Bu dönem çoktan* ***kapanmıştır*** *ve her komünist partisi gibi partimiz de dünya komünist hareketinin parçası olarak* ***bağımsız, özerk*** *bir partidir.*"[215]

Haydar Kutlu'nun sözlerinin gerçeği yansıtmadığı artık bugün biliniyor. Gerçeğin üzerini örtmek için "anti-komünizm" silahını kullanmak, burjuvaziye karşı yanıtta bir işe yarayabilirdi. Ne var ki, TKP bütün sola karşı "anti-Sovyetizm = anti-komünizm" silahını kullandı. TKP'nin SBKP endeksli enternasyonalizm bakışı körce bir bakıştı. Soldan bu konuda gelen eleştiriler gerçekte doğruydu. TKP " bağımsız" bir parti değildi; ideolojik-politik-örgütsel iplerle SBKP'ye bağlıydı. Şimdi ipler Gorbaçov'un elindeydi. TKP bu iplere bağlı olarak hareket edecekti.

* * *

Gorbaçov 1987'de SBKP politikalarının "Marksizme-Leninizme" uygun olduğunu söylüyordu. Lenin'i kendi görüşleri için kullanıyordu. Haydar Kutlu'nun, Gorbaçov'un bu sahteciliğine destek vermesi gerekiyordu. Haydar Kutlu bu yardımı yaptı. Gorbaçov'un Lenin'e dönüş yaptığını, Lenin'i savunduğunu yazdı.TKP de Gorbaçov gibi Lenin'i savunuyordu:

"*Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeler Marksizm-Leninizm'den uzaklaşma mıdır? (Bu soruya* ***İşçinin Sesi'nden başka*** *ciddi olarak* ***evet*** *cevabı veren bir politik çizgiye henüz raslamadık!) Emperyalist basın, sınıf refleksiyle doğruyu daha çabuk görüyor ve okuyucularını Gorbaçov'a karşı uyarıyor: 'O, kendi açıkladığı gibi, 'Batının hoşuna gitmek' değil,* ***Leninci öğretiye*** *geri dönmek istiyor.*"

"*Biz şimdi Lenin'in yöntemini öğrenebilmek için* ***Lenin'in yapıtlarını yeniden okuyor*** *ve üzerinde düşünüyoruz. Bu yöntemi kavramak bize ciddi uğraşımızda yardım edecektir.*"[216]

* * *

[214] Haydar Kutlu, *Yol ve Amaç*, Sayı 17, Temmuz 1987, s.18.
[215] Haydar Kutlu, *Yol ve Amaç*, Sayı 17, Temmuz 1987, s.18-19.
[216] Haydar Kutlu, *Yol ve Amaç*, Sayı 17, Temmuz 1987, s.20.

Geçerken belirtelim. Gerçekten de o dönemde *İşçinin Sesi* hareketi, Gorbaçov'un sosyalizmden uzaklaştığını söyleyen ilk hareketlerden biriydi. Haklı olan *İşçinin Sesi* çıktı. Haydar Kutlu değil!

Gorbaçov "yeni düşünce konseptine" bağlı olarak barış içinde emperyalistlerle kalıcı işbirliği istiyordu. Global sorunlar sınıf mücadelesinin dışında sorunlardı. Artık emperyalistlerle sınıf mücadelesi yapmak yerine, ekonomik yarışma yapmak gerekiyordu. H. Kutlu yine "enternasyonalist" görevini yerine getirerek bu anlayışı aynen tekrar etti:

"*Kapitalizmiden sosyalizme insanlığın geçiş çağının bu aşamasında bu geçiş, iki sistemin çatışması ve* ***mücadelesi değil****, yanyana var olması, birbiriyle* ***yarışması*** *ve global sorunların çözümü için* ***işbirliği*** *koşullarında gerçekleşmektedir.*"[217]

Lenin'i takip ettiğini söyleyen Gorbaçov ve Haydar Kutlu, Lenin'in barış içinde birarada yaşama taktiğine böyle bakmadığını bilmiyorlar mıydı? Ama şimdi Lenin'i kalkan olarak kullanma zamanıydı. Bir süre sonra bu kalkanı kullanmaya gerek duymayacaklardı.

Marksizmin Giysisinden Soyunuş

Ne Gorbaçov, ne Haydar Kutlu Marksizm elbiselerini bir anda çıkarıp kendilerini açık ettiler. Yavaş yavaş soyundular. Marksizm giysilerinden kurtuldular. Şimdi bizde bu soyunma sürecini adım adım izleyelim.

1988 yılı soyunma yılıdır. Kabaca TKP ve TİP'nin birleşerek TBKP'yi oluşturma ve bu partinin programını hazırlama dönemine denk düşer. 1988 Mayıs ayında onaylanmış TBKP programı soyunmanın ilk sonucudur. Gorbaçov'un dünya çapında soyunmasına paralel olarak, TBKP de Birinci Programı ile sahneye girer. SBKP'nin uluslararası burjuvaziyle birleşmeci tezleri, TBKP'de Türkiye burjuvazisiyle ulusal uzlaşmacı tezler haline gelir.

TBKP Programına göre:

-Yakın hedef olarak egemen burjuvazi iktidardan düşürülmeden geriletilecektir; demokratik istekler burjuvaziye kabul ettirilecektir.
-Devrim yakın amaç olarak gündemden çıkmıştır.
-Uzak amaç olan sosyalizme, burjuva demokrasisinin adım adım genişletilmesiyle varılacaktır.
-Bu nedenle proletarya diktasına gerek yoktur.
-"Devrim" barışçıl yolla, iç savaşsız gerçekleşecektir.

Ortada bir devrim olmadığı için "dünya devriminden" bahsetmek abestir. Gorbaçov'un politikasına uygun olarak dünya devrimle değil, reformlarla yavaş yavaş değişecektir.

Peki, ya proletarya enternasyonalizmi ne olacaktır? Bunun özü dünya devrimi değil midir? Hayır! TBKP, "Avrupa Komünizminin" dünya devrimini unuttuğu dönemle çakışan "proletarya enternasyonalizmi = uluslararası dayanışma" fikrini yineleyecektir. TBKP Programı bunu açıklar:

[217] Haydar Kutlu, *Yol ve Amaç*, Sayı 17, Temmuz 1987, s.22.

"*Türkiye Birleşik Komünist Partisi, aynı zamanda, dünya devrimci hareketinin ayrılmaz bir parçasıdır. TBKP, dünya işçi sınıfı, devrimci güçlerinin ortak çıkar ve ülkülerinin,* ***uluslararası dayanışmasının*** *ifadesi olan proletarya enternasyonalizminin savunucusudur.*"[218]

Uluslararası dayanışma, uluslararası işbirliğini anlatır. Ulus kategorisi, burjuvazi ve proletaryayı birlikte içerdiğine göre, sınıf ayırımı yapmadan evrensel işbirliğini anlatır. Bu terim, bütün ülkelerin proleterlerinin ve burjuvalarının aynı potada eritilmesini simgeler. Oysa Marx'ın sloganı "bütün ülkelerin proleterleri birleşiniz!" idi. Bütün ülkelerin proleterleri birleşecek, birleşen dünya burjuvazisine karşı savaşacaktı. Dünya devriminin temel mantığı buydu; enternasyonalizm bu nedenle dünya devrimine eşitti.

TBKP bir gerici anlayış olan "uluslararası dayanışma" ile yetinmez. Proletarya enternasyonalizminin sınırları içine demokratik burjuva güçleri (!) de katar; sınırları iyice bulanıklaştırır.

"*Günümüzde enternasyonalist dayanışmanın kapsamı* ***genişlemiştir****. TBKP* ***yalnız devrimci güçler arasında değil****, barış ve demokrasiden yana* ***tüm güçler*** *arasında enternasyonalist dayanışmayı, diyalog ve işbirliğini geliştirecektir.*"[219]

İşte, dünya devriminin yerine konulan, burjuvaziyle işbirliği içerikli bir proletarya enternasyonalizmi anlayışı!

* * *

TBKP hâlâ "sınıflı sosyalizm" anlayışını korumaya devam eder. Sosyalizmde sınıflar olacaktır; sınıf farkları ancak komünizmin son aşamasında ortadan kalkacaktır.

"*Sosyalizmin gelişme sürecinin ileri evrelerinde,* ***sınıf farklarının kalkacağı komünist toplumda****, üretilen toplumsal zenginlikten 'herkesin ihtiyacına göre' payını alabileceği, özgür insanların özgür dünyasını yaratmanın koşulları oluşmaya başlayacaktır.*"[220]

TBKP tıpkı SBKP gibi "sınıflı sosyalizm" anlayışını ve tek ülkede komünizmi savunmaktadır. Stalin'in sosyalizm teorisi aynen devam etmektedir. Stalin'i eleştireceklerdir; ama bu yanlış sosyalizm teorisini koruyarak!

* * *

TBKP'de 1989-1990 yılı çırılçıplak kalma yılıdır. Eski Marksist kimlikten soyunulacak, kimliksiz kalınacaktır. Daha doğrusu Marksizm dışı bir kimlik alınacaktır. Birkaç örnekle süreci gösterelim.

Haydar Kutlu partinin yayın organı *Yeni Açılım*'da Mayıs 1989'da, "*Süreklilik İçinde Yenilenme*" başlıklı bir yazı yazarak gittikleri yolun yönünü gösterir.

Haydar Kutlu dogmatizme savaş açmıştır. "Dogmatizm" olarak adlandırılan şey Marksizm'dir. Marksist teori kendi iç çelişkileri nedeniyle bir bunalıma düşmüştür. Lenin artık çağımızda aşılmıştır(!)

---

[218] *Türkiye Birleşik Komünist Partisi Programı*, Yeni Açılım Yayınları, 1989, s.63.
[219] *Türkiye Birleşik Komünist Partisi Programı*, Yeni Açılım Yayınları, 1989, s.63.
[220] *Türkiye Birleşik Komünist Partisi Programı*, Yeni Açılım Yayınları, 1989, s.56.

"*Bize göre hastalığın nedenleri doğrudan doğruya **Marksist teorinin kendi iç çelişkilerinde** ve **tarihsel aşılmışlıktadır**. Teori, yanlış olarak doktrine dönüştürülmüştür. Marksizm bir yönüyle bir doktrindir, ama aynı zamanda, ondan fazla bir şeydir. Şimdi yeni bir canlanmanın içinde olmakla birlikte, **Marksizmin bir bunalıma** düşmüş olduğunu da kabul etmek gerekir. Bunun ikinci nedeni ise, **Leninizmin günümüzde artık aşılmış olduğunu** göremeyişimizdir.*"[221]

Hatırlarsak 1986-1987'de TKP ve lideri H.Kutlu, Gorbaçov'un "yeni düşünce" tarzının Marksizme uygun olduğunu söyleyip, Lenin'i savunuyordu. Çünkü o tarihte Gorbaçov, Lenin'e dönmek istiyordu. Şimdi 1989'da, TKP Marksizmin bunalımda olduğunu, Lenin'in aşılmış olduğunu, yani geçersizleştiğini söylüyor. O halde eski Marksist veya Leninci söylem toprağa gömülmelidir.

* * *

Haziran 1989'da *Yeni Açılım*'ın 14. sayısında Tarık Demirkan, Marx'ın ve Lenin'in savunduğu "proletarya diktatörlüğü" teorisine karşı cephe alır. İleri sürülen fikir şudur: Proletarya diktası = azınlığın, çoğunluk üzerindeki diktasıdır. Bu dikta ne kadar iyi uygulanırsa uygulansın; azınlığın, çoğunluk üzerindeki diktası olarak kalır. Tarık Demirkan'ın sözleriyle kısaca şöyle:

"*Proletarya diktatörlüğü, en ideal biçimde uygulanması halinde bile **azınlığın çoğunluk üzerindeki** diktatörlüğüdür.*"[222]

Lenin *Devlet ve Devrim*'de burjuva diktatörlüğünün, azınlığın çoğunluk üzerine diktası olduğunu; proletarya diktasının ise çoğunluğun, azınlık üzerinde diktası olduğunu anlatır. Proletarya diktatörlüğü, toplumdaki çoğunluğun çıkarını dile getirir. Burjuva diktatörlüğü ise azınlık olan burjuvazinin çıkarını dile getirir. Proletarya diktası = proleter demokrasidir. Yazarın görüşleriyle, Lenin'in görüşleri uyuşmaz.

Daha can alıcı nokta, proletarya diktatörlüğünü inkâr etmek, Marx'ın sosyalizm teorisindeki temel yapıtaşını ortadan kaldırmaktır. Marx, kapitalizmden sosyalizme gidebilmek için proletarya diktasını zorunlu görür. Böylece Marx'ın, sosyalizme gidiş teorisi de inkâr edilmiş olmaktadır.

* * *

Ağustos 1989'da *Yeni Açılım*'ın 16. sayısında Haydar Kutlu, "Leninizmi aştıklarının" teorik kanıtlarına örnek verir. Haydar Kutlu'ya göre; Lenin, "tek ülkede sosyalizm" teorisiyle Marx'ı aşmıştır. Şimdi Lenin'in aşılma zamanı gelmiştir. Lenin, emperyalizm teorisiyle, savaşların kaçınılmaz olduğunu söylemişti. Oysa bu görüş artık yanlıştır(!) Haydar Kutlu'dan aktaralım:

"*Lenin Marksizmi **tek ülkede sosyalizm** teorisiyle nasıl köklü bir farklılıkla aşmışsa, biz de teorik yenilenmede leninizmi o denli köklü bir farklılıkla **aşmak** durumundayız. Lenin emperyalizm tahliliyle savaşları kaçınılmaz görürken, biz artık bu görüşün **eskimiş** olduğunu söylüyoruz.*"[223]

---

[221] *Yeni Açılım*, Sayı 13, Mayıs 1989, s.13.
[222] *Yeni Açılım*, Sayı 14, Haziran 1989, s.34.
[223] Haydar Kutlu, *Yeni Açılım*, Sayı 16, Ağustos 1989, s.8.

Bir kez, "tek ülkede sosyalizm" teorisi Lenin'in değil, Stalin'in buluşudur. Hem Marx, hem Lenin dünya sosyalizmini savunur. Bu Marksist görüşü Stalin değiştirmiştir. Haydar Kutlu hâlâ "tek ülkede sosyalizm"in kurulabileceğine inanmaktadır. Lenin'i aşmaktan bahsederken, Stalin'i bile aşamamaktadır. Lenin'in emperyalizm ve savaş diyalektiği tümüyle doğrudur; günlük yaşam tarafından da doğrulanmaktadır. Haydar Kutlu, Gorbaçov'un (Kruşçev'in, Brejnev'in) görüşlerini tekrarlamaktadır. Pratik ise onu yalanlamaktadır.

* * *

Yeni Açılım'ın Ağustos 1989 tarihli 16. sayısında partinin üst kadrolarından Ahmet Kardam'ın "Yeni Olan Nedir?" başlıklı yazısı dikkat çeker. Ahmet Kardam, Lenin'in aşılmışlığı ile yetinilmesini eksik bulur; Marx-Engels'in de artık aşılmış olduğunu söyler.

"*'Lenin'in aşılmışlığı'nı yalnızca Lenin'in değil,* ***Marks ve Engels'in de aşılması*** *biçiminde kavramak gerekir.*"[224]

Aslında yazar kendi düşünce sistemi içinde haklıdır; Lenin, Marx-Engels'e dayanarak teori yapmıştır. Eğer Lenin aşılmışsa, Marx-Engels de aşılmıştır, eskimiştir. Ne var ki, Lenin'in aşılmışlığı teorisi Gorbaçov patentli uydurma bir teoridir.

* * *

Yine *Yeni Açılım*'ın 16. sayısında Lenin'in parti teorisine yapılan bir saldırı ile karşılaşırız. Mehmet Taş, komünist partilerde kararların "oy çoğunluğuyla" alınmasını yanlış bulur. Kararlar birlikte ve anlaşma temelinde alınmalıdır. Çağdaş parti "oy çoğunluğuyla" karar almamalıdır. M. Taş der ki:

"*Bilindiği gibi komünist partilerin kararları oy çoğunluğuna dayalı olarak alınırdı. Bugün bu düşüncenin* ***aşıldığı*** *açıktır. Kararların* ***birlikte ve mutabakat temelinde*** *alınması zorunluluğu, çağdaş parti anlayışı ile denk düşer.*"[225]

Ne kadar ilginçtir ki, parti içi demokrasi adına, farklı görüşlerin demokratik ayrı düşünme hakkı engellenmektedir. Evet, Lenin'in partisinde "oy çoğunluğuyla" kararlar alınmıştır. Lenin çoğu kez azınlıkta kalmış, zaman içinde partiyi kendi görüşlerine kazanmıştır. Mutabakat sağlamak adına yanlış görüşlere ortak olmamıştır. İnsanları inanmadığı bir görüşe katılmak zorunda bırakmak kadar anti-demokratik bir görüş olabilir mi? Lenin'in parti konsepti bunu kabul etmez. Lenin'in parti içi demokrasi anlayışı, farklı görüşlerin çarpışmasına dayanır; mutabakata değil!

* * *

*Yeni Açılım'*ın Kasım 1989 tarihli 19. sayısında, kapitalizmin stabile dönem yaşadığı, artık büyük krizler beklemenin doğru olmadığı, devrimin gündemden çıktığı belirtilmektedir.

O zaman işçiler ne yapmalıdır? Kapitalistlerle aynı gemide olduklarını düşünmeli, kapitalizmden kaldıramayacağı isteklerde bulunmamalıdırlar. İşçiler, kapitalistlerle sınıf savaşı yerine mutabakat yapmalıdır. İşte *Yeni Açılım* eliyle gelen partinin görüşleri:

[224] *Yeni Açılım*, Sayı 16, Ağustos 1989, s.25-26.
[225] *Yeni Açılım*, Sayı 16, Ağustos 1989, s.34.

"*Kapitalizm göreli stabilizasyon dönemini yaşıyor. Bu koşullarda, kapitalist toplumsal / ekonomik formasyonda büyük **yapısal bunalımlar** beklemek ve ona göre eylem anlayışları geliştirmek gerçekçi olmayacaktır.*"[226]

Marx yapısal bunalımların kapitalist üretim tarzının ayrılmaz parçası olduğunu *Kapital*'de, *Artı-Değer Teorileri*'nde bilimsel olarak göstermişti. Ayrıca kapitalist yaşam bu gerçeği her seferinde doğrulamıştı. Yukarıdaki satırlar, TKP'nin Marksizmle ilgilisi kalmadığını belgeliyor.

TKP yayın organı *Yeni Açılım* bu anti-Marksist görüşleri, burjuvazinin sınıf çıkarını savunmayla birleştiriyor:

"*Son çözümlemede, **patronların da, işçilerin de aynı kayıkta oldukları** bilinci yaygınlaşıyor. Ve bu yalnızca global anlamda değil, ülke ve işyeri bazında da somutlanıyor; ekonominin ve işyerinin **kaldıramayacağı istemlerin** artık eskisi gibi, rekabetçi anlayışla kolayca öne sürülmediği, sürülse bile, genel bir kamuoyu onayı bulamadığı görülüyor.*"

"*Sonuçta, koşulsuz radikalizmden **toplumsal uzlaşmaya**, topyekûn çatışma anlayışından kısmî **mutabakatlara** yönelme mantığının altyapısı örülüyor.*"[227]

Yine aynı *Yeni Açılım* sayısında kapitalist devletin, işçi-işveren çekişmesinde tarafsız kalması, işçilerin karşı sınıflarla uzlaşmalara yönelmesi istenmektedir. Özcesi, sınıf sendikacılığından artık vazgeçmesi öğütlenmektedir.

"*Verili koşullarda **karşıt sınıflarla uzlaşmalar** arama, **kapitalist devlet aparatına olumlu anlamıyla işlevsizlik**, bir başka deyişle, göreli **tarafsızlık** kazandırma ve onu **dar sınıf çıkarları** karşısında yabancılaştırma, giderek, belirleyici sendikal politikalar durumuna geliyor.*"

"*Bu noktada **sınıf sendikacılığı kavramının reddedilmesi**, üzerinde çok titizlikle durulması gereken bir önermedir.*"[228]

İşçi sınıfının sınıf kavgasından elini eteğini çekmesini isteyen bir komünist partisinin devrimle, sosyalizmle, dünya devrimiyle, proletarya enternasyonalizmiyle bir ilişkisi kalmış olabilir mi? Yukarıdaki görüşlerin Marksizmin dışına düştüğü çok açık değil mi? Sınıf çıkarı yerine soyut "genel insani çıkarı" koymanın adı Marksizm olabilir mi? Kapitalizmi övmenin adı Marksizm olabilir mi? *Yeni Açılım* Mayıs 1990'da şöyle yazdı:

"*İnsanlı bir dünya, yaşanılır bir doğa için tüm politik toplumsal güçler diyalog içine girmiştir. **Genel insani çıkarlar, sınıf çıkarlarının önüne geçmiştir.***"

"*Genel insani-olan, **sınıfsal-olanın önüne** geçiyor. Temsili demokrasinin yerini **katılımcı demokrasi** alıyor. Tekseslilik yerini çokseslilige bırakıyor.*"[229]

Nitekim Haydar Kutlu Kasım 1990'da, Ahmet Altan'ın sorularına yanıt verirken, serbest piyasayı desteklediklerini söyledi. Özelleştirmenin yanında olduklarını belirtti. Haydar Kutlu

[226] *Yeni Açılım*, Sayı 19, Kasım 1989, s.5.
[227] *Yeni Açılım*, Sayı 19, Kasım 1989, s.5,7.
[228] *Yeni Açılım*, Sayı 19, Kasım 1989, s.7-8,26.
[229] *Yeni Açılım*, Sayı 24, Mayıs 1990, s.11.

da, Gorbaçov da aynı noktaya varmış oldular: Serbest piyasa ekonomisini savunmayı bir "komünist" görev yaptılar.

* * *

12-13-14 Ocak 1991'de Ankara'da toplanan TBKP Kongresi hem örgütsel, hem ideolojik bitişin son işareti oldu. TBKP (TKP demek daha gerçekçi) kapitalizmin istikrarı için çalışacağını, kapitalizme cepheden saldırı yerine içten reforme etmek için uğraşacağını ilan ederek kendini dağıttı. H. Kutlu, likidasyonun baş aktörü olarak bitiş kongresine imzasını attı. Dünyada barışın giderek kalıcılaştığını, dünya sosyalist olmadan da bunu mümkün olduğunu söyleyerek bu imzanın üzerine bir de "komünist partisi kapatılmıştır" damgasını bastı.

"*Kapitalizme **cepheden saldırı yerine** onun iç süreçlerine **içerden müdahele** ederek bu değişmeyi etkileme sözkonusu olmalıdır.*"

"***Barış giderek kalıcılaşıyor**, barışçı bir dünyanın imkanları var bugün. Bütün dünya **sosyalist olmadan** da barış kalıcılaşabilir.*"[230]

Devrime gerek yok(!) Dünya devrimine hiç gerek yok(!) Sosyalizme gerek yok(!) Proletarya enternasyonalizmine gerek yok(!) Yaşasın kapitalizm(!)

TKP'nin hiç terk etmediği ve açık gizli içinde taşıdığı, doğru olmayan Stalinci enternasyonalizm anlayışının acı sonucu!

Ekim Devrimi'nin ışıkları altında doğmuş Mustafa Suphi TKP'sinin karanlığa batışı!

[230] *TBKP Büyük Kongresi*, Su Basın Yayınları, 1991, s.304,305.

SONUÇ

Dünya komünist hareketi Lenin döneminde devrimci Marksizme uygun bir sosyalizm ve enternasyonalizm görüşüne sahipti.

Lenin Ekim devriminin kaderini dünya devrimine bağlamıştı. Bir ülkenin sınırları içinde sosyalizmin kurulabileceğine hiç inanmamıştı. Bu temel nedenle dünya devrimini ve dünya sosyalizmini savunmuştu. Lenin için proletarya enternasyonalizmi, dünya devrimini gerçekleştirmekle özdeşti. Lenin, Ekim devrimini, dünya devrimin bir halkası olarak gördü. Sosyalizmi kurabilmek için Avrupa'da sosyalist devrimlerin olmasının zorunlu olduğunu söyledi. Bu nedenle 1918'de şöyle yazdı:

"*Kapitalizmden tamamen kurtulmak ve sosyalizme geçmeye başlamak için adımları henüz atmış bulunuyoruz. Önümüzde sosyalizme geçişin daha kaç aşamasının bulunduğunu bilmiyoruz ve bilemeyiz. Bu,* ***Avrupa sosyalist devriminin gerçekte ne zaman başlayacağına****, düşmanlarıyla ne kadar kolay, ne kadar hızlı ya da yavaş başa çıkacağına ve açılmış bulunan sosyalizm yoluna gireceğine bağlıdır.*"[231]

Peki, Stalin ne yaptı? Avrupa devrimini (dünya devrimini) bir kenara attı. Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin kurulduğunu söyledi. Dünya devrimini, "bütün dünyada aynı anda devrim projesi" olarak saçmalaştırıp şöyle konuştu:

"*Bütünsel bir eylem olarak dünya devrimi – bu* ***saçmalıktır****. Devrim değişik ülkelerde farklı zamanlarda yapılır.*"[232]

Ne Marx, ne Engels, ne Lenin dünya devrimini böyle anladı. Eğer böyle anlasalardı yüzlerce kez "dünya devrimi" terimini kullanmazlardı. Onlar için dünya devrimi, tek tek ülkede gerçekleşecek devrimlerin toplamından ortaya çıkacak dünya sosyalizmiydi.

* * *

Marx-Engels-Lenin hiçbir zaman yurtsever olmadılar. Marx, yurtseverlik kavramını, maddi mülkiyet duygusunun, düşünceye yansıması olarak gördü. Devlet bencilliğinin dışavurumu ile yurtseverliği eşitledi. Kapitalizmde yurtseverlik, ulusal çıkarı savunmaktı. Egemen sınıfının çıkarını, onun yurt üzerindeki mülkiyetini savunmaktı. Yurtseverlik duygusu tam da bu nedenle küçük burjuvalarının, küçük mülk sahiplerinin mülkiyet tutkularını dile getirmekti. Onun için Lenin şöyle yazdı:

"***Yurtseverlik****, tam da* ***küçük mülk sahiplerinin*** *ekonomik yaşam koşullarıyla bağıntılı bir duygudur.*"[233]

Burjuvazi para söz konusu olduğu zaman "enternasyonalist"idi. Sermayenin yurt tanımadan dolaşımını savunuyordu.

---

[231] *Lenin Seçme Eserler*, Cilt 8, İnter Yayınları, 1996, s.331-332.
[232] J.Stalin, aktaran Georgi Dimitrov, *Günlük-2*, TÜSTAV, 2004, s.15.
[233] *Lenin Seçme Eserler*, Cilt 8, İnter Yayınları, 1996, s.44.

Peki, Stalin bundan hangi sonucu çıkardı? Burjuvazinin artık ulusal değerleri savunmadığını ve ulusal egemenlikten vazgeçtiğini, kısacası yurtsever olmadığını! O halde komünistler yurtsever olmalıydı. "Ulusal ilkeyi" savunmalıydı(!)

Komintern Genel Sekreteri Georgi Dimitrov, Stalin'in emirlerini yerine getirerek tüm komünist partilerine "ulusalcı-yurtsever" olmayı öğütledi. Proletarya enternasyonalizmi, "komünistlerin yurdu yoktur," demekti. Marx böyle söylemişti. Stalin-Dimitrov ikilisi antagonist olan proletarya enternasyonalizmi ile yurtseverliği birleştirdi. Dimitrov diyordu ki:

"*Ülkemizin emekçilerini proletarya enternasyonalizmi ve yurduna bağlılık, yani* ***yurtseverlik ruhunda*** *eğitmek zorundayız.*"[234]

Böylece birleşemez iki olguyu birleştirerek proletarya enternasyonalizminin anlamını bozdular. Sovyetlerin ideolojisine bağlı komünist partileri de bu ideolojik çarpıtmayı kabullendiler. Şüphesiz ki TKP de!

* * *

TKP, Mustafa Suphi'nin emeğiyle enternasyonalist bir parti olarak kuruldu. Dünya devrimini, dünya sosyalizmini, proletarya enternasyonalizmini savundu. TKP'nin Lenin döneminde Kemalizmi doğru değerlendirmemesi bu gerçeği değiştirmez. Stalinizm Komintern'e egemen olduktan sonra, diğer komünist partilerini olduğu gibi TKP'yi de Lenin'in sosyalizm ve enternasyonalizm anlayışından kopardı. TKP'yi ulusalcı-yurtsever bir parti haline getirdi. TKP enternasyonalist görevi olan dünya devrimini savunmanın yerine, Sovyetler Birliği'nin ulusal çıkarını savundu.

TKP'nin ideolojik yıkım süreci (devrimci Marksizmden kopma süreci) Stalinizmle başladı; örgütsel yıkım sürecini ise Gorbaçov tamamladı. TKP yöneticileri bütün süreç boyunca Komintern'in veya Sovyetler Birliği Komünist Partisi'nin emirlerini yerine getiren bir araç oldular. Sonunda TKP'yi likidasyona uğratarak yıktılar.

Şimdi Mustafa Suphi'nin dünya devrimine ve dünya sosyalizmine bağlı proletarya enternasyonalizmine dönme zamanıdır. Düşünce dünyasında dirilmenin, maddi dünyada ayağa kalkmanın zamanıdır. Teoride ayağa kalkmadan pratikte ayağa kalkılamaz. Stalinci düşünceden kopmadan enternasyonalist olunamaz. Enternasyonalist olmadan dünya devrimine ulaşılamaz. Dünya devrimi yapılmadan sosyalizm kurulamaz.

Mustafa Suphi'nin TKP geleneğini savunmak bunları anlamakla özdeştir.

[234] Georgi Dimitrov, *Günlük-3*, TÜSTAV, 2005, s.241.

KAYNAKÇA

Atılım, Mart 1981.
Bilen Yoldaş Çok Yaşa!, İşçinin Sesi Dizisi.
Emin Karaca, *Sevdalınız Komünisttir*, Karakutu Yayınları, 2003.
Erdal Talu, *Nihat Akseymen'in Mektupları Üzerine Tanıklık*, TÜSTAV, 2007.
Erden Akbulut, *İsmail Bilen Belgelerle Yaşam Öyküsü*, Sosyal Tarih Yayınları, 2020.
Erden Akbulut, *Nâzım Hikmet*, TÜSTAV, 2002.
Fernando Claudin, *Komintern'den Kominform'a, Cilt I*, Belge Yayınları, 1990.
Friedrich Engels, *Seçme Eserler III*, Sol Yayınları, 1979.
Georgi Dimitrov Günlük-2, TÜSTAV, 2004.
Georgi Dimitrov, *Günlük-3*, TÜSTAV, 2005.
Gorbaçov Türkiye'de, Yapı Kredi Yayınları, 1997.
Gorbaçov, İnfomedia, tarihsiz.
Gün Benderli, *Su Başında Durmuşuz*, Belge Yayınları, 2003.
H.Erdal, *TKP'mizi Yükseltelim*, İşçinin Sesi Yayınları, 1983.
Haluk Yurtsever, *Yükseliş ve Düşüş – Türkiye Solu 1960-1980*, Yordam Kitap, 2008.
Hikmet Kıvılcımlı, *Kim Suçlamış*, Yol Yayınları, 1979.
Hikmet Kıvılcımlı'nın Kaçış Öyküsü, Sorun Yayınları, 2018.
İ.Bilen, *Yeni Çağ*, Mart 1979.
III. Enternasyonal 1919-1943, Belge Yayınları, 1979.
İstanbul Komünist Grubu'ndan Türkiye Komünist Partisi'ne, Derleyen: Erden Akbulut – Mete Tunçay, 1. Cilt, Sosyal Tarih Yayınları, 2012.
İstanbul Komünist Grubu'ndan Türkiye Komünist Partisi'ne, Derleyen: Erden Akbulut – Mete Tunçay, 2. Cilt, Sosyal Tarih Yayınları, 2013.
İşçinin Sesi, 147-148, 1981.
İşçinin Sesi, 25 Haziran 1979, Sayı 97-98.
İşçinin Sesi, 6 Aralık 1979, Sayı 113-114.
İşçinin Sesi, 7 Temmuz 1980, Sayı 132.
Jon Eliter, Marx'ı Anlamak, Liberte, 2004.
Kruşçev, *20. Kongre Gizli Raporu*, Pencere Yayınları, 1991.
Lenin Seçme Eserler, Cilt 10, İnter Yayınları, 1997.
Lenin Seçme Eserler, Cilt 7, İnter Yayınları, 1996.
Lenin Seçme Eserler, Cilt 8, İnter Yayınları, 1996.
Lenin Seçme Eserler, Cilt 9, İnter Yayınları, 1997.
Mehmet Fuat, *Nâzım Hikmet*, Adam Yayınları, 2000.
Mehmet İnanç Turan, *Nâzım'ı Nâzımca Anlamak*, Etki Yayınevi, 2004.
Mete Tunçay, *Türkiye'de Sol Akımlar-II*, BDS Yayınları, 1992.
Mihail Gorbaçov, *Ekonominin Köklü Yenilenmesi*, Bilim ve Sanat Yayınları, 1988.
Mihail Gorbaçov, *Her şey İnsan İçin*, Dönem Yayıncılık, 1987.
Mihail Gorbaçov, *Perestroika*, Güneş Yayınları, 1988.
Mihail Gorbaçov, *SBKP 19. Parti Konferansına Sunulan Rapor*, Onur Yayınları, 1988.
Mihail Gorbaçov, *SBKP 27. Kongresi'ne Sunulan SBKP Merkez Komitesi Politik Raporu*, TKP Yayınları, 1986.

Mihail Gorbaçov, *SBKP MK 28. Kongre Siyasal Raporu*, Sorun Yayınları, 1990.
Mustafa Suphi, aktarma *Mustafa Suphi ve Yoldaşları*, TÜSTAV, 2004.
Nabi Yağcı, *Elele Özgürlüğe*, Belge Yayınları, 2018.
Naciye Babalık, *Türkiye Komünist Partisi'nin Sönümlenmesi*, İmge Kitabevi Yayınları, 2005.
Polemik (1963), İntern, 1988.
R.Yürükoğlu, *Emperyalizmin Zayıf Halkası Türkiye*, İşçinin Sesi Yayınları, 1980.
R.Yürükoğlu, *Sosyalizm Nedir*, Alev Yayınları, 2002.
R.Yürükoğlu, *Yaşayan Sosyalizm*, İşçinin Sesi Yayınları, 1982.
Reşat Fuat Baraner – Yaşamı, Çalışmaları, Anılar, Derleyen: Ersin Tosun, Sosyal Tarih Yayınları, 2013.
S.B.K.P. Merkez Komitesi 25. Kongre Raporu, Konuk Yayınları, 1976.
S.B.K.P. 20. Kongre Raporu, İnter Yayınları, 1989.
S.Üstüngel (İ.Bilen), *Güneşli Dünya*, Ürün Yayınları, 1977.
Şefik Hüsnü, *Seçme Yazılar*, Aydınlık Yayınları, 1971.
Şefik Hüsnü Deymer – Yaşam Öyküsü, Vazife Yazıları, Sosyal Tarih Yayınları, 2010
Şeref Yıldız, *1960'lardan 1990'a Fırtınıda Yürüyüş*, TÜSTAV, 2008.
Sovyetler Birliği Komünist Partisi Programı, TKP Yayınları, 1986.
Stalin, *Leninizmin Sorunları*, Sol Yayınları, 1997.
Tarık Demirkan, *Bitirilmemiş Devrim*, Amaç Yayıncılık, 1988.
Tarık Demirkan, *Devrim Devrim Diye Diye*, Amaç Yayıncılık, 1989.
TBKP Büyük Kongresi, Su Basın Yayınları, 1991.
TKP MK Dış Bürosu 1962 Konferansı, TÜSTAV, 2002.
TKP MK Dış Bürosu 1965 Tartışmaları, TÜSTAV, 2004.
TKP Program, Ürün Yayınları, 1978.
TPK MK 1920-1921 Dönüş Belgeleri-1, TÜSTAV, 2004.
Türkiye Birleşik Komünist Partisi Programı, Yeni Açılım Yayınları, 1989.
V.İ.Lenin, *Bolşevikler ve Proletarya Diktatörlüğü*, Agora Kitaplığı, 2010.
V.İ.Lenin, *Ekim Devrimi Dosyası*, Sol Yayınları, 1999.
V.İ.Lenin, *Ulusal Sorun ve Ulusal Kurtuluş Savaşları*, Sol Yayınları, 1979.
V.İ.Lenin, *Ulusların Kaderlerini Tayin Hakkı*, Sol Yayınları, 2007.
Vartan İhmalyan, *Bir Yaşam Öyküsü*, Cem Yayınevi, 1989.
Veysi Sarı Sözen, *Tutuculuğa Düşman, Devrime Tutkuyla* Bağlı, 15 Aralık 2001.
Victor Serge, *Bir Devrimin Kaderi*, Pencere Yayınları, 1997.
Yalçın Küçük, *Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Çözülüşü*, Tekin Yayınevi, 1991.
Yavuz Aslan, *Türkiye Komünist Fırkası'nın Kuruluşu ve Mustafa Suphi*, Türk Tarih Kurumu, 1997.
Yeni Açılım, Sayı 13, Mayıs 1989.
Yeni Açılım, Sayı 14, Haziran 1989.
Yeni Açılım, Sayı 16, Ağustos 1989.
Yeni Açılım, Sayı 19, Kasım 1989.
Yeni Açılım, Sayı 24, Mayıs 1990.
Yeni Çağ, Sayı 7, 1969.
Yol ve Amaç, Sayı 13, Temmuz 1986.
Yol ve Amaç, Sayı 17, Temmuz 1987.
Ürün, Sayı 50, Ağustos 1978.
Zeki Baştımar, *Yaşam Öyküsü, Mektuplar, Yazılar*, Sosyal Tarih Yayınları, 2009.

ARKA KAPAK

“Mehmet İnanç Turan, Mustafa Suphi’nin kurduğu Türkiye Komünist Partisi’nin (TKP’nin) sosyalizm ve enternasyonalizm anlayışını incelemiş. Yazar; TKP’nin bu konulardaki ideolojik tutumunun, Sovyetler Birliği ve Komintern içinde değişen sosyalizm ve enternasyonalizm anlayışına paralel olarak değiştiğini saptamış.

Mehmet İnanç Turan’ın bu çalışması TKP arşivindeki belgelere dayanıyor. Mustafa Suphi’nin kurduğu gerçek TKP’yi incelemek isteyenlere yol gösterici oluyor. Emek ürünü, göz nuru bir kitap!”

Sait Almış

“M. İnanç Turan, inatla ve yorulmak bilmez bir enerjiyle, yazmaya, toplumsal yaşama katkısını ağırlıklı olarak bu biçimde sürdürmeye devam ediyor.

Günümüzü devrimci bir bakışla ve bilinçle anlamak; ancak geleceğe geçmişin yanlışlarından arındırılmış doğrularıyla beslenen bir yaklaşımla ve sorgulama yöntemi ile yaklaşmakla olanaklı hale gelir. M. İnanç Turan’ın kitabı bu anlamda önemli değer taşıyor.”

Sedat Özgüven